

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

РЕЗУЛЬТАТИ
РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ
ДУМКИ: 2022

М. СУМИ, УКРАЇНА

**23 ГРУДНЯ
2022 РІК**

ПОНЯТТЯ ТА ЦІЛІ КРЕДИТНОГО РЕЙТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ Александрович А.О., <i>Науковий керівник: Романишин В.О.</i>	42
ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ Мельник В.Є., <i>Науковий керівник: Волкова В.В.</i>	44
ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ Муравська А.К.	46

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

РЕПУТАЦІЙНИЙ РИЗИК ТА УПРАВЛІННЯ НИМ Щербиніна Є.М., <i>Науковий керівник: Суценко О.А.</i>	48
--	----

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ Ткаченко А.О.	51
ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ Черевко В.О., <i>Науковий керівник: Гесенко М.М.</i>	53

СЕКЦІЯ 6.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ІНСИДУАЦІЯ ФАКТІВ ЯК ЧИННИК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ У СВІТІ Гнилицька А.В., <i>Науковий керівник: Михайлюк О.І.</i>	55
СПІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ФОРМА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА Шкута В.В., <i>Науковий керівник: Стратійчук В.М.</i>	58

СЕКЦІЯ 7.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

BIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL THEORIES IN CRIMINOLOGY: DIET AND EATING DISORDERS IMPACT Koponenko A.S., <i>Scientific advisor: Sysoieva V.P.</i>	61
ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ФОРС-МАЖОРУ НА ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ Маковійчук А., <i>Науковий керівник: Возняковська К.А.</i>	64

ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ВТОРИННУ ПРАВОВУ	
Кожушко А.В.	66
МЕЖИ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ СУДОМ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	
Корнух В.К.	68
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ	
Хмеленко К., <i>Науковий керівник: Наливайко Л.</i>	71
ПОНЯТТЯ ОЦІНКИ ДОКАЗІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ	
Квасюк І.О., <i>Науковий керівник: Юзько Т.М.</i>	73
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАТЬКІВСЬКОГО КІДНЕПІНГУ В УКРАЇНІ	
Муравська А.К.	76
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ ШЛЯХОМ ПРЕДСТАВНИЦТВА	
Одінаєва О.Б., <i>Науковий керівник: Юзько Т.М.</i>	78
ЯВИЩЕ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ У КРИМІНАЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ	
Солятецький Б.І., <i>Науковий керівник: Супрун О.В.</i>	81

СЕКЦІЯ 8.

БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

УМОВИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОБОТУ СОБАК	
Горденко О.Ю., <i>Науковий керівник: Каряка В.В.</i>	84
ЯК ДОГЛЯДАТИ ЗА ЛАБРАДОРОМ	
Городнійчук О.Д., <i>Науковий керівник: Каряка В.В.</i>	88

СЕКЦІЯ 9.

ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

АЛЬБІНІЗМ У ТВАРИННОМУ СВІТІ	
Голяк А.Ю., <i>Науковий керівник: Шевченко О.Б.</i>	92
ВЕЛЬШ КОРГІ ПЕМБРОК	
Зленко Е.Д., <i>Науковий керівник: Каряка В.В.</i>	96
МУТАЦІЇ ТА ГЕНЕТИЧНІ АНОМАЛІЇ У ТВАРИН	
Самойленко О.С., <i>Науковий керівник: Шевченко О.Б.</i>	99
ПОЛІДАКТИЛІЯ ТА СИНДАКТИЛІЯ У ТВАРИН	
Онопрійчук Д.Р., <i>Науковий керівник: Шевченко О.Б.</i>	102
СПАДКОВІ АНОМАЛІЇ ЛИЦЬОВОЇ ЧАСТИНИ ЧЕРЕПА ТВАРИН	
Флюстикова Х.В., <i>Науковий керівник: Шевченко О.Б.</i>	105
СПАДКОВІ ХВОРОБИ КОТІВ ШОТЛАНДСЬКОЇ ПОРОДИ	
Васюта Ю.М., <i>Науковий керівник: Юхно В.О.</i>	108

СТІЙКІСТЬ ДО ФЕНОБАРБІТАЛУ У БОРДЕР КОЛЛІ Дубінець К.Е., Науковий керівний: Шевченко О.Б.	111
---	-----

СЕКЦІЯ 10.

ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

СТАН НАСАДЖЕНЬ НА ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ «ЗАХИСНИКІВ УКРАЇНИ» СОЛОМ'ЯНСЬКОГО РАЙОНУ М.КИЄВА ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ РЕКОНСТРУКЦІЇ Павленко В.І., Науковий керівник: Кушнір А.І.	114
--	-----

СЕКЦІЯ 11.

КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

ВИЛУЧЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТІВ МЕТОДОМ ДЕРЕВА РІШЕНЬ Остапенко О.О., Чуєва С.С.	116
--	-----

СЕКЦІЯ 12.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

SOLVING THE PROBLEM OF FINDING THE BEST CANDIDATE FOR AN IT- COMPANY USING AHP Shyrokorad K.A., Vechirska A.D., Academic supervisor: Vechirska I.D.	118
--	-----

СЕКЦІЯ 13.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

CURRENT STATE OF CYBERATTACKS ON BUSINESS SOFTWARE Швець В.А.	122
ВІДМОВОСТІЙКІСТЬ В РОЗПОДІЛЕНИХ СИСТЕМАХ Похваленна О.Д., Науковий керівник: Штих І.А.	125
СИНХРОНІЗАЦІЯ В РОЗПОДІЛЕНИХ СИСТЕМАХ Похваленна О.Д., Науковий керівник: Штих І.А.	127
СТВОРЕННЯ ВЕБ-САЙТУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА Школа Р.С., Науковий керівник: Пономарьова О.А.	129

СЕКЦІЯ 14.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

БОЗОН ХІГГСА. АДРОННИЙ КОЛАЙДЕР ТА СУТЬ ВІДКРИТТЯ Земляний Д.В., Науковий керівник: Федотов В.В.	131
--	-----

СЕКЦІЯ 15.**ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА**

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗМІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ВИСВІТЛЕННЯ НОВИН (НА МАТЕРІАЛАХ ПРОВІДНИХ ТЕЛЕКАНАЛІВ ТА ІНТЕРНЕТ-ЗМІ)

Черкун О.Й., *Науковий керівник: Пенчук І.Л.* 134

ЗНАЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ У ФОРМУВАННІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Філоненко Б., *Науковий керівник: Христич Н.С.* 136

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У БРИТАНСЬКОМУ ДИСКУРСІ МАС-МЕДІА

Берегеч О.І., *Науковий керівник: Лопатюк Н.І.* 139

ЛІТЕРАТУРНИЙ АНАЛІЗ «ЖИТТЯ ГАЛЛІЛЕЯ» КРИЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Трохимчук М., *Науковий керівник: Тараба І.* 143

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ ФІЛЬМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМІВ 2022 РОКУ)

Бойко О.О., *Науковий керівник: Запольських С.П.* 146

СЕКЦІЯ 16.**ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ**

ФІЛОСОФСЬКА СПАДЩИНА ІММАНУїЛА КАНТА В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ НАУЦІ (ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ)

Козловська Х.Р., *Науковий керівник: Кривошина Б.М.* 150

СЕКЦІЯ 17.**ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА**

АУДІО ТА ВІДЕО МАТЕРІАЛИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Луценко С.В. 153

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Галицький Д.С., *Науковий керівник: Сіденко Ю.О.* 156

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

Дубініна М.В., *Науковий керівник: Гришкова Р.О.* 159

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ДИСЦИПЛІНИ МАТЕМАТИКА В ОСНОВНІЙ І СТАРШІЙ ШКОЛІ ЗАДАЧ ПАТРІОТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Омел'яненко Є.К., *Науковий керівник: Дмитришин І.С.* 162

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ Розновська Ю.М., <i>Науковий керівник: Грижак Л.М.</i>	164
РОЛЬ І МІСЦЕ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ ЛЮБОВІ ДО УКРАЇНИ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ Мартинишин А., <i>Науковий керівник: Кірсанова О.</i>	166
СПІВПРАЦЯ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТР ТА ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ Кисилчак Д.Р., <i>Науковий керівник: Слюсарук-Літвін С.С.</i>	168
ФІЗИКА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ Зайка Д.С., <i>Науковий керівник: Ховренко Г.М.</i>	171
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Алексєнко В.В., <i>Науковий керівник: Сіденко Ю.О.</i>	174

СЕКЦІЯ 18.

ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ВПЛИВ ДОЗОВАНИХ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДИНИ Черкашина К.М., <i>Науковий керівник: Біла О.Г.</i>	176
ЗАХИСНІ МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ Погудіна П.М., <i>Науковий керівник: Кетлер-Митницька Т.С.</i>	180

СЕКЦІЯ 19.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ГЕМАТОЛОГІЧНІ ВІДХИЛЕННЯ, ЯК ПРОЯВИ ПАРАНЕОПЛАСТИЧНОГО СИНДРОМУ Русіна А.Є., <i>Науковий керівник: Ніколаєнко-Камишова Т.П.</i>	183
МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДИН ГЕМОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗИ ЩУРІВ У НОРМІ ТА ПРИ ЦЕНТРАЛЬНІЙ ДЕПРИВАЦІЇ СИНТЕЗУ ТЕСТОСТЕРОНУ Сидоренко А.В., Михайленко В.В., <i>Науковий керівник: Борута Н.В.</i>	185
ПАРАВЕРТЕБРАЛЬНА БЛОКАДА ПРОТИ ТОРАКАЛЬНОЇ ЕПІДУРАЛЬНОЇ АНЕСТЕТИКИ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ, ЯКИМ ПРОВОДИТЬСЯ ТОРАКОТОМІЯ Ященко В.О., Явтушенко А.Є., <i>Науковий керівник: Баусов Є.О.</i>	187
УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ, МЕТОЮ ЯКИХ Є ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВИЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ МІОФАСЦІАЛЬНОГО СИНДРОМУ Геляра А.В., <i>Науковий керівник: Тихонова Л.В.</i>	189
УСКЛАДНЕННЯ ТРАВМ НИЖНЬОЇ КІНЦІВКИ, ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА Антропов О.О., <i>Науковий керівник: Вадатурський М.М.</i>	191

**СЕКЦІЯ 20.
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА
ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ**

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ МІО-
ФАСЦІАЛЬНОГО СИНДРОМУ У ПАЦІЄНТІВ З РОЗСІЯНИМ СКЛЕРОЗОМ
Ставнича Н.В., *Науковий керівник: Яцишин З.М.* 194

**СЕКЦІЯ 21.
ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ**

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО УСТРОЮ В УКРАЇНІ
Третяк В.А., *Науковий керівник: Радченко Л.С.* 198

**СЕКЦІЯ 22.
КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО**

МУЗЕЄФІКАЦІЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ПЛЕТІННЯ ВІНИКІВ
Койнаш М.І. 201

СОЦІОКУЛЬТУРНІ МЕХАНІЗМИ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ РАЇСИ
КИРИЧЕНКО
Кудряшов Г.О. 203

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОЛЯДОК І ЩЕДРІВОК У ХОРОВІЙ ТВОРЧОСТІ
СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ
Чеботару К.С., *Науковий керівник: Скопцова О.М.* 206

ХРУЩОВКА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ПЕРСПЕКТИВИ
МУЗЕЄФІКАЦІЇ
Ульянов А.Р., *Науковий керівник: Тортіка М.В.* 209

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Fedorova Krystyna Andriivna, applicant for higher education of the Faculty of Computer Science
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Scientific supervisor: Anzhelika Kalnytska, assistant of the Department of Information Management Systems
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

FEATURES OF CRYPTOCURRENCY, AS A NEW TYPE OF MONEY AND ITS ROLE IN THE MODERN ECONOMY

In the process of rapid development of information technology, new tools for economic management appear every day, including digital currency. Digital currency exists in two forms. The first one is electronic money, which is just a digital reflection of real money and circulates in the real economy for the purpose of their transactions from one bank account to another. The second one is cryptocurrency (virtual currency) that circulates freely in the digital world.

A cryptocurrency is a digital or virtual currency that is protected and encrypted by many special algorithms that work independently of the central bank. The main feature of its use is anonymity of use and complete decentralization. It is worth separately considering its position at the level of the world economy, because despite its popularity in a narrow circle, it can become one of the main assets in the future, even though it is not legalized in many countries at the present time.

Since cryptocurrency is a relatively new type of currency, it has a number of advantages and disadvantages [1]. If we consider cryptocurrency as a means of exchange, we can identify three significant problems. Firstly, the bitcoin exchange rate against national currencies is not constant. The price is determined by fluctuations in supply and demand. The reasons for the bitcoin's fall and rise price are mainly: change in the political situation in the world; the situation on international financial markets; the world politicians' and influential people's speeches; the supranational institutions' activities. Secondly, since the price of cryptocurrency fluctuates, the store will be forced to take the so-called currency risk. In other words, having sold its goods, say, at a price of \$5000 / bitcoin, it will spend the proceeds at a price of \$4000 / "coin". Thirdly, trading in bitcoins is very similar to trading in dollars or euros. Of course, they are firmer than the hryvnia, but the consequence is dollarization, which creates a lot of negative side effects for the banking system and the economy. So, for many countries, in particular underdeveloped ones, cryptocurrencyization of the economy can be a big problem [2].

For ordinary users, it should be added that there is no guarantee of the safety of electronic wallets. The electronic key to the wallet can be lost. For example, a man can delete the corresponding file from the computer by pure accident, the hard drive on which they were stored will be broken or attackers will steal a smartphone and read all information of it. To prevent this, you should keep a file with access to your electronic wallet not only on the hard drive, but also on a flash drive or other storage medium.

As for the advantages, they include the fact that this type of cryptocurrency is easy to use because transactions go from addressee to addressee without intermediaries and commissions. Also, personal data of bitcoin owners cannot be found out because they are encrypted with a special code. Because of the lack of intermediaries, the circulation of cryptocurrencies is complicated to track and control by fiscal authorities.

Can cryptocurrency be considered money at all?

Let's first examine the concept of money itself. What is really money? Money is a means of payment, a special commodity that is a general equivalent form of value for other goods and services[3]. The main functions of money are a medium of exchange, a measure of value, a means of accumulation, a method of payment and world money. As a means of circulation, cryptocurrency is defined in many countries of the world because it is served by exchanges and exchange offices. The function of a measure of value is not available for cryptocurrencies, as their market value is constantly changing. But best of all, cryptocurrency performs the function of a store of value.

The unstable exchange rate turns it into an attractive investment asset such as a stock or bond. As a means of payment, cryptocurrency acts as a check or bill of exchange, which can be used to receive real money. The main difference between cryptocurrency and money is that no special body regulating the issue is responsible for its creation. It is based on the blockchain system – a distributed database, a sequential chain of blocks containing information. It is created using electronic computing and is a computer-generated code. The process of creating such a code takes place on numerous of computers located in different places or even continent and it is called "mining".

Mining is the process of using the computing power of computer systems to create a chain of cryptocurrency transaction blocks[4]. Each block must meet certain criteria of correctness and complexity of creation, for which hashing algorithms are used. Thus, miners at the same time mine new coins, and at the same time conduct all cryptocurrency transactions. If miners do not mine new coins, the cryptocurrency will cease to exist.

To summarize

Globalization, the unrestrained growth of money markets, general computerization and the development of IT technologies have led to the emergence of many additional institutions, financial instruments, and new forms of interaction between people in our society.

One of these institutions in the modern world is cryptocurrency, which is becoming more and more popular and constantly growing. Cryptocurrency is a digital or virtual currency that uses cryptography and a complex mathematical algorithm to ensure the security of its existence and circulation.

To define a cryptocurrency as money, it must perform the functions of money. Cryptocurrency performs all the functions of money except for the measure of value, so it

cannot be classified as money.

References:

1. Dvulit Z. P., Economic science, Cryptocurrency: Status and development trends.
2. Savchenko MV, The current state of cryptocurrency in the global economic arena and its prospects for development in Ukraine and the world. 2019. С. 48-57.
3. Moskalev AA, Popova EM Cryptocurrency in the modern economic arena and prospects for the development of bitcoin, ethereum, ripple. Young scientist. 2018. №3. С. 680-684
4. Julian Hosp, It's easy about cryptocurrencies. Bitcoin, Ethereum, Blockchain, Decentralization, Mining, ICO & Co.

Зоря М.О., студентка фінансово-економічного відділення
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

ВАЛЮТНИЙ РИНОК І ВАЛЮТНІ СИСТЕМИ

Вступ. Поняття валюти широко використовується в економічній літературі. Валюта обслуговує великі сектори економіки, наприклад зовнішньоекономічні відносини. На цій основі велику роль відіграє валютний ринок, який є складовою грошового ринку, формуючи дієві інструменти регулювання, такі як валютний курс, валютна система, платіжний баланс, золотовалютні резерви. Валюта обслуговує функціонування світового господарства та інтеграцію національних господарств різних країн.

Метою дослідження є аналіз сутності та особливостей валютного ринку та валютної системи.

Виклад основного матеріалу. Валюта - це будь-яка грошова одиниця формування та використання якої прямо чи опосередковано пов'язане із зовнішньоекономічними зв'язками та використовується для вимірювання вартості товарів. Політичні, економічні, культурні та інші зв'язки між країнами породжують між ними грошові відносини, пов'язані з оплатою отриманих товарів і послуг. Національно-правовою організаційною формою міжнародних валютних відносин різних країн є валютна система. Отже, грошова система — це поєднання двох елементів: грошового механізму та грошових відносин. Валютні механізми стосуються правових норм та інститутів, які діють на національному та міжнародному рівнях [1].

Валютні відносини — це повсякденні зв'язки між окремими особами, компаніями та банками щодо валют і валютних ринків для міжнародних розрахунків, кредитних і валютних операцій. З поглибленням економічної інтеграції різних країн валютна система відіграє все більш важливу і самостійну роль у світових економічних відносинах. Вона безпосередньо впливає на економічне становище країни: темпи зростання виробництва та міжнародні валютні курси, ціни, заробітну плату тощо. Економічний розвиток і зовнішньоекономічні стратегії індустріально розвинутих країн залежать від ефективності валютного механізму та ступеня втручання країн і міжнародних валютно-фінансових організацій у діяльність ринку грошей, валюти та золота. Зростання значення грошової системи змусило індустріально розвинені країни вдосконалювати стару грошову систему та знаходити нові інструменти та методи державного монопольного регулювання грошової сфери на національному та наднаціональному рівнях [2].

Національна валютна система — національна правова форма, яка організовує грошові відносини на певній національній території. Вона встановлює певні процедури валютного розрахунку та правила використання валют інших країн. Існування та функціонування національної валютної системи регулюється та контролюється із врахуванням норм національного законодавства країни та міжнародного права. Складовими елементами валютної системи є національна валюта та умови її обміну, система валютних курсів, валютні обмеження в національній економіці, механізм валютного контролю, правила використання іноземних валют і міжнародних розрахунків, методи кредитного. Національна

валютна система включає відповідні інфраструктурні ланки: банки та кредитно-фінансові установи, фондові біржі, органи спеціального валютного контролю та інші державні та приватні комерційні установи, що беруть участь у валютних відносинах.

Існує національна та світова валютна системи. Світова валютна система розвивається на регіональному та світовому (глобальному) рівнях. До складу світової валютної системи входять міжнародні кредитні та фінансові інститути, а також низка міжнародних договорів і національних правових норм, що забезпечують дію грошових інструментів [3].

Валютний ринок - це сукупність форм організації економіки, пов'язаних з купівлею та продажем валют різних країн. Валютний ринок як система включає підсистеми грошово-кредитного механізму та валютних відносин. Перша відноситься до правових норм та інститутів, які представляють ці норми на національному та міжнародному рівнях. До другої категорії належать повсякденні контакти фізичних та юридичних осіб для проведення міжнародних розрахунків, кредитних та інших грошових операцій з купівлі-продажу іноземної валюти [1].

В системі валютного ринку розрізняють міжнародні валютні ринки, національний валютний ринок. Функціонування валютного ринку пов'язане з використанням певних економічних категорій і понять.

Валютний курс є співвідношенням між грошовими одиницями кількох країн, котре використовується для обміну валюти під час валютних операцій та інших економічних операцій. Валютний курс виконує багато важливих економічних функцій. З його допомогою долаються національні обмеження певної одиниці національної валюти. Його місцеве значення стає міжнародним. Відповідно, валютний курс є засобом інтернаціоналізації валютних відносин і формування цілісної світової валютної системи. Структура цін, динаміка продуктивності, темпи економічного зростання, торгівля та платіжний баланс між країнами порівнюються на основі обмінних курсів [2].

Падіння обмінного курсу національної валюти (девальвація) призводить до підвищення цін на імпорт і зростання експорту, і навпаки - підвищення курсу (ревальвація) призводить до зниження цін на імпорт і зниження експорту. Валютний курс є структурною ланкою в міжнародному механізмі реалізації вартості товарів і послуг, оскільки через механізм валютного курсу національні продукти перерозподіляються між країнами зовнішньоекономічних зв'язків. Законодавчими та нормативними актами щодо валютного регулювання передбачено, що всі розрахунки в іноземній валюті здійснюються через уповноважені банки, тобто банки, які мають ліцензію центрального банку на здійснення валютних операцій [3].

Проблема стабільності на валютному ринку України. Курси валют і ринок форекс в цілому відображається на житті всіх громадян, цінах на продукти та послуги, макроекономічних показниках. Життя на мезо- та мікроекономічному рівнях країни. Нестабільний курс української гривні стосується кожного. Відомо, що відбувається подорожчання на всіх рівнях життя українців. Стабільність—це функція, яка, на жаль, наразі відсутня на валютному ринку України. Долар, євро та інші валюти змінюють свій курс майже кожного дня, починаючи з грудня 2013 року.

Перше найбільше зростання проявилось під час світової кризи 2008 року. Тоді долар зріс із 5 до 8 грн за 1 долар. Це негативно позначилося на особах, які мали

кредити в доларі, бо він вважався майже найстабільнішою валютою, якою користувались українці. Тобто зростання валютного курсу (як долару, так і євро) негативно впливає на людей. Підприємці закупають майже всю продукцію в іноземній валюті, в наслідок цього відбувається підвищення цін на продукти харчування, послуги різного роду, на товари для дому та інше.

Важливо також розібратися в питанні: чому ж наявна така нестабільність на валютному ринку України? Існує багато статей та багато думок різних аналітиків щодо цього питання. У нинішній нестабільності має місце спекулятивний фактор. Якщо подивитися в історичну довідку, то можна побачити, що курс поведився таким чином у моменти кризових явищ або політичних загострень. Виходячи з нинішніх показників, говорити про зниження курсу гривні не доводиться [4].

Різке зниження обсягів торгів на валютному міжбанку свідчить про небажання учасників ринку купувати занадто дорогую валюту, тому можна прогнозувати, що незабаром відбудеться зміцнення гривні. Про це сказав Олександр Охріменко, президент Українського аналітичного центру [5].

Загалом аналітики прогнозують, що курс гривні до долара впаде до 10,5 грн за долар, але ніхто не береться прогнозувати, коли це станеться.

Багато факторів призвели до різких змін курсу валют на валютному ринку. Перша – це нестабільність політичної сфери та нестабільність економічного розвитку країни. Ось такі кризи в Україні: політична, тому що люди більше не довіряють політикам та економічна криза – ціни ростуть, зарплати та інші соціальні виплати залишаються незмінними. Також нинішнє ослаблення гривні зумовлене ситуативними вимогами панікуючих людей у зв'язку із загостренням політичної ситуації. Така поведінка пояснюється нерозумінням економіки та її показників. Оскільки клієнти банків знімають гроші зі своїх депозитів, зараз на руках багато гривень, і деякі банки з невеликими активами можуть піти з українського ринку.

Висновки. Отже, валютна система — це організаційно-правова форма грошових відносин, встановлена національним законодавством або міжнародними договорами. Валютний ринок є однією з найважливіших частин фінансового ринку. Ступінь його розвитку безпосередньо впливає на стан і розвиток економіки. Операції, що здійснюються на валютному ринку, тісно пов'язані зі складністю операції та станом валютних ринків і ринків капіталу країни.

Список використаних джерел:

1. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси: Підручник. К. Знання-Прес, 2012. 249 с.
2. Ринок фінансових послуг. В.П. Ходакиська, О.Д. Данілов. Ірпінь: Академія ДСП України, 2012. 501 с.
3. Руденко Л.В. Міжнародно-кредитно розрахункові і валютні операції: Підручник. К. ЦУЛ, 2013. 616 с.
4. Гриджук Д. Що чекає валютний ринок України у найближчий час? [Електронний ресурс] / Д. Гриджук. – Режим доступу : www.economics.unian.net. – Назва з екрану.
5. Охріменко О. Аналітична довідка: Причини нестабільності валютного ринку України [Електронний ресурс] / О. Охріменко. – Режим доступу : www.dnews.donetsk.ua. – Назва з екрану.

Кругла Софія Юріївна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Сарнацький Олександр Петрович, д-р. іст. наук,
професор кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів
і економіки міжнародного туризму
Запорізький національний університет, Україна

ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ

Війна в Україні, а особливо її повномасштабна фаза, сколихнула весь цивілізований світ. У цей час найважчих випробувань наше суспільство демонструє солідарність та єдність. Кожен намагається бути корисним і допомогти людям, які постраждали внаслідок війни, Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, які безпосередньо захищають країну, ставлячи на карту найцінніше – власне життя.

Крім військового компоненту, війна потребує перебудови всіх сфер життя країни, її економіки, внутрішньої та зовнішньої політики, щоб забезпечити максимальний опір ворогу на всіх фронтах. Акценти та пріоритети зміщуються в бік забезпечення обороноздатності країни та вирішення багатьох гуманітарних проблем, спричинених війною. А це величезні позапланові кошти, які змушують бюджети всіх рівнів шукати додаткові джерела фінансування.

Одним з інструментів залучення додаткових коштів є так звані військові облигації. Їх розміщення розпочалося після прийняття урядом України постанови «Про випуск облигацій внутрішньої державної позики «Військові облигації»» від 25 лютого 2022 р. №156, який у такий спосіб окреслив намір залучити до 400 млрд грн [1].

Військові облигації, про які йдеться, це фактично різновид більш відомих широкому загалу облигацій внутрішньої державної позики (ОВДП), визначає Віталій Ізвеков старший юрист «ESQUIRES» [1]. З точки зору Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» це цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішніх ринках капіталу і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облигацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення [2]. Простіше кажучи, держава фактично позичає у вас кошти на певний період часу, після чого виплачує фіксовану норму прибутку та повертає кошти, отримані від інвесторів. Власне, це впливає з наданого у ст. 11 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» правового визначення облигації як цінного паперу, що посвідчує відносини позики між власником облигації (інвестором) та їх емітентом (суб'єктом, який здійснює первинне розміщення облигацій).

На думку керуючого партнера адвокатського об'єднання «Uniminds» Марини Гаврилук військові облигації - це фактично різновид облигацій внутрішньої державної позики (ОВДП), тобто цінні папери, емітентом яких є держава в особі Міністерства фінансів України [3].

Військові облигації відрізняються від звичайних ОВДП наявністю цільового призначення - для потреб Збройних сил України та потреб держави у військовий час, а також випускеним їх в період воєнних дій на території України.

Журналіст ТСН Ігор Бережанський відмічає, що військові облигації – цінні папери, які випускає держава. Українці вкладають свої гроші в них та цим фінансують економіку і потреби армії [4].

Військові облигації — цінні папери, випущені урядом для фінансування воєнних витрат, зазначає кореспондент ділової редакції LIGA.net Павло Калашник [5].

Отже, як бачите, інвестиційні експерти дотримуються думки, що військові облигації – це специфічні державні облигації, які випускаються під час війни для фінансування державних витрат.

Сама назва «військові облигації» свідчить про те, що кошти від їх розміщення використовуватимуться на покриття потреб у військовій сфері. Це продиктовано запровадженням воєнного стану та встановленням Указом Президента України №64/2022 від 24.02.2022 р. обов'язку для уряду невідкладно забезпечити фінансування усіх заходів [1]. Проте законодавство не встановлює обов'язку саме такого їх цільового використання. Отримані кошти потрапляють до Державного бюджету України та мають на меті покрити його дефіцит. Міністерство фінансів України також повідомляє, що кошти від військових облигацій, залучені в державний бюджет, використовуються на безперервне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану — як соціальних, так і оборонних.

Міністерство фінансів та медіа визначають облигації як «військові», але правильно вживати термін «воєнний», бо йдеться про видатки війни та воєнної економіки. Звичайно, термін «військовий» є успішним для маркетингу та комунікацій, зокрема й через високу довіру до ЗСУ (та відносно невисоку до багатьох інших інституцій держави). Втім, у юридичному сенсі цей термін є повністю похідним від поняття «військо», себто Збройних сил України, які складають лише частку сил та резервів, залучених безпосередньо до воєнних дій, та ще менше у загальній економіці війни — зокрема, виробництва (наприклад, засобів ведення війни), навчання й злагодження (основного та підтримуючого персоналу), транспорту, зв'язку, власне бойових дій, евакуаційних та рятувальних заходів, медицини, реабілітації, соціального захисту тощо.

Воєнні облигації – не єдине джерело фінансування державного бюджету України у воєнний час. Джерелами фінансування державного бюджету за період з 24 лютого 2022 року по 14 грудня є військові облигації, кредити від Міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти [6].

59% джерел фінансування державного бюджету в 2022 році складає зовнішня допомога. Про це повідомила Голова Комітету з питань бюджету Роксолана Підласа в ефірі національного телемарафону. Склад і структуру запозичень наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка складу і структури джерел фінансування державного бюджету України за період 24 лютого – 14 грудня 2022 р., млн грн [6]

№ з/п	Джерела фінансування державного бюджету	Обсяг фінансування, млн. грн	Питома вага, %
1	Засоби НБУ	385000	25,26
2	ОВДП, в т. ч. військові	224493	14,73
3	МФО, в т.ч.:	140103	9,19
	МВФ	88181	5,78
	Світовий банк	30860	2,02
	ЄІБ	21062	1,38

**Динаміка складу і структури джерел фінансування державного бюджету
України за період 24 лютого – 14 грудня 2022 р., млн грн [6]**

№ з/п	Джерела фінансування державного бюджету	Обсяг фінансування, млн. грн	Питома вага, %
4	Двосторонні кредити та гранти, в т.ч.:	774444	50,81
	США	336009	22,05
	ЄС	259089	17
	Німеччина	47885	3,14
	Канада	47005	3,08
	Велика Британія	35109	2,3
	Японія	17006	1,12
	Франція	13558	0,89
	Італія	11199	0,73
	Нідерланди	3241	0,21
	Швеція	1438	0,09
	Інші	2905	0,19
	Разом	1524092	100

Як бачимо з результатів розрахунків, наведених у табл. 1, загальний обсяг запозичень складає 1524092 млн грн або 46601 млн дол. США. З них на ОВДП припадає 224493 млн грн або 14,72% від загального обсягу фінансування.

Таким чином, «військові облигації» є різновидом ОВДП, продаж яких спрямований на потреби Збройних Сил України, забезпечення оборони та безпеки держави та підтримку функціонування країни в умовах воєнного стану.

Ефективне управління таким інструментом поповнення бюджету, яким є військові облигації внутрішніх державних позик, дозволить Україні залучити нові інвестиції та сприяти фінансовій стабільності держави і, як наслідок, прискорити перемогу у війні з агресором.

Список використаних джерел:

1. Військові облигації – можливість кожному підтримати країну - Юридична Газета. Юридична газета – онлайн версія. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/viyskovi-obligaciyi--mozhli-vist-kozhnomu-pidtrimati-krayinu.html> (дата звернення: 19.12.2022).
2. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV : станом на 19 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 19.12.2022).
3. <https://jurliga.ligazakon.net/>. Що таке військові облигації та як їх придбати | ЮРЛІГА. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210357_shcho-take-vyskov-oblgats-ta-yak-kh-pridbati (дата звернення: 19.12.2022).
4. Бережанський І. Підтримка економіки і наближення перемоги: як працюють військові облигації в Дії. ТСН.ua. URL: <https://tsn.ua/groshi/pidtrimka-ekonomiki-i-nablizhennya-peremogi-yak-pracyuyut-viyskovi-obligaciyi-v-diyi-2171959.html> (дата звернення: 19.12.2022).
5. LIGA.net. Влада закликає купувати військові облигації – ми спробували. Розповідаємо, що це таке. LIGA. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/article/vlasti-prizyvayut-pokupat-voennye-obligatsii-my-porobovali-rasskazyvaem-cho-eto-takoe> (дата звернення: 19.12.2022).
6. Коментарии Украина. Звідки гроші: у Мінфіні назвали джерела фінансування державного бюджету України | Коментарі Україна. Коментарі Україна. URL: <https://money.comments.ua/ua/news/economy/zvidki-groshi-u-minfini-nazvali-dzherela-finansuvannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-700714.html> (дата звернення: 19.12.2022).

Шматко Сергій Володимирович, здобувач вищої освіти факультету автоматичних і комп'ютеризованих технологій
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Мурзабулатова Олена Вячеславівна, канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Економіка будь-якої держави відіграє вагомий роль для суспільства та функціонування інших сфер. Україна, на жаль, не має розвинутої на високому рівні економіки, як у провідних державах світу. При цьому, країна є експортером різноманітного продовольства і це свідчить про те, що вона є одним з найбільших зернових та кукурудзяних експортерів у світі. На мою думку, експорт позитивно впливає на ВВП України та функціонування економіки. Тим не менш, з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну ситуація в економіці докорінно змінилася. На сьогоднішній день вона зазнала колосальних втрат у різних галузях, адже воєнні дії тривають кожного дня.

Війна стала складовою політичного, суспільного, наукового та економічного життя. Це приводить до негативних необоротних змін у сфері економіки. Воєнні дії утворюють реалії сьогодення, дослідження функціонування та специфіки економіки під час війни є актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень. Становище економіки під час війни активно вивчалось різними науковцями. Питання власне воєнної економіки розглядали такі науковці: Р. Бойко, П. Полонський, О. Семененко, З. Старченко, О. Кремешний, Г. Лягушев та інші. Взаємозв'язок економіки та війни проаналізували С. Кулицький, М. Птаховод, К. Зацепіна, М. Ласко, тим не менш, економічне питання держави в умовах сучасної війни в Україні ще малодосліджене.

Метою дослідження є розкриття специфіки функціонування економіки України під час війни з Росією.

Об'єктом дослідження є особливості економіки України, які виникли під час війни Росії проти України.

Виклад основного матеріалу. В умовах війни економіка перебуває у кризовому становищі. Перш за все, у країні постійна інфляція, через яку ціни на різні категорії продуктів та товарів постійно зростають. Наслідком цього є зниження купівельної спроможності громадян, адже під час війни заробітна плата не зростає, а багато людей стають безробітними. Через бойові дії багато великих підприємств перестали працювати та, відповідно, сплачувати податки. Тим не менш, від повномасштабного вторгнення Росії в Україну почав процвітати малий приватний бізнес, який допомагає функціонувати економіці. Специфікою війни є те, що з її початком різко підвищився попит на продукти харчування, різні засоби першої необхідності (засоби гігієни, ліки тощо).

В умовах регулярного вимкнення електроенергії великі підприємства зазнають великих збитків, але не малий приватний бізнес. К. Возьний зазначив, що початок

війни завжди сприяє розвитку малого приватного підприємництва. Науковець висловлює таку думку, що «Найбільші статки та майно малим приватним бізнесом створювалися споконвіків у періоди криз і війн, тобто в часи масового зубожіння населення та банкрутства цілих держав. Збільшення чисельності армії у ході війни неминуче вимагає більших обсягів поставок озброєння, продуктів, одягу, взуття, засобів зв'язку, боєприпасів, пального і мастильних матеріалів, запасних частин, похідного спорядження тощо» [2, с. 12].

Аналізуючи економіку України під час війни Л. І. Верховод відзначив, що однією з найвагоміших її ознак є нестабільність [1, с. 101]. Як зазначено вище, велику частину сільськогосподарської продукції наша держава експортує закордон. Проблематичним аспектом є те, що країна-агресор на початку збройного конфлікту заблокувала усі шляхи для вивезення продукції, що, звичайно ж, завдало збитків економіці. Як відомо, цей конфлікт вдалося врегулювати за допомогою третіх сторін та створення «зернових коридорів». Здавалося б, це мало б допомогти врегулювати економічне становище в країні. Тим не менш, Україна не може експортувати зерно та кукурудзу у тій кількості, що до війни, адже частина її території перебуває в окупації і потрібно створити запаси для наступних років, щоб уникнути голоду населення. У цьому контексті слід згадати про зменшення аграрного потенціалу країни. Країна-агресор під час збору урожаю активно спалювала сільськогосподарську продукцію, випускала ракети у склади з зерном та кукурудзою для того, щоб знищити аграрний потенціал країни, але це не завадило нашій державі експортувати частину продукції до інших країн, що стало позитивним аспектом для підтримки функціонування економіки. При цьому особливістю України є те, що її землі, де переважає вологий помірний клімат, є досить родючими та забезпечують аграрною продукцією населення всієї країни.

Крім цього, в умовах війни знижується ділова активність у сфері економіки [5, с. 56]. Дипломати, політики, науковці працюють, щоб встановити зв'язки з іншими державами у військовому напрямку, вони домовляються про поставки зброї, допомогу населенню та біженцям. Звичайно, в умовах війни економічна стабільність відводиться на другий план, наслідком чого є все менша кількість економічних угод, експорту та імпорту продукції, яка значно впливає на ВВП країни.

Варто підкреслити, що під час затяжної війни у країні постійно втрачається промисловий потенціал. Наприклад, під час окупації Донецької та Луганської областей 20 % промислових підприємств України перебували на окупованій території і більше не могли працювати задля економіки держави [3, с. 29], після 24 лютого кількість таких підприємств зростає, при цьому щоденно руйнується виробнича та соціальна інфраструктура, багато підприємств перестають працювати через ризики ворожих обстрілів та звільнення персоналу, неможливість обслуговувати приміщення тощо.

Під час активних бойових дій кожного дня пошкоджується та руйнується житловий фонд, це приводить до того, що з бюджету країни, виділяються додаткові кошти на відновлення житлової інфраструктури, щоб забезпечити домівкою усіх громадян, які втратили її через бойові дії. Важливо наголосити, що в пріоритеті кошти витрачаються, перш за все, на військові потреби, а додаткові гроші знайти надзвичайно важко.

Висновки. Отже, війна приводить до негативних змін в економіці України, погіршує її функціонування у всіх сферах. Особливістю економічного становища країни, яка бере участь в активних бойових діях є виникнення кризових ситуацій спричиненими різноманітними факторами. За результатами дослідження виділяємо такі: економічна нестабільність, втрата промислового потенціалу, причиною якого є знищення інфраструктури та неможливість утримувати великі підприємства, пошкодження та повне руйнування інфраструктури країни, що потребує виділення додаткових коштів з бюджету країни, який в основному витрачається на військові потреби; зменшення аграрного потенціалу країни через окупацію сільськогосподарських угідь, неможливість експортування продукції закордон; зростання безробіття та зниження купівельної спроможності населення через інфляцію. Робимо висновок, що будь-яке збройне протистояння є руйнівним для економіки країни, орієнтованої на функціонування в мирний час. Можна при цьому висунути припущення, що через затяжність війни та виїзд громадян економічна криза тільки посилиться ближчим часом.

Список використаних джерел:

1. Верховод Л. І. Тіньові практики в структурі економічної поведінки жителів прифронтових зон Донбасу (за результатами дослідження у 2017 р.). Український соціологічний журнал. 2017. Вип. 17-18. С. 100-105.
2. Возьний К. З. Війна: від економічних мотивів до наслідків. Економічний часопис. XXI. 2010. № 9-10. С. 12-17.
3. Кононов І. Теорія масової свідомості: можливості та обмеження в умовах неконвенційної війни (за результатами досліджень на вільній території Луганської області). Науково-теоретичний альманах «Грані». 2018. Т. 21, № 5. С. 28-47.
4. Кулицький С. Економічна складова гібридної війни Росії проти України. Україна: події, факти, коментарі. 2016. № 20. С. 44-57.
5. Мацієвський Ю. В. Внутрішній конфлікт чи прихована агресія: академічна дискусія і експертні оцінки війни на Донбасі. Політичне життя. 2019. № 2. С. 55-68.

СЕКЦІЯ 2.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА
СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Вінник Максим Віталійович, здобувач вищої освіти
ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України», м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник: Осьмина Олена Андріївна, викладач фахових дисциплін
ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України», м. Ірпінь, Україна

ТОРГОВЕЛЬНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО – ОСОБЛИВИЙ
ВИД ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В ринковій економіці торгівля є найбільш розповсюдженою сферою підприємницької діяльності та сферою застосування праці.

Призначення торгівлі полягає в тому, що вона забезпечує доведення споживчих товарів і послуг від виробника до споживача посередництвом купівлі продажу. Торгівля – форма економічного зв'язку між виробництвом і споживанням, що здійснюється безпосередньо ринком (рис. 1) [1].

Рис. 1. Сфери товарного відтворення

Послугами посередників користуються попиту тому, що вони вміють найкращим чином запропонувати товари цільовому ринку. Використовуючи свої зв'язки, навик, переваги спеціалізації і високу якість роботи, посередники можуть принести виробнику більше користі, якби він здійснював збут своєї продукції самостійно. Проте в сучасній практиці спостерігається одне цікаве явище. А саме, на Заході, через постійний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зокрема мережі інтернет та більш-менш врегульовану правову базу, споживачі мають можливість здійснити пряме замовлення виробнику навіть перебуваючи у себе дома, користуючись лише комп'ютером або навіть мобільним телефоном та кредитною картою. Тому потреба в наявності дистриб'юторів скоротилася проте не в значній кількості [2].

Розвиток торговельно-посередницької діяльності в Україні пов'язаний з багатьма складними проблемами правового, організаційного, фінансово - економічного характеру.

Найбільш складною і нерозв'язаною проблемою розвитку торговельного посередництва являється слабка правова база. Варто відмітити, що правова база

регулювання торговельно-посередницької діяльності, як і всього економічного обороту, складається з фрагментів непрямих законів. В її основі лежать також нормативні акти, різні інструкції і положення, а частіше за все розробки самих посередників. Зрозуміло, що таку базу неможливо вважати прийнятною [2].

Друга важлива причина, яка стримує розвиток торговельно-посередницької діяльності, носить організаційний характер. Сутність проблеми полягає в тому, що в Україні організаційні форми торговельного посередництва формуються стихійно. Вони часто мають вигляд деформованих копій зарубіжних структур, які важко вписуються в реальну вітчизняну практику.

Комерційний успіх торговельно-посередницької фірми на світовому ринку значною мірою залежить від взаємовідносин з принципом — виробником товару.

Однак збут через торговельно-посередницькі фірми має й певні недоліки, які в основному полягають у втраті експортером безпосередніх контактів зі споживачами на зарубіжних ринках і значній залежності від сумлінності та підприємницької активності посередника [3].

Список використаних джерел:

1. Апопій В.В., Міщук І.П., Ребицький В.М., Рудницький С.І., Хом`як Ю.М. Організація торгівлі: Підручник. 2-ге видання., перероб. та доп. Київ. Центр учбової літератури. 2018. С. 632.
2. Зимовець В.В., Зубик С.П., Фінансове посередництво - К.: КНЕУ, 2004. – 288 с.
3. Резнікова В.В. (2009) “Економічна сутність посередництва”, Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Том 3, № – С. 228–234.

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

Emin Abliiaev, Master's student

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

TAX COMPLIANCE AS A TOOL FOR ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES

In modern conditions, the mechanism for administering mandatory payments to the budget system of Ukraine is characterized by a high level of fiscal risks, which increase such negative factors as corruption in authorities, the withdrawal of investment resources abroad with the help of tax havens, the formation of a non-target system of providing fiscal preferences to taxpayers, the development criminal schemes for violation of tax legislation, creation of virtual business entities for withdrawing funds, etc. This actualizes the need to develop an effective compliance mechanism (achieving an understanding by taking into account the interests of enterprises and the state, i.e. avoiding conflicts of interest in the tax sphere), which will help increase the level of financial security of both enterprises in particular and the state as a whole.

The economic essence of compliance is the implementation of a risk management system, which will make it possible to ensure an increase in the level of compliance with the country's economic and financial legislation, an increase in the degree of corporate culture in society and the formation of a favorable business climate in the country, which will help attract investment resources and increase the income of the country's budget system.

The trend towards transparency and openness of business is gaining momentum in Ukraine every year. Business ethics is becoming an important component of the business culture of our country. One of the reasons is that the business is becoming global, entering international markets, attracting foreign investors and partners, participating in American and European accelerators and exhibitions. In these markets, reputation plays a leading role. This is especially relevant now, during the war, because at the moment even those businesses that did not plan to enter Western markets began to include it in their strategy. Building an effective compliance system in the company is not a quick process, so it is worth starting it now to prepare the business for scaling internationally. In addition, the war added new risks: businesses need to be even more careful when choosing partners and contractors and signing contracts with foreign companies.

That is why many Ukrainian companies are establishing entire compliance control departments. Similar departments exist in Datagrup, Kernel, Nova Poshta, NPC Ukrenergo, Fly UIA, as well as in Ukrainian representative offices of international companies — for example, Carlsberg Ukraine, AB InBev Efes Ukraine, Sanofi Aventis Ukraine [1].

Tax compliance is a set of motives and incentives of payers that encourage them to

know, understand and comply with the requirements of tax legislation, legislation on the payment of a single contribution to mandatory state social insurance and pay taxes, fees, and payments. The tax compliance system will make it possible to minimize the risks of taxpayers not complying with the requirements of tax legislation, help taxpayers avoid the most common mistakes in the future, simplify reporting and tax payment as much as possible, jointly solve problems and eliminate obstacles in ensuring the financial security of the enterprise [2].

The main component of tax compliance is the study of risks in the field of taxation that arise in the event of taxpayers violating tax legislation and causing losses to the state. Reducing the level of fiscal risks is preceded by a thorough analysis of the probability of their occurrence in view of the presence of the influence of endogenous and exogenous factors. Internal factors characterize the formed labor potential in the country, improvement of the system of obtaining and providing information, increasing sales of high-tech products, etc. Exogenous factors are related to the qualitative improvement of fiscal legislation, elimination of its main shortcomings and omissions.

Tax prudence is a new phenomenon. After all, tax authorities can now block tax invoices if the payer cooperates with dubious companies. Therefore, it becomes even more necessary to use the tools of compliance checking of your counterparties and to take into account the risks [3].

The requirement to properly manage tax risks is presented to counterparties by companies in order to minimize their own business risks. To a large extent, companies in the financial sector feel the need to assess the financial risks of counterparties and clients: development institutes, banks, investment funds [4].

Tax risks are the risks arising from uncertainty in the company's tax policy or tax evasion, and can completely destabilize further business development. Conducting risk identification and assessment is a necessary preliminary work that is carried out before the main task which is risk minimization. Within the framework of tax compliance, five areas of tax risk are distinguished, which is shown in Table 1.

Table 1

Spheres of tax risk within the framework of tax compliance [5]

Sphere	Description
Risk-free sphere	It is legal to calculate and pay taxes, there are almost no business risks
Minimal risks	Working responsibly to all legal norms, the company may have minor violations of tax discipline, will only pay fines and penalties
Sphere of increased risk	Exists when a violation of contractual discipline is recorded - the enterprise only risks that it will either cover all the costs associated with such contracts, or simply receive a profit much less than expected
Critical risk sphere	The enterprise risks losing not only profit, but also not receiving the planned income from sales. Such a situation is possible when the company's management decides to minimize taxes due to a deliberate violation of the Tax Code. As a result, tax officials charge fines and sanctions that significantly exceed the amount of taxes paid legally
Sphere of unacceptable risk	The enterprise risks becoming bankrupt by paying excessively high tax penalties

In this way, for a business, "tax risk" is the probability of incurring additional and negative consequences in the process of making management decisions. It is advisable to carry out compliance procedures for risks related to the following spheres: increased;

critical and unacceptable risk. [5]

The Business Ombudsman Council in partnership with the Ukrainian Network of Integrity and Compliance (UNIC) considers the tax compliance direction to be of utmost importance for Ukraine, for the sake of developing a better culture of doing business and reducing the risks of unfair behavior manifestation by the state. In its practice the Council now most frequently faces appeal of decision notices, inclusion of companies to the list of risky payers, non-enforcement of judicial resolutions.

The reform of tax legislation and tax authorities affected the change in the subject of appeals to the Council. Table 2 shows how the topics of appeals to the Council changed.

Table 2

Distribution of tax complaints by topics (as of 01/09/2021) [6]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Total
Suspension of VAT invoices			532	547	95	272	162	1608
Tax audits	53	85	153	243	370	224	131	1259
Other tax issues	34	98	79	110	141	142	133	737
Execution of court decisions				18	108	149	274	549
Inclusion in the lists of risky tax payers				11	127	206	93	437
Tax criminal cases	28	60	41	63	56	52	50	350
Electronic VAT administration	18	41	74	57	52	51	14	307
VAT refund	40	70	55	26	16	10	10	227
Termination of the agreement on recognition of the electronic reporting agreement and “status 09”	32	62	58	17	12	2		183
Cancellation/Renewal/Refusal to register VAT payers	1	7	9	6	4	9	3	39
Total	206	423	1001	1098	981	1117	870	5696

Back in 2015 “traditional” complaints against the actions of the tax service were delays in VAT recovery, problems with tax cost deductions, problems with e-administration of VAT, canceling of the amount of taxation and fines, illegal disconnection from tax reporting submission system (the so called “status 9”). In 2021 the effect of the reform related to the gradual transition to surveillance based on risk assessment, e-service development, continued reform of tax authorities, quarantine restrictions as well as related problems faced by entrepreneurs can be felt. It is good that the word “compliance” has finally appeared in the rhetoric of the tax authorities [6].

The formation of a tax compliance system for economic entities involves the implementation of a monitoring mechanism for the formation and repayment of tax liabilities. For this, it is necessary to implement an effective tax risk management mechanism that will minimize the occurrence of conflicts between the enterprise and the fiscal authorities and will help strengthen its financial security in the long term. In order to ensure the effectiveness of the company's tax risk management, it is advisable to develop its own sequence of introducing a tax compliance system, which will take into account the peculiarities of the functioning of the business structure.

References:

1. Is compliance relevant for Ukrainian companies or is it a new far-fetched trend? URL: <https://unic.org.ua/news/chi-aktualnij-komplayens-dlya-ukrayinskih-kompanij-abo-ce-novij-nadumanij-trend-384/>
2. Kolomiets P.V. (2020). The views of scientists regarding compliance as an element of tax security of Ukraine. *Law and society*, (2), 258–263.

3. How is compliance regulated in Ukraine? URL: <https://youcontrol.com.ua/articles/chym-rehuliuetsia-komplaiens-v-ukrayini/>.
4. Kozlova V. (2021). Tax compliance as a tool of the enterprise security system. Current aspects of the development of business entities in the conditions of the global economy. Dnipro: Bila K. O.
5. Vlasova O.Y. (2019). Tax compliance as a way of ensuring the tax security of the company. Accounting and analytical support of the financial and economic security system: information and communication technologies and anti-corruption management
6. Tax compliance in Ukrainian realities (2021). Problematic issues and business opportunities. Business Integrity Digest No 23. URL: <https://unic.org.ua/news/podatkovij-kompla-ns-v-ukra-nskih-real-yah-297/>.

Tsopa K.I., 4th year student

State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

Scientific supervisor: Kostyuchenko V.M., Doctor of Economics,

Professor, Professor of Accounting and Taxation Department

State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

THE ACCOUNTANCY PROFESSION: THE ROLE IN FIGHTING CORRUPTION

Work under a topic "The Accountancy profession: the role in fighting corruption" is devoted to the study of an accountancy profession as a tool of preventing and fighting against corruption with a side of on perspectives and wider development of profession in the recent years.

The accountancy profession helps combat both the opportunity and the cost of fraud and corruption. Professional accountants are uniquely positioned to make a positive contribution because of their work throughout the global economy[1]. Problems caused by the high level of bribery and abuse are the destruction of the economy's system of values which leads to negative economic consequences, increasing inequality and slowing down the growth of incomes of population. Corruption is not a new phenomenon and is as old as history of mankind, now it exists on different levels of business hierarchy structure. In the way it destroys countries's economies, organizations, prevent small- and middle-sized businesses to flourish and prevent from growth.

The aim of the work is to identify the types of corruption, ways to overcome and prevent it, and the role of the accountancy profession in this process on the example of Ukraine.

Corruption is one of the major threats facing both businesses and countries. The fight against it requires the efforts and on different levels cooperation of regulators, independent and internal auditors, law enforcement agencies and the state. Within corporate fraud, the following types are distinguished: asset theft, corruption and manipulation of reporting. According to the Global fraud report, external audit, together with internal audit and "gypsy mail", is one of the main methods of identifying fraud in companies [2].

For a long time, corruption has been one of the biggest problems in Ukraine and is a topic of constant debate for both the Ukrainian and international community. Although Ukraine's position in the ranking is improving from year to year, this situation is still far from acceptable [3]. According to numerous analytical reports and surveys, corruption is the one of the biggest problem for Ukrainian market to attract foreign investors and go to international markets. The obvious problems caused by the high level of bribery and use of nepotism which leads to negative economic consequences, increasing inequality and slowing down income growth.

In that way the role of accountants is crucial for the development of the small and medium-sized businesses in a country. As part of their training, professional accountants are taught to pay close attention to the details of the data they examine. In the attitude when combined with observational and deduction skills, accounting skills makes it excellent for investigating corruption cases [4].

Most entrepreneurs are interested in working with a professional accountant in order

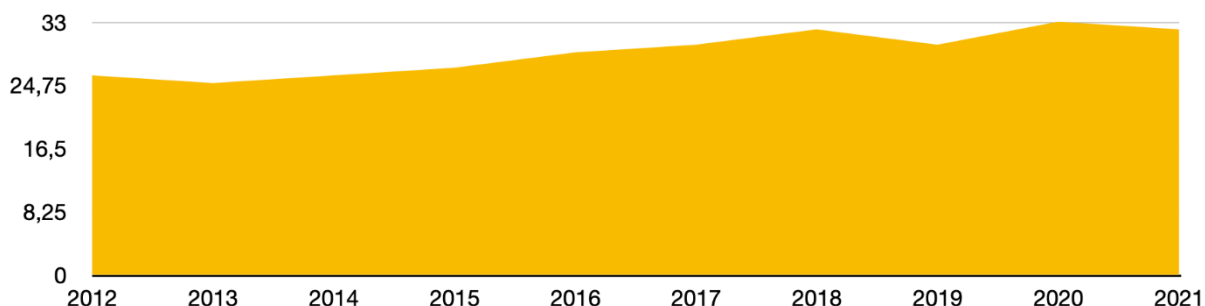
to avoid fraud, corruption and money laundering. Very often, starting a business requires entrepreneurs to understand the national or international laws and regulations. The entrepreneurs and professional accountants could have an important role in combating corruption.

The link between the prevalence of professional accountants in the workforce, and more favorable scores on the main global measures of corruption, is stronger in G-20 countries, and in countries that have adopted anti-money laundering laws in line with international recommendations [5]. If to consider, it is possible to distinguish specific patterns in the correlation between audit and economic stability and strength of the state. Professional auditing is playing positive role in tackling corruption and influence its preventing. Transparency can be improved by committing to the implementation of internationally recognized financial reporting standards.

It is impossible to fully get rid of corruption, people will always find the way to circumvent the law with awful consequences for economies. Professional accountants have a big role to play and a great opportunity to lead.

The endemic corruption in Ukrainian case is a consequence of the lack of rule of law and widespread influence of oligarchs and creates significant obstacles for the governmental work. According to the corruption perception index for year 2021 Ukrainian indicator decreased by one point, and now Ukraine ranks 122nd out of 180 countries in the CPI. The main reason for the sagging scores is that many important anti-corruption tasks are on pause or even regressing [6]. There were repeated attempts to return negative practices. In a 10-years retrospective it is possible to notice how different economical situation, new laws, regulations, restrictions of accountant activity and research affected CPI rate [7]. According to corruption perception index constant leaders with scores above 80 are countries such as Denmark, Norway, Sweden, Switzerland, Singapore, Austria. However, the data of the institutions can also be questioned due to lack of information from countries with usurped governance or lack of information.

Since 2012, Ukraine's performance has improved significantly. It is among the 25 countries with statistically significant growth in 10-year dynamics. The list also includes Armenia, Angola, Greece and Italy [7] [8]. It was growth for +6 points in rank (pic.1).

Pic. 1. 10-years retrospective

In the areas of the electoral process in Ukraine and compliance with democratic principles corruption has almost no impact. It does not affect the country's defense capability and state security too much[9]. It start to disappear in the sphere of administrative services, where the state implements online solutions.

But corruption still has a decisive impact on justice, the work of law enforcement

institutions, the disposal of state property, the management of state-owned companies, state regulation, etc. 0].

Conclusion. Fighting corruption is a tough job, made even tougher by the globalisation of crime. The importance of the partnerships around the world between the accountancy profession, business associations and public institutions, in order to reduce corruption and encourage regional development is valuably important. The profession of proper auditing and accounting helps to avoid the growth of the shadow economy, as a result of the dispersion of society into layers of rich and poor. In that way, auditing can be defined as a detective work of research and analysis of activity on side of detecting lie and crime. Reducing the level of corruption leads to an increase in the middle class and the formation of a stable economic situation with progressive development, which even in the social context guarantees a certain security and cohesion of citizens.

In the situation of Ukraine, people are still harvesting the results of soviet communism with the principle of stealing more or getting by nepotism. Driving changes in society towards such an attitude and greater trust in the state and ensuring the independence of citizens are taking place. And accountancy profession should play a positive role in tackling corruption, highlighted the vital role accountants can play in preventing and detecting corruption in government and business.

References:

1. International Federation of Accountants. How clean is your business <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/building-trust-ethics/discussion/accountancy-profession-playing-positive-role>.
2. Аудиторська фірма Наша Бухгалтерія. Корупція та її вплив на висновки аудитора <https://www.nashabuhgalteria.com/2020/08/10/korupsiya-ta-yiyi-vpliv-na-visnovki-auditora/>.
3. Professional accountancy in business advisory group <https://www.ifac.org/who-we-are/advisory-groups/professional-accountants-business-advisory-group>.
4. Database. Ideas The Role of Entrepreneurs and Accountants in Fighting against Corruption <https://ideas.repec.org/a/icb/wpaper/v4y2017i1220-227.html>.
5. Acca. Accountants are on the frontline fighting corruption <https://www.accaglobal.com/in/en/member/member/accounting-business/2020/07-08/insights/anti-corruption.html>.
6. Звіт уряду за дві тисячі двадцятий рік <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupsiyeyu/borotba-z-korupsiyeyu>.
7. Індекс сприйняття корупції – 2021. <https://cpi.ti-ukraine.org>.
8. Basel institute on governance. How accountants play key role in fighting corruption <https://baselgovernance.org/blog/sake-sustainability-clear-out-corruption-heres-how-accountants-can-play-role>.
9. Журнал Наші Гроші. Війна й корупція <https://nashigroshi.org/2022/07/04/viyuna-i-korupsiia/>.
10. Українська правда. Україна знову опустилася в індексі прийняття корупції <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/25/7321598/>.

Колісніченко Б.В., студент факультету податкової справи, обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник: Гуріна Н.В., канд. екон. наук, доцент
кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

АСПЕКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

На кожному підприємстві в Україні має бути реальна й достовірна інформація про трудомісткість виробленої продукції, про нарахування заробітної плати. Заробітна плата займає одне з центральних місць в системі підвищення продуктивності праці на підприємстві. Таку інформацію повинен забезпечити бухгалтерський облік. Важлива роль в реалізації цієї задачі відводиться організації бухгалтерського обліку на підприємстві: організаційній побудові бухгалтерії підприємства, принципам організації праці виконавців, нормуванню праці працівників обліку і контролю, методиці визначення чисельності персоналу.

Дослідженням питань щодо сутності та напрямів удосконалення обліку оплати праці займалися у своїх працях такі вчені як Бутинець Ф., Волошан І., Зелікман В., Лесун Д., Тютюнник П. та інші.

Особливе місце займають питання нарахування заробітної плати, а також податкового і бухгалтерського обліку оплати праці у роботі бухгалтерії кожного підприємства. Перш за все, це пов'язано з тим, що для робітників заробітна плата слугує основним джерелом матеріального блага.

Основними правилами ведення бухгалтерського обліку оплати праці є:

- об'єднання кадрового обліку, обліку оплати праці в єдиний процес;
- розподіл збору інформації за ознаками типових операцій;
- організація облікової політики розрахунків з оплати праці;
- концентрація обробки даних відповідно до оплати праці;
- автоматизація збору інформації, пов'язаної з виходом працівників на роботу та відпрацьованим часом;
- автоматизування стандартних обчислених дій;
- автоматизація контролю за правильністю і точністю проведення ручних розрахунків та коригувань;
- відокремлення кадрового обліку, обліку праці та її оплати в окремий сектор у комп'ютерних облікових системах.

Окремі напрями вибраної підприємствами облікової політики безпосередньо впливають на порядок обліку оплати праці. Зокрема, це стосується самостійного вибору підприємствами та організаціями порядку ведення обліку витрат: із застосуванням рахунків тільки класу 9 «Витрати діяльності»; з одночасним застосуванням рахунків класу 8 «Витрати за елементами» та рахунків 9 «Витрати діяльності»; із застосуванням класу тільки 8 «Витрати за елементами».

Звідси випливає, що організаційний складник облікової політики в частині

оплати праці повинна врегульовувати основні питання щодо визначення відповідальних осіб з ведення бухгалтерського обліку оплати праці, що забезпечить функціональність обов'язків працівників бухгалтерської служби [1, с. 399].

Нарахування заробітної плати працівникам являє собою розрахунок заробітку за місяць де до уваги приймається розмір посадового окладу, різні доплати і надбавки, премії, допомоги, оплата відпусток за мінусом відрахувань. Із сум нарахованої заробітної плати членів трудового колективу, осіб, що працюють за трудовими угодами, договорами підряду, за сумісництвом, виконують разові роботи, здійснюються різноманітні утримання. Їх можна поділити на обов'язкові (податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, єдиний внесок на загальнообов'язкове соціальне страхування) та необов'язкові (за рішенням судових органів, за ініціативою підприємства, за ініціативою працівника, за ініціативою професійних організацій) [2].

Проте, в сучасних умовах на підприємствах виникають проблеми з організацією бухгалтерського обліку оплати праці, зокрема:

- недостатньо висвітлена облікова політика щодо розрахунків з оплати праці;
- контроль за використанням робочого часу та забезпечення зростання продуктивності праці;
- здійснення у встановлені терміни всіх розрахунків з працівниками і службовцями із заробітної плати та інших виплат;
- не використання рахунків аналітичного обліку;
- ручна обробка господарських операцій.

Тому, облік праці та заробітної плати має бути організований таким чином, щоб сприяти підвищенню продуктивності праці та повному використанню робочого часу. Від організації обліку оплати праці залежить рівень витрат підприємства, якість, правдивість, справедливність, повнота і своєчасність розрахунків з персоналом з оплати праці.

Таким чином, без належної організації бухгалтерського обліку з оплати праці не можливе ведення господарських операцій в повному обсязі. Для вирішення вищезазначених проблем щодо обліку оплати праці підприємствам необхідно висвітлювати всі дані щодо обліку оплати праці в обліковій політиці підприємства відповідно до норм чинного законодавства, розробити управлінську документацію щодо забезпечення контролю за використанням робочого часу та забезпечення зростання продуктивності праці, а також пойдіти використовувати автоматизовані системи по розрахункам з оплати праці в умовах цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Суліменко Л.А., Киян А.В., Вітер С.А. Облік і аналіз розрахунків з оплати праці. Інфраструктура ринку. 2018. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2018/18_2018_ukr/67.pdf.
2. Яременко Л.М. Проблеми обліку та оподаткування розрахунків з оплати праці і шляхи їх вирішення. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/122.pdf.

Цішковський Вадим Олександрович, здобувач вищої освіти
економічного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

Науковий керівник: Поліщук Олена Тимофіївна, канд. екон. наук, доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ МЕДИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день від правильної організації бухгалтерського обліку та складання звітності медичних організацій будуть залежати результати їх діяльності та якість облікової інформації в системі прийняття управлінських рішень. Медична діяльність з точки зору ведення бухгалтерського обліку включає особливості, які повинні бути враховані при організації бухгалтерського обліку. Винятковими є операції з надходження цільового фінансування, оплати праці, розподілу та використання коштів. Тому постає багато питань з обліку в медичних організаціях, які набувають великого практичного значення та потребують подальшого вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Організацію обліку у закладах охорони здоров'я України досліджували такі вчені як І. Д. Бенько, Р. Т. Джога, Т. В. Канєва, С. В. Левицька, М. Р. Лучко, С. В. Свірко, В. В. Сопко та інші. Разом з тим, питання організації обліку, що вивчались вченими, досить застарілі, що й обумовило потребу подальшого дослідження.

Метою дослідження є розгляд особливостей ведення бухгалтерського обліку в медичних організаціях.

Основна частина. З 2018 року зміни торкнулися закладів медицини, які із бюджетних установ стали комунальними некомерційними підприємствами. Це призвело не тільки до заміни назв та печаток, а й до кардинальних змін у бухгалтерському обліку:

- Інший план рахунків;
- Заміщення меморіальних ордерів журналами-ордерами;
- Для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань, а також для накопичення відповідних аналітичних даних заклади охорони здоров'я, стали використовувати форми журналів та відомостей відповідно до Методичних рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом МФУ № 356 [1] від 29.12.2000 року.

Окрім того, даний вид діяльності характеризується низкою особливостей, серед яких як передбачено в ч. 5 ст. 8 Закону № 996-XIV [2], підприємство самостійно:

- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних засад, установлених Законом № 996-XIV, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних;

- розробляє систему і форми внутрішньогосподарського, управлінського обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;

- затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової

інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку;

- може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства.

Коли заклади охорони здоров'я були бюджетними установами, то для узагальнення облікової інформації використовували меморіальні ордери. Після реорганізації вони мають використовувати журнальну форму обліку.

Одним з головних етапів організації обліку в медичних КНП є прийняття облікової політики, в якій повинна зазначатися інформація щодо специфіки діяльності та організаційної структури підприємства.

Варто особливу увагу зосередити на первинних документах, які мають свої особливості. Дані первинних документів відображаються на рахунках бухгалтерського обліку. В медичних закладах застосовується перелік рахунків, що регламентується Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та установ [4].

Як відомо, на всій території України встановлюються єдині тарифи оплати медичних послуг, лікарських засобів та медичних виробів, які надаються пацієнтам за програмою медичних гарантій.

Медичні КНП надають: послуги за програмою медичних гарантій які оплачує НСЗУ, а також платні послуги за рахунок юридичних і фізичних осіб.

Підприємства, що надають послуги, узагальнюють інформацію про доходи від їх реалізації на субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

Отже, до субрахунку 703 медичному КНП доцільно відкрити спочатку два аналітичних рахунки, наприклад: 7031 «Дохід від реалізації послуг за програмою медичних гарантій» та 7032 «Дохід від реалізації платних послуг».

Ці два аналітичні рахунки надалі будуть деталізуватися за групами (для послуг за програмою медичних гарантій) та видами послуг (для платних).

Висновки. Вищенаведена інформація дозволяє узагальнити, що особливості діяльності медичних комунальних некомерційних підприємств потребують особливої організації бухгалтерського обліку. Належна організація обліку є необхідною умовою провадження ефективної діяльності медичною установою. Також варто відзначити, що при організації обліку медичних комунальних некомерційних підприємств необхідно врахувати всі можливі особливості та нюанси у даній сфері.

Дослідження організації обліку на основі досвіду розвинених країн світу буде напрямком подальшої роботи.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку від 29.12.2000 № 356 (Редакція станом на 21.07.2021).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (Редакція станом на 10.08.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
3. Лучко М. Р. Організація інформаційних систем і технологій обліку в бюджетних установах: навчальний посібник / М. Р. Лучко, Н. М. Хорунжак. - Тернопіль : Видавець Стародубець В. О., 2002. - 178 с.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

Ільш Марина Артемівна, студентка 5-го курсу заочної форми навчання групи ФМК-504з
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

Науковий керівник: Алексін Гліб Олегович, кандидат економічних наук, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

КОНТРОЛІНГ У БАНКУ: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Більш активне використання банківською системою новітніх методів менеджменту зумовлене необхідністю посилення його адаптивних можливостей через погіршення загального економічного розвитку України та зниження фінансової стійкості банківської системи в умовах війни.

Сьогодні банки насамперед прагнуть підтримувати свою стабільну, довгострокову та успішну діяльність на ринку. Успіх банку значною мірою залежить від наявності високорозвинутого комплексу банківського менеджменту, який виконує аналітичну роботу та дозволяє швидко реагувати на зміни мікро- та макросередовища та максимально адаптуватися до них, що потребує поглибленого вивчення сучасної банківської справи, а також вивчення тонкощів надання різноманітних банківських послуг, дослідження та впровадження зарубіжного досвіду у сфері банківського менеджменту та контролю. Контролінг має бути стрижневим елементом системи управління банком в кризових умовах.

За допомогою засобів контролінгу банки мають змогу вчасно прогнозувати економічну ситуацію та максимально швидко та гнучко реагувати на будь-які зміни в економічному житті та на фінансових ринках.

По суті, банківський контролінг означає ефективну взаємодію між факторами прибутковості, зростання та ризику. Він охоплює галузі управління, планування, аналізу балансу та доходів, банківського розрахунку, контролю, координації та організації. Концепція контролінгу західних банків, включаючи банки країн ЄС, заснована на цій концепції, що, безумовно, означає, що можуть бути відмінності між методами, що використовуються банками для її застосування на практиці. Всі ці твердження показують, що контролінг – це філософія та спосіб мислення, які можна поширити на область децентралізованого управління також за допомогою управління інформацією. Таким чином, банківський контролінг може стати центром управлінської інформації.

Контролінг - це з функціональної точки зору підсистема управління, яка координує планування, контроль та інформаційне забезпечення [2]. Це визначення може бути вбудоване до організаційно-операційної системи комерційного банку. Насамперед автори [2] стверджували, що основні завдання контролінгу, як і в будь-якій іншій сфері, актуальні і тільки через особливий характер «продукту» (у банку контролінгом продукту є різні банківські операції, такі як рух коштів управління, кредитування, інвестиції, тощо) його роль може розширюватися та

розвиватися залежно від банківського сектора.

Основними завданнями та функціями контролінгу в банку є [3]:

- удосконалення системи бухгалтерського обліку у бік управлінського обліку;
- планування - стратегічне та оперативне планування;
- план-факт аналіз - аналіз витрат, аналіз доходів, аналіз ризиків, аналіз очікуваних майбутніх тенденцій;
- інформаційне забезпечення: розробка управлінської інформаційної системи звітності із заборорою відповідної ІТ-підтримки.

Ці контрольні завдання залежить від розміру банку, його профілю, розміру мережі. Також ряд науковців [2] розрізняють централізовані та децентралізовані завдання. Ті, які зосереджені на цілому банку та координації, інтеграції різних видів діяльності у різних його галузях, вважаються централізованими контролюючими функціями, які здебільшого синхронізують активну та пасивну ділову активність. Про децентралізовану контролюючу функцію говорять у тому випадку, якщо вона націлена тільки на частину банку в даний період планування. Безумовно, розмір та функції банку чи фінансової установи грають вирішальну роль в оцінці завдань централізованого та децентралізованого контролю. Завдання централізованого контролінгу можна знайти у малих та середніх банках.

Більше того, різні контрольні дії централізованих/децентралізованих завдань можна узагальнити таким чином [4;6]:

- централізовані завдання: розробка бізнес-політики, аналіз прибутковості та ризиків, розрахунок потреби у прибутку, розрахунок плану видатків, систематична оцінка виконання цільової програми, розробка інтегрованої системи план-факту, розробка альтернатив бізнес-політики, розробка управлінської інформаційної системи;
- децентралізовані завдання: розвиток мислення, орієнтованого прийняття рішень, децентралізований план витрат, виконання певних завдань планування і контролю, регулювання інформаційного процесу.

Двохрівневий або двоетапний метод управління контролюючою діяльністю може бути реалізований за рахунок стратегічного та оперативного банківського контролінгу. Це тісно пов'язане з «двоетапним плануванням» та надає концепцію інтегрованого банку. На першому етапі в основному викладаються загальні всеосяжні стратегічні цілі банку, такі як ринковий ризик та можливості, а також цілі політики управління ризиками та структурні вимоги до прибутку. Як другий крок, зокрема, оптимізація структури балансу, оперативне управління рентабельністю та ліквідністю визначається через план-факт системи бюджетного контролю.

Контролінг відіграє надзвичайно важливу роль так як ця концепція направлена на ліквідацію «вузьких місць», орієнтована на майбутнє відповідно до поставленої мети та завдань отримання результатів.

Основними особливостями контролінгу є [3;4]:

- єдність оперативних фінансово-економічних розрахунків для прийняття економічних розрахунків і стратегічних рішень;
- нова орієнтація фінансово-економічних розрахунків для прийняття економічно обґрунтованих рішень;
- новий зміст таких традиційних функцій управління: планування, контроль, інформаційне забезпечення, які утворюють ядро контролінгу як концепції

управління;

– новий психологічний зміст ролі планово-економічних служб (відділів контролінгу).

Таким чином, діяльність зі стратегічного контролю щодо банку загалом стосується лише питань розвитку, структури та безпеки і, в основному, пов'язана з ризиками структури балансу, ринковими ризиками, варіантами структурної прибутковості, потенціалами зростання.

Отже, контролінг банку – це сервісно-господарське забезпечення діяльності та управління банком, яке слід розуміти як інформатизаційне, консультаційне, систематизаційне, комунікаційне та координаційне забезпечення прийняття управлінських рішень в економічній сфері з урахуванням нових досягнень науки та передової практики. Об'єктами контролю є процеси, які підтримуються сервісним менеджментом, з акцентом на створення вартості. Об'єкти контролінгу можна поділити на кілька категорій: ресурси банку (власні та залучені кошти, персонал банку, технічне та інформаційне забезпечення тощо), вид діяльності (операційна, інвестиційна діяльність, маркетинг, управління ризиками тощо), фінансова діяльність, (прибутковість, управління ліквідністю), основні показники діяльності банку.

Список використаних джерел:

1. Дема Д. І., Дорохова Л. М., Віленчук О. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Житомир: ЖНАЕУ, 2018. 320 с.
2. Другова О. С., Романів В. В. Контролінг ризиків як інструмент формування банківського менеджменту. Бізнес-навігатор. 2020. Вип. 5 (61). С. 160-164.
3. Котковський В.С. Гузенко О.П. Удосконалення теоретичної платформи фінансового контролінгу у банку. Молодий вчений. 2016. – № 1 (1). – С. 79–83.
4. Примостка О.О. Контролінг як інноваційна концепція управління банком. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2016. Вип. 1. С. 115–119.
5. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками: підручник. Київ: КНЕУ. 2018. 535с.
6. Юрій С.М. Банківський контролінг: теоретичні основи організації. Молодий вчений. 2017. № 5. С. 789–792.

Круль Іван Миколайович, здобувач вищої освіти 2-го (магістерського) рівня факультету податкової справи, обліку та аудиту
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Гуріна Наталія Валеріївна, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ВІДПОВІДНО ДО НАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Необхідною складовою будь-якого підприємства є облік розрахунків за виплатами працівникам, які є одним з складних об'єктів бухгалтерського обліку та головним джерелом доходів працівників підприємства. Питання щодо обліку праці й її оплати відіграють важливу роль в усій системі бухгалтерського обліку на підприємстві. Виплати працівникам займають вагомую частину у витратах підприємства, а тому достовірність й правильність відображення в обліку інформації стосовно оплати праці, чинить великий вплив на фінансовий результат діяльності підприємства.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних та методичних аспектів обліку розрахунків за виплатами працівникам здійснили такі вітчизняні науковці як: С. Ф. Голов, О. А. Дороніна, О. В. Лишиленко, В. С. Мазур, Є. В. Мниха, Н. В. Овсюк, А. М. Колот, О. С. Коровченко, Н. О. Петренко, О. В. Цуканова, В. Г. Швець та інші. Їх дослідження стосується розроблення теоретико-методичних питань із обліку виплат працівникам, а також напрямів щодо адаптації національних положень бухгалтерського обліку до положень міжнародних стандартів.

Виплати працівникам є важливим об'єктом бухгалтерського обліку, оскільки виплати пов'язані з витратами підприємства та його зобов'язаннями [1]. Найвагомішою складовою всіх витрат підприємства є виплати працівникам, а їх облік є однією із найскладніших і найважливіших сторін облікового процесу. Отже виявлення відмінних й спільних ознак із обліку виплат працівникам відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів залишається актуальним й нині.

МСБО 19 «Виплати працівникам» [2] регулюється відображення в обліку й звітності виплат працівникам, крім компенсаційних виплат інструментами власного капіталу, що регулюється МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій» [3]. В українській нормативно-правовій базі регулюється питання обліку і звітності за виплатами працівникам НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [4].

Варто зазначити, що тільки в МСБО 19 наведено визначення поняття «виплати працівникам». Відповідно до цього стандарту, виплати працівникам – це всі форми компенсацій, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівникам [2]. В Україні визначення поняття «виплати працівникам» в нормативно-правових документах, в тому числі із питань бухгалтерського обліку відсутнє.

Жорстка регламентація дій бухгалтера є однією із головних відмінностей НП(С)БО від МСФЗ. Розглянемо задля визначення поняття «виплат працівникам» структуру виплат відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Відповідно до НП(С)БО 26 в структуру виплат входить:

1. Поточні виплати працівникам – виплати, які підлягають сплаті протягом 12 місяців, які включають: заробітну плату за окладами й тарифами; інші нарахування із оплати праці; виплати за невідпрацьований час: щорічні відпустки, інший оплачуваний невідпрацьований час; премій й інші заохочувальні виплати; тощо.

2. Виплати після закінчення трудової діяльності, які здійснюються за кожною програмою виплат після закінчення трудової діяльності.

3. Інші виплати працівникам, що включають інші довгострокові виплати працівникам.

4. Виплати в разі звільнення.

5. Виплати інструментами власного капіталу підприємства.

Структура виплат працівникам за МСБО 19 складається:

1. Короткострокові виплати працівникам, такі як вказані далі, якщо очікується, що вони будуть повністю сплачені у повному об'ємі впродовж 12 місяців після закінчення річного звіту періоду, у якому працівники надавали відповідні послуги, які включають: заробітну плату; внески на соціальне забезпечення; оплачені щорічні відпустки; оплачену тимчасову непрацездатність; участь в прибутку й преміюванні; негрошові пільги теперішнім працівника (надання житла, надання автомобілів, надання безкоштовних або субсидованих товарів чи послуг).

2. Виплати після закінчення трудової діяльності, які включають: пенсії (пенсії й разові виплати при виході на пенсію); інші виплати після закінчення трудової діяльності (страхування життя після закінчення трудової діяльності, медичне обслуговування після закінчення трудової діяльності).

3. Інші довгострокові виплати працівникам, які включають: додаткові оплачувані періоди відсутності на роботі (довгострокові відпустки за вислугу років, оплачувані академічні відпустки); виплати з нагоди ювілеїв або інші виплати за вислугу років; виплати за тривалою непрацездатністю.

4. Виплати в разі звільнення.

Можна сказати, що НП(С)БО 26 й МСБО 19 виплати працівникам розділяють на чотири однакові групи. Однак МСБО 19 представляє більш детальний перелік виплат, в порівнянні з НП(С)БО 26.

Мета МСБО 19 «Виплати працівникам» [2] полягає у визначенні бухгалтерського обліку й розкритті інформації щодо виплат працівникам.

Стандарт від підприємства вимагає визнавати: зобов'язання, якщо працівник надав послугу в обмін на виплати, які будуть сплачені у майбутньому; витрати, якщо суб'єкт господарювання споживає економічну вигоду, яка виникає внаслідок послуги, наданої працівником в обмін на виплати працівникам [5].

НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [4] визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації стосовно виплат за виконані працівником роботи та розкриття цієї інформації у фінансовій звітності.

В табл. 1 представлено порівняльну характеристику НП(С)БО 26 «Виплати

працівникам» та МСБО 19 «Виплати працівникам».

Таблиця 1

Порівняльна характеристика НП(С)БО 26 й МСБО 19

Критерії	НП(С)БО 26	МСБО 19	Відмінності
Мета	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському інформації про виплати (в грошовій та не грошовій формах) за роботи, виконані працівниками, та її розкриття у фінансовій звітності	Визначення бухгалтерського обліку та розкриття інформації про виплати працівникам	МСФЗ 19 не дає повного розкриття інформації про виплати працівникам у примітках до фінансової звітності
Сфера застосування	Застосовується роботодавцями – підприємствами, організаціями, іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних установ)	Застосовується роботодавцями для обліку всіх виплат працівникам, за винятком тих, до яких застосовується МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій»	У зв'язку з прийняттям в Україні НП(С)БО 34 «Платіж на основі акцій», доцільно внести поправки у НП(С)БО 26 стосовно його дії на виплати на основі часток у капіталі
Кількість підпунктів	34	161	У НП(С)БО інформація представлена у більш стислому вигляді
Склад виплат працівникам	Поточні виплати, виплати при звільненні, виплати по закінченню трудової діяльності, виплати інструментами власного капіталу підприємства, інші довгострокові виплати працівникам	Короткострокові виплати працівникам, виплати по закінченню трудової діяльності, інші довгострокові виплати працівникам, виплати при звільненні	У НП(С)БО виділені зобов'язання по виплатам інструментами власного капіталу, які НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти»

Джерело: узагальнено автором за даними [2,4]

Проаналізувавши табл. 1 можна сказати, що за змістом дещо відрізняються НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» і МСБО 19 «Виплати працівникам», але не суттєво.

Маючи основні ознаки виплат працівникам, їх можна визначити так: виплати працівникам – це всі форми поточної та майбутньої компенсації та додаткових благ, що їх надає суб'єкт господарювання самостійно або через третю особу працівнику та членам його сім'ї згідно із законодавством та внутрішньою практикою в обмін на поточні, минулі та майбутні послуги у зв'язку з фактом минулих чи поточних трудових відносин [1].

Отже, можна сказати, що НП(С)БО 26 дещо тотожний до МСБО 19 «Виплати працівникам», проте містяться й відмінні положення. Однак, вітчизняний стандарт обліку відрізняється якістю викладу, аналітичністю, забезпечує тотожність даних синтетичного обліку з аналітичним. Головний недолік НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» полягає в тому, що цей стандарт не застосовується на практиці, тому що він надає лише трактування використовуваних термінів, представляє класифікацію виплат, які можуть виплачуватися працівнику й дає рекомендації стосовно питань обліку.

Таким чином, можна зробити висновок, що в НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» інформація наведена в більш стислому вигляді, це дає змогу зменшити час на вивчення стандарту, однак це не завжди облегшує роботу бухгалтера, так як, все що не описано у стандарті можна розуміти по-різному, що у подальшому може привести до неоднозначності обліку й появи помилок.

Головна рекомендація щодо покращення обліку виплат працівникам полягає у розробці рекомендаційних нормативних актів, які на типових ситуаціях та розроблених прикладах дадуть бухгалтеру можливість зрозуміти особливості бухгалтерського обліку розрахунків за виплатами працівникам.

Список використаних джерел:

1. Овсюк Н.В. Виплати працівникам за ПСБО 26 та МСФЗ (IAS) 19: порівняльний аспект. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2016. Вип. 3(24). С. 360-368.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011#Text (дата звернення: 14.12.2022 р.).
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 2 «Платіж на основі акцій» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_005#Text (дата звернення: 14.12.2022 р.).
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 № 601 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text> (дата звернення: 14.12.2022 р.).
5. Шевченко А. Облік виплат працівникам за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2013. Вип. 35(2). С. 52-58. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35\(2\)_11.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35(2)_11.pdf).

Александрович Анастасія Олександрівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Романишин Володимир Орестович, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ЦІЛІ КРЕДИТНОГО РЕЙТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ

Розвинені фінансові ринки надають широко використовувані кредитні рейтинги як загальний інструмент для оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників та їхніх боргових зобов'язань. Таким чином, кредитні рейтинги суб'єктів господарювання є загальноприйнятими та обов'язковими в багатьох економічно розвинених країнах.

Кредитні рейтинги, а також корпоративні та державні рейтинги, як правило, проводяться кредитними рейтинговими агентствами, такими як Standard & Poor's (S&P), Moody's або Fitch. Ці рейтинги оплачуються суб'єктами господарювання, яким потрібен кредитний рейтинг для себе або для однієї зі своїх боргових проблем. Кредит підприємства оцінюється чисельно на основі розрахунків FICO (Fair Isaac Corporation - це метод кількісної оцінки та оцінки кредитоспроможності). Облігації, випущені корпораціями та урядами, оцінюються кредитними агентствами за системою FICO. Високий кредитний рейтинг вказує на високу ймовірність погашення кредиту в повному обсязі без будь-яких проблем; з іншого боку, поганий кредитний рейтинг свідчить про те, що позичальник мав проблеми з погашенням кредиту в минулому і може повторити ті самі помилки в майбутньому. Кредитні рейтинги можуть вплинути на шанси суб'єкта господарювання отримати схвалення для конкретного кредиту або отримати вигідні умови цього кредиту.

Кредитний рейтинг являє собою міру здатності фізичної чи юридичної особи погасити фінансове зобов'язання на основі доходу та минулих історій погашення. Зазвичай виражається як кредитний рейтинг, банки і кредитори використовують кредитний рейтинг як із чинників, визначальних, чи варто позичати гроші.

Кредитний рейтинг – це комплексна оцінка здатності позичальника адекватно та своєчасно виконувати боргові зобов'язання протягом усього терміну погашення боргу або періоду, коли цінні папери перебувають в обігу, з урахуванням прогнозів можливих змін в економічному середовищі та соціально-політичних умовах. Рівень кредитоспроможності позичальника повинен вказувати на його здатність отримати та повернути кошти позики вчасно. Вивчення різних факторів, які можуть призвести до несплати кредитів і навпаки, для забезпечення своєчасного погашення, що становить зміст кредитного аналізу [1].

Вибір методу оцінки кредитоспроможності позичальника є складним, багатогранним і громіздким процесом. Від його правильної організації залежить рівень ризику неповернення кредиту, який бере на себе кредитор. За визначенням агентства Moody's Investors Service «кредитний рейтинг є висновком про майбутню здатність і юридичні зобов'язання емітента здійснити виплати основного боргу і

відсотків по цінних паперах, що приносять фіксований дохід, повністю і в строк» [2]. Інше визначення рейтингу від агентства Moody's: «Кредитний рейтинг – це експертний висновок про здатність емітента здійснювати своєчасні та повні платежі та погашати свої зобов'язання за борговими цінними паперами» [2].

Таким чином, значення рейтингу полягає в оцінці кредитоспроможності позичальника, а предметом аналізу є можливість невиконання зобов'язань за кредитами і різними цінними паперами: короткостроковими та довгостроковими, вираженими в іноземній та національній валютах. Крім того, рейтинг відображає ймовірність того, що за борговим цінним папером не буде сплачено протягом усього терміну його погашення. Неплатежем за зобов'язаннями вважається не тільки несплата, а й несвоєчасна оплата.

Рейтингове агентство Fitch IBCA визначає «кредитний рейтинг як думку про здатність юридичної особи позичальника або емітента цінних паперів своєчасно виконувати фінансові зобов'язання, такі як відсотки, дивіденди за привілейованими акціями або виплати основної суми боргу» [4].

У наведеному вище контексті кредитний рейтинг є загальним інструментом для оцінки кредитоспроможності позичальників, надійності боргових зобов'язань і встановлення відповідних витрат на кредитний ризик. Це дозволяє компаніям декларувати свою кредитоспроможність потенційним інвесторам і партнерам, не розкриваючи конфіденційну інформацію, роблячи відносини між позичальниками та інвесторами максимально прозорими та ефективними.

Все це дозволяє виділити основні цілі формування кредитних рейтингів.

1. Надання інформації потенційним інвесторам в процесі ухвалення рішень про інвестиції в той або інший цінний папір, чи компанію.

2. Визначити обсяг кредитів та встановити ліміти кредитного ризику.

3. Сприяння диверсифікації джерел фінансування, адже високий кредитний рейтинг емітента сприятиме підвищенню його фінансової гнучкості та сприятиме отриманню фінансових ресурсів поза традиційною банківською сферою.

4. Зниження вартості капіталу за рахунок можливості використання масштабних та ліквідних джерел капіталу. Зниження середньої вартості фінансування та розширення контролю за його умовами.

5. Підвищення популярності компанії-емітента в свідомості інвесторів і доступ до широких каналів фінансування. Цей рейтинг виконує роль «кредитного паспорта».

6. Відповідність вимогам регулюючих органів у ряді країн при емісії деяких видів цінних паперів.

Отже, кредитний рейтинг виражається у вигляді буквеної оцінки та передає кредитоспроможність бізнесу чи уряду. Він використовується для визначення доцільності надання кредиту бізнесу, і, у разі погодження кредиту, допомагає кредиторі визначити його прийнятну тривалість та умови.

Список використаних джерел:

1. Панухник Я. Теоретико-методичні засади застосування рейтингів для оцінювання ділової репутації підприємства в муніципальній економічній системі. Галицький економічний вісник. 2013. № 4 (43). С. 85-91.
2. Oxford Business English Dictionary. Oxford University Press, 2005. URL: http://www.askoxford.com/concise_oed/rating?view=uk.
3. Городня Т.А., Кузик Т.А. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.16. С. 191-196.
4. Rating agency Fitch. 2022 URL: <https://www.fitchratings.com/>.

Мельник Владислав Євгенович, здобувач вищої освіти економічного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

Науковий керівник: Волкова В.В., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

У нинішній час, наявна в Україні система пенсійного забезпечення є неспроможною забезпечити гідне існування особам, що претендують на пенсію. Не дивлячись на це, розвиток недержавного пенсійного забезпечення є проблематичним, оскільки в суспільстві наявне її несприйняття державній пенсійній системі. За таких умов варто приділити час дослідженню вирішення проблеми пенсійного забезпечення громадян через систему страхування.

Дослідженню ринку недержавного пенсійного забезпечення приділено значну увагу у працях Н. М. Зеленко, В. А. Зеленко, Є. О. Кулікової та інших. Проте недостатньо розкритими є проблеми державного пенсійного забезпечення а також страхування як механізму вирішення цієї проблеми.

Метою роботи є здійснення аналізу даних щодо державного пенсійного забезпечення, окреслення проблем пенсійного забезпечення та шляхів їх розв'язання за участі страхових компаній.

На сьогоднішній день, пенсійна система України знаходиться лише на першому рівні пенсійного забезпечення яка передбачає солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. У 2015 році розпочався новий етап реформування системи пенсійного забезпечення, основними результатами якого є впровадження заходів стосовно обмеження більшості категорій населення дострокового виходу на пенсію. У 2021 році уряд акцентував увагу на проблемі пенсійного забезпечення і почав розробляти заходи щодо переходу на другий рівень пенсійного забезпечення а саме накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування без зростання розміру ставки єдиного соціального внеску. Проте воєнні дії на території України відтермінували впровадження в дію накопичувальної системи. Також у період незалежності України багато разів змінювалися підходи до вирішення проблеми пенсійного забезпечення. Майже кожен новий уряд вказував на помилковість політики попередників щодо вирішення проблем пенсійного забезпечення і кардинально змінював пенсійну систему, що призводило до поглиблення кризи пенсійного забезпечення.

Проведемо аналіз статистичних даних загального обсягу надходжень до Пенсійного фонду України (див. рис. 1).

Результати аналізу свідчать, що динаміка загального обсягу надходжень до бюджету Пенсійного фонду є зростаючою на всьому часовому проміжку. Також динаміка обсягів надходження до ПФУ з державного бюджету є зростаючою. Питома вага надходжень до фонду з державного бюджету України за аналізований період становить близько 40%, що є досить високим показником. Оскільки в

українського населення наявні ознаки старіння нації, адже на даний час кількість пенсіонерів та працюючих осіб є майже рівнозначними, то, за даних умов криза пенсійного забезпечення лише посилюватиметься.

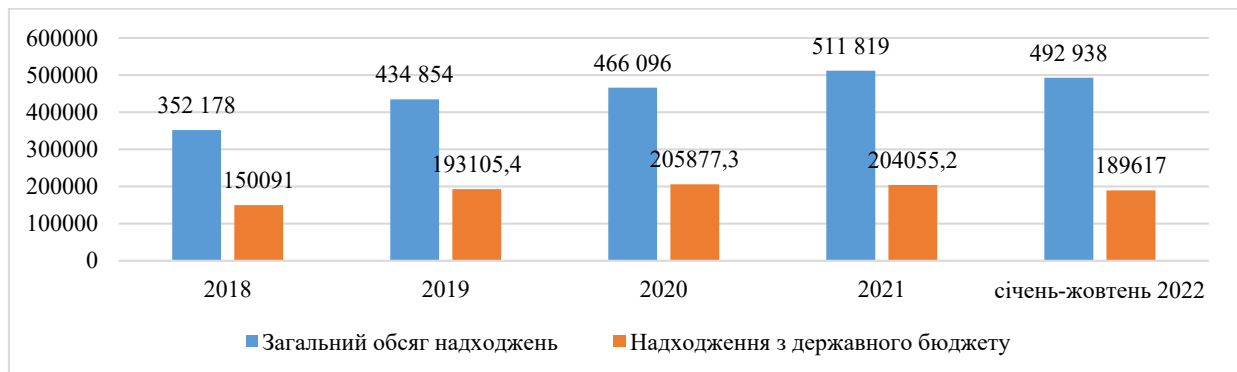

Рис. 1. Динаміка обсягів надходжень до ПФУ, млн грн [3]

Станом на 1 жовтня 2022 року 62% пенсіонерів отримують пенсію від 2 до 4 тис грн [3]. Такий розмір пенсії не є задовільним для гідного життя пенсіонера. Тому для додаткового пенсійного забезпечення варто шукати шляхи накопичення коштів для власного забезпечення з настанням пенсійного віку. Дієвим механізмом такого накопичення є комерційне страхування пенсій.

Страхова компанія TAS life пропонує послуги з пенсійного страхування. Якщо особа хоче отримувати пенсію 20 тис грн на місяць впродовж 15 років, то потрібно щомісячно вносити 320 грн до страхової компанії протягом 40 років [4]. Страхова компанія PZU пропонує послуги пенсійного страхування «Рантьє 10» [5]. Дана послуга передбачає сплату страхових внесків у розмірі: 600 грн, при щоквартальній оплаті; 1000 грн при оплаті раз на пів року; 2000 грн при річній оплаті. Страхові тарифи визначаються в індивідуальному порядку та залежать від статі, віку, професії, стану здоров'я застрахованої особи. При досягненні певного віку, компанія буде здійснювати довічні виплату ануїтету.

В процесі дослідження було описано основні проблеми пенсійного забезпечення в Україні, здійснено аналіз статистичних даних який підтвердив наявну проблематику, а також наведено приклади провідних страхових компаній в Україні з пенсійного страхування. В загальному розвиток недержавного пенсійного забезпечення матиме позитивний вплив на соціально-економічний розвиток держави, дасть змогу знизити навантаження на роботодавців та самозайняте населення а також на достаток і фінансове благополуччя пенсіонерів.

Список використаних джерел:

1. Н. М. Зеленко, В. А. Зеленко. Аналіз ринку недержавного пенсійного страхування в Україні: соціально-економічний вимір. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Вип. 2, 2019. С.126-134.
2. Є. О. Кулікова. Розвиток недержавного пенсійного страхування. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. Вип. 1, 2018. С. 79-85.
3. Статистика Пенсійного фонду України. URL:<https://www.pfu.gov.ua/statystyka/> (дата звернення – 10.12.2022).
4. Власна пенсія. TAS life. URL:<https://taslife.com.ua/lifemarket/pensiya-dlya-tebe> (дата звернення – 10.12.2022).
5. Рантьє 10. PZU. URL:<https://www.pzu.com.ua/individual/life/pension/rantje10.html> (дата звернення – 10.12.2022).

Муравська А.К., студентка фінансово-економічного відділення
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

Вступ. За ринкових умов важко переоцінити роль центрального банку як вершини системи кредитних установ країни. Його діяльність як ключового інституту системи забезпечує фундаментальні можливості для реалізації національної економічної політики у грошово-кредитній сфері, створюючи тим самим базові, вихідні принципи регулювання економічних процесів ринковими методами. Ці підходи разом із заходами податкової та бюджетної політики держави мають вирішальний вплив на перебіг усіх економічних процесів, оскільки в міру успішного просування ринкових реформ роль адміністративних механізмів регулювання економіки поступово зводиться до мінімуму. При цьому валютний контроль, як найбільш гнучкий і ефективний з усіх інструментів національної економічної політики, відіграє провідну роль у підтриманні фінансової стабільності та сприянні економічному розвитку.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей центрального банку та його ролі в національній економіці.

Виклад основного матеріалу. Центральний банк — установа, зазвичай державна, головна ланка грошової системи, національний регулятор грошового ринку та національної грошової системи, якій надається монополія на емісію грошей, управління грошовим обігом, формування управління офіційними золотовалютними резервами, а також контроль за діяльністю банків та інших фінансово-кредитних установ. У дворівневій банківській системі більшості країн світу центральний банк посідає вищий рівень.

Історично центральні банки спочатку створювалися як великі приватні банки з особливими повноваженнями. У більшості країн вони утворюються як акціонерні товариства. Поступово ці банки монополізували емісію паперових грошей та інші специфічні функції, утвердившись як центр грошово-кредитної системи країни. Одним із найстаріших центральних банків у світі є Шведський банк («Ріксбанк»), заснований у 1668 році [1].

Діяльність Центрального банку регулюється національними банківськими законами, які визначають організаційно-правовий статус, обов'язки та функції центрального банку. У різних країнах центральні банки називаються по-різному. Національний, центральний, державний, резервний, емісійний. У більшості країн центральний банк належить державі. Однак у деяких країнах кошти центрального банку належать не лише фізичним особам, а й фінансово-кредитним установам. Отримання прибутку не є метою центральних банків.

Основними функціями центрального банку є: випуск, обіг банкнот і регулювання грошового обігу; формування та реалізація грошово-кредитної політики; формування офіційних золотовалютних резервів країни та управління ними; нагляд за діяльністю банків; встановлення правил бухгалтерського обліку і правила звітності; визначати офіційну облікову ставку та офіційний обмінний курс для іноземних валют національної грошової одиниці; складати та розробляти

прогнози платіжного балансу, підтримувати резерви, необхідні банкам та іншим фінансовим установам, і їх кредити [2].

Джерелом формування статутного капіталу Національного банку є частина його прибутку перед розподілом, а в разі потреби - Державний бюджет України. Національний банк є економічно самостійною установою, яка здійснює видатки за рахунок власних надходжень у межах затвердженого кошторису видатків, а у випадках, передбачених цим Законом, також за рахунок коштів Державного бюджету України. Національний банк є юридичною особою із самостійним майном, об'єктом, що належить державі та закріплений за державою на праві господарського відання. Національний банк не несе відповідальності за зобов'язаннями органів державної влади, а також орган державної влади за зобов'язаннями Державного банку, якщо органи державної влади не беруть на себе такі зобов'язання добровільно. Національний банк не відповідає за зобов'язаннями інших банків, а також інші банки не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, якщо інші банки не беруть на себе такі зобов'язання добровільно[3].

У розвиненій ринковій економіці центральний банк займає особливе місце — він є центром грошової системи національної економіки, а його основна функція — контроль і регулювання внутрішньої грошової маси. Центральний банк регулює пропозицію грошей у національній економіці, інакше кажучи, здійснює монетарну політику за допомогою прямих і непрямих інструментів регулювання. Основними інструментами прямого регулювання грошових надходжень які в основному використовуються в країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, є обмеження обсягу кредиту, що надається певним галузям, пряме регулювання процентних ставок і обмеження обсягу кредиту, який окремі банки можуть надавати в позику. Ці інструменти працюють лише в короткостроковій перспективі: вони не дають банкам створити занадто багато грошей [1].

Центральний банк будь-якої країни відіграє найважливішу роль у становленні та розвитку банківської системи країни. Для України Національний банк є новою структурою, яка виникла після проголошення незалежності країни і стала її важливою частиною. Національний банк має право здійснювати емісію валюти, оскільки він є банком-емітентом і важливою ланкою всієї банківської системи України. Метою діяльності НБУ є стабілізація банківської системи шляхом надання банківських гарантій кредиторам щодо збереження вкладів і зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках та інтересів вкладників. Національний банк є головним координуючим органом грошово-кредитної політики країни. Він має право випускати гроші, випускати паперові гроші. Національний банк контролює діяльність комерційних банків. НБУ відповідає за забезпечення стабільності національної валюти, здійснення операцій з погашення державних боргів, погашення та виплати доходів, операції з цінними паперами, представництво інтересів України на міжнародному рівні [2].

Список використаних джерел:

1. Крупка М. І. Банківська система: навчальний посібник. Львів, 2012. 580 с.
2. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика: навч. посібник. Київ, 2013. 578 с.
3. Роль Національного банку України у системі органів державної влади 2017. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=53678>.

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Щербиніна Єлизавета Михайлівна, студентка 3 курсу

6.05.081.010.20.2 факультету «Економіки і права»

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Сущенко Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

РЕПУТАЦІЙНИЙ РИЗИК ТА УПРАВЛІННЯ НИМ

За якісного управління ризиками у суспільстві створюється позитивна думка та довіра до підприємства. Саме це забезпечує йому гідну конкурентоспроможність на фінансовому ринку та сталий розвиток. Тому важливим є питання ідентифікації, виміру, регулювання та нагляду за ризиками [1, с. 108-109].

Дослідження репутації вченими, як об'єкта управління заклалося на початку 90-х років ХХ ст. Характерною рисою підходів до оцінки є те, що репутація вивчалась як один із нематеріальних активів та репутація є джерелом отримання довгострокових конкурентних переваг та створення додаткової вартості [2, с. 166].

Науковці приділяли велику увагу дослідженню ризику ділової репутації. Н. Шульга вивчав феномен ризику репутації банків та зазначив, що цей ризик проявляється у таких його особливостях: цей ризик має пріоритетне значення серед всіх інших ризиків, оскільки втрата репутації банку може призвести не лише до суттєвих втрат різного характеру, а й до припинення банківської діяльності; виникає раптово як результат настання ризик-факторів, породжених первинними ризиками банку і специфічними ризик-факторами; з'являється у разі втрати довіри зацікавлених сторін до банку; не піддається прогнозуванню; не регулюється органами нагляду; на покриття втрат не передбачається формування спеціальних резервів та капіталу; є наслідком як неефективності банківського менеджменту загалом, так і настання дискретних ризикових подій, а тому вимагає особливих підходів до управління [2, с. 166].

Поняття «ризик» також було сформульоване Дж. Міллем та Н. І. Сеніором. Вони зазначили, що ризик – збиток, завданий здійсненням обраного рішення. Тому майже кожна свідома людська дія є такою загрозою. Вони обґрунтували цю позицію тим, що, по-перше, не можна точно визначити чи передбачити наслідки цієї дії. А, по-друге, ми живемо в мінливому, бурхливому середовищі, і результати нашої діяльності визначаються багатьма важко передбачуваними чинниками [3, с. 216].

Це відноситься і до підприємств, існування яких залежить від людини. Причиною цього є те, що кожна людина робить помилки. Незалежно від того це керівник, працівник чи інша особа, яка належить до цього підприємства. Дж. Фолі зауважив, якщо фірма хоче зробити міцну репутацію – вона повинна визнати те, що

неможливо уникнути неправильних кроків. Тому, треба бути готовим до швидкої реакції у таких випадках: бути чесним – визнати свою помилку; брати на себе відповідальність – не намагатися скидати її на інших; бути готовим до змін і прийняття втрат; підготувати і послідовно реалізувати план відновлення [3, с. 216].

На даний момент нараховують близько 40 різних критеріїв і більше ніж 220 видів ризиків. У загальному вигляді репутаційні ризики поділяються на три групи: корпоративні ризики (проблеми, пов'язані з діяльністю компанії), глобальні ризики (проблеми, актуальні для цілого ряду компаній, пов'язаних з виробництвом однорідних компаній), локальні ризики (зачіпають не саму компанію, а якусь частину службовців компанії) [4, с. 141].

Репутаційний ризик поєднаний з компанією протягом усього періоду існування. Він виникає під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. До внутрішніх належить: недотримання компанією чинного законодавства, звичаїв ділового обороту, принципів професійної етики; невиконання компанією договірних зобов'язань; відсутність формалізованих механізмів, що дозволяють уникати конфліктів інтересів між акціонерами, менеджерами та іншими зацікавленими особами; недоліки в кадровій політиці компанії, викликають нелояльність персоналу. Основними зовнішніми факторами є: недотримання афілійованими компаніями або чинного законодавства; розголошення (публікація) негативної інформації про компанію, афілійованих осіб [4, с. 141].

Через те, що діяльність будь-якого підприємства повністю пов'язана з ризиками, вміння управляти цими ризиками є невід'ємною складовою ефективною діяльності та результатів діагностики підприємств. Методи та дії, які знижують ризик несприятливих результатів, називаються системою управління ризиком [4, с. 141].

Управління ризиком включає різні види стратегій і тактик. Існують такі види стратегій: «Команда – наша гордість», «Керівник – наша гордість», «Продукція – наша гордість», «Досягнення – наша гордість» тощо. Кожна з цих стратегій має як позитивні, так і негативні моменти [4, с. 142].

Тактики управління ризиком поділяються на проактивні (тактика роботи з ключовими повідомленнями, роботи з персоналом, роботи з цільовими аудиторіями та інші) та реактивні (тактика відведення уваги, відкритості та діалогу, позитивної хвили тощо) [4, с. 142].

Вчені поділяють процес управління ризиком на кілька етапів:

1 етап: ідентифікація та аналіз ризику;

2 етап: аналіз альтернативних методів управління ризиком;

3 етап: вибір методів управління ризиком;

4 етап: виконання обраного методу управління;

5 етап: моніторинг результатів та вдосконалення системи управління ризиком [4, с. 142].

Таким чином, репутаційний ризик – це ризик втрати ділової репутації, що виявляється у негативному сприйнятті або втраті довіри, авторитету або поваги з боку партнерів, клієнтів, акціонерів, що може призвести до значних фінансових втрат. Тому, необхідно вміти правильно та ефективно керувати ризиками, за допомогою управління ризиком – процесу прийняття і виконання управлінських рішень, які мінімізують несприятливий вплив на організацію, викликаний

випадковими подіями [4, с. 142-143].

Список використаних джерел:

1. Христін А. І. Сутність та чинники виникнення репутаційного ризику банків. Національний вісник Ужгородського національного університету. Випуск 8, частина 2. 2016 р. с. 108-111.
2. Няньчук Н. Ю. Аналіз підходів до оцінки репутаційного ризику діяльності банку. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. С. 166-174.
3. Кривда О. В. Джерела та детермінанти репутаційного ризику сучасного підприємства. Економічний вісник НТУУ «КПІ». Економіка підприємства. 2019 р. с. 215-234.
4. Патлах І. М. Управління репутаційними ризиками в діяльності підприємства. Вісник НТУ «ХП». №23 (1132). 2015 р. с. 140-143.

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Ткаченко Антон Олегович, здобувач вищої освіти Науково-навчального інституту публічної служби та управління
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Умови сьогодення, які торкаються життя кожної людини, потребують поліпшення та спрощення отримання соціальних послуг за допомогою цифрових технологій та діджиталізації на міському рівні.

Передумови цифровізації соціальної сфери полягають у використанні інформаційних технологій для підвищення якості життя та покращення умов розширеного відтворення людського капіталу. На мікрорівні, як передумови цифровізації прийнято розглядати інформаційні потреби та очікування різних соціальних груп, а також їх готовність до процесу інформатизації.

У 2018 році було розроблено «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки». Вона визначає основну мету, завдання та пріоритети цифрової трансформації України на 2018-2020 роки [1]. Слід відзначити позитивний вплив розробленого документу, особливо в частині цифрової трансформації органів державної влади. З моменту розробки документа використання інструментів оцифрування з роками зростає, особливо в державному секторі.

Відповідно до Концепції, під цифровізацією розуміють «здатність технологій позитивно впливати на ефективність, ефективність, вартість і якість економічної, соціальної та особистої діяльності завдяки механізм економічного зростання» [1]. Отже, концептуально цифровізація – це тип механізму, який призведе до економічного зростання за рахунок використання інформаційно-телекомунікаційних технологій. Це, у свою чергу, підвищить ефективність та ефективність діяльності як органів державного сектору, так і приватних осіб.

Сьогодні все більш актуальною стає тема трансформації соціальної сфери для роботи в умовах соціальної та цифрової інформатизації. Якісна та ефективна підготовка соціальної сфери до роботи в умовах нових трансформаційних процесів має бути одним із головних пріоритетів кожної країни.

У цій сфері основоположним є розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 року «Про затвердження Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери». Цей документ визначає основні напрями та важливі завдання цифрової трансформації соціальної сфери, тобто систему соціального захисту громадян України на основі єдиних стандартів.

Україна визначила цифрову трансформацію як пріоритет політики, що вже

відзначено нещодавніми успіхами, визнаними європейською експертною спільнотою, у впровадженні систем ProZorro та e-Health, у запровадженні стільникового зв'язку 4G та запуску електронних послуг у громадському та приватному секторі.

Покращення ситуації в Інтернет-мережах в Україні дозволить більшій частині населення використовувати електронні можливості, що посилить попит і конкуренцію в цифровій економіці. Вирішити цю проблему доручено створеному 2 вересня 2019 року Офісу цифрової трансформації [2, 3 мого]. І слід зазначити, що за досить короткий термін державний орган зміг реалізувати необхідні та актуальні проекти, пов'язані з цифровізацією – зокрема впровадження додатку «Дія» – мобільного додатку з цифровими документами та портал із державними сервісами, онлайн-сервіс популяризації цифрової освіти серед населення тощо.

За даними Міністерства цифрової трансформації України, рівень цифрової грамотності українців нижчий за середній. При цьому помітний цифровий розрив між селом і містом – близько 35-40%. Нині близько 8 мільйонів українців перебувають у стані цифрової нерівності. На нашу думку, такі проблеми, як цифрова нерівність і цифровий розрив, є тими бар'єрами, які необхідно подолати, щоб продовжити шлях до цивілізованої цифровізації.

Спрямованість державної політики цифровізації у соціальній сфері в зарубіжних країнах є високоефективною, оскільки вона ґрунтується на принципах, серед яких є прозорість, підзвітність, подолання стану цифрового розриву. У зарубіжних країнах переважно більшість країн розробили національні стратегії цифровізації, в яких, як правило, розглядається необхідність створення широкосмугової інфраструктури (включаючи широкосмуговий доступ) та доступу до технологічних пристроїв, а також заохочення навчання протягом усього життя, щоб кожна людина, як молодшого, так і старшого віку, міг набути навичок, необхідних для безпечного та надійного керування цифровим середовищем. Багато стратегій також визначають можливості розвитку та вдосконалення бізнесу, банківської справи, охорони здоров'я та держуправління, якщо цифрові технології будуть прийняті та освоєні широкими верствами суспільства. Розвиток цифрової трансформації соціальної сфери має підвищити ефективність соціального захисту населення. Для найбільш незахищених верств населення дуже важливо, щоб соціальний захист громадян був ефективним та злагодженим.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 07.03.2022. Офіційний вісник України. 2018. № 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826-2020-%D0%BF>.
2. Ковальова Т.В., Гунбіна О.В. Правові проблеми надання адміністративних послуг з використанням інтернет-технологій. Наукові перспективи. Серія «Право». 2021. № 9 (15). С. 260-271. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/483/486>.
3. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова КМ України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>.

Черевко Вячеслав Олександрович, здобувач вищої освіти факультету економіки і менеджменту групи ФБС 2101м *Сумський національний аграрний університет, Україна*

Науковий керівник: Гесенко Михайло Миколайович, канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування *Сумський національний аграрний університет, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Власний капітал будь-якого фермерського господарства (Надалі ФГ) складається з статутного капіталу, резервного капіталу та нерозподіленого прибутку.

Існують такі основні методи прогнозування, які використовуються у більшості ФГ, а саме:

- Метод експертних оцінок;
- Метод екстраполяції трендів;
- Метод регресійного аналізу.

Перший метод базується на оцінках представлених фахівцями.

Наступний можна віднести до статичних спостережень за фінансовими показниками, визначеними їх тенденціями, інакше кажучи, показники розвитку минулого переносять на графіки розвитку майбутнього.

Останній метод регресійного аналізу заснований на математичній моделі, його сутність полягає у встановленні аналітичної залежності декількох факторів від одного або купи факторів.

Варто додати, що метод регресійного аналізу є найбільш впливовим, але при цьому і більш затратним у фінансовому плані. Але все ж таки він залишається найнадійнішим[1].

Бюджети на рік поділяються на 3 основні види і мають наступний вигляд:

- Фінансові;
- Операційні;
- Інвестиційні.

Фінансові передбачають планові результати наступного року руху компанії. До них відносять в основному капітальні витрати та рух коштів.

Операційні включають у себе цільові витрати, а також доходи які мають підрозділи компанії.

Інвестиційні - це бюджет, до якого відносять заплановані грошові витрати на покращення фінансового становища бізнесу шляхом інвестицій [2].

Також необхідно зазначити, що невід'ємною частиною фінансового планування є передбачення кризового становища. Для того, що б своєчасно запобігти кризи у кожному ФГ має бути передбачений спеціальний план дій на таку ситуацію. Саме таким планом і є антикризове фінансове управління.

Антикризове фінансове управління являє собою систему принципів та методів управління фінансовим становищем підприємства, направлену на проведення оцінювання можливих загроз та можливості банкрутства, а у випадку його настання,

виведення господарства з кризи та її подолання з ціллю надання безперервної діяльності фермерського господарства протягом усіх етапів його розвитку у майбутньому [3].

Список використаних джерел:

1. Гура О.Л. Прогнозування у системі планування розвитку промислового підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / О.Л. Гура ; Одес. держ. екон. ун-т. – О., 2007.
2. Фінанси підприємств, четверте видання: [Підручник] / За ред. проф. А. М. Поддєрьогіна. — К.: КНЕУ, 2005.
3. Шкроміда В.В. Управління фінансовими ресурсами підприємства // Матер. Всеукраїнської наук.- практ. конф. “Сучасні проблеми економіки підприємства”. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2012.

СЕКЦІЯ 6.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Гнилицька Анастасія Вікторівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародних відносин

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Україна

Науковий керівник: Михайлюк Олена Ігорівна, канд. іст. наук, доцентка,
доцентка кафедри міжнародних відносин та політології

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Україна

ІНСИНУАЦІЯ ФАКТІВ ЯК ЧИННИК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ У СВІТІ

Сучасні міжнародні відносини охоплюють міжнародних акторів у всьому світі і ґрунтуються на взаємодіях величезної кількості учасників, кожен з яких керується власними інтересами та мотиваціями. Специфіка участі у процесах, що відбуваються в міжнародному середовищі, безпосередньо залежить від типу учасника. Представники «ціледомінуючого» напрямку вважають, що етичний характер у політиці здійснюється її метою. Н. Макіавеллі, як вважають фахівці, належить теза: «Мета виправдовує засоби», тобто для досягнення благородної, етичної мети допустимі і не зовсім етичні засоби, наприклад використання інсинуації, яка подається та поширюється для виправдання конкретних дій країни-агресорки. Для формування громадської думки використовується безліч засобів: обман в чистому вигляді, невизначеність висловлювання, підміна предметів або людей, лжесвідчення, порушення клятви, помилкові листи (підроблені і підкидні), обмова, явно фальшиві передбачення, удавання, провокація і створення помилкових обставин. Сучасні технології наразі дозволяють достатньо легко подавати громадянам фальшиву інформацію під маскою правдивої, ускладнювати доступ до неї чи спотворювати правдиві факти. Це спричиняє інформаційний вибух у суспільстві та призводить до конкретних рішень та вчинків, які вигідні дезінформуючій стороні.

Більшість типів брехні адресовані як зовнішній так і внутрішній аудиторії. Ввести в оману свій народ набагато легше, тому що люди схильні довіряти своїм лідерам, а закордонні уряди, завжди недовірливі [1]. Воєнним діям у гарячих точках завжди передує масова інформаційна обробка населення. Цьому є такі приклади:

1. У серпні 1964 року президент Л. Джонсон звинуватив Північний В'єтнам у нападі на американський військовий корабель у Тонкінській затоці. Саме після сфабрикованого Тонкінського інциденту розпочалася військова інтервенція США в Індокитаї.

2. Передвісником війни США в Іраку у березні 2003 року був здійснений у мас-медіа галас про зброю масового знищення, яку розробляє режим Саддама Хусейна. Проте, наявність у цій країні після 1991 року зброї масового знищення та

доказів існування ядерної програми не було знайдено.

З усіх учасників міжнародних відносин Російська Федерація є більш агресивною та войовничою. Її політика «Підняття Росії з колін» направлена на завоювання нових територій, створення заморожених конфліктів та загальну дестабілізацію у світі. Це підтверджує ситуація в Абхазії, Осетії, Ічкерії, Придністров'ї. Російське керівництво схильне до брехні, насильства, інсинуації, алогічності за допомогою яких, протягом останніх двох десятиліть років з російських каналів пропаганди у світ трансливалася дезінформація, а саме:

1. України, як такої, не існує. Тисячолітня історія України та Росії свідчить, що в ХІХ, чи то вже у ХХ столітті відбулося роз'єднання. Українська мова – ополучена російська. Украина – Окраина, Малороссия (цим вдало скористався Володимир Путін під час саміту в Бухаресті, коли вирішувалося питання щодо перспективи членства України в НАТО).

2. Росія перемогла б у Великій Вітчизняній війні, навіть якщо б Україна не входила до складу Радянського Союзу (заява тодішнього прем'єр-міністра РФ Володимира Путіна 16 грудня 2010 року під час спілкування з росіянами в прямому ефірі) [2, с 8].

3. Війна з Україною неможлива (В.Путін акцентував увагу громадян у лютому 2015 р.) [3, с 44].

Навіть зараз, коли героїчний опір, який чинять «другій армії світу» Збройні Сили України і весь український народ, не тільки розвінчав міф про непереможність хваленої російської зброї, але й примусив світ дивитися на Україну іншими очима, Росія намагається подавати спотворену, вигадану інформацію:

- щодо операцій на Сході України, щоб приховати вчинки російських солдат в Україні.

- щодо справжньої мети участі Москви у конфлікті на Донбасі, прикриваючись допомогою самопроголошеним республікам.

- щодо визнання Росії міжнародним співтовариством в якості зацікавленої сторони, яка намагається допомогти у вирішенні конфлікту, а не є стороною конфлікту.

Такими діями Російська Федерація намагається зробити все можливе, щоб Європа і США залишалися осторонь від подій, що відбуваються в Україні і щоб їхні лідери не набрались рішучості зупинити російську агресію та покарати Росію за порушення міжнародного права. Вона створила напруженість у відносинах між потенційними партнерами, що дало можливість їй і надалі порушувати світові демократичні цінності.

Проте, незважаючи на досвід Москви у застосуванні помилкової та сфальсифікованої інформації, за допомогою якої можна маніпулювати противником, вона відчуває опір та достойну відсіч від Києва. Визволення від окупантів української території зміцнили віру нашого народу та всього вільного світу в остаточну перемогу України над абсолютним злом «руського міра». Це сталося завдяки вмінню більшої частини українців відрізнити правду від брехні, критично мислити та аналізувати інформацію. Проте, Україні, разом з Заходом та США, необхідно консолідуватися для протистояння в інформаційно-психологічній війні Росії для відновлення регуляторної функції міжнародного права та дії міжнародних гарантій, уникнення зростання воєнної небезпеки не лише для

України, але й для Європи загалом.

Список використаних джерел:

1. Лукін А. Навіщо вождям брехати. Міжнародні процеси. Том 8 № 3(24). Вересень - грудень 2010. URL: <http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/magazine:0139078> (дата звернення: 16.12. 2022).
2. Потильчак О. Україна в динаміці змін повоєнного світового порядку (1945-2022): перспектива. Післявоєнний світ: люди,проблеми,цінності. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 15 квітня 2022 року. С.8-12.
3. Лаврененко В. Ціннісний вимір України і Росії. Післявоєнний світ: люди,проблеми, цінності Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 15 квітня 2022 року. С.44-45.

Шкута Вікторія Віталіївна, здобувач вищої освіти факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДНТУ, Україна

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, доктор філософії за спеціальністю «Економіка», доцент кафедри економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДНТУ, Україна

СПІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ФОРМА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Інтеграційні тенденції у світовій економіці стимулювали збільшення кількості спільних підприємств. Створення спільних підприємств дозволяє освоювати нові ринки та реалізовувати проекти, які не під силу одній компанії. Підприємці спільних підприємств можуть поліпшити свої конкурентні позиції; мобілізувати дефіцит капіталу, в деяких випадках, щоб уникнути торгових бар'єрів. Таким чином, в даний час склалися нові форми міжнародних економічних відносин, особливе місце серед них займають спільні підприємства.

В багатьох наукових працях зарубіжних і вітчизняних дослідників висвітлювалася проблема функціонування спільних підприємств, зокрема Пестрецова О. І., Терехова В. І., Петрука М. Є., Дмитрука Б. П., Пітель Н. Я., Подзігун С. М., Лук'яненко Д. Г., Губського Б. В., Мозгового О. М., Новицького В. Є.

У нашій країні протягом періоду, який розпочався з другої половини 80-х років, тобто ще з часів її перебування у складі СРСР, відбулася відома еволюція поняття спільне підприємництво та тих завдань, які покладаються на структури подібного типу. Спочатку спільні підприємства розуміли як своєрідну форму виробничого кооперування – на внутрішньосистемному рівні та на рівні міжсистемному, із залученням капіталів із капіталістичних країн та країн, що розвиваються. Але пізніше спектр очікуваних форм господарсько-правової діяльності спільних підприємств розширився, охопивши, наприклад, такі, які належать до сфер обігу інформації, рекламних, посередницьких послуг.

Спільне підприємство – це форма інтеграції виробничої, торговельної, науково-дослідної та іншої діяльності, форма міжнародної співпраці із зарубіжними країнами, для якої характерні партнери майнових асоціацій за участь у союзі виробництва та збуту, розподіл прибутку, а також існування промислових та комерційних ризиків, пов'язаних з його діяльністю. Учасниками спільних підприємств можуть бути як національні, так і іноземні юридичні та фізичні особи. Спільні підприємства дозволяють проводити наукові дослідження в нових областях, об'єднувати ресурси кількох компаній, коли кожна з них окремо не має достатніх ресурсів для здійснення власних робіт, і вони можуть розподілити ризик, пов'язаний з розробкою нового продукту, серед учасників.

Основою для створення спільних підприємств є такі фактори: збільшення кількості високоякісних товарів на внутрішньому ринку з перспективою повного насичення ринку; залучення передового іноземного обладнання та технологій, використання досвіду іноземних компаній для ведення ділових справ у спільних підприємствах; значне підвищення якості продукції та поступовий вихід на світовий

рівень; розвиток експортного потенціалу, створення відділів для зовнішнього ринку з конкурентоспроможною продукцією; залучення додаткових фінансових та матеріальних ресурсів, прив'язка іноземних фірм до внутрішнього ринку.

Є три основні причини, за якими компанії створюють спільні підприємства:

1. Залучення ресурсів. Спільне підприємство може скористатися об'єднаними ресурсами обох компаній для досягнення мети підприємства. Одна компанія може мати добре налагоджений виробничий процес, тоді як інша компанія може мати чудові канали збуту.

2. Економія коштів. Використовуючи економію на масштабі, обидві компанії в спільному підприємстві можуть використовувати своє виробництво за нижчою вартістю за одиницю продукції, ніж окремо. Це особливо доречно з технологічними досягненнями, які є дорогими для впровадження. Інша економія коштів у результаті спільного підприємства може включати розподіл витрат на рекламу чи робочу силу.

3. Комбінована експертиза. Дві компанії чи сторони, що утворюють спільне підприємство, можуть мати унікальний досвід, набір навичок та досвід. У поєднанні через спільне підприємство кожна компанія може скористатися досвідом та талантами іншої компанії.

У міжнародній практиці відомі чотири головні типи спільних підприємств, які пов'язані з переміщенням інвестиційного капіталу, а саме: акціонерне товариство-підприємство, капітал якого складається з внесків акціонерів, засновники такого товариства емітують акції; товариство з обмеженою відповідальністю-об'єднання осіб, які беруть участь у діяльності фірми, причому відповідальність кожного з учасників за зобов'язаннями цієї фірми обмежуються його внеском до статутного фонду підприємства в однаковій для всіх учасників пропорції до суми внеску; командитне товариство-різновид господарської організації у сфері виробництва та торгівлі, учасники якої поділяються на таких, що беруть на себе ризик щодо діяльності підприємства усім своїм майном та командитистів або вкладників, які відповідають за зобов'язаннями тільки внесеним ними капіталом та отримують відповідну частку прибутку; холдинг – акціонерне товариство, яке володіє контрольним пакетом акцій юридично самостійних організацій з метою здійснення контролю над їхніми операціями.

Основою економічного розвитку спільного підприємства є транснаціоналізація виробництва, глобалізація господарських процесів, що у сукупності охоплюють широке коло країн у системі міжнародного поділу праці, поглиблюють інтеграційні процеси їхньої взаємодії.

Механізм спільного підприємства складається зі складної системи, що охоплює п'ять основних структурних рівнів: мега-, мета-, макро-, мезо- і мікрорівень. Мегарівень — це рівень міжнародного співробітництва, що виявляється в системі ООН та її економічних і юридичних інститутів. На цьому рівні з одного боку формуються загальні положення і підхід, що характеризують мету і зміст спільного підприємства як форми міжнародних економічних відносин, а з іншого боку – розробляються рекомендації зі здійснення цієї діяльності з високим ступенем конкретизації теоретичних і практичних моделей. На метарівні, тобто на регіональному та міждержавному рівні, загальні положення адаптуються до особливостей регіонального і міждержавного співробітництва. Роль середовища

при формуванні механізму спільного підприємництва відіграє макрорівень, тобто рівень окремо взятої країни. Економічні зв'язки і відносини мезорівня відбивають галузевий зріз спільного підприємництва. Істотного впливу на механізм спільного підприємництва вони не мають, тому адаптуються до особливостей економіки галузі чи сфери виробництва. Вирішальний вплив на ефективність формування та функціонування механізму спільного підприємництва здійснює взаємодія двох його підсистем макро- і мікрорівня. Сукупність організаційно-економічних і правових норм макрорівня складає зовнішнє середовище, якісна і кількісна характеристики якого визначають ступінь реалізації можливостей у механізмі спільного підприємництва мікрорівня.

У міжнародній торгівлі найбільш важливими формами спільного підприємництва є: спільне підприємство; організація спільного збуту; консорціум; об'єднання.

Отже, спільна власність, управління та розподіл прибутків і ризику - три основні елементи, які відрізняють спільне підприємництво від інших, менш комплексних форм міжнародного співробітництва.

Спільні підприємства як форма економічних міждержавних відносин закономірно розвиваються в процесі еволюції світогосподарських зв'язків, що пояснюється їх перевагами порівняно з іншими видами спільного підприємництва. Переваги спільних підприємств полягають в тому, що завдяки їм стабілізується довготривалість угод про спільну діяльність; реалізується можливість комплексного використання зусиль партнерів при взаємодії в науково-дослідній, виробничій та збутовій діяльності; об'єднуються найбільш сильні взаємодоповнюючі елементи продуктивних сил, що належать партнерам для досягнення найкращого кінцевого результату; забезпечується контроль з боку партнерів як за виробничим процесом, так і за процесом матеріально-технічного забезпечення та реалізації продукції підприємства; забезпечується спільна відповідальність партнерів за ефективність діяльності підприємства; зменшується ризик, особливо політичний. Таким чином, наразі спільне підприємництва вважається єдиною або найбільш заохочуваною формою проникнення підприємницького капіталу в іншу країну.

Список використаних джерел:

1. Терехов В. І., Петрук М. Є. Спільні підприємства. Створення та розвиток : навч. посіб. Київ : Прецедент, 2004. 232 с.
2. Клименко К.О. Створення СП як засіб включення України у світогосподарські зв'язки: Автореф. дис. к.е.н.: 08.05.03 / НАН України. Ін-т світової економіки та міжнародних відносин. К., 1995. 24 с.
3. Гайдучок І. Г. Спільні підприємства: Знання, 1989. 46 с.
4. Пестрецова О. І. Організація та функціонування спільних підприємств в Україні : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1997.

СЕКЦІЯ 7.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Kononenko A.S., student

National aviation university, Kyiv, Ukraine

Scientific advisor: Sysoieva V.P., PhD in Law

National aviation university, Kyiv, Ukraine

BIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL THEORIES IN CRIMINOLOGY: DIET AND EATING DISORDERS IMPACT

In today's world, there are countless theories about the factors that influence the formation of a criminal's personality. Scientists distinguish biological, psychological and social, and some combine them all. The topic of diets and eating disorders has gained considerable momentum during the last decade, so it is worth considering these problems in the context of the formation of the identity of the criminal. After all, eating disorders directly affect a person's psychological state, and in most cases such disorders are caused by social factors.

In order to investigate this issue, we need to establish whether the influence of diets and eating disorders on the formation of a criminal's personality belongs to biological or psychological factors. So, according to the opinions of scientists, the prerogative of psychological factors in this context is as follows: The advantages of using psychological theories to explain crime are that psychological theories explain the occurrence of criminal behavior by examining the personality and cognitive characteristics of an individual. Another advantage of psychological theories is that they assess the mental and cognitive processes that take place when an individual is committing a crime as well as the personality deficiencies that cause individuals to engage in deviant behaviors within society. A disadvantage of psychological theories is that they do not offer an alternative assumption to what causes crime in individuals as they mostly prescribe to the fact that crime is caused by the way an individual has been brought up [1].

As for biological theories, they differ in that biological theories explain the background of nature in explaining criminal behavior while psychological theories focus on the aspect of nurturing in explaining deviant behavior in human beings. Nature deals with the general body composition of human beings while nurture refers to how human beings have been brought up or raised and whether this has any effect on their predisposition to criminal behavior. Another difference that exists between these two theories is that biological theories of crime usually consider the direct effect of physical and physiological processes on the behavior of an individual and how this behavior indirectly affects their brain which primarily controls behavior [1, 2].

The tendency to diet and the presence of eating disorders should be attributed to psychological factors due to their impact on a person. Eating disorders are psychological

problems associated with eating disorders. This is accompanied by a large number of physical and psychological health complications and can trouble a person for many years [3, 4].

People prone to anxiety, depression, or other mental illnesses often use food and/or exercise to regulate their mental state. Also, people with a hidden tendency to perfectionism or obsessive behavior fixate on the rules of eating and exercising, the violation of which leads to strong shame and guilt. The longer these patterns are maintained, the more ingrained they become in neural pathways and the harder they are to break [5].

Thus, according to research conducted in recent years, the following was established: women suffering from eating disorders (anorexia, bulimia, etc.) are more prone to commit crimes, especially theft. Shuyang Yao, a researcher at the Karolinska Institute in Stockholm, and colleagues analyzed data on more than 900,000 Swedish women born between 1979 and 1998. Using health and crime registries, they identified women diagnosed with eating disorders starting at age 15, and those convicted of any crime by age 35. About 11,000 women were diagnosed with anorexia nervosa and just over 5,000 were diagnosed with bulimia. Among women with anorexia, nearly 12% had a theft conviction by the time they were 35, and 7% had convictions for other crimes. Among women with bulimia, 18% had theft convictions and 13% had other convictions. In comparison, among women with neither eating disorder, about 5% had been convicted of theft and 6% had convictions for other crimes [6].

In addition, according to a study by American scientists, the tendency to have eating disorders in men is increasing - the number of hospitalized male patients ranges from 70% to 400%. This is related to the influence of society - the imposition of an ideal body shape, which directly affects self-perception and the appearance of psychological disorders [5].

Food and the micro- and macroelements we get from it allow us to function normally and saturate us not only with the necessary vitamins, but also with positive and/or negative emotions. Thus, due to the absence or lack of certain elements, the behavior and actions of people can change to be more aggressive. An increase in the level of stress and aggressiveness reduces a person's ability to perceive the world and people around, that is, empathy. Thus, a person becomes more cruel not only to himself, but also to others, which can directly lead to the commission of a crime by such a person.

In conclusion, it is worth noting that eating disorders should also be taken into account when studying the identity of a criminal, because this can be one of the main factors. The emergence and presence of eating disorders in a person belongs to psychological factors, because the influence of society directly affects the psychological health of a person. The possibility of such a factor being biological is minimal. Since there is currently a tendency in the world to draw attention to the mental (psychological) health of people and the treatment of eating disorders, the issue of their influence on the formation of the personality of a criminal will be more widely investigated in scientific circles.

References:

1. Biological and Psychological Theories of Crime: article. URL: <https://studycorgi.com/biological-and-psychological-theories-of-crime/>.
2. Einstadter, W.J., and Henry, S., (2006). Criminological theory: an analysis of its underlying assumptions. Oxford, UK: Rowman and Littlefield Publishers.

3. WHAT ARE EATING DISORDERS AND WHAT ARE THEIR DANGERS: article. URL: <https://suprun.doctor/zdorovya/shho-take-rozladi-xarchovoyi-povedinki-ta-v-chomu-yix-nebezpeka.html?=&page1481>.
4. YULIA BEBA. Eat a problem. What are eating disorders and how dangerous are they?: article. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/food/healthy-food/313873-scho-take-rozladi-harchovoyi-povedinki>.
5. Men with eating disorders are becoming more common: article. URL: https://ed-ua.com/for-patients/?faq_tag=agnate#faq-2531.
6. Shereen Lehman. Eating disorders linked to history of theft: article. URL: <https://www.reuters.com/article/us-eating-disorders-crime-idUSKCN1AY2BK>.

Ангеліна Маковійчук, студентка III курсу
*Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут Національного
університету «Одеська юридична академія», м. Чернівці, Україна*

Науковий керівник: Возняковська К.А., завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
*Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут Національного
університету «Одеська юридична академія», м. Чернівці, Україна*

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ФОРС-МАЖОРУ НА ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

На жаль, на даний момент в Україні відбувається страшна, кровопролитна війна. З моменту вторгнення російської федерації, в Україні Указом Президента України оголошений воєнний стан [1], який несе негативні наслідки в усіх сферах життєдіяльності, зокрема: економічній, політичній, соціальній, інформаційній, освітній тощо. Війна змінює не тільки свідомість українського народу, а й економічні та правові засади українського суспільства. У договірних відносинах воєнний стан розглядається як форс-мажор. До моменту вторгнення держави-агресора обставина форс-мажору сприймалася тільки як формальне доповнення до змісту договору і практично не застосовувалася.

Можна погодитися з думкою В.П. Слободянюка, який форс-мажор розглядає як специфічний юридичний факт, з яким пов'язується настання, зміна чи припинення правовідносин, оскільки він настає не залежно від волі сторін у правовідносинах і зумовлює настання позитивних або негативних наслідків для суб'єктів правовідносин [2, с.249].

Деякі юристи та науковці рекомендують зазначати в договорах перелік форс-мажорних обставин та спосіб врегулювання спірних питань, що може запобігти настанню несприятливих наслідків [3].

Офіційне визначення поняття «форс-мажорні обставини» міститься у ч.2 ст.14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», де встановлюється, що такими обставинами є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору, обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [4]. Перелік цих обставин не є вичерпним.

Обставини непереборної сили засвідчуються сертифікатом Торгово-промислової палати України, однак, щоб максимально спростити процедуру засвідчення форс-мажорних обставин, Торгово-промислова палата України видала загальний лист, яким визнала воєнний стан на території України обставинами форс-мажору.

Варто зазначити, що факт воєнного стану на території України не потрібно доводити, однак суб'єкти договірних зобов'язань повинні довести реальну наявність обставин форс-мажору, через які вони не можуть виконати взяті на себе зобов'язання, у зв'язку із захопленням росії території української держави. Найпоширенішими обставинами можуть бути зупинення виробництва, руйнування підприємств, установ, організацій, мобілізація працівників. Не менш важливою є

думка, що наявність форс-мажорних обставин не звільняє від обов'язку виконати умови договору, а лише надає відстрочку від виконання зобов'язання та звільняє від відповідальності, якщо для цього були вагомі причини. В умовах воєнного стану досить важливо сплачувати податки, збори, підтримувати економіку, а невиконання договірних зобов'язань створює певні негативні наслідки для бізнесу, що несе в собі загрозу для економіки.

Отже, воєнний стан є обставиною непереборної сили, яку не можна передбачити і відвернути. Офіційне визнання воєнного стану на території України не свідчить про автоматичне його визнання в усіх випадках форс-мажорною обставиною. Суб'єкт виконання зобов'язань повинен довести, що він не може виконати зобов'язання. Судова практика показує, що досить часто існують випадки зловживання воєнним станом і суб'єкти договірних відносин відмовляються від виконання зобов'язання, що створює певні загрози для бізнесу та створює навантаження для судової системи. Тому вкрай необхідно на законодавчому рівні доопрацювати механізм доведення форс-мажору, передбачити певну відповідальність у випадку зловживання воєнним станом, а можливо і передбачити кримінальну відповідальність [5, с.34]. Основним завданням на даному етапі для кожного громадянина є підтримка Збройних Сил України та держави, тому зараз неприпустимо зловживати правами і таким чином погіршувати становище нашої країни в усіх її сферах.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 18.11.2022).
2. Слободянюк В.П. Наслідки форс-мажорних обставин для суб'єктів господарських правовідносин. Молодий вчений. 2020. №5 (81). С. 248–252. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/5/51.pdf>.
3. Лист Міністерства юстиції України від 30.05.2014 року № 6602-26-14/8.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v6602323-14#Text> (дата звернення: 11.12.2022).
4. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
5. Возняковська К. А. Щодо питання укладення договорів у воєнний час. Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень : Матеріали конф. МЦНД, м. Рівне, 9 верес. 2022 р. 2022. С. 33–35.

Кожушко А.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна

ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ВТОРИННУ ПРАВОВУ

Система безоплатної вторинної правової допомоги – це державний інститут, котрий функціонує з 2011 року та здійснює забезпечення прав осіб, що знаходяться під юрисдикцією України. З 24 лютого 2022 року держава Україна перебуває у складних умовах, коли на території країни точаться бойові дії, права багатьох людей порушуються, матеріальне становище погіршується і більшість з цих людей не мають фінансової спроможності захистити свої права і тому змиряються з прошенням власних прав та свобод. З 2011 року, з моменту прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу», велика кількість громадян отримала можливість безоплатно за рахунок держави звернутися до суду для захисту своїх прав. В умовах сьогодення вищезгаданий закон, безпосередньо стаття 14 зазнали суттєвих змін та доповнень тому дослідження даного питання в аспекті воєнного стану є актуальним.

Варто зазначити, що в умовах військового конфлікту зросла кількість запитів щодо отримання безоплатної правової допомоги. Так, за інформацією Координаційного центру з надання правової допомоги, оприлюдненому на офіційному сайті Міністерства юстиції України, через військову агресію Росії проти України в період з 24 лютого по 20 липня 2022 року за БПД надійшло понад 101,8 тис. звернень, кількість яких збільшується щоденно [1]. «Суб'єкти права на безоплатну правову допомогу» – саме так називається стаття 14 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу», котра містить перелік категорій осіб, що можуть скористатися саме вторинною правовою допомогою. Для початку варто зазначити, що вторинна правова допомога включає в себе:

1. захист;
2. складання процесуальних документів;
3. представництва інтересів у суді та в органах державної влади [2].

З початку повномасштабного вторгнення рф на територію України право на вторинну правову допомогу отримали особи, які постраждали унаслідок війни, а саме: потерпілі від кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості, катування або жорстокого поводження під час воєнних дій чи збройного конфлікту; особи, стосовно яких згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. На нашу думку, доповнення закону саме такими категоріями є своєчасним рішенням, що дозволить захистити і відновити справедливість для осіб, котрі постраждали внаслідок війни [3]. Також вже є такі звернення в системі Безоплатної правової допомоги, так згідно загальної інформації про звернення клієнтів до місцевих центрів з надання безоплатної правової допомоги станом на 30 жовтня

2022 року зареєстровано 4235 звернень на первинну правову допомогу стосовно питань пов'язаних із збройною агресією [4]. Так, як інформація про суть питання є конфіденційною інформацією навести конкретний приклад звернення на вторинну правову допомогу осіб постраждалих від воєнних є неможливим, можна зазначити, що до системи безоплатної правової допомоги зверталися особи, котрі є постраждалими внаслідок зруйнованого житла в результаті обстрілів, вбивства осіб військовими армії-терориста тощо.

Також варто зазначити, що внутрішньо-переміщені особи (ВПО – далі), вже давно можуть скористатися послугами безоплатної вторинної правової допомоги, з 24 лютого 2022 року кількість звернення від ВПО становить 1359 звернень [4], працівники бюро та Місцевих центрів здійснюють правопросвітницьку роботу у різних форматах стосовно того, щоб дані вразливі категорії були обізнані про своє право на таку допомогу. Ще однією новою категорією суб'єктів осіб, що мають право на вторинну правову допомогу є особи, що які не мають документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, що дозволило вразливим верствам населення відновити документи.

Отже, система безоплатної вторинної правової допомоги в умовах воєнного стану продовжує функціонувати та здійснювати захист вразливих категорій населення. Так як і у всіх сферах відбуваються зміни БВПД також змінюється і доповнюється новими категоріями осіб, що мають право на безоплатну правову допомогу.

Список використаних джерел:

1. Держава продовжує надавати безоплатну правову допомогу в умовах війни. Голос України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/362753> (дата звернення: 12.12.2022).
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17/conv#Text> (дата звернення 13.12.2022).
3. Про внесення змін до частини першої статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо розширення переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу: Закон України від 03.05.2022 року № 2238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2238-20#n5> (дата звернення 13.12.2022).
4. Офіційний сайт Координаційного центру з надання БВПД. URL: <https://legalaid.gov.ua/statystychna-informacziya-roboty-systemy-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy/>.

Корнух Вікторія Костянтинівна, студентка 2 року навчання ОС «Магістр»
Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

МЕЖІ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ СУДОМ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Право на апеляційне оскарження є основною засадою здійснення судочинства та правом, яке гарантується Конституцією, законами та процесуальними кодексами України. Попри тривале функціонування інституту апеляції, в цивільному судочинстві виникає багато проблем, які потребують удосконалення та роз'яснення. Зокрема, актуальним є питання щодо меж розгляду справи судом апеляційної інстанції, направлене на зміцнення та розвиток принципів диспозитивності та змагальності в цивільному процесі.

В науковій літературі межі розгляду справи судом апеляційної інстанції визначаються як об'єм, в якому відбувається перевірка вищестоящим судом рішення, ухвали суду першої інстанції, ступінь втручання в дані процесуальні документи, встановлені законом можливості зміни положення особи, яка подала апеляційну скаргу [1, с. 27]. Так, відповідно до частини 1 статті 367 Цивільного процесуального кодексу України суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги. А згідно з частиною 6 цієї статті в суді апеляційної інстанції не приймаються і не розглядаються позовні вимоги та підстави позову, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції. Тобто, за загальним правилом, межі розгляду судом апеляційної інстанції встановлені позовними вимогами та підставами позову, заявленими в першій інстанції, з яких і впливають вимоги апеляційної скарги.

Послідовна реалізація принципу диспозитивності вимагає повного врахування змісту апеляційної скарги: слід виходити не лише з того, в якій частині оскаржується рішення суду, а й з підстав, за яких особа, що подала скаргу, просить скасувати чи змінити рішення. Для особи, яка бере участь у справі, важливо те, з яких мотивів буде скасовано рішення, а в деяких випадках скасування рішення в оскарженій частині, але з підстав, не наведених у скарзі, може не відповідати її інтересам [3, с. 63].

Так, частина 4 статті 367 Цивільного процесуального кодексу України передбачає, що суд апеляційної інстанції не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права [2].

Разом з тим, будь-яка зміна частини рішення на неправильність якої жодна зі сторін не вказувала і не вимагала змін, буде порушенням норми про межі апеляційного оскарження і повинно потягти за собою відміну ухваленого з таким порушенням рішення, якщо воно буде оскаржено в касаційному порядку [4, с. 8].

Зокрема, слід вказати, що безпідставний вихід за межі судового розгляду судом апеляційної інстанції є порушенням норм процесуального права та слугує підставою

для скасування судового рішення повністю або частково та ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни судового рішення судом касаційної інстанції.

Аналіз статті 367 Цивільного процесуального кодексу України показує, що суд апеляційної інстанції має право перевіряти рішення суду першої інстанції лише в межах доводів та вимог апеляційної скарги. Тобто, це має бути апеляційна скарга саме цієї особи, а не в інтересах іншої особи. Наприклад, у справі № 344/1044/16-ц відповідачами у суді першої інстанції були три особи, проте апеляційну скаргу подав лише один з відповідачів, але суд апеляційної інстанції скасував рішення повністю і відмовив у позові, що створило правові наслідки для усіх відповідачів. Так, у постанові від 20 травня 2020 року при розгляді цієї справи Верховний Суд вказав, що суд апеляційної інстанції вийшов за межі своїх повноважень та скасував рішення суду першої інстанції у тій частині, яка не оскаржувалася, і щодо прав відповідачів, які не подавали апеляційні скарги. Посилання апеляційного суду на положення частини четвертої статті 367 ЦПК України про підстави виходу за межі доводів і вимог апеляційної скарги є помилковими, оскільки ця норма права стосується виходу за межі доводів і вимог апеляційної скарги лише в інтересах особи, яка подала апеляційну скаргу. Інакше, порушується принцип диспозитивності цивільного судочинства. Адже у такому разі порушуються права осіб, які не подавали апеляційну скаргу, і не вимагали скасування рішення суду, напевне погодившись з ним [5].

Таким чином, ухвалення апеляційним судом рішення, яке стосується учасників справи, які апеляційні скарги не подавали, є виходом за межі розгляду справи, а також порушенням принципів змагальності та диспозитивності, що у сукупності є підставою для скасування такого рішення.

Також у іншій справі - № 643/3630/15-ц, яка стосувалася стягнення за кредитним договором, позивач – банк у суді першої інстанції просив стягнути з відповідача заборгованість за договорами про надання споживчого кредиту. Позов було задоволено, але відповідач подав апеляційну скаргу та просив скасувати рішення суду першої інстанції. Проте апеляційний суд відмовив, при цьому, стягнувши з позичальника ще пеню за несвоєчасне погашення заборгованості за процентами за кредитними договорами. В свою чергу, Верховний Суд у постанові від 11 квітня 2018 року зазначив, що апеляційний суд, змінюючи рішення суду першої інстанції в частині вирішення позовних вимог про стягнення пені з позичальника, вийшов за межі апеляційної скарги, оскільки банк з апеляційною скаргою не звертався. Зі змісту апеляційної скарги вбачається, що заявник оскаржував рішення суду лише в частині вимог до нього, як до позичальника [6]. Отже, безпідставний вихід за межі доводів апеляційної скарги є порушенням принципів диспозитивності і змагальності процесу, і є підставою для скасування рішення суду апеляційної інстанції.

Відповідно до частини 2 та 3 статті 367 Цивільного процесуального кодексу України суд апеляційної інстанції досліджує докази, що стосуються фактів, на які учасники справи посилаються в апеляційній скарзі та (або) відзиві на неї. Докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього [2].

Тобто, нові докази можуть досліджуватися в суді апеляційної інстанції лише у разі, якщо їх неподання до суду першої інстанції було зумовлено поважними причинами. Поважність причин є оціночним поняттям, яке має досліджувати суд у кожному конкретному випадку. У пункті 27 постанови Великої Палати Верховного Суду від 31 січня 2020 року у справі № 370/999/16 зазначено, що про прийняття і дослідження нових доказів, як і відмови в їх прийнятті, апеляційний суд зобов'язаний мотивувати свій висновок у судовому рішенні [7].

Отже, межі розгляду судом апеляційної інстанції встановлені позовними вимогами та підставами позову, заявленими в першій інстанції, з яких і випливають вимоги апеляційної скарги. Проте, є випадки, коли апеляційний суд не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, а також може приймати нові докази за умови поважності причин їх неподання до суду першої інстанції. Наразі такі ситуації не є чітко визначеними, що спричиняє певні проблеми у правозастосуванні, вирішення яких покладається на судову практику. Проте, доцільно одразу визначати такі моменти у законодавстві з метою спрощення роботи судової системи. Тому, на мою думку, слід додати у законодавство конкретні критерії оцінки поважності причин неподання доказів, адже сьогодні такі критерії розробляє власне суд, що видається нелогічним.

Список використаних джерел:

1. Шакірянов А.В. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції. Адвокатська практика. 2004. №1. С. 26-28.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. №40-41. Ст. 492.
3. Резнікова М. О. Щодо меж розгляду справи судом апеляційної інстанції. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 3. С. 62-66.
4. Яцина В. Б. Межі апеляційного перегляду цивільних справ / В. Б. Яцина, Д. Д. Луспенник // Юридичний вісник України. – 2006. - № 15. – С. 6-10.
5. Постанова Верховного Суду від 20.05.2020 р. у справі № 344/1044/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89509018>.
6. Постанова Верховного Суду від 11.04.2018 р. у справі № 643/3630/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73369052#>.
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 31.01.2020 р. у справі № 370/999/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87485380>.

Хмеленко Катерина, студентка Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Наливайко Лариса, д-р. юрид. наук, професор, професор кафедри загальноправових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Запобігання та протидія гендерно обумовленому насильству повинна включати позитивний міжнародний досвід, оскільки незважаючи на особливості розвитку держав, який відрізняється, загальні принципи захисту прав людини від будь-яких проявів насильства є загальним. Для підвищення дієвості окремих аспектів захисту населення від ГОН, варто розглянути досвід держав, які мають значні напрацювання у досліджуваній сфері.

Так, Закон про громадянський захист від насильницьких актів та судових переслідувань Німеччини (Gewaltschutzgesetz – GewSchG) передбачає, що захисні ордера не вимагають або не залежать від будь-яких зазначених відносин, але можуть бути застосовані для забезпечення безпеки від будь-якої особи, яка навмисно, злочинно пошкодила тіло, здоров'я або свободу іншої особи. Це положення прямо стосується також переслідування та загрози тілесної шкоди або незаконного обмеження. У цих випадках (наприклад, умисне та злочинне пошкодження тіла, здоров'я чи свободи іншої особи, випадки загрози тілесної шкоди або незаконного обмеження) можливими є також накази про виселення, якщо жертва та особа, яка вчинила насилля, живуть разом. Тривалість виселення залежить від права власності на квартиру або договору лізингу (орендована разом, лише одним партнером) та складає термін до 6 місяців. Обидва види наказів можуть бути видані як тимчасовий порядок, у прискореному порядку. Поліцейські закони у Німеччині дозволяють поліції затримувати злочинців протягом 7-14 днів у випадках фізичного насильства, загроз насильства та переслідування. Ці розпорядження видаються для запобігання подальшому насильству [1].

У Бельгії з метою протидії гендерно обумовленому насильству прийнято Національний план дій боротьби з усіма формами гендерно обумовленого насильства, у якому визначені такі пріоритети, як: продовження комплексної політики боротьби з гендерним насильством та збирання кількісних та якісних даних про всі форми насильства; запобігання насильству; захист та підтримка жертв насилля; розслідування та реагування з вжиттям відповідних заходів; врахування гендерного аспекту у питаннях притулку та міграційної політики; боротьба з насильством на міжнародному рівні [3].

Протидія гендерно обумовленому насильству в Іспанії починається із запровадження певних навчальних курсів у спеціалізованих навчальних закладах: із самого раннього віку дитина розуміє, що саме є гендерно обумовленим насильством і як йому протистояти. На рівні закладів охорони здоров'я визначено певний

інструментарій, завдяки якому персонал знає, як треба вчиняти при виявленні гендерно обумовленого насильства або при наданні допомоги жертвам останнього [2].

Стратегія протидії гендерно обумовленому насильству у США побудована наступним чином: 1) інституціоналізація координації гендерного насильства, яка включає в себе: міжвідомчу і внутрішньо-агентську координацію, забезпечення співпраці з іншими зацікавленими сторонами; інтеграція заходів щодо запобігання гендерному насильству та реагування на роботу уряду США; збір, аналіз та використання даних і досліджень для посилення гендерної діяльності з попередження та реагування насильства; визначення пріоритетів моніторингу та оцінки державних програм США (система моніторингу та оцінки, оцінка доказів того, як найкраще реалізувати існуючі стратегії); визначення та обмін перспективними практиками, уроками та дослідженнями в межах міжвідомчих і зовнішніх партнерів (вітчизняна перспективна практика та експертиза, перспективні практики й експертизи із різних галузей); започаткування урядових програм із запобігання насильству в уряді США [4]. Досвід США передбачає налагодження ефективної взаємодії та ефективної комунікації між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства з метою подолання насильства за ознакою статі.

Питання координації та комунікації, яке ефективно реалізовано у США, має деякі проблеми в Україні. Проте, після початку повномасштабної війни у лютому 2022 року, кількість зареєстрованих випадків ІОН у підконтрольних Уряду районах Донецької і Луганської областей стабільно зростає завдяки посиленню механізмів реагування та координації на місцевому рівні. Водночас децентралізація призвела до виникнення деяких нових труднощів у зміцненні системи реагування, зокрема через брак інституційної спроможності та людських ресурсів в уповноважених органах, плинність кадрів соціальних служб та слабкі механізми координації.

Отже, міжнародний досвід протидії гендерно обумовленому насильству передбачає систему заходів, спрямованих на комплексне вирішення проблеми. До найбільш ефективних механізмів можуть бути віднесені: профілактичні курси серед студентів та робітників підприємств; врахування гендерного аспекту у питаннях притулку та міграційної політики; інституціоналізацію та комунікацію між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства. Зазначені інструменти імплементовані у національну правову систему України, однак початок повномасштабної війни на території нашої держави ускладнили механізм практичної реалізації зазначених положень.

Список використаних джерел:

1. Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen. Gewaltschutzgesetz vom 11. Dezember 2001 (BGBl. I S. 3513), das durch Artikel 4 des Gesetzes vom 1. März 2017 (BGBl. I S. 386) geändert worden ist. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/GewSchG.pdf>.
2. Organic Law 1/2004 of 28 December on Integrated Protection Measures against Gender Violence. Spain. URL: <http://justiciadegennero.com/en/organic-law-12004-of-28december-on-integrated-protection-measures-against-gender-violence-spain/>.
3. Stop violence. National action plan to combat all forms of genderbased violence 2015-2019. 35 p. URL: https://www.loonkloof.be/sites/default/files/press_file_0.pdf.
4. United States Strategy to Prevent and Respond to Gender-based Violence Globally. 2012. 60 p. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACT888.pdf.

Квасюк Ірина Олександрівна, здобувачка вищої освіти

кафедри соціально-економічних дисциплін

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», Україна

Науковий керівник: Юзько Тетяна Миколаївна, доктор філософії,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», Україна

ПОНЯТТЯ ОЦІНКИ ДОКАЗІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ

Згідно зі ст. 94 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожен доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення [1]. Оцінка доказів – це не поєднана з будь-якими практичними діями розумова (логічна) діяльність суб'єкта доказування, а спрямована на визначення обов'язкових ознак кожного доказу окремо та їх сукупності (належності, допустимості, достовірності, достатності), що забезпечує формулювання обґрунтованих висновків, здатних впливати на прийняття законних процесуальних рішень [2, с. 89]. За змістом ст. 94 КПК України право оцінювати отримані у кримінальному провадженні докази мають: під час досудового розслідування – слідчий, прокурор, слідчий суддя; під час судового розгляду – суд.

Отже, оцінку доказів і формування внаслідок цього певних висновків у провадженні мають право здійснювати тільки публічні суб'єкти кримінального провадження.

Однак у правовідносини, що виникають у процесі оцінки доказів, вступають і інші учасники кримінального провадження (сторона захисту, потерпілий, цивільний позивач, відповідач, їх представники та ін.), які зацікавлені в результатах розслідування. Вони формулюють і представляють свою позицію щодо оцінки того чи іншого доказу, реалізуючи її на власний розсуд при заявленні клопотань. При цьому висновки, зроблені за результатами такої оцінки, є лише висловленням власної думки (судження) особи, що не породжує для неї правової відповідальності та наслідків. На відміну від слідчого і прокурора закон не зобов'язує інших учасників кримінального провадження приймати будь-які рішення за результатами оцінки доказів і не вимагає від них обґрунтовувати свої висновки всебічним, повним і об'єктивним дослідженням усіх обставин кримінального провадження. Учасники кримінального провадження, оцінюючи докази з позиції власного (приватного) інтересу, сприяють правильному вирішенню провадження, але їх оцінка носить лише допоміжний характер, що не має обов'язкової сили для досудового розслідування та суду [3, с. 24].

Водночас офіційний висновок слідчого, прокурора, зроблений за результатами

оцінки доказів у кримінальному провадженні та викладений у відповідному процесуальному рішенні, є обов'язковим для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та інших фізичних осіб (ч. 1 ст. 36, ч. 5 ст. 40, ч. 7 ст. 110 КПК України).

Отже, закон встановлює вимоги виключно до офіційної оцінки доказів у кримінальному провадженні, які впливають на результати його вирішення. Основне правило оцінки доказів полягає в тому, що докази оцінюються слідчим, прокурором за власним внутрішнім переконанням.

Внутрішнє переконання – стан твердої впевненості слідчого, прокурора в правильності своїх висновків про належність, достовірність, допустимість та достатність доказів, що характеризується готовністю зафіксувати їх у процесуальних актах і за необхідності публічно відстоювати в судових стадіях провадження та нести за це відповідальність. З точки зору пізнання «внутрішнє переконання» є результатом процесу отримання знань про окремі фактичні обставини, що становлять предмет доказування, та аналізу висновків за його результатами (у тому числі тих, які стосуються юридичної оцінки та кваліфікації встановлених фактів, обставин, подій) [4, с. 271]. У підсумку слідчий, прокурор формує власну позицію з тих чи інших питань провадження, на вирішення яких спрямовано його розумову діяльність. При цьому створюється власна думка, усуваються сумніви та протиріччя, долається невпевненість в обґрунтуванні своєї позиції. Головним є не динамічний процес формування переконання, а його результат, що становить кінцеву мету оцінки доказів (встановлення їх належності, достовірності, допустимості й достатності для кримінального провадження).

Внутрішнє переконання означає, що кожен суб'єкт під час оцінки доказів вільний у виборі власної позиції, яка не залежить від будь-яких сторонніх вказівок чи впливу. Зазначене вбачається зі змісту ч. 2 ст. 94 КПК України [1], згідно з якою жоден доказ не має наперед встановленої сили. Це правило є основним для системи вільної оцінки доказів. Вільна оцінка доказів допускає варіативність у результатах оцінки одних і тих самих доказів, здійснюваної різними службовими особами, які ведуть кримінальний процес. При цьому оцінка доказів, дана одним суб'єктом, не є обов'язковою для іншого. Саме правила оцінки доказів покладено в основу врегулювання відносин між слідчим та прокурором, який наділений повноваженнями на основі власного переконання:

1) давати вказівки щодо проведення слідчих (розшукових) дій (у тому числі негласних), інших процесуальних дій слідчому, органу досудового розслідування, оперативним підрозділам правоохоронних органів;

2) скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих та осіб, які виконували такі повноваження;

3) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій;

4) затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складених слідчим процесуальних документів або самостійно їх складати тощо (п.п. 4, 7, 10, 13 ч. 2 ст. 36 КПК України) [5, с. 295].

Слідчий, здійснюючи свої повноваження у кримінальному провадженні, є самостійним у прийнятті процесуальних рішень, у тому числі й тих, що відповідно

до КПК України підлягають погодженню прокурором. У випадку відмови прокурора в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня [1, ст. 40].

Крім цього, слідчий, який зобов'язаний виконувати письмові доручення та вказівки прокурора при здійсненні досудового розслідування кримінального правопорушення, має право оскаржити будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені у цьому провадженні (крім випадків, передбачених КПК України), подавши відповідну письмову заяву прокурору вищого рівня (ч. 4 ст. 40, ст.ст. 311, 312 КПК України). За наслідками розгляду скарги слідчого рішення прокурора, який здійснює функцію процесуального керівництва, може бути залишене чинним, а його дії (бездіяльність) визнані законними; або змінене чи скасоване з прийняттям нового рішення, зобов'язанням вчинити нову дію. Задоволення скарги слідчого може стати підставою для заміни прокурора у провадженні (ч.ч. 2, 3 ст. 313, ч. 2 ст. 37 КПК України). З іншого боку, невиконання законних вказівок і доручень прокурора слідчим передбачає відповідальність, встановлену законом (зокрема кримінальну за ст. 381-1 КК України, якщо такі дії носять умисний та систематичний характер). У випадку неефективного досудового розслідування прокурор може ініціювати перед керівником органу розслідування відсторонення слідчого від його проведення та призначити іншого слідчого (ч. 4 ст. 40, п. 2 ч. 2 ст. 39 КПК України) [6, с. 587].

Висновок. Таким чином, законодавче врегулювання своєрідного правового спору між слідчим і прокурором зумовлене тим, що їх внутрішнє переконання при оцінці доказів не може характеризуватися як довільний розсуд чи знання, отримані інтуїтивно.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. URL: № 4651-VI / zakon.rada.gov.ua/go/4651-17.
2. Ткачук О.С. Визнання доказів допустимими за кримінально-процесуальним кодексом України. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2014. № 1 (10). С. 86-91.
3. Бочаров Д.О. Доказування у правозастосовній діяльності: загальнотеоретичний аспект: загальнотеоретичні питання: атотореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05: «Теорія та історія держави і права» / Д.О. Бочаров. Х., 2007. 29 с.
4. Кримінальний процес [текст]: підручник. / За заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.
5. Беляєва К.В. Кримінальне процесуальне право України: навч. посіб. / К. В. Беляєва, А. М. Бірюкова, В. І. Бояров, В. Г. Гончаренко, С. В. Гончаренко; ред.: В. Г. Гончаренко, В. А. Колесник; Акад. адвокатури України. К.: Юстініан, 2014. 573 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Х.: Одісей, 2013. 1104 с.

Муравська А.К., студентка фінансово-економічного відділення
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАТЬКІВСЬКОГО КІДНЕПІНГУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Захист дітей є, завжди був і буде пріоритетним напрямом державної політики. Останнім часом таке явище як «батьківський кіднепінг», коли один із батьків, не погоджуючись із рішенням суду про спільне проживання дитини з одним із інших батьків, викрадає дитину, набуло загальнонаціональних масштабів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ювенальної політики в Україні досліджувало багато науковців, зокрема Р.М. Опацький, А.І. Гусев, Ю.Б. Костова, Н.М. Крестовська, Т.Є. Семікоп, В.І. Шмеріга, І.Г. Терещенко, проте «батьківський кіднепінг» є зовсім не дослідженим явищем на даний момент.

Формулювання цілей статті. В статті досліджено питання правового регулювання «батьківського кіднепінгу».

Виклад основних результатів досліджень. Наявне законодавство не врегулює відповідальності за викрадення одним з батьків дитини, яка знаходилась на законних підставах у іншого з батьків. У зв'язку з цим, у того з батьків, з ким на законних підставах проживала дитина обмежується права на участь у вихованні дитини, що в свою чергу, порушує статтю 140 Сімейного кодексу України, згідно з якою мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою.

Кримінальним кодексом України передбачена відповідальність за викрадення людини, однак, суб'єктом такого злочину не може бути один з батьків дитини з огляду на передбачену законодавством рівність прав кожного з них на участь у вихованні дитини та виходячи з постулату про неможливість викрадення одним із батьків своєї власної дитини. Відтак такі дії не вважаються протиправними, тому і відсутні статистичні дані, щодо кількості випадків викрадення дитини одним із батьків, а також переховування дитини одним із батьків від іншого, перешкоджання або і повна заборона спілкуватись з дитиною другому із батьків.

Варто зазначити, що проблема є вкрай актуальною, про що неодноразово зазначають ті з батьків, які роками не бачать своїх дітей. Також, варто враховувати, що досить часто, у разі наявності конфліктних ситуацій між батьками дитини, деякі з них використовують дітей як інструмент впливу або маніпуляції для вирішення таких конфліктних ситуацій, не думаючи про інтереси дитини. Такі ситуації виникають внаслідок відсутності відповідальності за вищезазначені дії.

Таким чином, враховуючи складність проблеми та розуміючи, що в будь-якому випадку такі дії порушують права одного з батьків, причому нехтуються права і інтереси дитини та виникає необхідність криміналізації суспільних відносин, які полягають у викраденні дитини одним з батьків. А тому, такі суспільні відносини потребують захисту кримінально-правовими засобами.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що у багатьох країнах світу, у тому числі Канаді та багатьох штатах Сполучених Штатів Америки, самочинна зміна місця проживання дитини без згоди іншого з батьків, із яким проживає дитина, є

викраденням дитини і, відповідно, злочином, за який передбачена кримінальна відповідальність.

Зараз відбувається робота над двома законопроектами: «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за самочинну зміну місця проживання дитини одним із батьків» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких питань у спорах щодо визначення місця проживання та умов участі у вихованні малолітньої дитини».

В законопроектах передбачається наступне: по-перше, самочинна зміна одним із батьків місця постійного проживання дитини визнається кримінальним злочином. Відповідальність — від штрафу до позбавлення волі. По-друге, поліція буде зобов'язана розшукувати викрадену одним із батьків дитину. По-третє, суди отримають додаткові повноваження. Зокрема, матимуть право ухвалювати рішення негайно щодо відібрання та повернення дитини за попереднім місцем проживання, але не пізніше 2 днів з дня надходження заяви. Нарешті буде встановлено чіткий механізм примусового виконання рішення суду про відібрання та повернення дитини.

Вважаємо це великий крок вперед до законодавчого врегулювання питання «батьківського кіднепінгу» в Україні.

Висновки. Закріплення на законодавчому рівні відповідальності за викрадення дитини одним із батьків, яка знаходилась на законних підставах у іншого з батьків сприятиме посиленому захисту прав та законних інтересів того з батьків, чия участь у вихованні дитини була обмежена протиправними діями іншого з батьків, шляхом викрадення дитини іншим з батьків.

Список використаних джерел:

1. Ювенальна політика в Україні: адміністративно-правові засади формування та реалізації : монограф. / Р.М. Опацький ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. О. Логвиненка. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; 2020. 520 с.
2. Ювенальна юстиція : навчальний посібник / А.І. Гусев, Ю.Б. Костова, Н.М. Крестовська, Т.С. Семікоп, В.І. Шмеріга, І.Г. Терещенко; за ред. Н.М. Крестовської. Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. 243 с.
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення : 05.12.2019).
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341- III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення : 05.12.2019).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за викрадення дитини одним з батьків». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/gi05239a?an=3&ed=2021_05_18.
6. «Батьківський кіднепінг»: покарання має бути невідворотним. URL : https://wcunetwork.org.ua/Zaxist_prav_dtei/news/Batkvskii_kdnepng_pokarannja_ma%D1%94_buti_nevdvorotnim.

Одінаєва Ольга Борисівна, здобувачка вищої освіти кафедри соціально-економічних дисциплін

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», Україна

Науковий керівник: Юзько Тетяна Миколаївна, доктор філософії, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ ШЛЯХОМ ПРЕДСТАВНИЦТВА

Стаття 59 Конституції України закріплює, що право на професійну правничу допомогу має кожен. Ця допомога у випадках, передбачених законом, надається безоплатно. Більш того, громадянин вільний у виборі захисника власних прав [1]. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» у п. 3 ч. 1 ст. 1 деталізує, що правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення в разі порушення [2]. Згідно з ч. 1 ст. 58 нової редакції ЦПК України (2017) особисто (самопредставництво) та (або) через представника в судовому процесі може брати участь сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи [3]. Норми, які регламентують особливості представництва адвокатами інтересів своїх клієнтів, закріплюються також у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4].

Гарантування на конституційному рівні можливості отримання належної правової допомоги при здійсненні судочинства органами судової влади підштовхує законодавця до постійного пошуку оптимальної моделі та належних форм реалізації вищезазначеного конституційного положення. У зв'язку з цим слід відмітити законодавче закріплення нових положень стосовно професійної діяльності адвоката як різновиду процесуального представництва у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також зацікавленість з боку Конституційного Суду України [5] проблемами, що виникають у зв'язку з наданням правової допомоги у різних видах судочинства.

Правова допомога при здійсненні захисту прав і охоронюваних законом інтересів громадян та юридичних осіб у суді реалізується у формі цивільного процесуального представництва, що не позбавляє особу права самостійної участі у розгляді спору. При цьому участь представника у цивільному процесі може бути зумовлена як неможливістю особистої участі особи, яка є стороною у справі, через її недієздатність, так і просто бажанням зацікавлених осіб отримати кваліфіковану професійну допомогу при розгляді справи у суді [6, с. 15]. Роль адвоката у забезпеченні вказаного права визначено Конституцією України (конкретно конституційний статус адвокатури встановлено ст. 59, за якою кожен має право на правову допомогу та є вільним у виборі захисника своїх прав, для забезпечення права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура). Наведені

норми є основоположними на стадії виникнення взаємовідносин між особою та адвокатом, котрий є її представником, зокрема у цивільному процесі.

Основними принципами адвокатської діяльності є здійснення її на засадах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Це означає, що адвокат має бути особою з високим рівнем правових знань, глибоким юридичним досвідом й усвідомленням сутності (та готовністю до реалізації) основних правил адвокатської етики, зокрема таких як конфіденційність (нерозголошення за будь-яких обставин інформації, наданої клієнтом), домінантність інтересів клієнтів, неприпустимість конфлікту інтересів, компетентність та добросовісність у виконанні своїх обов'язків перед клієнтом. Важливим аспектом у процесі реалізації особою права на захист своїх прав та інтересів через представника є належне визначення кола процесуальних повноважень останнього.

Зміст судового представництва у цивільному процесі складають процесуальні дії, наслідки яких поширюються на довірителя, що визначає обсяг повноважень представника. Через визначені довіреністю чи договором застереження особа має право обмежити коло повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії. Відтак, адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій. Перелік повноважень чи обмежень стосовно вчинення певних процесуальних дій має бути визначено договором, який укладається між адвокатом та особою, інтереси якої він представляє у відповідному цивільному процесі.

Обмеження в діяльності адвоката закріплено і на законодавчому рівні. Так, ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5] встановлено перелік обставин, які унеможливають участь певного адвоката в конкретному цивільному процесі, а саме:

- 1) якщо адвокат є членом сім'ї або близьким родичем посадової особи, що брала або бере участь у цивільному процесі, щодо якого до адвоката звертаються з пропозицією укладення договору про надання правової допомоги;
- 2) виконання договору може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката, а також у разі наявності інших обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів;
- 3) адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги, тощо.

З огляду на важливість функції, яка покладена на представника у забезпеченні вирішення завдань судочинства та досягнення мети правосуддя, теоретичного та практичного значення набуває таке ж визначення процесуального становища представника та його місця у складі учасників цивільного процесу. Чинною редакцією ЦПК України збережено поділ суб'єктів судового процесу на учасників справи (ст. 42 ЦПК) та інших учасників процесу (ст. 65 ЦПК), склад яких є вичерпним. Адвокат є учасником судового процесу, а не учасником справи. Таким чином, адвокат як представник у цивільному судочинстві має свій спеціальний процесуальний статус, який серед іншого передбачає, що не будучи учасником справи він згідно зі ст. 64 ЦПК України здійснює всі права та обов'язки особи, яку

він представляє, від її імені.

Висновок. Основним завданням адвоката, як ми вже зазначали, є надання професійної юридичної допомоги та допомогти учаснику процесу захистити права. Цей процес потребує великих зусиль з боку представника. Він повинен вжити всі законні заходи, які спрямовані на захист порушеного чи оспорюваного права, в тому числі й шляхом звернення до суду.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 №3460-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 №5076-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника). Рішення від 16.11.2000 №13-рп/2000. Офіційний вісник України. 2000 р., № 47, стор. 109, Ст. 2045, код акта 17236/2000. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>.
6. Шпак М. В. Професійне представництво адвоката у цивільному процесі: монографія. Харків: Право, 2020. 224 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17996/1/Shpak_2020.pdf.

Солятецький Б.І., студент за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність»,
ступінь магістр
Запорізький класичний приватний університет, Україна

Науковий керівник: Супрун О.В., начальник служби психологічного
забезпечення військової частини 3033

ЯВИЩЕ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ У КРИМІНАЛЬНО ПРОЦУСУАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

В чинному кримінальному законодавстві держави вбачається, що за вчинення кримінального правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведженням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведження з боку потерпілого до правопорушника застосовується норма що пом'якшує покарання, ця норма передбачена в статті 66 Кримінального кодексу України. Дана обставина яка пом'якшує покарання притаманна наступним правопорушенням передбачених Кримінальним кодексом України, а саме: частиною 4 статті 36 «Необхідна оборона»; частиною 3 статті 39 «Крайня необхідність»; статтею 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»; статтею 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання».

Підставою для пом'якшення відповідальності та покарання за кримінальне правопорушення, учинені в стані сильного душевного хвилювання, є спрямованість діянь винуватої особи, яка їй загалом не властива та не притаманна і сформувалася під впливом сильних емоцій, що виникли у провокаційній ситуації, або за екстремальних обставин, під час яких свідомість особи стає не підконтрольною їй. У Кримінальному кодексі України немає чіткої вказівки на будь-які емоційні стани, притаманні сильному душевному хвилюванню. Проблематика роз'яснення даного терміна полягає в тому, що його не застосовують у психології, а це означає що невизначеність поняття в інших галузях науки, спричиняє його неоднозначність у кримінальному праві не рідко його ототожнюють із поняттями афект або фізіологічний афект, що і є по суті помилковим визначенням через схожість сутністю даних понять. Станом сильного душевного хвилювання вважають такий стан, який має кримінально-правове значення, оскільки особа значною мірою втрачає здатність усвідомлювати власні діяння та керувати ними.

На даному етапі психологічна наука не може дати чіткого роз'яснення поняття сильне душевне хвилювання. Для позначення сильних емоційних реакцій людини на різку зміну обстановки в психології використовують, такі терміни як: афект, фізіологічний афект, стрес, фрустрація. Відсутність однозначного розуміння терміна «стан сильного душевного хвилювання» у психологічній науці сприяє плюралізму поглядів серед науковців щодо змісту поняття, що ним позначається. Стан афекту - це стрімке і бурхливе протікання емоційних процесів вибухового характеру, які можуть дати не підпорядковану свідомому вольовому контролю розрядку в дії. Фізіологічний афект це короткочасний хворобливий розлад психічної

діяльності неспсихотичного рівня, що виникає раптово під впливом зовнішніх факторів, виявляється недиференційованою емоцією, звуженням свідомості, руховим збудженням і діями, спрямованими проти подразника.

На ряду з цим, до розладів психоемоційної рівноваги відносять і такий емоційний стан психіки особи як фрустрація. Фрустрацією є почуття у особи, яке супроводжується переживаннями в досягненні мети або цілей, не рідко таке почуття виникає через не об'єктивне або надмірне критикування з боку суб'єктів суспільних відносин, а також через негативну соціальну оцінку людини, яка зачіпає її особистісно - її значущі стосунки, загрожує престижу, людській гідності. Характерними ознаками даного емоційного стану є дезорганізація свідомості й діяльності в стані безнадійності, втрати перспективи. Психоемоційний стан особи яка проживає фрустрацію, може бути першим кроком до втрати емоційної рівноваги, що загрожує порушенням здатності усвідомлення власних дій та керування ними, на певний період часу.

Таким чином можна зрозуміти що, фізіологічний і патологічний афект відрізняються тим що, фізіологічний афект не супроводжується втратою самоконтролю, і не є підставою для визнання особи неосудним, а патологічний афект є порушенням нормального функціонування психіки і може свідчити про необхідність медичного втручання, для відновлення психоемоційної рівноваги особи. Сильне душевне хвилювання у особи формується під впливом сильних емоцій а також стрес факторів які стрімко і бурхливо протікають та порушують волюву свідомість, що для даної особи цілком не властиво, перебуваючи у нормальному та адекватному середовищі. Поняття сильного душевного хвилювання, та афект співвідносяться між собою як загальне та часткове. Стану сильного душевного хвилювання можуть передувати і такі емоційні стани як стрес та фрустрація. Вищеперераховані психоемоційні стани викликають емоційні порушення, психічні розлади, які характеризуються неадекватністю емоційного реагування на зовнішні події і патологією настрою, такі зміни в психічному стані індивіда не мають простору в часі, та можуть хаотично змінюватись, від стану що притаманне переживанню стресу, до стану афекту.

Кримінально-правове значення сильного душевного хвилювання полягає у тому, що особа яка вчинила не усвідомлене кримінальне правопорушення не знаходилася у ясній рівновазі, та не могла контролювати дії що вчиняє внаслідок порушення нормальної психічної регуляції поведінки. Перебування особи яка вчинила кримінальне правопорушення у цьому стані не звільняє її від кримінальної відповідальності, а лише пом'якшує покарання за вчинене правопорушення, тому як факт вчинення правопорушення має місце бути, хоча він і не усвідомлений, що прямо передбачено в статті 11 розділу III Кримінального кодексу України. Поряд з цим норма статті 19 розділу IV Кримінального кодексу України передбачає що, осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.

Таким чином можна дійти висновку, що використання поняття «сильного душевного хвилювання» в чинному кримінально правовому законодавстві не є доцільним, через його не однозначність тлумачення, та не закріплення даного поняття в психологічних науках, та потребує заміни в нормі частини 7 статті 66

Кримінального кодексу України, на поняття «фізіологічного афекту» з одночасним розмежуванням з «патологічним афектом», тому як, особа яка вчинила кримінальне правопорушення в стані «патологічного афекту» виходячи із норми статті 19 розділу IV Кримінального кодексу України не є осудною.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131).
2. Назаренко Г. В. Уголовно-релевантные психические состояния лиц, совершивших преступления и общественно опасные деяния : монография / Г. В. Назаренко.
3. Коновалова В.О., Шепітько В. Ю. юридична психологія підручник 2-ге видання, перероблене і доповнене Затверджено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів Харків «Право» 2008.

СЕКЦІЯ 8.

БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

Горденко Олександра Юріївна, здобувач вищої освіти
біотехнологічного факультету
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Каряка Василь Володимирович, старший викладач
кафедри генетики розведення та селекційних технологій
Державний біотехнологічний університет, Україна

УМОВИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОБОТУ СОБАК

Зовнішнє середовище постійно змінюється, організм змінює свої функції, щоб пристосуватися до нових умов. Умови довкілля діють на організм передусім як подразники. Подразники викликають відхилення у поведінці собак. У слабо підготовлених собак на такі подразники відбувається порушення умовно-рефлекторної діяльності, що призводить до труднощів у роботі. Контрабандисти (злочинці) можуть скористатися такими умовами. Підвищення вимог до охорони митного кордону вимагають від фахівців службового собаківництва всебічного розуміння впливу на організм собаки різних умов, що діють у вигляді окремих подразників та їх комплексів. *Робота службово-розшукової собаки - це виконання нею закінчених складних умовно-рефлекторних дій, корисних для людини в його практичній діяльності.* За здатністю собаки виконувати службові завдання, визначаються її робочі та службові якості, об'єднані в загальне поняття - працездатність. Працездатність собаки залежить від багатьох причин і факторів:

- ступеня її підготовленості (надресерованості та натренованості);
- вміння та досвіду спеціаліста-кінолога;
- загального фізіологічного стану собаки;
- різних умов зовнішнього і внутрішнього середовища. [1]

Умови зовнішнього середовища - це комплексний вплив подразників з навколишнього середовища на організм собаки. До одноманітних умов собака звикає дуже швидко і такі умови надалі не ускладнюють її роботу. Зміна умов відразу ж позначається на працездатності собаки, і різко знижуються її робочі та службові якості. **Умови внутрішнього середовища** - це численні фактори біологічного та фізіологічного порядку, що визначають загальний стан організму та його нормальну життєдіяльність, від яких залежить працездатність собаки. До таких факторів відноситься годівля, водопій, втома, відпочинок, втягнутість, витривалість, вгодованість. Зовнішні та внутрішні подразники зрештою викликають відхилення в умовно-рефлекторної діяльності собаки, що призводить до змін у її поведінці. Зміна зовнішніх умов викликає певні зміни всередині організму. Зміни всередині організму призводять до зміни відносини тварини із зовнішнім середовищем, тобто, поведінки. Таким чином, зовнішня та внутрішня життєдіяльність організму пов'язані між собою, перебувають у єдності. Подразники, які не застосовуються в дресируванні, але впливають на собаку і викликають

реакцію у відповідь, що порушує умовнорефлекторну діяльність на сигнали дресирувальника називаються **зовнішніми відволікаючими подразниками**. Такими подразниками найчастіше бувають тварини, сторонні люди, сильні звуки і шуми, рухи автотранспорту та ін. Ці подразники із зовнішнього середовища у собак викликають сильні осередки збудження в корі головного мозку, і згідно із законом взаємної індукції викликають гальмування нервових центрів, які зумовлювали утворення чи прояв умовних рефлексів. Процес гальмування призводить до припинення дій собаки команди і жести дресирувальника. Нестійкі рефлекси гальмуються більше, ніж міцно вироблені навички. Тому, щоб умовні рефлекси спочатку вироблені не гальмувалися іншими рефлексами, вони мають бути міцно закріплені та виявлятися сильною мірою. Це багато в чому залежить від умов, в яких вирошувався або дресирувався собака. Дресирувальник повинен помічати подразники, що відволікають, знати особливості рефлекторної діяльності собаки і вміло підбирати умови для успішного дресирування. У першій і другій стадії умовні рефлекси виробляються спочатку без подразників, що відволікають, у звичній для собаки обстановці. Подальше дресирування здійснюється у звичайній обстановці з поступовим введенням і привчанням її до відволікаючих і сильних подразників. Подразники, що діють зсередини організму і гальмують умовні рефлекси на сигнали дресирувальника, називаються **внутрішніми, що відволікають**. До них відносяться природно-фізіологічні потреби, болючі відчуття, нервові або м'язові втоми. Відволікаючі подразники внутрішнього походження зазвичай виявляються сильнішими за гальмуванням, ніж зовнішні. Під впливом внутрішніх подразників відбувається різка зміна загального стану організму собаки, настає стійке гальмування як умовних, а й безумовних рефлексів, що помітно позначається зміні поведінки собаки. Собаки працюють мляво або зовсім відмовляються від роботи. У всіх випадках відмови від роботи або різкого зниження працездатності дресирувальник та керівник зобов'язані з'ясувати обставини та встановити причини, що викликають незвичайну поведінку собаки, та вжити заходів до їх усунення. Для того, щоб своєчасно та безпомилково помітити будь-яке відхилення в поведінці собаки та вжити заходів, потрібно добре знати повсякденну поведінку тварини в нормальному стані та умови, які порушують її поведінку. **Робота собаки багато в чому залежить від кліматичних умов, стану погоди та атмосферних впливів. Великий вплив має час доби, місцевість, давність і сила запаху наркотичного засобу. Крім негативних характеристик запаху роботу собаки можуть ускладнювати або полегшувати погодні умови, характер ґрунту, рослинності, місцевих предметів та інше. Температура повітря, ґрунту і води. Температурний фактор надає найсильніший вплив на запах та стан організму.** Високі температури прискорюють випаровування запахових частинок і цим послаблюють силу запаху. Низькі температури сприяють збереженню запахових частинок, але ускладнюють сприйняття їх організмом. Спостерігається три стани рівноваги температур:

- а) ізометрія;
- б) інверсія;
- в) конверсія. [1,2]

Ізометрія - це такий стан, коли температури ґрунту і повітря однакові. Ізометрія є найкращою умовою збереження запахового сліду та адаптації організму

собаки до ізометричних умов. **Негативний вплив на стан собаки мають високі або дуже низькі температури.** [2]

Інверсія - це такий стан, коли температура ґрунту нижче температури повітря. Запахові частки абсорбуються крапельками вологи і ускладнюють роботу собаки за запаховим слідом. [2]

Конверсія - виникає в тих випадках, коли температура ґрунту вище, ніж температура повітря. Холодні потоки повітря, нагріваючись від ґрунту, піднімаються вгору, забираючи частинки запаху та вологи. У цих умовах собаки добре працюють за свіжими запахами і погано або відмовляються працювати за запахами з великою давністю та середнім. [2]

Температурні чинники повітря найбільше впливають на загальний стан організму собаки. При жарі відбувається перегрівання організму: собака втомлюється, стає млявим, частішає дихання, погано розрізняє запахи, іноді зовсім відмовляється від роботи. **Низькі температури сприяють збереженню запахових частинок на місцевості та на предметах. У холодну погоду собака працює краще, ніж у спеку.** У сильні морози при посиленому прийому під час роботи із запаховими слідами можливі відмороження мочки носа та слизової оболонки носової порожнини. Холод важче переноситься при несенні служби у нерухомих нарядах. До холоду чутливі лапи, груди та спина собаки. [1]

З досвіду застосування службових собак відомі випадки роботи з розшуковим собакою слідами порушників при температурі +35, +40 і при морозі -35 протягом 20 і навіть 70 км. У спеку чи сильний мороз кінолог повинен періодично зупиняти собаку та надавати їй відпочинок на 10-15 хв. При жарі потрібно тим часом тварині змочувати водою мочку носа і напувати водою. При температурах нижче -20* і особливо при зустрічному вітрі, необхідно попередити обмороження мочки носа, для чого собаку зупиняють, прикривають ніс і дають змогу відігріти слизову оболонку повітрям, що видихається. **Вплив вітру на роботу собаки залежить від його сили (швидкості) та напрямку, руху повітряних потоків.** Залишені запахові частинки несуть вітром і розсіюються. Тому собаці при вітрі працювати важко, особливо у спеку на відкритій та піщаній місцевості. Найбільше складне становище сильний бічний і зустрічний вітер. Бічний вітер забирає запахові молекули убік, собака часто втрачає запах і утруднюється у визначенні напрямку пошуку. Зустрічний вітер полегшує роботу собаки, але собака не приймається і часто втрачає запах. **У цих випадках у собаки виробляється навичка працювати «верхнім чуттям» або «верхогляд»** [1]

Атмосферні опади у вигляді дощу та снігу можуть ускладнювати та у деяких випадках полегшувати роботу собаки. **Частинки вологи сприяють тривалому збереженню запахових молекул і перешкоджають їхньому розсіюванню до моменту висихання крапель дощу.** Після дощу підвищена вологість повітря перешкоджає висиханню слизової оболонки нюхової області та сприяє найкращій нюхової функції. Глибокий сніг заважає роботі собаці, а невеликий сніг не перешкоджає, а навіть сприяє тривалому збереженню запаху. Собаки успішно працюють із пошуку наркотичних засобів, покритих снігом глибиною 12-15 см. У снігу запах зберігається протягом кількох діб, але при сонячному освітленні під дією озону руйнуються запахові молекули та відбувається киснева дезорація та дезактивація запаху. **Роса та інші адсорбують запахові частинки та сприяють**

тривалому збереженню запаху на місцевості. [1]

Місцевість. Найбільше сприяє роботі собаки рівнинна, горбиста, мало пересічена місцевість, вкрита лісом, чагарником, травою. На такій місцевості собака менше втомлюється, а місцеві предмети затримують рух вітру і тим самим зберігають довше молекули запаху. Гірська та різко пересічена місцевість ускладнює роботу собаки та дресирувальника. Враховуючи переміщення повітря в горах треба вміло вибирати місце для розміщення та пересування кінологів із собаками. Річки, озера, болота переривають сліди, а яри, рови, канали та інші місцеві предмети ускладнюють пересування собаки, непідготовлені та невтягнуті собаки швидко втомлюються та можуть відмовитись від роботи. **Інспектору-кінологу з собакою необхідно постійно тренуватися в таких умовах, ускладнення вводяться з огляду на вплив інших факторів, розглянутих вище. [1]**

Давність запаху. Давність запаху визначається часом, що минув із моменту закладки джерела запаху до моменту постановки собаки на пошук. У практиці, тренуванні та застосуванні службових собак прийнято розрізняти:

- свіжий («гарячий») запах – давністю до 1 години;
- нормальний запах – давністю до 3 годин;
- старий («холодний») запах - давністю 4 і більше годин.

Давність має вирішальне значення в успішному пошуку та затриманні наркотичного засобу. [1,2]

Чим більша давність запаху, тим легше працювати собаці. Це тим, що закінченням часу кількість запахових молекул поступово збільшується, сила запаху у своїй збільшується від вихідної концентрації на 50% лише за першу годину. У методиці дресирування службово-розшукових собак має бути обґрунтована послідовність введення всіх перелічених вище ускладнень. [1, 2]

Розуміння закономірностей вищої нервової діяльності дає можливість правильно організувати дресирування собак у різних умовах і готувати для безвідмовної роботи в реальних умовах повсякденної служби. Методика дресирування собак передбачає певну черговість запровадження та відпрацювання окремих ускладнень. **В обов'язок дресирувальника входить глибоке розуміння теоретичних обґрунтувань цієї послідовності та наполегливості втілення в життя. [2]**

Список використаних джерел:

1. «Умови, що впливають на роботу собак» Електронне джерело: <https://allbest.ru/o-3c0b65635a2ad78a4c43b88421316c37.html>.
2. Електронне джерело: <https://ukranimal.ru/sobaki-4/154-umovi-shho-vplivajut-na-robotu-sobaki.html>.

Городнійчук Олексій Дмитрович, студент 3 курсу
факультету технологій тваринництва
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Каряка Василь Володимирович, старшого викладача
кафедри генетики розведення та селекційних технологій
Державний біотехнологічний університет, Україна

ЯК ДОГЛЯДАТИ ЗА ЛАБРАДОРОМ

Щуцення лабрадора, загалом, мало чим відрізняється від будь-якого іншого щуцення, і порядок догляду за ним не так складний. Але вся справа в нюансах, про які ми сьогодні і поговоримо.

Лабрадор — робочий собака, який допомагає на полюванні при подачі дичини з суші та води. Отже, це активна, рухлива тварина з міцними суглобами, добре розвиненими м'язами, сильним серцем і гарним обсягом легень. У нормі щеня лабрадора має бути міцним і активним. Він багато рухається і з інтересом пізнає світ. Тому багато власників намагаються якомога раніше починати виводити своїх вихованців на прогулянку. Тут головне — терпіння та послідовність.

У першу чергу, щеняті необхідно забезпечити регулярне обстеження у ветеринарного лікаря. Він повинен бути щеплений і оброблений від паразитів. Після обов'язкового карантину щуцення можна починати виводити гуляти в безпечних місцях і на повідку. Після прогулянок необхідно мити або протирати йому лапи і тварин.

Місце щуцення, його миски та іграшки повинні утримуватися в чистоті. Розгризені іграшки краще одразу викидати.

Для щеня лабрадора дуже важливий режим. Час прогулянок, годування, сну та ігор. Якщо привчити щуцення з дитинства до зручного для вас розпорядку, згодом буде простіше і собаці, і власнику.

У Лабрадора коротка вовна з густим підшерстком, яка вимагає догляду. Регулярне вичісування, миття, а також сушіння феном згодом спростять догляд за дорослим собакою. Дуже важливо стежити, щоб активне і допитливе щеня лабрадора не стрибало на ліжку або диван. Зстрибуючи назад, він може пошкодити суглоби.

Відповідальний власник повинен цікавитися не тільки зовнішніми - екстер'єрними якостями щуцення, але і його здоров'ям. Так, у кожної породи існують свої слабкі місця, пов'язані з особливостями екстер'єру і призначення. У Лабрадора вони теж є. Незважаючи на те, що порода відрізняється хорошим здоров'ям, для лабрадорів характерна схильність до деяких генетично успадкованих захворювань, наприклад, дисплазії тазостегнового суглоба і відшарування сітківки ока. Тому після досягнення щуценням 9-місячного віку потрібно зробити тести на ці захворювання.

Лабрадори пальового забарвлення відрізняються чутливою шкірою, тому незбалансоване харчування може стати причиною розладу зі сторони шкірного покриву.

У щенят лабрадора в період зміни зубів відбувається помітне зниження імунітету, і для власника важливо дотримуватися графіку щеплень і наступного карантину. Щуценята лабрадора в нормі мають міцний кістяк, але при швидкому зростанні зв'язки ще не пристосовані витримувати навантаження, тому не можна

переогодовувати цуценя і перевантажувати його вправами і тривалими прогулянками.

Як і сощенком будь-якої іншої породи, увага і помірність при вирощуванні лабрадора важливі не менше, ніж хороший догляд і якісне харчування.

Чим годувати?

Перше важливе завдання, яке виникає перед господарем-початківцем - як годувати цуценя ретривера. Як правило, заводчики віддають собак у віці двох місяців, тобто вже здатних самостійно їсти з миски. Приблизно до чотирьох місяців годування слід розбивати на чотири-п'ять прийомів на день, потім скорочувати на кожні два-три місяці. Дорослий собака повинен отримувати корм двічі на добу. Постарайтеся дотримуватися рівних проміжків часу між їдою, це дисциплінує цуценя і покращує його травлення.

Догляд за лабрадором та його зміст можуть базуватися на таких схемах:

- вживання сухого корму;
- дієта із натуральної їжі.

У першому випадку рекомендується надавати перевагу якісним кормам преміум-класу, в чий збалансований склад входить все необхідне собаці для повноцінного життя. Якщо ваш вибір – раціон із натуральних продуктів, то постарайтеся скласти його, ґрунтуючись на денній нормі білків, жирів, вуглеводів та інших поживних речовин. Активний спосіб життя лабрадора сприяє підвищеній потребі у вітамінах і мінералах, так що зверніть увагу на спеціальні підживлення.

Пам'ятайте, що ретривери схильні до обжерливості та жебракування. Не потурайте цим нахилам, не перетворюйте дієту собаки на випадковий набір з ласощів і недоїдків зі свого столу. Це може згубно зашкодити здоров'ю вихованця, і навіть лише на рівні його послуху. Найкраща ознака здорового та збалансованого харчування – активна поведінка собаки та гарний стан вовни. Якщо лабрадор добре почувається на поточній дієті, то не варто міняти її без необхідності.

Гігієна та догляд за зовнішнім виглядом

Привчіть собаку до гігієнічних процедур якомога раніше, щоб вона спокійно переносила їх. Можна винагороджувати вихованця ласощами за хорошу поведінку. Регулярно оглядайте вуха, очі та зуби, при ознаках сверблячки та гноєння негайно звертайтеся до ветеринара. При вигулі у парковій зоні у теплу пору року уважно вивчайте шкіру собаки на предмет кліщів. Якщо пазурі недостатньо стираються при ходьбі по землі та асфальту, підстригайте їх за допомогою спеціальних щипчиків.

Ретривери за своєю натурою дуже охайні, тому питання як часто мити лабрадора, як правило, гостро не стоїть. Жорсткий водонепроникний шар вовни оберігає собаку від надмірного забруднення, проте вона потребує щотижневого вичісування для видалення мертвих волосків і підшерстя. Догляд за лабрадором у квартирі здебільшого зводиться до вичісування жорсткою щіткою та періодичного миття лап та живота після прогулянки в негоду.

Якщо ж собака живе на вулиці, то водні процедури знадобляться їй набагато частіше. Зрозуміти, як купати цуценя лабрадора, зовсім нескладно. Головне - не переборщити з шампунем, щоб не порушити водостійкі властивості верхнього шару вовни. Лабрадори – чудові плавці і люблять купатися, тому можете вільно пускати їх у воду за наявності доступу до водойми..

Утримання лабрадора у квартирі

Догляд за лабрадором у квартирі потребує наявності у господаря великої кількості вільного часу для вигулу. Лабрадори - дуже активна порода, велелюбна і

доброзичлива, їм категорично протипоказано знаходитися цілодобово замкненими в чотирьох стінах. Допомогти вихованцю уникнути ожиріння і зробити його набагато щасливішим можна завдяки:

- регулярним пробіжкам у компанії чотирилапого друга;
- відвідування спеціальних майданчиків, де він зможе погратися з іншими собаками;
- виконання комплексу вправ за рекомендацією тренера.

Врахуйте, що лабрадори у пориві цікавості здатні проігнорувати глибоку калюжу чи бруд. Специфічна структура вовни дозволяє їм бруднитися менше, ніж інші собаки, але будьте готові робити коротке омивання без шампуню та мила після деяких прогулянок. Ретривери не потребують частого вичісування, вистачить одного разу на тиждень або кількох під час линяння.

Догляд за лабрадором у приватному будинку

Лабрадор, який проживає в приватному будинку, не відчуватиме брак рухової активності. Хорошою заміною закритому вольєру є обладнаний майданчик з будкою і мисками. Не варто тримати собаку на прив'язі, краще захистити доступну їй територію невисоким парканом. Лабрадори не годяться ролі

охоронця, оскільки неагресивні стосовно людей. Також вони вважають за краще перебувати в компанії людей, так що не лінуйтеся виходити у двір і грати з собакою. Якщо є можливість - дозволяйте лабрадору ночувати в будинку, хоча б у передпокої.

Вміст лабрадору на вулиці взимку – спірне питання. Як уже говорилося, ця порода гостро потребує постійного контакту з людиною та активного проведення часу, чого неможливо досягти на вулиці в холодну пору року. До того ж зими в деяких широтах можуть виявитися надто суворими для лабрадорів, що загрожує постійними застудами і хронічними захворюваннями суглобів. Через відсутність у ретриверів охоронних навичок немає жодної необхідності у утриманні його на ланцюгу та в будці, тому на зиму рекомендується обладнати йому своє місце у теплому будинку, ближче до суспільства людей.

ПІДГОТОВКА житла

Саме тим, як господар візьме цуценя додому, потрібно зайнятися створенням відповідних для малюка умов проживання. Що потрібно зробити:

- усунути з підлоги всі дрібні предмети;
- закрити всі комунікації так, щоб собака не зміг погризти їх;
- кахельну підлогу або паркет застелити прогумованими килимками;
- сховати в закриті шафки взуття, парасольки та інші сторонні предмети, які зазвичай стоять на підлозі.

ЕЛЕМЕНТАРНІ КОМАНДИ

виховувати цуценя лабрадора необхідно з перших днів його проживання у нового господаря. Однією з базових команд, якою має бути навчений малюк, є «Місце». Чим раніше собака вивчить цю команду, тим швидше вона привчиться до дисципліни. Виділивши цуценяте місце (зазвичай це затишна підстилка або спеціальний килимок), можна розпочинати освоєння команди. Для цього ласощі, дозволені собаці, підносять до лежанки і приваблюють цуценя, вимовляючи команду «Місце». Як тільки улюбленець підійде до свого містечка, малюка потрібно заохотити частуванням. Якщо господар систематично навчатиме лабрадора цій команді, щеня протягом кількох тижнів освоїть її.

К прогулянкам на вулиці цуценя привчають після планових вакцинацій. До

цього походи в туалет організують вдома, використовуючи окрему стежечку або пелюшку. На них лабратора необхідно відносити через кожні 10-15 хвилин після їди, а також відразу після пробудження. Такий самий графік походів у туалет рекомендується організувати, коли щеня почне пристосовуватися до прогулянок на свіжому повітрі.

Боротьба з паразитами

Найчастіше глисти вражають щенят. Важливо дізнаватися у заводчика або попереднього власника, які засоби він використовував для лікування і скільки часу зайняв курс прийому.

Дорослі собаки рідше підхоплюють глистів, але іноді у них виявляють стрічкових хробаків.

Профілактику можна проводити, додаючи в раціон собаки сиру моркву або насіння гарбуза.

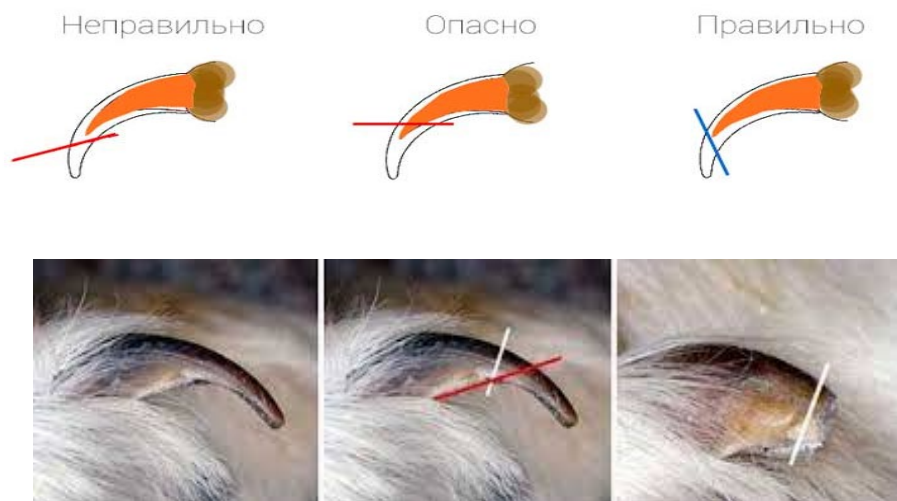
Правила догляду за зубами

Здорові зуби – це здоров'я собаки. Проблеми із зубами можуть спричинити інші хвороби, тому регулярно перевіряйте зубки вашого лабратора.

Якщо ви відзначаєте у вашого вихованця поганий апетит, апатію, неприємний запах з пащі, зубний наліт, то потрібно негайно звернутися до ветеринара або в грумінг салон, де вашому вихованцю повернуть здоров'я зубів.

Підстригаємо пазурі

Собакам, які часто ходять по твердих поверхнях найчастіше, не потрібно підстригати пазурі - вони сточуються самі. Але якщо ваш вихованець дуже багато часу проводить у квартирі, або переважно гуляє на м'якому ґрунті, то спеціальним кігтерізкою потрібно в міру відростання обрізати зайві пазурі. Важливо не зачепити кровоносні судини - у світлих лабраторів видно межу живої тканини і вже відмерлого кігтя, у темних немає. Якщо ви не впевнені, що зможете безпечно відрізати пазурі, зверніться до фахівців.

Список використаних джерел:

1. <https://www.zootovary.com/chem-kormit-labrador-domashnih-usloviyah-a-1182.html>.
2. <https://vetsystem.ru/sobaki/porody-sobak/porody-sobak-s-opisaniem-i-foto/labrador-retriever/ukhod-za-shchenkom-labrador/>.
3. <https://www.royalcanin.com/ru/dogs/breeds/labrador-puppy-care>.
4. <https://vetgroom.com.ua/pravila-uhoda-labradorom/>.
5. https://www.vetseti.ru/blog/sovety_veterinara/kak_pravilno_podstrich_kogti_sobake/.

СЕКЦІЯ 9.

ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

Голяк Аліна Юріївна, здобувач вищої освіти факультет ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Шевченко Оксана Борисівна, канд. вет. наук, доцент
кафедри генетики розведення та селекційних технологій в тваринництві
Державний біотехнологічний університет, Україна

АЛЬБІНІЗМ У ТВАРИННОМУ СВІТІ

Альбінізм є вродженим захворюванням, що характеризується повною або частковою відсутністю пігменту в шкірі, волоссі та очах. У той час як більшість з нас бачили людину-альбіноса, мало хто знає, що альбінізм зустрічається також у тварин в одному випадку на 10 000 особин. (Рис. 1)

Рис.1. Альбінізм в алігатора

Щоб говорити про альбінізм у тварин, що це таке і чому виникає, необхідно сказати, що це спадкове генетичне захворювання. Він полягає в нестачі меланіну в шерсті, шкірі та райдужній оболонці, але що таке меланін? Меланін складається з тирозину, амінокислоти, яку меланоцити перетворюють на пігмент, необхідний для забарвлення тварин. Крім того, наявність меланіну захищає людину від шкідливого впливу сонця.

Гіпопігментація або альбінізм **це нездатність організму виробляти меланін**, і, як наслідок, люди з цією проблемою мають дуже специфічний зовнішній вигляд. Альбінізм передається у спадок, але він також є рецесивним, тому обидва батьки повинні нести ген, щоб у їхнього потомства була хвороба.

Екзотична зовнішність для самих звірів скоріше є вадом, аніж окрасою. Через блідий відтінок вони легко помітні. Мисливець-альбінос не може застати свою жертву зненацька або часто і сам стає легкою здобиччю, зустрівши більшого хижака.

У зоопарках та природних заповідниках цим чарівним тваринам живеться набагато комфортніше, де для їх нормального існування створені всі умови. Вони

мають слабший імунітет, тому потребують більшої уваги

Уперше у 1993 році з'явилася інформація про те, що в природі зустрічаються тварини з білим окрасом не зовсім альбіноси, а лейкоїсти.

Лейкізм - це скорочення або повна відсутність усіх шкірних пігментів. Лейкізм та альбінізм походять від синонімічних слів, що означають «білий». Однак альбінізм - це скорочення або в більшості випадків повна відсутність пігменту меланіну, тоді як лейкоїзм проявляється у вигляді великих ділянок повністю білої шкіри або шерсті серед пофарбованої (Рис. 2)

Ще одна важлива відмінність між цими двома явищами - це колір очей. У тварин-альбіносів відсутній пігмент у роговці ока, тому очі у тварин-альбіносів рожевого кольору через кровоносні судини. У тварин з лейкоїзмом - очі звичайного кольору, бо пігментні клітини очей розвиваються незалежно від пігментних клітин шкіри.

Рис. 2. Лейкізм у змії

Альбінізм зустрічається різним ступенем у тваринному світі, це означає, що не всі уражені особини виглядають дуже блідими або білими. Ось такі види тваринного альбінізму:

1. Очно-шкірний альбінізм має аутосомно-рецесивну природу й спричиняється мутаціями в різних аутосомах. Для найважчих випадків, коли меланін не виробляється взагалі, характерними ознаками є чисто біле волосся та шкіра, блакитна напівпрозора райдужка ока. У разі інших мутацій фермент повністю не інактивується, але його активність знижена і він здатний обмежено виробляти меланін. У таких індивідів колір шкіри може навіть наближатися до нормального.

2. Очний альбінізм також зумовлений дією рецесивного гена в гомозиготному стані, який однак локалізований в Х-хромосомі. У результаті майже завжди цей тип альбінізму спостерігають в особин чоловічої статі. Фенотиповий ефект від дії цього гена стосується тільки очей, при цьому знижується гострота зору. Шкіра у таких людей нормальна, але трохи світліша, ніж у родичів.

Відсутність пігментації може мати такі наслідки:

1. Шкіра рожева або світло-сіра, продукт крові, який можна побачити крізь безбарвну дерму.

2. Червоні або рожеві очі (повний альбінізм) або блакитні, карі або зелені (очошкірний альбінізм 2, 3 і 4).

3. Бліда, золотиста, сіра або біла шерсть.

4. Чутливість і непереносимість тривалого перебування на сонці.

5. Зниження зорових здібностей.

Серед цих тварин-альбіносів згадаємо також знаменитих гіпопігментованих екземплярів. Деякі з них пішли з життя, але вони здобули велику популярність за життя. Ось одні з найвідоміших тварин-альбіносів у світі:

1. Підсніжник — південноафриканський пінгвін-альбінос. Він помер у 2004 році в Британському зоопарку, де був справжньою знаменитістю (Рис. 3).

2. Сніжинки - одні з найвідоміших тварин-альбіносів. Інших записів про горил-альбіносів немає, а цей жив у зоопарку Барселони до 2003 року (Рис.4).

Рис. 4. Сніжинка, горила-альбінос

Рис. 3. Пінгвін- альбінос

3. Клод — алігатор-альбінос, який живе в болотах Каліфорнійської академії наук. (Рис. 5)

4. Людвіг — лев-альбінос, який живе в Київському зоопарку, Україна (Рис. 6).

Рис. 6. Людвіг, лев-альбінос

Рис.5. Клод, алігатор- альбінос

5. Опуа є рідкісним випадком коалового альбінізму, який зараз живе в Австралії (Рис. 7).

6. В 1991 року спостерігаються Мігалу, горбатий кит-альбінос, який часто буває на берегах Австралії (Рис. 8).

Рис. 7. Оня, коала-альбінос

Рис. 8. Мігалу, горбатий кит-альбінос

Список використаних джерел:

1. <https://uk.365dailyjournal.com/1837-what-is-an-albino-cat-will-he-have-any-health-problems> (дата звернення 07.11.2022).
2. <https://uk.365dailyjournal.com/1837-what-is-an-albino-cat-will-he-have-any-health-problems> (дата звернення 08.11.2022).
3. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D1%8C%D0%B1%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC> (дата звернення 07.11.2022).
4. Синдром Ваарденбурга в Атласі генетики та цитогенетики в онкології та гематології. (дата звернення 08.11.2022).

Зленко Едуард Дмитрович, здобувач вищої освіти технологічного факультету
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Каряка В.В., старший викладач кафедри
генетики розведення та селекційних технологій
Державний біотехнологічний університет, Україна

ВЕЛЬШ КОРГІ ПЕМБРОК

Присвячується пам'яті королеві Англії Єлизаветі Другій

Опис

Порода з'явилася в 12 столітті. Це робить вихованця трохи молодшим за його близького родича – вельш коргі кардигана. Деякі історики припускають, що назва породи походить від слова “карликовий” (коргі – валійське).

Шерсть у вихованця м'яка і дуже густа. Вона може мати 4 види забарвлення:

- рудий;
- палевий;
- соболиний;
- чорно-підпалий (з білими мітками).

Ідеальний ріст вельш коргі пемброка становить 25-30 см, а вага досягає 15 кг.

Довжина собачої шерсті – середня, має підшерсток з пуху.

Зовнішній вигляд шерсті та її величина можуть трохи відрізнитися. Наприклад, у деяких представників на вушках утворюється пухнаста галявина, у інших – помітний йоржик на горловині. У одних коргі пряма шерсть, а у інших – хвиляста.

Але все це ніяк не відбивається на характері й поведінці собаки. Ще однією відмінною рисою вихованців даної породи є мітка у вигляді сідла на спині. Її ще називають – сідлом феї.

Характер

Коргі – це невеликі собачки з великою і чистою душею. Поступливий характер тварини сформувався з тих часів, коли предки сучасного пса займалися випасом худоби і вели активний спосіб життя.

Сьогодні коргі також можна помітити на різних фермах. Вихованці добре ладнають з іншими тваринами в будинку, можуть стати охоронцем в будинку і підходять активним людям.

Потрібно пам'ятати, що вельш коргі мають власну думку і люблять, коли з ними рахуються. Особливо вони люблять радувати своїх близьких. Пемброк швидко змінюються в поведінці. Тільки що радісний пес в момент стає серйозним при необхідності.

Для підтримки гарного настрою, активним коргі буде досить щоденних короткочасних прогулянок на свіжому повітрі та ігор з господарями.

Дані собаки добре пристосовуються до нової території. Вони прекрасно відчують себе на фермах, на ділянках приміських будинків, в квартирах і навіть в гуртожитках. Для нього головне, щоб господар був поруч. Незалежно від місця проживання, собака потребує щоденних прогулянок на свіжому повітрі та ігор зі своїми близькими.

Фізична активність більше потрібна коргі для стимуляції роботи мозку.

Найкраще купувати пемброк інтерактивні іграшки, та грати в ігри: “знайди заховане” і “принеси палицю”. Якщо не займатися розумовою розвитком собаки, її характер може сильно зіпсуватися. Від цього можуть страждати як оточуючі коргі люди, так і предмети інтер’єру.

Догляд

Доглядати за вельш коргі пемброк дуже просто. Їх просто потрібно вичісувати один раз в день, і тоді середніх розмірів шерсть тварини не принесе вам ніяких турбот.

Активна линька настає у вихованця двічі на рік. У цей період вичісувати собаку доведеться частіше. Купати охайних коргі не доведеться часто. Досить буде проводити водні процедури 1 раз в 2-3 місяці.

Важливо постійно перевіряти стан вух вихованця, чистити їх у міру забруднення вологими ватними дисками. Якщо буде потрібно прибрати запалення, краще звернутися до ветеринара. Лікар виписе спеціальний розчин для протирання вушних раковин коргі.

Щотижня потрібно доглядати за порожниною рота собаки. Господарям потрібно чистити зуби вихованця жорсткою щіткою. Це буде хорошим профілактичним заходом проти утворення зубного каменю. Якщо вельш коргі пемброк не сточує кігті самостійно під час прогулянок, то їх доведеться зістригати господарям. Зазвичай процедуру проводять 1 раз на місяць.

Дресування і навчання

У пемброків вольовий характер. Вони люблять отримувати бажане. Тому в процесі дресування господарям знадобиться терпіння і ласощі для винагороди вихованця. Рекомендується хвалити собаку за правильно виконані завдання. Під час дресування необхідно геть забути про грубість і силу. Заняття повинні проходити в задоволення для маленької собаки. Тому господарям потрібно влаштовувати короткі заняття, які не будуть набридати домашньому улюбленцю.

Вельш коргі є хорошими сторожами. Почувши дивний шерех за дверима, вони почнуть “бити на сполох”. Тому важливо контролювати таку поведінку собаки, привчаючи його до спокою через ранні тренування.

Завдання господаря – навчити вельш з дитячого віку розрізняти чужака від свого. Соціалізація собаки допоможе уникнути проблем надалі.

Коргі можуть відчувати домінування над дітьми в будинку. Всьому виною гени мисливської собаки. Тому дуже маленьких діток залишати наодинці з цими вихованцями не варто.

Харчування

Заводчик, який продає цуценя коргі повинен розповісти майбутньому власнику, чим його годувати. З самого початку харчування повинно бути ідентичним тому, яке було у цуценяти з народження. Потім поступово коргі можна переводити на більш підходяще для вас.

Харчування вихованця повинно бути збалансованим і багатим на вітаміни. Обов’язково включайте в раціон собаки кисломолочні продукти (сир, кефір, кисле молоко), каші на м’ясному бульйоні, овочі (капуста, буряк, кабачок, морква).

Різноманітне харчування для коргі краще влаштовувати після 5-ти місяців від народження.

Купуйте йому тільки якісні корми, намагаючись не викликати звикання лише

до єдиної марки і виду.

Хвороби

Маленькі вельш коргі пемброк в основному здорові собаки.

Їх тривалість життя може досягати 15 років. Але є перелік хвороб, пов'язаний конкретно з цією породою:

1. Дегенеративна мієлопатія.
2. Глаукома.
3. Шкірна астенія (синдром Елерсома-Данлоса).
4. Дисплазія кульшових суглобів.
5. Атрофія сітківки.
6. Хвороба Віллебранта.
7. Катаракта.
8. Захворювання сечовивідних шляхів.
9. Ниркова телеангіектазія.

Таблиця 1

Характеристика вельш коргі пемброк в таблиці

Назва породи	Вельш коргі пемброк
Країна походження	Уельс
Время зародження породи	10 століття
Тип	пастух, компаньйон
Вага	12-17 кг
Зріст (висота в холці)	25-32 см
Тривалість життя	12-15 років

Список використаних джерел:

1. Ольга Шилова «Вельш-Корги-Пемброк».

Самойленко Олександр Сергійович, здобувач вищої освіти
факультету ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Шевченко Оксана Борисівна, канд. вет. наук,
доцент, завідувачка кафедри генетики, розведення та селекційних
технологій в тваринництві
Державний біотехнологічний університет, Україна

МУТАЦІЇ ТА ГЕНЕТИЧНІ АНОМАЛІЇ У ТВАРИН

Генетика – наука про спадковість і мінливість органічних форм життя. Її розділ – спеціальна генетика розглядається в циклі тваринницьких, зокрема зооінженерних наук, як фундаментальна підстава для ведення селекції з тваринами, порозуміння їх, імунно- резистентних властивостей, процесу видоутворення і макроеволюції, є теоретичною основою генетично-інженерних розробок в галузі тваринництва.

Генетичні аномалії є спадково обумовлені, з точки зору здоров'я популяції і племінного використання, відхилення від типового (від норми), у виникненні яких певну роль зіграв генотип тварини.

Генетичні аномалії - це морфофункціональні порушення в організмі тварини, що виникають внаслідок генних і хромосомних мутацій. Велика частина генетичних аномалій існує в популяціях у вигляді рецесивних летальних або сублетальних генів, що знаходяться в гетерозиготному стані. Подібних генів у собак описано менше, ніж у інших тварин, однак це говорить лише про меншу їх вивченості. Розвиток багатьох аномалій визначається взаємодією чинників навколишнього середовища і генотипу. Це, так звані, спадково-середовищні аномалії, які, мабуть, контролюються полігенною системою. Фенотипічний прояв цих ознак залежить від кількості мутантних генів, що обумовлюють аномалію. Існує поняття порога дії таких генів, що відповідає їх числа, тобто силі кумулятивного дії, необхідного для прояву аномалії [5].

Події останнього десятиліття свідчать про те, що вже на початку нинішнього століття ДНК-технології змінять ситуацію в аграрному секторі економіки не лише розвинутих країн, але й тих, що розвиваються. Порозуміння генетичних процесів і оволодіння деякими біотехнологіями визначило генетиці центральну роль керування процесами життя та майбутнє. Молекулярні методи досліджень набувають усе більшої популярності у прикладних галузях біологічних наук [1]. У процесі вузької спеціалізації на високу молочну продуктивність можуть накопичуватися шкідливі мутації, які у разі безконтрольного їх розповсюдження завдають значних економічних збитків. У великій рогатій худобі відкрито значну кількість небажаних рецесивних ознак, деякі мутації спричиняють різного ступеня порушення морфогенезу, обміну речовин, біохімічних функцій тощо [2]. На сучасному етапі розвитку тваринництва є необхідність оцінки плідників за наявністю генетичного вантажу, який виявляється у формі каліцтв (виродливостей) і аномалій, обумовлених зміною структури і функцій генетичного апарату. Збиток від народження аномального приплоду може перебивати поліпшувальний ефект плідника за продуктивністю, якщо він виявиться джерелом

розповсюдження шкідливих генів [3, 4].

Спадкова патологія знижує вихід тваринницької продукції, призводить до стерилізації самців і самок, до народження нежиттєздатного приплоду. Тому знання факторів, що обумовлюють виникнення спадкової патології і оволодіння методами її профілактики, – важлива ланка ветеринарної генетики.

Генні, або точкові мутації – це зміна структури молекули ДНК на ділянці певного гена, який кодує синтез відповідної білкової молекули. Генні мутації виявляють методами гібридологічного аналізу. Фенотипові ознаки, формування яких обумовлено дією мутантних генів, проявляються серед нащадків від гетерозиготних особин, якщо при заплідненні рецесивний мутантний ген переходить у гомозиготний стан. Дія летальних генів може проявитися на будь-якому етапі онтогенезу, але частіше вона проявляється або в ембріональний період, або одразу після народження. Для вивчення успадкування аномалій використовують такі методи: генеалогічний, цитогенетичний, біохімічний, цитологічний та метод зчеплених генів [5].

Технічно клініко-генеалогічний метод складається з двох основних етапів: складання родоводів і генетичного аналізу. Клініко-генеалогічний метод використовують для:

- а) встановлення спадкового типу характеру ознаки;
- б) визначення типу успадкування;
- в) оцінки пенетрантності і експресивності гену;
- г) аналізу зчеплення генів і картування хромосом;
- д) вивчення інтенсивності мутаційного процесу;
- е) розшифровки механізмів взаємодії генів.

Під час складання родоводу користуються загальноприйнятою міжнародною системою умовних позначень у тварин і людини. Особин з аномаліями позначають зачорненими символами, а у вивченні декількох аномалій по одному родоводу використовують і інші символи. Першою задачею у аналізі родоводу є встановлення спадкового характеру ознаки. Якщо в родоводі зустрічається одна й та ж ознака (хвороба), то можна припустити її спадкову природу. Після того, як виявлений спадковий характер хвороби, встановлюють тип успадкування.

За аутосомно-домінантного типу успадкування мутантний ген реалізується в ознаку в гетерозиготному стані, тобто для розвитку хвороби досить успадкувати мутантний алель від одного з батьків. Для цього типу успадкування характерна рівна ймовірність народження цієї ознаки як у чоловічої, так і у жіночої статі. За такого типу успадкування, гомозиготи, як правило нежиттєздатні, а більшість хвороб цього типу за прояву у гетерозигот не завдають серйозного збитку здоров'ю тварин. Ймовірність виникнення хвороб за аутосомно-домінантного типу успадкування 50 %.

За аутосомно-домінантного типу успадкування для аномалій характерні такі особливості:

1. Патологічна ознака проявляється у кожному поколінні у гетерозиготних особин – носіїв гену.

2. Частота прояву патологічного гену – пенетрантність може бути різною, тобто спостерігається не завжди на 100 %. Тому у деяких гетерозигот хвороба може не проявлятися. Таким чином, під час аналізу успадкування домінуючих аномалій

можуть виявлятися так названі 64роскакуючи покоління.

3. Для особин із однаковим генотипом характерний різний ступінь виявлення клінічних проявів – різна експресивність. Широка варіація експресивності домінантних генів має братися до уваги у складанні програми обстеження стада тварин.

4. У популяції рідко зустрічаються домінантні летальні аномалії. Це пов'язано з тим, що тварини з летальним дефектом не залишають нащадків, тому постійно відбувається елімінація домінантних летальних генів.

Генетичний контроль (моніторинг) шкідливих мутацій повинен включати ретельний клінічний аналіз хвороб і каліцтв, експертизу походження аномальних тварин, з'ясування ролі спадковості в їх етіології. Значення проблеми генетичного моніторингу в сучасному тваринництві пов'язане з низкою обставин. Так, у зв'язку з використанням штучного осіменіння постійно скорочується кількість виробників, отже, ступінь впливу кожного з них на генофонд стада, поширення спадкових дефектів значно збільшилася. Тому особливо важливе значення при організації великомасштабної селекції придбала оцінка генотипів бугаїв, кнурів, баранів, використовуваних в інтенсивному відтворенні. Контроль відтворювальних здібностей виробників загальноприйнятими методами за якістю потомства не дає повних відомостей про можливість генетичного впливу їх на заплідненість, ембріональну смертність, народження аномального і нежиттєздатного, схильного до захворювань плоду. Ситуація ускладнюється тим, що більшість аномалій і каліцтв - це рецесивно успадковані генні мутації, фенотипічно виявляються тільки в гомозиготному стані. Успадковані хромосомні аномалії фенотипічно проявляються лише у дорослих дочок виробників у вигляді загибелі ембріонів.

Список використаних джерел:

1. Димань Т.М. Полімеразна ланцюгова реакція: Методичні рекомендації / Т.М. Димань, В.І. Глазко. – Біла Церква, 2004. – 62 с.
2. Рекомендації з генетичного контролю розповсюдженості мутації BLAD у великої рогатої худоби/ [В.П. Буркат, В.С. Коновалов, М.Я. Єфіменко [та ін.]; Чубинське, 2005. – 24 с.
3. Эрнст Л.К. Профилактика генетических аномалий крупного рогатого скота/ Л.К. Эрнст, А.И. Жига-чев. – Л.: Агропромиздат. Ленигр. отд-ние, 1990. – 240 с.
4. Дзіцюк В. Селекційні завдання генетиків у тваринництві/ [В. Дзіцюк, В. Коновалов, А. Шельов [та ін.] // Тваринництво України. – 2007. – № 2. – С. 61-64.
5. Шевченко О. Б. Генетична мінливість, і її вплив на робочі якості та поведінку собак // Основні напрямки роботи конференції. – с. 9.

Онопрійчук Діана Русланівна, здобувач вищої освіти факультету ветеринарної медицини
“Державний біотехнологічний університет”, Україна

Науковий керівник: Шевченко Оксана Борисівна, доцент кафедри генетики, розведення та селекційних технологій
“Державний біотехнологічний університет”, Україна

ПОЛІДАКТИЛІЯ ТА СИНДАКТИЛІЯ У ТВАРИН

Полідактилія описана у різних видів тварин: домашніх свиней, домашніх та диких котів, собак, коней, косуль, сизих голубів, арабських верблюдов, кіз, овець, індиків, гуанако, великої рогатої худоби. Зміна фенотипу характеризується появою додаткових пальців на передніх та задніх кінцівках. Залежно від розташування додаткових пальців полідактилію класифікують на преаксіальну та постаксіальну.

Преаксіальна (I – IV пальців) може бути чотирьох типів: тип I – подвоєння кісток двофалангового великого пальця, тип II – подвоєння кінцевої фаланги, тип III – полідактилія II пальця, тип IV – преаксіальна полідактилія в поєднанні з синдактилією.

Постаксіальна буває двох типів: тип А – додатковий палець сформований правильно і зчленується з п'ятковою кісткою; тип Б – додатковий палець недостатньо сформований, може являти собою шкірний виріст. [1]

У більшості випадків дана аномалія зустрічається у кішок, особливо часто у великих порід. Полідактильних кішок часто називають кішками Хемінгуея, оскільки саме завдяки цьому американському письменнику вони набули своєї популярності. Форма полідактилії, що найчастіше спостерігається у кішок, є результатом роботи простого аутосомно-домінантного гена. Не зафіксовано його негативного впливу на здоров'я кішки або зв'язку з будь-якими іншими відхиленнями від норми. Полідактилія могла бути елементом штучного відбору, завдяки людям, що віддають перевагу унікальним і незвичайним кішкам і забезпечили збереження «багатопалих» особин у популяції домашніх котів.

Хоча гіпердактилія сама по собі не є проблемою для кішки, цей ген має ще один прояв, який зазвичай негативно впливає на розвиток лапи. Кішка з трифаланговим пальцем може народити кошенят з *гіноплазією* (*недорозвитком*) або *аплазією* (*відсутністю*) *променевої кістки* - однією з двох кісток, що формують передпліччя. Якщо променева кістка відсутня або помітно менша за норму, кінцівка буде сильно вкорочена і увігнута всередину в лікті та зап'ясті, часто під кутом 90°. Через це подушечка лапи дивиться всередину, що створює враження перекрученої кінцівки. Такі кішки можуть вільно пересуватися, незважаючи на свій незвичайний зовнішній вигляд. Накладення шини на уражені кінцівки у молодому віці може поліпшити їх зовнішній вигляд і функціональність. [3]

Вважається, що Мейн-куни найбільш схильні до даної генетичної особливості.

Ця порода в 40% передбачає наявність у тварини зайвого пальця. Є припущення, що така особливість Мейн-кунам була передана їх давніми предками, які були змушені жити та полювати в засніженому середовищі. До недавнього часу ця патологія кішок передбачала неможливість участі у виставках та недопущення до розведення. Однак зараз полідактилія перестала вважатися недоліком. Для

отримання потомства з багатопалістю хоча б один з батьків повинен мати дану аномалію. У такому випадку ймовірність народження потомства з полідактилією дорівнює приблизно 50-60%. Якщо ж обоє батьків будуть з полідактилією, ймовірність появи «багатопалих» кошенят зростає на 15-20%. [3]

«Багатопалість» найчастіше зустрічається у собак таких порід: Великих Перинеїв та Австралійських вівчарок, рідше Норвезьких Лундехундів (у них, на відміну від раніше представлених порід, полідактилією вражені всі чотири кінцівки). Однак прояв такої аномалії трапляється і у непородистих собак. За це відповідає наявність аутосомно-рецесивного гена. Варто зауважити, що іноді собаки - «полідакти» володіють не тільки «багатопалістю», але й деякими іншими аномаліями, що виявляються одночасно з полідактилією, такими як поперековий сколіоз, наявність коротких деформованих велико-і малогомілкових кісток, брахігнатизм (укорочення верхньої щелепи; неповний, недорозвинений прикус), розщеплення піднебіння та губи, відсутність одного або обох вух, наявність додаткового грудного хребця та ребра/ребер.[3]

Полідактилія була зареєстрована у деяких порід великої рогатої худоби. Етіологія даного захворювання була виявлена у Сімментальської худоби схильної до змішаного домінантного (один локус) та рецесивного (інший локус) гена. Є припущення, що у альпійської великої рогатої худоби мутація в генах EVC або EVC2 може пояснити наявність полідактилії, а також ектодермальних і серцевих дефектів. Ця вроджена аномалія рідко зустрічається у сільськогосподарських тварин, і лікування її слід розглядати лише як рятувальну процедуру, що полегшує життєдіяльність тварини. [1]

Полідактилія п'ястної або плеснової області зустрічається епізодично і є найчастіше описуваним вродженим пороком розвитку фаланг у коня. У 80% випадків зайвий палець розвивається на медіальній частині передньої кінцівки. Етіологія полідактилії у коня невідома. Зазвичай цей додатковий палець має атавістичну форму звичайної маленької кістки. Інші описані форми є тератогенною формою, де наднормативний палець розвинувся з тератогенного розщеплення основних елементів та всі фалангові кістки уражені, але дрібні п'ясткові кістки часто мають нормальний вигляд.

Також у коней зустрічається адактилія. Це відсутність цілого пальця чи фалангової кістки. Подібні випадки, як правило, мають на увазі повне або часткове спотворення копита і скорочення дистальної кістки. Лошата, у яких немає третьої фаланги можуть вести нормальну життєдіяльність, але, у похилому віці у такого коня розвиваються ускладнення, такі як артрит та реконтрактура. [3]

Синдактилія або розщеплення стопи є повною протилежністю полідактилії. Замість того, щоб мати додаткові пальці, передні лапи (рідко задні) мають один або кілька пальців у зрощеному вигляді. «Сплавлені» пальці можуть бути простими, з пальцями, з'єднаними тільки шкірою, або, навпаки, складними, з кістками, що злилися між собою, кігтями, тканинами, суглобами.

Це відбувається, коли клітини між кожним пальцем кінцівки не вмирають під час розвитку ембріона та пальці не відокремлюються. На думку А.Г.Серпа, автора статті про «лапки-кляшні» у кішок, аномалія домінантна. Він також припустив, що права сторона частіше має ураження синдактилією, ніж ліва.

При неповній формі та відсутності супутніх деформацій, як і у випадку з

полідактилією, дефект не заважає тварині. Якщо зрощення повне і складне, відмічається кульгання. Зрощені пальці завдають дискомфорту при активних рухах: плаванні, бігу, іграх та ін. Також цей дефект, на відміну від полідактилії серйозно знижує шанси кішки та собаки на успіх за участі у виставках, конкурсах і навіть послужити серйозною причиною для недопуску.

Синдактилія, як і полідактилія, вирішується шляхом нескладної операції з видалення зайвих пальців та/або їх зачатків або поділу зрослої «клешні» (залежить від того, яка аномалія проявилася у тварини). До лікування рекомендовано вдаватися, якщо це приносить тварині дискомфорт (кульгавість, чіпляння за сторонні предмети, проблеми з бігом та ін.). Проводити операцію краще в максимально ранні терміни, коли тварина ще зовсім молода (наприклад, маленьке щеня). Кровотеча за такої операції зазвичай незначна. [3]

Отже, полідактилія (або гіпердактилія) та синдактилія (або олігодактилія) – це спадкові аномалії, які впливають виключно на пальці кінцівок тієї чи іншої особини і лише зрідка проявляються разом з іншими, більш небезпечними аномаліями. Як правило, обидва види відхилення не порушують нормальну життєдіяльність вихованця, якщо, звичайно, не перебувають у повній або максимально спотвореній формі. Цей дефект легко виправити косметичним шляхом, провівши невелику операцію на ураженій кінцівці. До того ж такі аномалії можуть сприйматися не тільки як спадкові дефекти, але і, як особливість тієї чи іншої породи тварини (як полідактилія для Мейн-кунів, яка є «еталоном» серед кішок та Австралійських вівчарок серед собак).

Найчастіше ці особливості тіла не впливають ні на життєдіяльність тварини, ні на повсякденне життя її господаря. Винятком є особини з хворобами, які рідко успадковуються та виявляються одночасно з даними дефектами, і особливі форми цих аномалій тіла. [1]

Список використаних джерел:

1. Стаття: ГЕНЕТИКА, РОЗВЕДЕННЯ ТА СЕЛЕКЦІЯ ТВАРИН.
2. Стаття: Полідактилія - причини багатопалості.
3. Наукова робота: Полидактилия и синдактилия у животных - Генетика.

Флюстикова Христина Віталіївна, здобувач вищої освіти
факультету ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Шевченко Оксана Борисівна, канд. вет. наук,
доцент, завідувач кафедри генетики, розведення та селекційних
технологій в тваринництві
Державний біотехнологічний університет, Україна

СПАДКОВІ АНОМАЛІЇ ЛИЦЬОВОЇ ЧАСТИНИ ЧЕРЕПА ТВАРИН

Черепно-лицевий розвиток традиційно був полем досліджень, у якому висловлювалося багато різних поглядів і висувалися нові теорії для пояснення спостережуваних нормальних і аномальних явищ. Десятиліття досліджень показали, що черепно-лицевий розвиток є заплутаною та складною серією подій, які вимагають індуктивних і директивних клітинних і молекулярних взаємодій для контролю ініціації, руху та диференціації різних популяцій ембріональних клітин у просторовому та часовому континуумі, що призводить до правильного наросту, візерунок і інтеграція тканини, необхідні для створення обличчя.

Під аномаліями ми маємо на увазі вроджене стійке, зазвичай не прогресуюче відхилення від нормальної структури і функції, властиві певному біологічному виду. Пороки розвитку черепа та головного мозку, як і спинного мозку та хребетного стовпа, тісно пов'язані через зв'язок між двома структурами під час розвитку, а також у завершеному стані.

Ступінь вираженості вроджених дефектів визначається експресивністю патологічного гена та в клінічному відношенні проявляється як потворність, аномалії і варіації розвитку. Так, чим більше виражений порок органу, тим із більшим правом він повинен бути віднесений до потворності; слабкі ступені спотворення слід вважати аномаліями, а малорозвинені відхилення - варіаціями. У дорослих особин вроджені дефекти зустрічаються рідко, тому що в більшості випадків їх усувають у дитячому віці.

Розвиток голови хребетних потребує інтеграції багатьох структур – хребетного стовпа, мозку, органів чуття, щелеп і відповідних нервів, м'язів, кровоносних судин і елементів скелета – у функціональне ціле. Це складний процес, який покладається на точний контроль кількох критично важливих регуляторних шляхів, тому, можливо, не дивно, що черепно-лицеві аномалії є одним із найпоширеніших класів вроджених вад.

Формування спеціалізованого мультипотентного типу клітин – нервового гребеня – є центральним елементом еволюції та розвитку голови хребетних. Ці клітини виникають на межі нервової пластинки, піддаються трансформації епітелію в мезенхіму, а потім мігрують на периферію, де утворюють численні структури. У контексті розвитку обличчя ці клітини мігрують до лицьових виступів і дуг глотки, де вони утворюють більшу частину мезенхіми голови. Опинившись там, клітини нервового гребеня (КНГ) взаємодіють із навколишнім середовищем мезодерми, ентодерми та ектодерми для формування голови та більшої частини черепно-

лицевого скелета. Хрящі та кістки цього скелетного каркаса можна розділити на нейрокраніум (склепіння черепа та основу черепа) і вісцерокраніум, що утворює піднебіння, вухо, щелепу та опорні структури. Аналіз картування долі показав, що вісцерокран за своїм походженням є КНГ, тоді як нейрокраніум має подвійне походження з КНГ та мезодерми. Таким чином, порушення розвитку НК часто є ключовими для нашого розуміння етіології черепно-лицьових дефектів [1, 2].

Основні природжені вади розвитку лицевої частини голови:

Апрозопія– відсутність лиця;

Дипрозопія– подвоєне лице;

Аринія– відсутність носа;

Диринія– подвоєння носа;

Астомія– відсутність ротового отвору;

Мікростомія – малий рот. [3]

Із метою ідентифікації черепно-лицьових аномалій, що передбачають вади розвитку головного мозку, можна вважати, що обличчя розвивається з двох джерел. Середня та парамедіанна структури походять від ембріонального сегмента обличчя, що називається лобно-носовим виступом. Латеральні структури обличчя походять від гілок. Певні моделі аномалій обличчя в середній площині передбачають серйозні вади розвитку головного мозку, тоді як інші моделі, хоча й викликають настільки ж гротескні вади розвитку обличчя, мало пов'язані з неправильним розвитком мозку.

Орбітальний гіпотелоризм, наприклад, може виникати при різних синдромах мікроцефалії. При поєднанні типових моделей з іншими дефектами обличчя в середній площині тварина, напевно, має голопрозенцефалію та поганий прогноз щодо корисного психомоторного розвитку і виживання. У кожної особини з орбітальним гіпотелоризмом і тотальною аплазією міжщелепного сегмента спостерігається важка вада розвитку мозку. Здебільшого, такі тварини не досягають корисного психомоторного прогресу і помирають у дитинстві. Орбітальний гіпертелоризм передбачає підвищений ризик неврологічної патології пацієнта, але ні розумова недостатність, ні прогноз виживання не такі погані, як при гіпотелоризмі. Коли гіпертелоризм поєднується з певними аномаліями обличчя в серединній площині, у пацієнта спостерігається синдром серединної розщілини обличчя та, швидше за все, нормальна психіка або лише легка відсталість і нормальний прогноз щодо виживання.

Також варто зазначити, що вторинний палатогенез залежить від нижньощелепних і верхньощелепних виступів. Щелепа походить від першої зябрової дуги. Гіберні дуги — це тканинні структури із зовнішнім ектодермальним шаром і внутрішнім ентодермальним шаром із мезодермальним ядром, оточеним мезенхімою нервового гребеня. Багато складних сигнальних шляхів регулюють формування цих основних структур обличчя. Аномальна передача сигналів, ріст клітин і диференціювання клітин можуть призвести до різноманітних дефектів обличчя, включаючи вовчу губу та піднебіння, а також мікрогнатію, серед інших [4, 5].

Розуміння біофізичних і клітинних основ черепно-лицевого розвитку розкриє нові етіології черепно-лицьових розладів. Як ми вже обговорювали, багато черепно-лицьових захворювань пов'язані з генетичною гетерогенністю, і велика кількість генетичних ізоформ у геномі є лише одним із можливих пояснень цього.

Удосконалення технологій секвенування дозволило дослідникам збирати високопродуктивну молекулярну інформацію під час раннього розвитку, щоб зробити висновки про долю клітини та рішення про походження на ранньому етапі розвитку.

Список використаних джерел:

1. M.E. Bronner, N.M. LeDouarin “Development and evolution of the neural crest: an overview”, *Dev. Biol.*, 366 (2012), с. 2-9
2. G.M. Morriss-Kay Derivation of the mammalian skull vault *J. Anat.*, 199 (2001), с. 143-151.
3. <https://studfile.net/preview/6445915/page:25/>.
4. S.A. Green, M. Simoes-Costa, M.E. Bronner “Evolution of vertebrates as viewed from the crest *Nature*”, 520 (2015), с. 474-482.
5. N.M. Le Douarin, E. Dupin “The neural crest in vertebrate evolution” *Curr. Opin. Genet. Dev.*, 22 (2012), с. 381-389.

Васюта Юлія Миколаївна, здобувач вищої освіти
факультету ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Юхно Віктор Олександрович, асистент кафедри
генетики, розведення та селекційних технологій в тваринництві
Державний біотехнологічний університет, Україна

СПАДКОВІ ХВОРОБИ КОТІВ ШОТЛАНДСЬКОЇ ПОРОДИ

Спадкові захворювання котів - це захворювання, які виникають внаслідок наявності у тварини аномальних генів. Генетично обумовлені порушення проявляються з самого народження, не проявляються зовсім або проявляються лише за досягнення твариною певного віку. Через прагнення до виведення "чистих" порід люди часто застосовують селективний відбір та інгібриди з метою закріплення в природі певних особливостей. Саме тому породисті коти частіше за інших схильні до таких хвороб.

Завдяки досягненням вчених в області генетики наразі є можливою ідентифікація генних дефектів пов'язаних з багатьма спадковими хворобами. Розуміння їх генетичної основи, а також використання діагностичних тестів зараз дозволяє виявити котів, які є носіями дефектних генів та уникати розповсюдження цих дефектів [1].

Хочу зазначити, що саме завдяки випадковій генетичній мутації виникла порода шотландської кішки або скотіш-фолд. У 1961 році на одній із ферм Шотландії народилася кішка, в неї були незвичайні, тобто висловухі, вуха і це привернуло увагу розплідників, вони почали розводити таких тварин.

Хвороби вух. Висловухість є однією з спадкових фенотипових особливостей породи скотіш-фолд, але саме генетично обумовлених хвороб вух у цієї породи немає. Можна зазначити лише те, що висловухість іноді є каталізатором для появи багатьох внутрішніх та зовнішніх інфекційних патологій вух.

Хвороби очей. Захворювання очей у шотландських котів, як і захворювання вух, не пов'язане з спадковими хворобами, але вони обумовлені будовою морди і черепа. Найчастіше у шотландської висловухої кішки сльозяться очі, а також частою проблемою є заворот повіки. Заворот повіки проявляється тим, що нижня або верхня повіка вивертається таким чином, що вії торкаються очного яблука. Внаслідок цього можна спостерігати підвищену сльозотечу і роздратування. На жаль ця проблема лікується в основному тільки за допомогою хірургічного втручання [2].

Рис. 1. Заворот повік у кота

До спадкових хвороб шотландців можна також віднести такі патології шкірних покривів, як демодекоз (ураження шкірних покривів викликане мікроскопічним кліщем), короста (проявляється у шотландців рідко), алергія (є частим захворюванням завдяки тому, що організм у цих котів вибагливий), екзема (є супутником будь-якої іншої патології, яка протікає в організмі тварини).

Генетично шотландські кішки часто зустрічаються з серйозними проблемами з серцем, кров'ю та шлунково-кишковим трактом [3].

Але найрозповсюдженішими та найнебезпечнішими генетичними мутаціями у шотландських висловухих є проблеми з опорно-руховим апаратом. Опущені вуха дісталися цій породі високою ціною - ген висловухості пов'язаний з дефектом хрящової тканини. Це відображається не тільки на вушах, а й в опорно-руховому апараті загалом. Такі захворювання притаманні недоброросовісним розплідникам, які не дбали про питання генетики та схрещували хворих кішок чи носіїв неповноцінних генів. Тому рекомендується перед придбанням кошеняти перевірити родовід нового члена сім'ї та купувати його у перевірених розплідниках [4].

Досить часто у цієї породи зустрічається остеохондродисплазія та її підвид ахондроплазія. На жаль, це смертельна хвороба при якій хрящі і кістки деформуються або не ростуть. Найчастіше кіт до року вже не здатний рухатися і гине. Іноді при проведенні підтримуючої терапії тварина проживе трохи довше, але довгожителем при цьому не стати. Симптомами такого захворювання є: надмірно велика голова відносно тіла; щелепа слабо розвинена, випирає вперед, зуби криві; патологія розвитку кісток, кістки вкорочені; кішка не росте або практично не зростає (ахондроплазія); викривлення хребта і передніх кінцівок; суглоби збільшені.

Рис. 2. Остеохондродисплазія у шотландської кішки

При проведенні терапії можливе застосування різних нестероїдних препаратів і вітамінів, які будуть зменшувати набряк і знизять біль кішки. Але повне одужання не настає. Науці відомий лише один випадок повного одужання, коли тварина з хворобою ахондроплазія отримала лікування у вигляді сеансів опромінення. Після цього кішка почала активно рухатися і навіть вилазити на дерева. Повторного захворювання не було виявлено [5].

Шотландці можуть мати хвороби кістково-м'язової системи навіть при гомозиготному схрещуванні, але у таких особин захворювання проявляються в більш пізньому віці. Пов'язано це з навантаженням на суглоби. Необхідно також пам'ятати, що поставити діагноз у разі будь-яких симптомів може лише

ветеринарний лікар.

У висновку хотілося б зазначити, що захворювання шотландських висловухих кішок можуть бути вельми специфічними, але при своєчасному їх виявленні і професійному огляді більшість з них лікуються. Формула здорової тварини: спостерігати за правильним харчуванням кішки, робити всі необхідні щеплення і відвідувати ветеринарного лікаря хоча б раз на рік [6].

Список використаних джерел:

1. Спадкові хвороби кішок: веб-сайт. URL: <https://ukranimal.com/rizne/40554-spadkovi-hvorobi-kishok.html> (дата звернення: 08.11.2022).
2. Скотіш-фолд - історія виникнення догляд та здоров'я: веб-сайт. URL: <https://zoosvit.info/koti/skotish-fold-istoriya-viniknennya-prekrasnoi-porodi-kishki-doglyad-ta-harchuvannya.html> (дата звернення: 06.11.2022).
3. Шотландська висловуха кішка: догляд та годування: веб-сайт. URL: <https://homefood.ua/shotlandska-vislovukha-kishka-doglyad-ta-goduvannya/> (дата звернення: 08.11.2022).
4. Які хвороби бувають у шотландських висловухих кішок: веб-сайт. URL: <https://uk.dawiscats.com/yaki-khvorobi-buvayut-u-shotlandskikh-vi/> (дата звернення: 07.11.2022).
5. Хвороби шотландських висловухих кішок: веб-сайт. URL: <https://vseznayko.com.ua/hvorobi-shotlandskih-vislovuhih-kish.html> (дата звернення: 07.11.2022).

Дубінець Катерина Едуардівна, здобувач вищої освіти
факультету ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівний: Шевченко Оксана Борисівна, канд. вет. наук, доцент,
доцент кафедри генетики, розведення та селекційних технологій в тваринництві
Державний біотехнологічний університет, Україна

СТІЙКІСТЬ ДО ФЕНОБАРБІТАЛУ У БОРДЕР КОЛЛІ

Ідіопатична епілепсія (ІЕ) у собак є найпоширенішою причиною епілепсії. Ідіопатична епілепсія у собак має спадкову основу. Порушення ЦНС у тварин з ідіопатичною епілепсією перебуває на фізіологічному чи біохімічному рівні. Ці судоми викликані функціональними порушеннями, при яких обидві півкулі головного мозку уражені пароксизмальними нейрональними розрядами, що призводить до генералізованої та симетричної судомної активності [6]. Перші напади у собак з ІЕ зазвичай виникають у віці від 6 місяців до 5 років, причому більшість із них - у віці від 1 до 3 років. Частота нападів варіюється від одного разу на день до одного разу на 6 місяців. Великі напади тривалістю від 1 до 2 хвилин спостерігаються у 80-90% всіх собак з ІЕ. Їх зазвичай називають тоніко-клонічними атаками зі втратою свідомості, розширенням зіниць, гіперсаливацією та виділенням сечі та калу. ІЕ частіше зустрічається у самців, ніж у самок. На основі великомасштабного аналізу родоводів було виявлено, що захворювання має багатофакторний аутосомно-рецесивний тип успадкування. Інбридинг не тільки може збільшити частоту ІЕ у потомства, але й відмічено вплив на час прояву захворювання. Наприклад, у цуценя, народженого в результаті випадкового схрещування двох родинних собак з ІЕ, можуть розпочатися напади у віці до 6 місяців [2].

Негативні наслідки епілепсії у собак. Ідіопатична епілепсія може знижувати якість та термін життя собаки. Догляд за собакою з ІЕ може знижувати якість життя її власника та впливати на ухвалення рішення про подальше лікування. Ідіопатична епілепсія у собак може викликати не лише судомні напади, а й погіршення когнітивної діяльності. За результатами дослідження, після нападу рівень слинного кортизолу (показника стресу) значно зростає як у собак, так і у їх власників), а також підвищену стурбованість власників собак (Рис. 1).

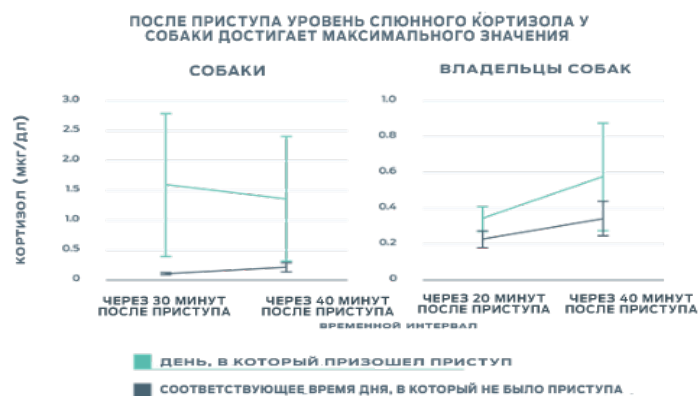

Рис. 1. Рівень слинного кортизолу

Собаки з ІЕ можуть мати проблеми з навчанням, наприклад, труднощі з виконанням команди "сидіти", повільніше освоєння нових трюків та зниження здатності концентрувати увагу; ці проблеми можуть посилюватися прийомом протиепілептичних засобів. Собаки з епілепсією також можуть безцільно бродити і не впізнавати знайомих людей. Такі проблеми характерні навіть для собак молодше 4 років. І нарешті, було показано, що собаки з ІЕ також важко виконують завдання на просторову пам'ять у порівнянні з собаками в групі контролю. Це означає, що їм складніше орієнтуватися в навколишньому просторі та запам'ятовувати місцезнаходження предметів. Собаки з ІЕ мають підвищений ризик розвитку синдрому когнітивної дисфункції (СКД) у пізнішому віці. У людей і собак, які страждають на епілепсію, порушений метаболізм глюкози в головному мозку. Таке порушення може надалі провокувати розвиток судомних нападів та клітинне ушкодження, що у свою чергу призводить до нейродегенерації та когнітивного розладу. Незважаючи на те, що повністю замінити глюкозу як джерело енергії неможливо, альтернативою можуть бути кетонів. У разі прояву у собак ознак ідіопатичної епілепсії назначають лікування протисудомними препаратами. Ці препарати знижують клінічні ознаки захворювання і не лікують першопричину. Близько 30% собак з ІЕ не реагують на протисудомну терапію. Протисудомні засоби – це препарати, що використовуються для стабілізації нейрональних мембран та зменшення збудження, пов'язаного з клінічними нападами. Рекомендується рання агресивна протисудомна терапія, оскільки напади, що повторюються, можуть створювати додаткові судомні вогнища (дзеркальні вогнища). Загальна мета протисудомної терапії - знизити частоту, тяжкість та тривалість нападів у тварини. курс лікування цього захворювання часто містить прийом фенобарбіталу. Показано, що препарат ефективно знижує частоту судомних нападів у собак.

Фенобарбітал – препарат, який найкраще підходить для контролю судом у собак з ІЕ. Клінічні звіти показують, що 60-80% собак з епілепсією можна ефективно контролювати за допомогою фенобарбіталу як монотерапію. Можуть виникнути такі побічні ефекти, такі як седація, атаксія, поліурія та полідипсія, поліфагія та збільшення ваги. Стійкість до цих ефектів зазвичай розвивається протягом 2 тижнів. Іноді може розвинути «парадоксальна гіперактивність», яка може зникнути зі збільшенням дози. При тривалому застосуванні може спостерігатися помірне підвищення сироваткових трансаміназ із потенціалом гепатотоксичності. Отже, кожні 6-12 місяців слід оцінювати рівні жовчних кислот, альбуміну, АЛТ та ЛФ у сироватці. Важливо не вводити більше 20 мг/кг на добу, оскільки такі дози можуть бути токсичними. Вважається, що у деяких порід собак епілепсія зустрічається частіше, ніж зазвичай. Це свідчить про роль генетичних чинників у розвитку епілепсії, а й у ймовірності відповіді на ліки. Більш ефективний контроль нападів пов'язаний з мутацією в гені ABCB1, що кодує трансмембранний АТФ-залежний мультилікарський транспортер, Р-глікопротеїн. Р-гр експресується в гематоенцефалічному бар'єрі (ГЕБ) і, як вважають, є одним із механізмів захисту мозку від можливих токсинів, що діють на ЦНС[3]. Р-гр неспецифічний і транспортує найрізноманітніші речовини назад у кров, зокрема ПЕП, такі як фенобарбітон. Неспроможність захисного АТФ-залежного насоса, що викачує, може призвести до інтоксикації ЦНС. Описано змінений Р-гр у бордер коллі та інших пастухових порід з делецією чотирьох пар основ в екзоні 4 гена ABCB1.

Повідомляється, що ці собаки чутливіші до таких препаратів, як івермектин, що спричиняє інтоксикацію ЦНС, проте можливо, що цей дефект також покращує контроль епілептичних нападів у хворих пастуших собак, оскільки певні ПЕП легше проникають через гематоенцефалічний бар'єр. Хоча в цілому вважається, що у бордер-коллі складно контролювати епілептичний фенотип, що характеризується кластерними нападами, високою частотою та тяжкістю нападів. У поточному дослідженні приблизно 3/4 бордер-коллі з епілепсією були класифіковані як резистентні до лікування. Наукова група виявила, що стійкість до фенобарбіталу у бордер-коллі з епілепсією пов'язана з одонуклеотидними поліморфізмами (ОНП) в інтроні 1 на 5 кінці гена ABCB1, що, як вважають, змінює функцію елементів промотора цього гена і веде до надмірної експресії P-gr в ГЕБ. Однак у австралійських вівчарок з епілепсією, близьких до бордер-коллі, цей ОНП не був пов'язаний з резистентністю до ліків. У недавньому дослідженні виявлено п'ять генів із можливим зв'язком з відсутністю відповіді на фенобарбітон (KCNQ3, SCN2A, GABRA2, EPOXHYD та ABCB4), на жаль, після поправки на численні порівняння зв'язок не досяг статистичної значущості. Три з цих генів кодують іонні канали і є описаними мішенями ПЕП (KCNQ3 - потенціал-залежний калієвий канал, значущий для реполяризації мембрани після збудження, SCN2A - натрієвий іонний канал, GABRA2 - рецептор ГАМК. Два інші описані гени беруть участь у метаболізмі фенобарбіталу (EPOXHYD) або його перенесенні (ABCB4) [1]. Таким чином, лікування фенобарбіталом у собак-носіїв та собак, гомозиготних за цією мутацією (генотип М/М), фенобарбіталом не має сенсу. Більше того, при прийомі цього препарату можливий прояв побічних ефектів, що включають седацію, атаксію, поліфагію, полідипсію та поліурію. У собак з такими генотипами для лікування епілепсії.

Список використаних джерел:

1. Epilepsy in Border Collies: clinical manifestation, outcome, and mode of inheritance / [V. Hulsmeyer, R. Zimmermann, C. Brauer та ін.], 2010. – 171 с. – (Vet Intern Med).
2. Ekenstedt K. J. Canine epilepsy genetics. Mamm Genome / K. J. Ekenstedt, E. E. Patterson, J. R. Mickelson. // Mamm Genome. – 2012. – С. 28–39.
3. Mariani C. L. Terminology and classification of seizures and epilepsy in veterinary patients. / Mariani. // Top Companion Anim Med.. – 2013. – С. 34–41.
4. Negative effects of epilepsy and antiepileptic drugs on the trainability of dogs with naturally occurring idiopathic epilepsy. Applied Animal Behaviour Science / R. M.Packer, P. D. McGreevy, A. Pergande, H. A. Volk. – 2018. – №10. – С. 106–113.
5. Studdert V. P. Clinical features of ceroid lipofuscinosis in border collie dogs. / V. P. Studdert, R. W. Mitten. // Aust Vet J. – 1991. – С. 137–40.
6. Mariani C. L. Terminology and classification of seizures and epilepsy in veterinary patients. / Mariani. // Top Companion Anim Med.. – 2013. – С. 34–41.

СЕКЦІЯ 10.

ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Павленко В.І., магістр I року навчання

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Кушнір А.І., кандидат біологічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

СТАН НАСАДЖЕНЬ НА ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ «ЗАХИСНИКІВ УКРАЇНИ» СОЛОМ'ЯНСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ РЕКОНСТРУКЦІЇ

Київ – столиця та найбільше місто України, одне з найбільших і найстаріших міст Європи. Місто розташоване на півночі України, на межі Полісся і лісостепу по обидва береги Дніпра в його середній течії. Площа міста 836 кв. км, довжина вздовж берега – понад 20 км. Нині місто перетинають міжнародні автомобільні та залізничні шляхи. Рельєф Києва сформувався на межі Придніпровської височини, а також Поліської та Придніпровської низовин. Менша частина лежить на низинному лівому березі Дніпра [1]. Об'єктом дослідження є парк «Захисників України», який територіально розташований на правобережній частині міста Київ. Місцезнаходження парку: розташований на ділянці, утвореній Повітрофлотським проспектом та вулицями Вінницька, Святослава Хороброго, Федора Ернста. Адреса: вулиця Вінницька, 10, Київ (рис 1).

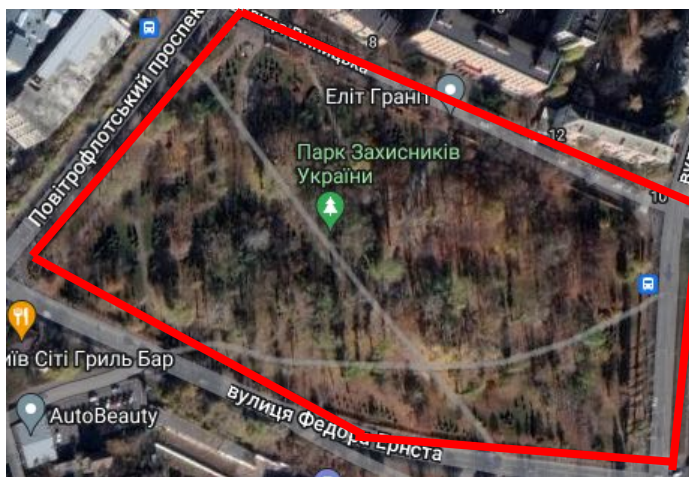

Рис 1. План-схема розташування Парку захисників України

Предметом нашого дослідження є планувальна структура території парку, та стан озеленення, а особливу увагу ми робимо на меморіальну зону.

При обстеженні насаджень на території парку нами було виявлено 40 видів деревних рослин, з яких найбільшу кількість становлять клен гостролистий (*Acer platanoides* L.) – 65 шт., береза повисла (*Betula pendula* Roth.) – 135 шт., сосна гірська (*Pinus mugo*) – 65 шт., ялина колюча (*Picea pungens* Engelm.) – 114 шт. Також на території зростають такі види кущів, як: таволга Вангутта (*Spiraea vanhouttei* (Briot.) Zab.) – 173 шт., таволга японська (*Spiraea japonica* L. F.) – 153 шт., свидина біла (*Swida alba* L.) – 110 шт. [2].

Проведений нами аналіз стану насаджень парку показує, що вони мають задовільний декоративний вигляд і належно виконують санітарно-гігієнічні, декоративно-естетичні та захисні функції [3, 4].

За результатами проведеного аналізу нами пропонується проведення робіт з благоустрою території меморіальної частини парку та реконструкція насаджень. Проведення запланованих робіт дасть змогу покращити декоративно-естетичний вигляд меморіальної ділянки парку, адже важливим у підборі асортименту рослин є їх колористика, форма насаджень та стиль насаджень [4]. Також потребує покращення планувальна структура біля меморіалу, який запроєктований у вигляді пам'ятної «Гільзи», що передбачає перепланування самої території парку, висадку нових видів деревних та чагарникових рослин, зміну системи доріжок та покращення їх стану.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія Київ. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ %D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2) (дата звернення 14.12.2022).
2. Кузнецов С. І., Кушнір А. І., Левон Ф. М., Пушкар В. В., Суханова О. А., Кузнецова М. С., Гончаренко Б.В. Асортимент дерев, кущів та ліан для ландшафтного будівництва України. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2020. 321 с.
3. Кушнір А. І., Суханова О. А. Агротехніка рослин у ландшафтному будівництві (Частина І. Хвойні). Київ: ФОП Ямчинський. 2022. 180 с.
4. Бондарь Ю.А., Абесинова Н.П., Никитина Е.Н., Сахаров К А.Ф. Ландшафтная реконструкция городских садов и парков. Киев: Будівельник. 1982. 60 с.
5. Атаманюк Ю. А., Костюченко Л. Л., Остапенко Я. В. Реконструкция городских зеленых насаждений. Київ: Будівельник. 1987. 240 с.
6. Кушнір А. І., Пушкар В. В., Суханова О. А., Вакулик І. І. Енциклопедичний словник-довідник ландшафтника. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2020. 720 с.

СЕКЦІЯ 11.

КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА
ІНЖЕНЕРІЯ

Остапенко Олена Олексіївна, здобувач вищої освіти IV курсу
факультету Комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Чуєва Соф'я Сергіївна, здобувач вищої освіти IV курсу
факультету Комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ВИЛУЧЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТІВ МЕТОДОМ
ДЕРЕВА РІШЕНЬ

Міркування на основі прецедентів базуються на накопиченні опиту та подальшій адаптації рішення відомої задачі до розв'язання нової [1]. Прецедентний підхід дозволяє спростити процес прийняття рішень в умовах часових обмежень та при наявності різного роду невизначеності во вхідних даних та експертних знаннях, а також у випадку виникнення різних нештатних (аномальних) ситуацій.

Різноманітність методів вилучення прецедентів дозволяє обрати найбільш ефективний для заданої предметної області. Метод дерев рішень (decision trees) є одним із найбільш популярних методів розв'язання задач класифікації й прогнозування. Іноді цей метод Data Mining також називають деревами вирішальних правил, деревами класифікації і регресії.

Для вилучення прецедентів відбувається пошук шляху через вершини дерева рішень. Кожна вершина дерева вказує, за якою її гілкою слід здійснювати подальший пошук рішення. Вибір гілки проводиться на основі інформації про поточну проблемну ситуацію. Для рішення необхідно дістатися до кінцевої вершини, яка відповідає одному або декільком прецедентам. Якщо кінцева вершина пов'язана з деякою множиною прецедентів, то для вибору найбільш відповідного може використовуватися метод найближчого сусіда [2].

Дерево рішень складається з вершин двох типів. Вершини рішень, що містять питання, позначаються колами. Цілі чи логічні висновки позначаються прямокутниками. Вершини нумеруються та на дугах задаються умови. Кожна вершина може мати не більше одного входу. Шляхи руху по дереву з верхнього рівня на нижні визначають логічні правила у вигляді ланцюжків кон'юнкцій. На рисунку 1 наведено приклад такого дерева рішень та відповідний логічний висновок, де: $\theta_1, \theta_2, \theta_3$ - предикати; x, y, z – змінні; α, β, χ – константи [3].

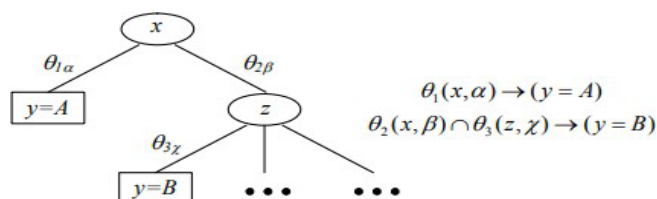

Рис. 1. Приклад дерева рішень та відповідних правил виведення

Створення правил для бази прецедентів відбувається в два кроки:

1. Створення правил користувальницьких запитів.
2. Створення правил класифікації.

Ціль кожного правила користувальницьких запитів – довідатися в користувача значення конкретної ознаки. Тут же формуються критерії для функції оцінювання. Правила запитів сформовані таким чином, що вони спрацьовують тільки тоді, коли значення конкретної ознаки необхідно, але недоступно. Якщо, приміром, значення конкретних ознак були заявлені перед початком запуску правил класифікації, правила запитів для цих ознак ніколи не спрацюють. Звичайно правила користувальницьких запитів і класифікації спрацьовують по черзі. Правила користувальницьких запитів генеруються за допомогою позачергового проходу по дереву. Під час проходу кожен вузол асоціюється з унікальним ідентифікатором, що використовується для перевірки перебування в даному вузлі на момент виконання правила.

Задача правил класифікації – прохід дерева рішень по шляху від початку дерева до листа. Тоді як правила запитів асоційовані з внутрішніми вузлами дерева рішень, правила класифікації – з гілками дерева.

В якості переваг використання методу дерева рішень для вилучення прецедентів можна визначити економію часу в порівнянні зі створенням правил “вручну”, точність правил для нових прецедентів. Якщо для рішення задачі визначена невелика кількість прецедентів, база правил, сформована за допомогою даного методу, може бути використана як початковий варіант рішення задачі. Також класифікаційна модель, представлена у вигляді дерева рішень, є інтуїтивною і спрощує розуміння розв’язуваної задачі.

Список використаних джерел:

1. Підтримка прийняття рішень на основі прецедентів. [Дородних Н.О., Малтугуева Г.С., Николайчук О.А. та ін.] [Електронний ресурс]. URL:<http://www.safety-irk.ru/files/Papers/FTP-CaseBasedDecisionSupport.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).
2. Варшавский П., Алехин Р. Метод поиска решений в интеллектуальных системах поддержки принятия решений на основе прецедентов [Текст]. International Journal "Information Models and Analyses". Vol.2. 2013, Number 4 С. 385-392.
3. Побудова дерев рішень та вилучення правил з навчених нейронних мереж [Електронний ресурс]. URL: http://www.isa.ru/aidt/images/documents/2013-04/26_33.pdf (дата звернення: 12.12.2022).

СЕКЦІЯ 12.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

Shyrokorad Kseniia Andriivna, student of the Faculty of Information and Analytical Technologies and Management
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Vechirska Anna Danylivna, student of the Faculty of Information and Analytical Technologies and Management
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Academic supervisor: Vechirska Iryna Dmytrivna, associate professor of the Department of Informatics of KhNURE
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

SOLVING THE PROBLEM OF FINDING THE BEST CANDIDATE FOR AN IT-COMPANY USING AHP

The method of analyzing hierarchies is a systematic procedure for a hierarchical representation of the elements that determine the essence of the problem.

The method consists in decomposition of the problem into increasingly simple components and further processing of the sequence of judgments of the decision-maker by pairwise comparisons. As a result, the relative degree (intensity) of the interaction of elements in the hierarchy can be expressed. These judgments are then expressed numerically.

In the method of analyzing hierarchies, any task or problem is pre-structured and presented as a tree or network hierarchy. At the first level of the hierarchy, there is always one vertex - the purpose of the study. The second level of the hierarchy consists of factors that directly affect the achievement of the goal. The third level consists of factors on which the vertices of the 2nd level depend. And so on. This process of building a hierarchy continues until all the main factors are included in the hierarchy. At the end of the construction of the hierarchy for each parent vertex, an assessment of the weighting coefficients that determine the degree of its dependence on the vertices of the lower level. It uses the method of pairwise comparisons, which was developed by an outstanding mathematician from America Thomas Saati. In the original language, the name of this method sounds Analytic Hierarchy Process (AHP).

Currently, the problem of finding employees is relevant for organizations in any field. According to statistics in the IT field, the issue of staff turnover is especially large and complex at the same time, because the problem of finding a qualified employee for a particular project requires an analysis of the necessary skills and abilities. This is what the method of analyzing hierarchies allows you to do.

Let's apply AHP on the example of solving the following problem: an IT company faced a problem related to the insufficient number of developers in the Java programming language. To change the situation, a decision was made to select the best candidate.

At the general board of the company's administration, these requirements were formulated and presented in the form of three groups of indicators characterizing certain skills and abilities of an employee: soft skills (include: stress resistance, responsibility), necessary skills (include: Java 11, SpringBoot, Databases, AWS, Swagger), extra skills (include: knowledge of Angular).

Certain requirements were developed for each of these indicators, which allowed for the formulation of selection criteria:

- knowledge of Java 11 must be at the Junior level or higher;
- skills in working with SpringBoot;
- experience with databases such as PostgreSQL, MySQL, mongoDB;
- experience working with AWS;
- understanding of Swagger version 3 (let three levels be possible: 1 - the ability to test endpoints; 2 - the ability to support someone else's Swagger documentation; 3 - the ability to write your own Swagger documentation);
- stress resistance should be at least 6/10;
- responsibility must be at the level of at least 7/10;
- Angular will be an advantage of understanding the principles at the level of 3/10.

Let's consider the following candidates:

Candidate I - Knowledge of Java 11 at the Junior+ level has three years of experience working with PostgreSQL databases, responsibility and stress tolerance at the level of 9/10, has experience working with AWS services, working with SpringBoot at the beginner level, understanding of Swagger version 3 at level 1, no Angular experience at all.

Candidate II - knowledge of Java 11 at the Junior level, training experience working with databases, responsibility at the level of 10\10, simple stress resistance 6\10, good understanding of SpringBoot little experience of using AWS, understanding of Swagger 3rd version at level 3, and small experience with Angular.

Candidate III - knowledge of Java 11 at the Junior level-, has one year of experience working with all necessary databases, responsibility at the level of 8\10 and stress resistance 7\10, understanding of SpringBoot is less than that of candidate II, but better than that of I, a lot of experience AWS usage, level 2 understanding of Swagger 3rd version, and extensive experience with Angular preferred over II and I candidates.

Factors:

- prognostication of future projects (what skills are needed for them);
- prognostication of possible advanced training courses;
- assessment of skills that can be acquired in the process of work;

Table 1 presents a matrix of pairwise comparisons for 8 factors of the 2nd level, filled with expert judgments, qualitatively measured according to the Saati scale [2]. Judgments are expressed here by the degree of preference of the factor indicated in the left column of the matrix in relation to the factor indicated in the corresponding column of the matrix.

Table 1

Overall satisfaction with skills	Java 11	Spring Boot	Databases	AWS	Swagger	Stress resistance	Responsibility	Angular	main vector	Vector of priorities
Java 11	1	1/5	1/7	1/5	7	3	3	9	1,15829	0,0925445
Spring Boot	5	1	1/3	1/3	9	4	4	9	2,27597	0,181844
Databases	7	3	1	3	9	5	5	9	4,34731	0,347339
AWS	5	3	1/3	1	7	5	5	9	3,06924	0,245225
Swagger	1/7	1/9	1/9	1/7	1	1/4	1/5	3	0,280012	0,02237
Stress resistance	1/3	1/4	1/5	1/5	4	1	1/2	3	0,613238	0,049
Responsibility	1/3	1/4	1/5	1/5	5	2	1	3	0,749894	0,06
Angular	1/9	1/9	1/9	1/9	1/3	1/3	1/3	1	0,0220779	0,00176

The component of the main eigenvector is calculated as the geometric mean value in the row of the matrix: $V_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n a_{ij}}$, where a_{ij} – matrix element in i row and j column. The component of the priority vector is calculated as the normal value of the main eigenvector: $P_i = \frac{V_i}{\sum_{i=1}^n V_i}$.

Next, we proceed to consider the influence of third-level factors on second-level factors, that is, to analyze the advantages of each of the candidates (I, II, III) under consideration in relation to each second-level factor.

In the right column of the table. The components of the priority vector are presented, and at the bottom of the table: λ_{max} is the largest eigenvalue of the judgment matrix; AI - agreement index; OS is the agreement ratio [3].

Table 2

Java 11	I	II	III	Vector of priorities	Spring Boot	I	II	III	Vector of priorities
I	1	3	5	0,65	I	1	1/6	1/3	0,1
II	1/3	1	2	0,23	II	6	1	2	0,6
III	1/5	1/2	1	0,12	III	3	1/2	1	0,3
				$\lambda_{max} = 3,35$ AI = 0,175 OC = 0,29					$\lambda_{max} = 3$ AI = 0 OC = 0
Databases	I	II	III	Vector of priorities	AWS	I	II	III	Vector of priorities
I	1	4	3	0,62	I	1	2	1/4	0,2
II	1/4	1	1/2	0,13	II	1/2	1	1/6	0,1
III	1/3	2	1	0,2	III	4	6	1	0,7
				$\lambda_{max} = 3$ AI = 0 OC = 0					$\lambda_{max} = 3$ AI = 0 OC = 0
Swagger	I	II	III	Vector of priorities	Stress resistance	I	II	III	Vector of priorities
I	1	1/5	1/3	0,1	I	1	4	2	0,57
II	5	1	3	0,64	II	1/4	1	1/2	0,14
III	3	1/3	1	0,26	III	1/2	2	1	0,29
				$\lambda_{max} = 3,01$ AI = 0,005 OC = 0,008					$\lambda_{max} = 3$ AI = 0 OC = 0

Continuation of Table 2

Java 11	I	II	III	Vector of priorities	Spring Boot	I	II	III	Vector of priorities
Responsibility	I	II	III	Vector of priorities	Angular	I	II	III	Vector of priorities
I	1	1/2	2	0,3	I	1	1/3	1/7	0,08
II	2	1	3	0,54	II	3	1	1/5	0,19
III	1/2	1/3	1	0,16	III	7	5	1	0,73
				$\lambda_{\max} = 3$ AI = 0 OC = 0					$\lambda_{\max} = 3,06$ AI = 0,03 OC = 0,05

Analysis of local priority vectors shows that candidate I is better in 3 criteria (Java 11, Databases, Stress Resilience), candidate II is also better in 3 criteria (Spring Boot, Swagger, Responsiveness), and candidate III is better in knowledge of Angular and AWS.

At the next stage, a synthesis of local priorities is carried out, that is, obtaining a vector of global priorities of candidates (I, II, III) in relation to the top-level goal - general satisfaction with the candidate's skills. For this, the matrix of vectors of local priorities of the second level, compiled according to the results of the analysis in table. 3, multiply by the vector of local priorities of the first level obtained in the table. 1.:

Table 3

	Java 11	Spring Boot	Databases	AWS	Swagger	Stress resistance	Responsibility	Angular		
I	0,65	0,1	0,62	0,2	0,1	0,57	0,3	0,08	0,093	3,911
II	0,23	0,6	0,13	0,1	0,64	0,14	0,54	0,19	0,182	2,538
III	0,12	0,3	0,2	0,7	0,26	0,29	0,16	0,73	0,347	3,376
									0,245	
									0,022	
									0,049	
									0,06	
									0,00176	

The generalized value of priorities for candidate I is the largest, therefore, taking into account all the factors that were considered, preference is given to candidate I when hiring. Thus, the problem of finding a qualified employee among three candidates was solved by the means of AHP, which contributes to the decomposition of the problem into all easier to compose and further process a sequence of judgments based on pairwise comparisons.

References:

1. Hierarchy analysis method as a decision-making tool [Electronic resource] – Access mode: <https://dss.tg.ck.ua/ahp-help>.
2. Method of analysis of hierarchies by T. Saati [Electronic resource] – Access mode: http://stud.com.ua/25063/menedzhment/metod_analizu_iyerarhiy_saati.
3. Consistency index, relative coherence [Electronic resource] – Access mode: <http://ekAHP.ukma.edu.ua>.

СЕКЦІЯ 13.**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ТА СИСТЕМИ**

Швець Владислав Андрійович, студент 3 курсу Факультету кібербезпеки,
комп'ютерної та програмної інженерії
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

**CURRENT STATE OF CYBERATTACKS
ON BUSINESS SOFTWARE**

The landscape of cyber threats and methods of ensuring IS, and cyber security in particular, are changing quite rapidly. This has become even more evident with the onset of the COVID-19 pandemic, especially in corporate business operations and companies' IT architecture. Attackers began to take advantage of these changes, targeting vulnerabilities in remote access, cloud computing, and other decisions made within the new IS policies. Threats such as multi-vector attacks, ransomware infections of end-user computers, and supply chain attacks are also on the rise. And sophisticated attacks, such as using the Log4j vulnerability, affect millions of companies, including Amazon, Tesla and Cisco [1]. The above examples of the evolution of the cyber threat landscape have significant implications for cybersecurity trends as organizations must adapt to emerging threats. Ransomware has become one of the most widespread and visible cyber security threats in recent years. According to Cybersecurity Ventures, ransomware losses are estimated to be \$11.5 billion. The current extent of the threat results in a new victim spawning every 14 seconds. The implementation consists of infecting the victim's computer with malware designed to encrypt files on the system and demanding a ransom in exchange for the decryption key needed to regain access to those files. In recent years, the threat of ransomware has grown and evolved as cyber threat actors improve their tools and methods. Today's ransomware attacks are targeted and demand multi-million dollar ransoms. These attacks have also evolved to include various extortion methods, such as stealing data before encrypting it and threatening a distributed denial of service (DDoS) attack, to give the attacker additional leverage over the victim to force them to meet the ransom demand [2]. Phishing and compromising business e-mail remain the most popular low-tech methods used by cybercriminals to gain access to networks. Phishing emails look like normal, everyday emails from companies, executives and trusted individuals. By clicking on malicious links or providing information on fake landing pages, malware is downloaded onto the device, allowing cybercriminals to gain access to critical networks. With the widespread adoption of cloud services such as Gmail and Office 365, hackers are becoming more sophisticated in their impersonation and social engineering skills. Cloud services cannot adequately protect your confidential data. Taking additional email security measures with encryption and threat analysis is a smart way to protect employees from sophisticated email attacks [3]. The next category of cyberthreats that are gaining in popularity are breaches of supply chain systems. Yes, the SolarWinds hack in 2020 was

the first of many such recent attacks. Often, trust relations existing between organizations were used for their implementation [4]. The method of implementing such an attack is as follows: each company has a set of trusted customers, suppliers and other partners. Attackers use these trust relationships and, thanks to the existing access to the partner's systems, conduct an attack on the IT assets of another organization or carry out a phishing attack. 75% of surveyed IT professionals recognized that the risk of penetration through a third party is dangerous and growing. In particular, according to Soha Systems, 63% of all data breaches can be directly or indirectly related to third-party access. The SolarWinds hack and similar attacks were based on the fact that all companies use trusted third-party software on their networks. Malicious code embedded in software or updates to existing software was installed and executed without additional authentication, providing internal access to the organization's network.

The use of the Internet of Things (IoT) is growing every day (according to Statista.com, the number of IoT-connected devices is expected to reach nearly 31 billion by the end of 2022). More connected devices means more risk. Once under the control of hackers, IoT devices can be used to overload networks, gain access to sensitive data, or block critical equipment for financial gain. Cyber threat actors are increasingly resorting to multi-vector attacks. A decade ago, ransomware focused solely on data encryption, but now includes data theft, DDoS, and other threats. The main challenge in conducting most cyber attacks is gaining access to the organization's valuable data. The given examples of attacks on IT resources of companies have an impact on determining trends in countering information threats, in particular in educational institutions. In such a way, taking into account everything that was considered above, the topic of our research is extremely relevant.

Creating an environment for network simulation. In practice, companies are often unable to invest sufficient resources for proactive information protection, or do not see the need for it. This applies not only to equipment, but also to qualified personnel. This problem is expressed in the fact that those cyber security specialists working in such a company are unable to protect the network with proven solutions in accordance with the requirements of the time, and are forced to constantly look for effective data protection methods without the need for large investments. Often, networks of educational institutions also suffer from insufficient investment. Such networks usually do not have component failover settings, which is very important for stable operation. Due to the high cost of firewalls, intrusion prevention systems, and traffic analysis systems, their work is usually performed by routers with configured traffic filtering ACLs. However, routers are often unable to deeply analyze traffic, so there is protection against requests from known dangerous domains, but no protection against viruses. Also, routers are configured to block ports that are not in use and addresses from which an excessive amount of traffic comes, which may indicate the beginning of a "denial of service" attack. At the level of the network core, there is also often no redundancy of level 3 switches, due to which traffic from different networks passes through one switch, and if it fails, it will not be possible not only to exchange data with the Internet, but also to access local resources (corporate mail, file server, internal web resources). Access layer network devices are the least affected by the lack of attachments, but they also feel the impact. Thus, in 2022, the majority of user computers will be manufactured with network adapters that support a speed of 1 Gbit/s, but often the switches to which they are connected have a speed of

100 Mbit/s on the LAN ports, which does not meet modern requirements. Wi-Fi networks in educational institutions often use outdated g/n data transfer protocols and the already obsolete IEEE 802.11ac protocol, due to which the speed of information access leaves much to be desired, and users start using mobile Internet and turn on Wi-Fi hotspots, which itself clogging the available channels and further reducing the speed of data transmission over the wireless network and the range of access points. As for the network storage, it is often built on the basis of servers not intended for this purpose, which not only cannot provide the necessary performance when reading/writing information, but also do not have disk controller redundancy, which creates the danger of information loss.

It is also important to connect key network devices (routers, firewalls and other protection systems, core switches and servers) to uninterruptible power sources and diesel/gasoline generators capable of powering the network even when the centralized power supply is turned off [5].

Equally important is the connection of routers to different providers or the same provider, but with different connection points. If one of the links fails, the network will still be able to function through the second connection channel.

For more convenient management of the infrastructure, cluster solutions are used - combining several servers into one system to ensure the possibility of resource reservation and centralized administration. Proxmox VE also supports this feature. It was decided to combine 2 servers into one cluster. After the cluster is created, by going to the address of any of the hosts, you can see information about both servers and all their resources (virtual machines, containers, storage, etc.)

Creating a cluster provides a large number of advantages, one of which is the ability to migrate virtual machines located on servers to other cluster nodes. To build a network model on network devices, you should go to the web page of the previously created EVE-NG virtual machine and add the necessary devices.

References:

1. Agrafiotis, I., Nurse, J. R., Goldsmith, M., Creese, S., Upton, D. (2018). A taxonomy of cyber-harms: Defining the impacts of cyber-attacks and understanding how they propagate. *Journal of Cybersecurity*.
2. Watney, M. (2022). Cybersecurity Threats to and Cyberattacks on Critical Infrastructure: a Legal Perspective. *European Conference on Cyber Warfare and Security*, 21(1), 319–327.
3. Top 10 cyber risks for business URL: <https://10guards.com/en/articles/2022-top-10-cyber-risks-forbusiness>.
4. Alkhadra, R., Abuzaid, J., AlShammari, M., Mohammad, N. (2021, July). Solar winds hack: In-depth analysis and countermeasures. In 2021 12th International Conference on Computing Communication and Networking Technologies (ICCCNT).
5. What is a UPS and How Does it Protect Your Network? <https://ltnow.com/blog/ups-protect-network/>.

Похваленна Олена Дмитрівна, здобувач вищої освіти факультету інфокомунікацій
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Штих Інна Анатоліївна, старший викладач кафедри радіотехнологій інформаційно-комунікаційних систем
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ВІДМОВОСТІЙКІСТЬ В РОЗПОДІЛЕНИХ СИСТЕМАХ

Характерною рисою розподілених систем, що відрізняє їхню відмінність від одиничних машин, є можливість часткової відмови. Часткова відмова відбувається при збої в одному з компонентів розподіленої системи. Ця відмова може порушити нормальну роботу деяких компонентів, у той час як інших компонент це не торкнеться. На противагу відмові в розподіленій системі відмова в нерозподіленій системі завжди є глобальною, у тому сенсі, що вона зачіпає всі її компоненти і легко може призвести до непрацездатності всього додатку.

При створенні розподіленої системи дуже важливо домогтися, щоб вона могла автоматично відновлюватися після часткових відмов, трохи знижуючи при цьому загальну продуктивність. Зокрема, коли б не відбулася відмова, розподілена система у процесі відновлення повинна продовжувати працювати прийнятним чином, тобто бути стійкою до відмов, зберігаючи у разі відмов певний ступінь функціональності.

Щоб зрозуміти роль стійкості до відмови в розподілених системах, спочатку необхідно з'ясувати, що для розподілених систем означає «бути відмовостійкими». Відмовостійкість тісно пов'язана з поняттям надійних систем (dependable systems). Надійність – це термін, що охоплює множину важливих вимог до розподілених систем [1], включаючи:

– доступність (availability); безвідмовність (reliability); безпека (safety); ремонтпридатність (maintainability).

Доступність – це властивість системи перебувати у стані готовності до роботи. Зазвичай доступність показує ймовірність того, що система в даний момент часу буде правильно працювати і зможе виконати свої функції, якщо користувачі цього вимагатимуть. Інакше кажучи, система з високим ступенем доступності – це така система, яка у довільний час, швидше за все, перебуває у працездатному стані.

Під безвідмовністю мають на увазі властивість системи працювати без відмов протягом великого проміжку часу. На противагу доступності безвідмовність визначається поняттях тимчасового інтервалу, а не моменту часу. Система з високою безвідмовністю – це система, яка, швидше за все, безперервно працюватиме протягом тривалого часу. Між безвідмовністю та доступністю є невелика, але суттєва різниця. Якщо система відмовляє одну мілісекунду щогодини, вона має доступність порядку 99,9999 %, але вкрай низьку безвідмовність. З іншого боку, система, яка ніколи не відмовляє, але кожен серпень відключається на два тижні, має високу безвідмовність, але її доступність становить лише 96%. Ці дві характеристики – не одне й те саме.

Безпека визначає, наскільки катастрофічною є ситуація тимчасової нездатності

системи належним чином виконувати свою роботу. Так, багато систем управління процесами, які використовуються, наприклад, на атомних електростанціях чи космічних кораблях, повинні мати високий рівень безпеки. Якщо ці керуючі системи навіть тимчасово, на короткий термін перестануть працювати, результат може бути жахливий. Безліч прикладів подій, що відбувалися в минулому, показують, як важко побудувати безпечну систему (і, можливо, ще більше таких прикладів очікують нас у майбутньому).

І, нарешті, ремонтпридатність визначає, наскільки складно виправити неполадки в системі, що описується. Системи з високою ремонтпридатністю можуть також мати високий рівень доступності, особливо за наявності засобів автоматичного виявлення та виправлення несправностей. Однак, як ми побачимо пізніше в цьому розділі, говорити про автоматичне виправлення неполадок набагато простіше, ніж створювати здатні на це системи.

Говорять, що система відмовляє (fail), якщо вона не в змозі виконувати свою роботу. Зокрема, якщо розподілена система створювалася для надання користувачам деяких послуг, то система вважатиметься такою, що перебуває в стані відмови в тому випадку, якщо вона не зможе надавати всі або деякі послуги. Помилка (error) називається такий стан системи, який може призвести до її непрацездатності. Так, наприклад, при передачі пакетів через мережу може статися, що деякі пакети, які надійшли до одержувача, виявляться пошкодженими. Ушкодження в даному випадку означатимуть, що одержувач може неправильно прочитати значення бітів (наприклад, 1 замість 0) або виявитися не в змозі визначити сам факт приходу пакета [2].

Причиною помилки є відмова (fault). Зрозуміло, що знайти причину помилки є дуже важливим. Так, наприклад, викликати пошкодження пакетів цілком може несправне або неякісне середовище передачі. У цьому випадку усунути відмову відносно легко. Однак помилки передачі в бездротових мережах можуть бути викликані, наприклад, поганою погодою. Зміна погоди з метою запобігти виникненню помилок нам поки що не під силу.

Побудова надійних систем міцно пов'язані з управлінням відмов. Управління у разі означає щось середнє між запобіганням, виправленням і передбаченням відмов [2]. Для нашої мети найбільш важливим питанням є стійкість до відмови (fault tolerance), під якою ми будемо розуміти здатність системи надавати послуги навіть за наявності відмов.

Список використаних джерел:

1. Kopetz, H. and Verissimo, P.: «Real Time and Dependability Concepts.» In Mullender, S. (ed.), Distributed Systems, pp. 411-446. Wokingham: Addison-Wesley, 2nd ed., 1993.
2. Laprie, J.-C.: «Dependability — Its Attributes, Impairments and Means.» In Randell, B., Laprie, J.-C., Kopetz, H., and Littlewood, B. (eds.), Predictably Dependable Computing Systems, pp. 3-24. Berlin: Springer-Verlag, 1995.

Похваленна Олена Дмитрівна, здобувач вищої освіти факультету інфокомунікацій
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Штих Інна Анатоліївна, старший викладач кафедри радіотехнологій інформаційно-комунікаційних систем
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

СИНХРОНІЗАЦІЯ В РОЗПОДІЛЕНИХ СИСТЕМАХ

Не менш важливими є питання взаємодії та синхронізації процесів один з одним. Взаємодія частково забезпечується іменуванням, яке дозволяє процесам як мінімум спільно використовувати ресурси та взагалі сутності.

Як виявляється, синхронізація у розподілених системах часто значно складніша, ніж синхронізація в однопроцесорних чи мультипроцесорних системах. Проблеми та рішення, які розглядаються та вирішуються, є за своєю природою глобальними і трапляються у багатьох ситуацій у розподілених системах [1].

У централізованих системах час визначається однозначно. Якщо процесу потрібен час, він організує системний виклик, і ядро видає йому відповідь. Якщо процес А запитує час, а трохи пізніше те саме робить процес В, значення, яке отримає В, буде більше (або, можливо, рівно) значенню, отриманому А. Воно не може бути менше. У розподілених системах досягнення домовленості про час не так очевидно.

Щоб зрозуміти, до чого можуть призвести проблеми визначення глобального часу, достатньо одного прикладу з програмою make операційної системи UNIX. Зазвичай в UNIX великі програми розбиваються на кілька файлів вихідного тексту, і внесення змін до одного з цих файлів вимагає повторної компіляції не всіх, а тільки одного з цих файлів. Такий підхід значно підвищує продуктивність програмістів. Наприклад, якщо програма містить 100 файлів, а виправлений був лише один, достатньо перекомпілювати лише цей файл.

Звичайна методика застосування програми make проста. Коли програміст закінчує свою роботу, змінивши всі файли з текстом програми, він запускає програму make, яка перевіряє час останньої модифікації всіх файлів з вихідним текстом та об'єктних файлів програми. Якщо файл з вихідним текстом input.c має час останньої модифікації 2151, а відповідний об'єктний файл input.o – 2150, make вважає, що input.c з часу створення input.o був змінений, і перекомпілює його. З іншого боку, якщо output.c має час останньої модифікації 2144, а output.o – 2145 компіляція не потрібна. Таким чином, програма make перевіряє всі файли з вихідним текстом у пошуках тих, які потребують повторної компіляції, викликаючи при необхідності компілятор.

Уявімо тепер, що станеться, якщо в розподіленій системі відсутня глобальна угода про час. Припустимо, що output.o, як і раніше, має позначку часу зміни 2144, а output.c після створення був модифікований, але отримав позначку часу 2143, тому що годинник на машині, де він знаходиться, трохи запізнюється. Тоді програма make не викликати компілятор. В результаті файл програми, який використовується, міститиме суміш об'єктних файлів зі старих і нових вихідних файлів. При виконанні це легко може призвести до помилок, і програміст

збожеволіє, намагаючись зрозуміти, що в його коді не так.

Багато комп'ютерів мають вбудовані періодичні процеси для підрахунку часу. Незважаючи на постійне використання для цих пристроїв назви «годинник», він не є годинником у звичайному розумінні цього слова. Мабуть, правильнішим словом було б таймер (timer). Таймер комп'ютера – зазвичай особливим чином оброблений кристал кварцу. Перебуваючи під напругою, цей кристал коливається з постійною частотою, яка залежить від властивостей кристала, таких як спосіб розрізання та величина напруги [1].

За минулі роки стали доступними необхідна апаратура і програмне забезпечення, призначені для синхронізації годинника в глобальному масштабі (тобто у всьому Інтернеті). Завдяки цим новим технологіям можна синхронізувати мільйони годин з точністю до кількох мілісекунд з UTC. Стали з'являтися нові алгоритми, що використовують цей синхронізований годинник. Один із прикладів стосується того, як досягти доставки серверу не більше одного повідомлення, навіть у разі збоїв [2]. Традиційний підхід полягає в тому, що кожному повідомленню приписується унікальний номер повідомлення, а кожен сервер зберігає всі номери повідомлень, які він прийняв, щоб можна було відрізнити нове повідомлення від повторної посилки. Проблема цього алгоритму полягає в тому, що при збої та перезавантаженні сервера він втрачає цю таблицю номерів повідомлень. Незрозуміло також, скільки часу зберігатиме ці номери повідомлень.

Список використаних джерел:

1. Leighton, F. and Lewin, D.: «Global Hosting System» United States Patent, Number 6,108,703, Aug. 2000.
2. Liskov, B.: «Practical Uses of Synchronized Clocks in Distributed Systems.» Distributed Computing, vol. 6, pp. 211-219, 1993.

Школа Ростислав Євгенович, здобувач вищої освіти факультету інформаційних технологій та механічної інженерії
Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

Науковий керівник: Пономарьова Олена Анатоліївна, канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та прикладної математики
Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

СТВОРЕННЯ ВЕБ-САЙТУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА

Web-сайт – це інтерфейс для комунікації між підприємством та його цільовою аудиторією (партнери, постачальники, клієнти), тому створення сайту є одним з головних завдань підприємницької діяльності. Все більша кількість компаній починає використовувати Web-сайти для популяризації свого бренду, це хороший спосіб контактування з клієнтами. Створення веб-сайту підходить на цю роль, якнайкраще. Структурована інформація на сайті дає партнерам та клієнтам повне уявлення про компанію та її діяльність.

Тенденції створення сайтів не стоять на місці, тому це сприяє створенню сайтів для малого та середнього бізнесу, тому залучають компанії, які спеціалізуються на створенні сайтів або фрілансерів, які надають можливість за прийнятною ціною придбати достатньо функціональні рішення, що відповідають їх поставленим задачам. Зазвичай розвинутий комерційний Web-сайт підприємства містить такі розділи:

- інформація про підприємство (історія створення, ключові досягнення, цілі електронної комерції, відгуки клієнтів та партнерів);
- продукція підприємства (ціна, технічні характеристики, каталоги, опис переваг);
- технічна підтримка (консультації, зворотні дзвінки);
- кнопка для додавання продукції до кошику;
- кошик для формування замовлення;
- реєстраційна форма для клієнтів.

Створення Web-сайту вимагає вирішення таких завдань, як:

- Визначення мети. Визначаємо мету створення сайту, якою має бути результат та наскільки сфера діяльності компанії підходить для ведення електронної комерції.
- Вибір структури. Веб-сайт складається із серії окремих веб-сторінок, пов'язаних між собою гіперпосиланнями.

Головна веб-сторінка містить найбільш важливу інформацію про компанію та посилання на інші сторінки. Як правило, кожній сторінці відповідає свій інформаційний розділ.

До основних компонентів створення Web-сайта належать:

- Вибір назви Веб-адреси. Веб-адресою може бути назва компанії або абревіатура, що є початковою від назви компанії.
- Вибір логотипу і заголовка основної сторінки. Це вимагає особливої уваги і

має добре запам'ятовуватися.

- Вибір кольорової палітри. Текст на сторінках має читатися без напруження, а колір відображати підприємство.

- Вибір виду Web-сторінки. Web-сайти відрізняються між собою за видами, це може бути: інтернет-магазин, сайт-візитка, landing page, тощо. Тому треба чітко визначитися з тим, що ми хочемо бачити на сайті, для того щоб правильно вибрати, який вид сайту нам підійде.

- Розміщення сайту. Щоб розмістити Web-сайт, треба звернутися до відповідних ресурсів, які займаються публікацією веб сторінок. Для цього знаходимо в інтернеті хостинг, замовляємо ім'я та домен для нашого сайту, після купуємо місце для зберігання нашого сайту, після чого всім користувачам мережі інтернет буде доступний наш сайт.

Розробники систем керування веб-контентом пропонують своїм клієнтам три категорії продуктів: розробка контенту, керування сайтом та додавання контенту. На етапі розробки контенту веб-сайту обробляється інформація з різних джерел, таких як: сфера зайнятості підприємства, її напрями, послуги, які вона надає. Створення сайту є невід'ємним елементом комерційної діяльності у підприємстві. Комерційні Веб-сайти виконують функції:

- реклама послуг/товарів;
- прийняття та опрацювання замовлень;
- оплата готівкою або онлайн;
- продаж послуг/товарів;
- здійснення/доставка послуг/товарів тощо

На сьогодні створення сайту та введення його в експлуатацію є доцільним рішенням для компаній, що використовують різні електронні ресурси, до яких мають доступ різні категорії користувачів, для збільшення аудиторії та продажів. За допомогою модернізації свого бізнесу та перенесення його в електронний формат, можна спростити доступ до товару.

Список використаних джерел:

1. Сайт як засіб підтримки і розвитку підприємства [Веб-сайт]. - URL: https://pidru4niki.com/1331090747799/informatika/sayt_zasib_pidtrimki_rozvitku_pidpriyemstva (дата звернення: 14.12.2022).
2. Як створити сайт // WebLux [Веб-сайт]. - URL: <https://weblux.com.ua/blog/jak-stvoryty-sajt/> (дата звернення: 13.12.2022).
3. Облік і фінанси АПК: освітній портал [Веб-сайт]. - URL: <https://magazine.faaf.org.ua/poshuk.html> (дата звернення: 12.12.2022).

СЕКЦІЯ 14.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Земляний Даниїл Валерійович, студент

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

Науковий керівник: Федотов Вячеслав Віталійович, старший викладач кафедри загальної фізики фізико-математичного факультету

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

БОЗОН ХІГГСА. АДРОННИЙ КОЛАЙДЕР ТА СУТЬ ВІДКРИТТЯ

Липень 2012 року. Сотні вчених зібралися вислухати звіт про частинку, на пошук якої витратили 20 років та 10 мільярдів євро, для якої побудували підземний тунель за 27 кілометрів та яка проіснувала одну йоту секунди.

Отже, у Швейцарії знайшли останню частинку що бракує, яку пророкували ще 50 років тому, а останні 20 за нею полювали. Це Бозон Хіггса. Мабуть всі про нього чули, але мало хто розуміє, навіщо він потрібний.

Основні поняття. Бозон Хіггса — елементарна частинка, квант поля Хіггса, що з необхідністю виникає в Стандартній моделі внаслідок хіггсового механізму, спонтанного порушення електрослабкої симетрії. Передбачений британським фізиком-теоретиком Пітером Хіггсом у 1964 році.

Стандартна модель у фізиці елементарних частинок — теоретична конструкція, що описує електромагнітну, слабку і сильну взаємодію всіх елементарних частинок.

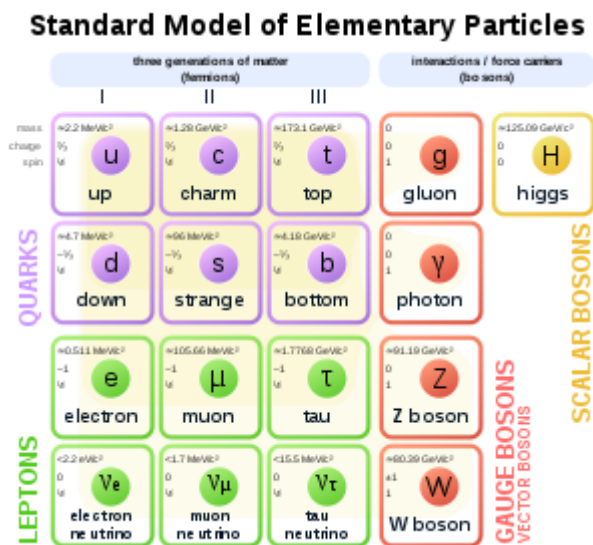

Рис.1. Стандартна модель

Гарним порівнянням до Стандартної моделі буде код нашого Всесвіту. Якщо комп'ютерний код – це одинички та нулі, то код нашого Всесвіту виглядає ось так (рис.1). Але Стандартна модель не є теорією всього, бо не описує темну матерію, темну енергію і не включає в себе гравітацію.

Роль Бозона Хіггса. А зараз давайте зрозуміємо, що таке Бозон Хіггса і яка його роль. Найзнаменитіша формула $E=mc^2$, де E — енергія об'єкта, m — його маса, c — швидкість світла у вакуумі, говорить, що маса і енергія – це те саме. Тобто, мовою фізиків, я – це 6 квінтильйонів Джоулей чи 60кг. 59кг і 265гр з цього – енергія, яка пов'язує частинки в моєму тілі, не даючи їм розлетітися і розсіпатися. А ось решта 735 грамів – це і є частинки. І ось цю масу їм дає поле Хіггса за допомогою Бозона Хіггса. Частинки рухаються крізь них і в'язнуть, як ложка в меді. Згадайте, як важко бігати піском. Почуття так, що у вас збільшилася маса. Також і частинки, що пробиваються крізь поле Хіггса, отримують таким чином масу. Чим більше грузнеш, тим більше маса.

Весь простір Всесвіту пронизаний полем Хіггса, тому де б не з'явилася частинка, поле Хіггса завжди підкаже їй її масу. Саме так частинки розуміють, хто вони є. Інакше кажучи, без поля Хіггса електрон сумнівався в тому, що він електрон.

Великий адронний колайдер (ВАК). Бозон Хіггса ЗМІ прозвали частинкою Бога. Отримати її у чистому вигляді неймовірно складно. Вона існує в нашому світі лише одну септильйонну частку секунди. Щоб упіймати її, побудували великий адронний колайдер (рис.2). І він знаходиться у Швейцарії. Ідея за цим проста: розбити протони та подивитися, що з цього вийде.

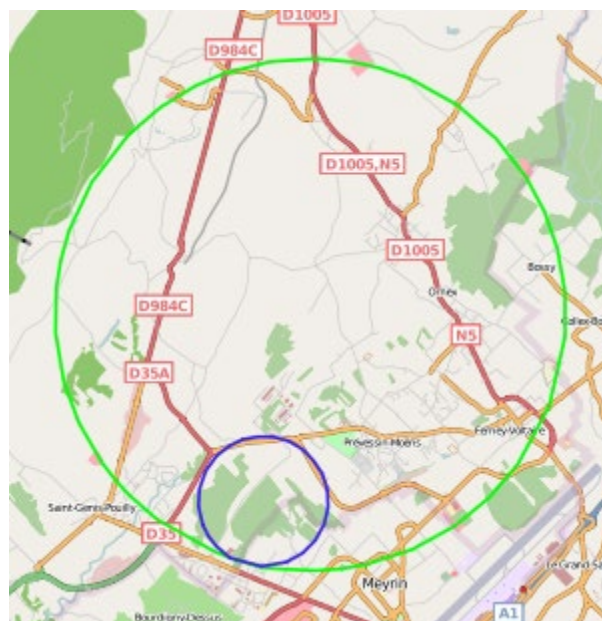

Рис. 2. Розміщення ВАК (зелене кільце) на мапі. Синє кільце – SPS – менш потужний прискорювач. Справа внизу позначено аеропорт Женеви

Все починається з балона. Усередині у нього звичайний водень H_2 , але нам потрібен не він, а протони. Для цього атоми водню іонізують. Потім їх запускають у лінійний прискорювач. Це, по суті, великий електромагніт, який відіграє роль першого ступеня ракети. Їх запускають пусками по 30 см або по-науковому – банчами. Потім протони запускають в бустер, який розганяє їх до 91% від швидкості

світла. Потім у синхротрон, де вони розганяються до 99,9% швидкості світла. Потім суперсинхротрон розганяє їх ще сильніше і, нарешті, банчі випускає в головне кільце завдовжки 27 км. В середині величезна кількість магнітів. Одні магніти прискорюють пучки, щоразу даючи їм електромагнітний стусан і згинають їх, щоб змусити обертатися по кільцю, інші утримують протони разом, не даючи їм розлетітися. Насправді, вся труба – це великий магніт. Пучки в трубі летять у протилежні сторони, щоб потім зійтися в одній точці і розбитися. Після зіткнення вже треба буде фотографувати, але цим будуть займатися не звичайні фотоапарати а величезні детектори. Їх всього чотири, ATLAS — один з двох детекторів з широкою сферою функціонування з метою нових відкриттів та відповідей на старі питання. CMS — детектор з широкою сферою функціонування, котрий «полює» на бозони Хіггса і шукає природу походження темної матерії. ALICE — вивчає «рідинну» форму існування матерії, відому як кварк-глюонна плазма, короткий проміжок існування якої виник відразу ж після Великого Вибуху. LHCb — вивчає рівну кількість матерії та антиматерії, яка вивільняється після Великого вибуху. Кожну секунду стаються мільйони зіткнень, результати яких опрацьовуються на суперкомп'ютері. В рік видаючи сотні Петабайт інформації яку розсилають вченим всього світу.

Плани на майбутнє. Як би там не було, відкриття Бозона Хіггса започаткувало нові дослідження та інше розуміння реальності. Вчені сподіваються, що це відкриття призведе до розробки симетричної або навіть суперсиметричної теорії, яка розширить Стандартну модель і закрий діри, що присутні в ній. Це, у свою чергу, допоможе з'ясувати, що таке темна матерія — поле, яке, схоже, більш невловиме, ніж поле Хіггса. Дослідження продовжуються, і вчені, які працюють на Великому адронному колайдері та інших прискорювачах частинок, досягають все більших енергій — і навіть домоглися створення крапель кварк-глюонної плазми (сьогодні вона вважається первинною речовиною, якою було заповнено весь простір відразу після Великого вибуху). Теорія створена Пітером Хіггсом принесла йому Нобелівську премію з фізики, а людству доступ до нового пізнання всесвіту або до «Великої пустелі фізики» в якій вже немає нових частинок.

Список використаних джерел:

1. Бозон Хіггса : [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/Бозон_Хіггса.
2. Великий адронний колайдер : [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/Великий_адронний_колайдер.
3. Стандартна модель : [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/Стандартна_модель.
4. Суперсиметрія vs мультивселена. Великий адронний колайдер <https://youtu.be/5SFDj-tmHzI>.
5. Demystifying the Higgs Boson with Leonard Susskind <https://youtu.be/JqNg819PiZY>.

СЕКЦІЯ 15.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

Черкун Олена Йосипівна, студентка магістратури

Інститут журналістики і масової комунікації,

Класичний приватний університет, Україна

Науковий керівник: Пенчук Інна Леонідівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор кафедри журналістики та української філології

Інститут журналістики і масової комунікації,

Класичний приватний університет, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗМІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ВИСВІТЛЕННЯ НОВИН (НА МАТЕРІАЛАХ ПРОВІДНИХ ТЕЛЕКАНАЛІВ ТА ІНТЕРНЕТ-ЗМІ)

Сучасна українська журналістика в умовах війни зазнала змін. Ці зміни стосуються критеріїв висвітлення воєнних дій та журналістських стандартів роботи.

Основним та першим нововведенням, яке торкнулось роботи журналістів після початку повномасштабної війни став Наказ головнокомандувача Збройних Сил України Валерія Залужного № 73 від 03.03.2022 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану». [1]

Основними моментами, які прописані в цьому наказі та які частково змінили алгоритми роботи медіа є порядок надання акредитації представникам ЗМІ під час дії воєнного стану, правила роботи медіа в районі ведення бойових дій, перелік інформації, розголошення якої не допускається.

Ці нововведення покликані не допустити обізнаності противника про дії Збройних Сил України шляхом поширення інформації через медіа або через публічних осіб, до думки яких прислухається громадськість.

Такі критерії стосуються не тільки українських журналістів, а і зарубіжних представників ЗМІ, які висвітлюють війну в Україні.

Свідомій більшості українських ЗМІ з кінця 2013 початку 2014 року довелось змінювати підходи до виконання професійних завдань. Основні з них, які постали перед журналістами – власна безпека, безпека та повага до героїв сюжетів. Ці сталі аспекти набули зовсім нового відтінку та значення після 2014 року.

Крім цього з'явилися наступні практичні аспекти висвітлення військових подій такі як: не демонструвати в новинних матеріалах географічні прив'язки (номери будинків, примітні та впізнавані архітектурні об'єкти), не називати імена героїв, якщо вони знаходяться на окупованій території або в безпосередній близькості до ведення бойових дій, або якщо героям новинних матеріалів може загрозувати

небезпека.

Також зазнав змін один із принципів висвітлення подій – зникла об'єктивність в більшості новин. Ця об'єктивність стосується демонстрування думки протилежної сторони. В даному випадку російських військових, які воюють проти України.

Головні питання, які розглядаються та досліджуються в науковій роботі, стосуються діяльності журналістів в умовах війни, принципів висвітлення подій, змін законодавства, яке регулює роботу медіа під час дії військового стану, українських та міжнародних законів, кодексів та правил висвітлення воєнних дій, де найголовніша задача не нашкодити герою сюжету та не наражати на небезпеку військових і цивільних шляхом поширення інформації.

Крім цього українські професійні спілки журналістів, українські та міжнародні громадські організації з початку повномасштабної війни надають підтримку українським журналістам шляхом проведення лекцій, тренінгів, семінарів.

Однією із таких організацій є комісія з журналістської етики – орган саморегуляції роботи журналістів та редакцій в Україні, який під час повномасштабної війни почав організовувати лекції та семінари для журналістів на теми, які безпосередньо стосуються роботи медіа в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Наказ головнокомандувача Збройних Сил України Валерія Залужного № 73 від 03.03.2022 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану».

Філоненко Богдан, здобувач першого рівня вищої освіти,
спеціальність: Середня освіта. Англійська мова і література
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

Науковий керівник: Христич Ніна Сергіївна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

ЗНАЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ У ФОРМУВАННІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Переклад – це діяльність, яка полягає у перекодуванні тексту, породженого на одній мові в тексті іншої мови, і яка здійснюється перекладачем, котрий творчо вибирає варіант у залежності від варіативних ресурсів мови, виду перекладу, завдань перекладу, типу тексту і під впливом власної індивідуальності. У мові знаходять своє відображення цінності, ідеали, менталітет етносу, концепти, що склалися впродовж віків. Мова і культура перетинаються на шляху відображення ментальності нації. Вони мають національнокультурну функцію, завдяки якій відбувається формування національної самосвідомості, де рецепція різноманітних концептів репрезентує мовну картину світу.

Метою статті є актуалізувати значення художнього перекладу у формуванні світової культури на сучасному етапі.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. З 1990-х р. в Україні активізувався процес дослідження історії та теорії художнього перекладу. Видатні науковці України почали створювати підручники з теорії та історії художнього перекладу, писати монографії, проводити наукові конференції з проблем перекладу. Значний вклад у розвиток вітчизняного перекладознавства як науки вносять учені: О. Бурда-Лассен, Р. Зорівчак, В. Карабан, І. Корунець, А. Пермінова, В. Радчук С. Скрильник та ін.

Деякі учені беруть матеріалом дослідження конкретні твори і проводять їх глибокий аналіз. Так О. Радчук досліджує проблеми відображення поетичного світобачення Роберта Бернза в українських перекладах [1]; В. Савчин – новаторство Миколи Лукаша в історії українського художнього перекладу [3]; Н. Христич, Т. Харченко – художній переклад в діалозі історії та духовності (на матеріалі роману Марі-Франс Клер «П'ять майорців для мого незнайомця») [6].

Виклад основного матеріалу дослідження. Переклад – це культурна діяльність, зумовлена постійними змінами у житті міжнародної спільноти. Художній переклад – це один із видів перекладу, якому притаманні загальні характеристики перекладу, але у ньому надзвичайно важливу роль відіграє індивідуальний підхід перекладача, який є реципієнтом художнього твору і здатний розкрити і передати внутрішній світ і світогляд автора, адже в одних творах провідною ідеєю є логіка подачі подій, в інших – система художньо-стилістичних засобів, у третіх – ритмо-мелодійні засоби. Завданням перекладача є збереження художньої цінності твору, адже кожен перекладач має свій індивідуальний стиль (авторський), який за словами Н. Христич, є способом «декодування концептуальної інформації» [4].

М. Рильський писав «... переклад з однієї мови на іншу є не тільки способом збагачення духовного досвіду читачів, а й способом збагачення мови, на яку той чи інший твір перекладається» [2, с. 54]. Однак, переклад є й вірним слугою мови – та літератури-джерела.

Розвиваючи думку М. Рильського, Н. Христич та Т. Харченко зазначають, що «... під час перекладу художніх творів актуальною залишається проблема взаємодії процесів мислення людини і мови, яка і визначає культурно-історичну домінуючу структуру перекладеного твору. Художній переклад можна вважати науковою дисципліною синтезуючого типу, що поєднує взаємозв'язок та взаємодію історій й мови двох і більше народів, шукає найоптимальніші шляхи передачі духовного світу нації з урахуванням її культурних надбань, що відбилися та закарбувалися у мові» [6, с. 127]. Велику роль у перекладі відіграє сама особистість перекладача, адже «читач осягає розумом об'єкти вторинної дійсності через рецепцію індивідуально-авторських концептів, сукупність яких і формує індивідуальну картину світу митця» [5, с. 340].

Підсумовуючи у цілому завдання, які стоять перед перекладом як наукою, ми відмічаємо, що вказана дисципліна сприяє розвитку мов як феномену культури, інтерпретує культурні цінності, досліджує особливе бачення світу крізь призму національного менталітету, вираженого авторським світосприйманням, а також передає опис мовних картин світу за допомогою тих художньо-образних знаків, яким вона володіє. У перекладах основним критерієм для визначення його достовірності постає прагматичність, образність, та емотивність. Саме це дозволяє літературним критикам встановлювати адекватність/неадекватність перекладу художніх текстів.

Успішний переклад базується не на конкретній передачі тексту першотвору, а на осмисленні логіко-композиційних схем, семантико-стилістичної структури, що включає не лише окремі фонемні, слова, словосполучення, неологізми, авторські оказіоналізми чи інші мовні явища, а представляє текст у вигляді певної абстрактної моделі, яка закріплює його істотні особливості й ігнорує неістотні риси, таким чином виявляючи індивідуальний авторський стиль і зберігаючи його при перекладі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Провівши короткий аналіз теоретичних аспектів художнього перекладу, стає очевидним, що при перекладі до уваги слід брати культурний чинник, адже мова пронизана культурно-історичним змістом і водночас є продуктом культури. Художній переклад є засобом збагачення культур народів світу, забезпечення національної і світової лінгвокультурної єдності. Поширення перекладів українських авторів за кордоном і зарубіжних авторів в Україні сприяє зближенню мовних і концептуальних картин світу, що вступають у перекладацькі відносини, поглибленню спільних лінгвокультурологічних знань їх носіїв. Широке взаємне ознайомлення народів через переклади художньої літератури, взаємозбагачення контактуючих таким чином культур є передумовою зростання якості самих перекладів, підвищення їхньої мовної культури. Процес дослідження перекладів у системах сучасних світових мов сприяє досягненню більшого ступеня об'єктивності у тлумаченні відповідних мовних картин світу і налагодженні доброзичливих мирних стосунків між народами.

Отримані результати представляються перспективними для використання у подальшому вивченні теорії та практики перекладу, а також у розробці методологічних питань перекладу.

Список використаних джерел:

1. Радчук О. В. Відображення поетичного світобачення Роберта Бернза в українських перекладах: автореф. дис. канд. філол. наук : КНУ імені Т. Шевченка. Київ, 2012. 18 с.
2. Рильський М. Т. Мистецтво перекладу. Київ, 1975. 343 с.
3. Савчин В. Р. Новаторство Миколи Лукаша в історії українського художнього перекладу: автореф. дис. канд. філол. наук : КНУ імені Т. Шевченка. Київ, 2006. 18 с.
4. Христич Н. С. Переклад індивідуально-авторських лексичних інновацій як декодування концептуальної інформації (на матеріалі поетичних творів П. Тичини). Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація», 2020. № 1. С. 117–123. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-4-21>.
5. Христич Н., Скляренко О. Переклади української художньої літератури закордоном як важлива складова мовної картини світу. Тези II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 3 грудня 2020 р. / гол. ред. К. Мізін ; Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Переяслав, 2020. С. 340–343.
6. Христич Н., Харченко Т. Художній переклад в діалозі історії та духовності (на матеріалі роману Марі-Франс Клер «П'ять майорців для мого незнайомця»). Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Серія. Мовознавство. Літературознавство. № 47. Т.4. 2022. С. 126-134. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-4-21>.

Берегеч Ольга Ігорівна, здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, Україна

Науковий керівник: Лопатюк Н.І., канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови та літератури
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, Україна

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У БРИТАНСЬКОМУ ДИСКУРСІ МАС-МЕДІА

Актуальність. Хоча лінгвісти визнають, що зміни в британській англійській мові походять сьогодні з американського континенту, є деякі питання, які постійно турбують зацікавлених: наскільки великий цей вплив, на які сфери лексики він впливає, чи сприймається цей вплив як нормальна зміна і які прогнози можна зробити щодо майбутнього англійської мови за даних обставин. Відмінності між граматиною британської та американської англійської мови несуттєві та належать до таких категорій: дієслово, заперечна згода, запитання тегів, іменник, займенник, артикль, прийменник, прислівник, прикметник та словосполучення.

В даний час англійськомовна преса займає особливе положення в світовому інформаційному просторі. Обсяг текстів в англійськомовних ЗМІ значно перевищує обсяг текстів іншими мовами. Тематика публікацій в англійськомовній пресі охоплює не тільки внутрішні проблеми країни, а й сферу зовнішніх зв'язків і тому постійно знаходиться в тісному контакті з іншими мовами. Але найбільший вплив на британські медіа має американський варіант англійської мови.

Об'єкт дослідження – американський і британський варіанти англійської мови.

Предмет дослідження – проаналізувати прояв американського варіанту англійської мови в британських мас-медіа.

Мета дослідження – дослідити особливості впливу американського варіанту англійської мови в британських мас-медіа.

Завдання дослідження:

- проаналізувати лексичні особливості американського варіанту англійської мови;
- визначити граматичні особливості американського варіанту англійської мови;
- проаналізувати лексичні особливості британського варіанту англійської мови;
- визначити граматичні особливості британського варіанту англійської мови;
- визначити особливості мас-медіа;
- дослідити прояв та вплив американського варіанту англійської мови в британських мас-медіа.

Методи дослідження. У дослідженні використовувалися такі методи: порівняння, узагальнення та інтерпретація наукових джерел; порівняльний метод; інтерпретаційний метод.

Американська англійська є найпоширенішим мовним варіантом англійської мови, прийнятим національним стандартом цієї мови в США. Англійська мова в США, як і в інших регіонах її поширення, була занесена в Північну Америку британськими (переважно англійськими) колоністами в XVII-XVIII століттях, після чого під впливом різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів вона виробила ряд особливостей для кожного рівня мови.

Спостерігається подвійний вплив американської англійської мови на британську: на повсякденну лексику та на лексику функціональних різновидів.

Останніми роками багато американізмів-іменників було введено в британський вжиток:

- *cafeteria*,
- *cocktail*,
- *egghead*,
- *electrocute*,
- *highbrow*,
- *lowbrow*,
- *bedrock*,
- *come-back*,
- *jay-walker*,
- *kick (a powerful effect)*,
- *publicity (advertising)*.

Приклади використання американізмів-іменників з інтернет-видання The Guardian:

- *Cocktail of the week: Rockwell's whisky and ginger highball – recipe [4].*
- *It's huge and it can electrocute people," says Agnes Obel, settling down on a chair in a tiny, shabby dressing room [4].*
- *In praise of the lowbrow [4].*
- *'It's the bedrock': doubles fights for attention amid tournament squeeze [4];*
- *So you'd like to get into highbrow comics [4];*
- *Sacramento police accused of excessive force on jaywalker [4];*

Висновки

У словнику американської англійської є слова та висловлювання, які не використовуються у Великій Британії. Вони називаються повними американізмами. Багато повних американізмів – це назви рослин і тварин, невідомих в Англії. До іншої групи повних американізмів належать слова, запозичені з індіанських діалектів.

Ці дві групи належать до ранніх американізмів. Крім них існують ще пізні американізми, що відображають американські поняття та феномени. Повні американізми не мають еквівалентів у британській англійській. Але є й такі, які їх мають, тому що вони називають одні й ті самі об'єкти, феномени та дії. Дуже часто

слова обох варіантів різняться в написанні, виголошенні та наголосі.

Що стосується використання часів, то тут відмінності помітні між формами Simple та Perfect. За традицією, в британській англійській для опису недавніх подій використовується час Present Perfect та прислівників *already*, *just* або *yet*. У американській англійській для цих цілей може застосовуватися як Present Perfect, і Past Simple.

Погодження іменників, що позначають групу осіб з дієсловом (*team*, *people*, *army*). Такі іменники майже завжди використовуються в однині:

The committee was unable to agree.

The Clash is a well-known band [1, с. 128].

Особливості морфології дієслів: не абсолютна відповідність форм правильних та неправильних дієслів у британському та американському варіантах англійської мови (*fit*, *smell*, *spill*, *spoil*).

to light:

lit – підпалений, займаний;

lighted – освітлений;

to get – got – gotten

gotten – здобуття предмета,

got – позначення володіння ним.

Have you gotten it? (Ти дістав це?)

Have you got it? (У тебе це є?) [1, с.128].

У британській англійській мові дієприкметник минулого часу дієслова *get* є *got* [2, с. 157].

You could have got hurt!

She has got serious about her career.

BUT:

Have you got any money?

We've got to go now.

У британській англійській мові дієслово в однині чи множині може використовуватися з іменником, який відноситься до групи людей або речей (збірний іменник). Дієслово використовується у множині, коли мова йде про групу як окремих людей, а в однині, коли мова йде про групу як про єдине ціле.

My family is/are visiting from Pakistan.

My team is/are winning the match.

BUT:

The police are investigating the crime.

У британській англійській мові дієслова *have* і *take* зазвичай використовуються з такими іменниками, як *bath*, *shower*, *wash*, щоб говорити про миття, і з такими іменниками, як *break*, *holiday*, *rest*, щоб говорити про відпочинок [3].

Спостерігається подвійний вплив американської англійської мови на британську: на повсякденну лексику та на лексику функціональних різновидів. Серед проаналізованих прикладів найчастіше зустрічаються американізм-іменники (71%), рідше американізм-дієслова (18%) та американізм-прикметники (11%).

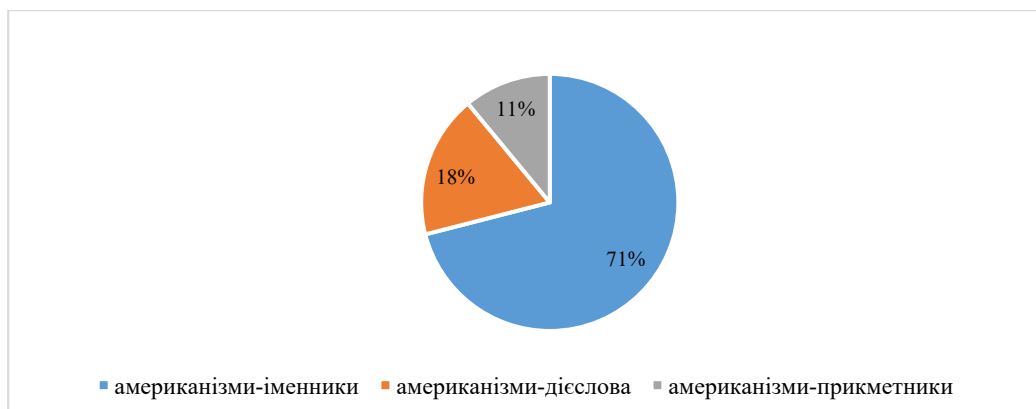

Рис. 1. Вживання американізмів як різних частин мови

Список використаних джерел:

1. Квеселевич Д. І. Практикум з лексикології сучасної англійської мови. Вінниця: Нова Книга, 2003. 128 с.
2. Jenkins J. Current perspectives on teaching world Englishes and English as a lingua franca. TESOL Quarterly. 2006. N o. 40.1. - P. 157-181.
3. McArthur T. English as a Global Language. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1998. 247 p.
4. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/international>.

Трохимчук Микола, здобувач другого(магістерського) рівня вищої освіти філологічного факультету
м. Житомир, Україна

Науковий керівник: Тараба Ірина, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та зарубіжної літератури
м. Житомир, Україна

ЛІТЕРАТУРНИЙ АНАЛІЗ «ЖИТТЯ ГАЛІЛЕЯ» КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Проблеми моральної відповідальності людини за все, що відбувається у світі, Брехт гостро поставив в драмі "Життя Галілея". За жанром - це філософська драма, в якій автор спонукає глядача до переоцінювання світогляду, відчуті відповідальність за все, що відбувається у світі. Дія п'єси відбувається в Італії доби Відродження, а образ Галілея стає символом перевероту не тільки в науці, але й в духовній культурі, в розумінні людиною свого місця на землі і у Всесвіті [1].

Галілей так характеризує епоху Відродження: "...виникло велике жагуче прагнення - дістатися до причин усіх речей... Кожен день приносить щось нове. Навіть столітні старці вимагають, щоб юнаки кричали їм у вуха про нові відкриття, що земля є нерухомим центром світу - вона рухається навколо сонця". Історія життя Галілея сама по собі драматична. Інквізиція змушує великого вченого, щоб він зрікся свого вчення. Є така легенда, що Галілей не змирився і вигукнув: "А все-таки вона крутиться!" Брехт відкидає цю легенду і показує Галілея, який зрікся своїх переконань перед судом інквізиції. Та Галілей уособлює вченого, який визнає тільки одне - свою місію служіння істині. Заради цього служіння він здатен зречтись близьких і учнів, терпіти голод і холод. Так, коли улюблений Галілеїв учень Андре звинувачує свого вчителя у зраді словами: "Нещасна та країна, у якої немає героїв", Галілей відповідає, що чесна та країна, що потребує героїв. У останніх картинах Брехт змальовує Галілея, який продовжує свою працю. Бути героєм і померти легко, набагато важче покласти на себе відповідальність за увесь світ, продовжувати працювати, навіть незважаючи, чи будуть коли-небудь використані твої відкриття. У п'єсі стикаються різні ідеї про долю людини, а сюжет побудований не тільки на розкритті значення творчості людини, а й на усвідомленні самим героєм суспільства і самого себе, свого призначення [2].

Вважаємо, що трагічна доля Галілея виявлена в тому, що автор поставив великі питання про долю науки, за яку так вболіває Галілей, і проблему відповідальності вченого перед народом, перед історією. Життєвий шлях Галілея для Брехта лише приклад, притча для поставлення великої соціально-філософської проблеми. Уважний аналіз виявляє, що драма Брехта не зовсім історична. Брехт бере відомий і популярний сюжет або історичний епізод і відбудовує філософську притчу, щоб примусити читача замислитися над важливими життєвими питаннями [3; 4].

Ще одним цікавим фактом є те, що Брехт працював над цим монологом повторно, дописуючи його. Справа у тому, що п'єса була написана раніше, але коли в 1945 році на Хіросіму було скинуто бомбу, Брехт дописав цілу сторінку цього монологу як монолог-звернення до усіх людей про відповідальність вченого за свої

винаходи, за свою працю, за науку, за те, як надалі буде використовуватися його винахід, яким би геніальним він не був. Галілей наприкінці свого життя сидить, до нього приходить його учень Сарті, який говорить йому про те, що він був правий, коли відрікся, тому що наука має лише одне мірило – вклад в науку. І той йому відповідає. (...)

Переклад монологу Галілея [5], наводимо лише деякі його уривки, які вважаємо важливими для аналізу драми:

"Наука оперує знаннями, здобутими через сумнів. Здобуваючи знання про все і для всіх, наука прагне зробити скептиками всіх. Але князі, поміщики і духовенство держать більшість населення в райдужному тумані забобонів і старих слів, бо цей туман приховує махінації цих панів. Злидні, в яких скніє більшість людства, стародавні, як гори, і з висоти амвонів і кафедр вони оголошуються такими ж незрушними, як і гори. Наше новітнє мистецтво сумніву захоплює більшість людей. Вони вирвали нам з рук телескоп і спрямували його на своїх гнобителів. (...) Виявляється, що їх можна усунути, якщо усунути гнобителів. Вони засипали нас погрозами і підкупом, якому кволі душі не могли опиратись. Але чи можемо ми відступитися від мас народу і залишитись ученими? Рухи небесних тіл стали проглядатися краще; рухи ж властителів все ще для народів незбагненні. (...) Наука, Сарті, має справу і з тією і з іншою боротьбою. Людство, яке бредє наосліп в цьому тисячолітньому райдужному тумані забобонів і застарілих слів— занадто темне, несвідоме, щоб повністю розгорнути власні сили, - нездатне буде розвинути ті сили природи, що ви їх відкриваєте. Заради чого ви працюєте? Я стою на тому, що єдина мета науки - полегшити нужденне людське існування. А коли вченим, заляканим корисливими властителами, буде досить того, щоб тільки накопичувати знання заради самого знання, то така наука стане калікою, а ваші нові машини лише призведуть до нових злиднів. (...) Як учений я мав єдину в своєму роді можливість. За мого часу астрономія вийшла на ринки і майдани. За тих абсолютно виняткових умов стійкість однієї людини могла б викликати великі зрушення. Якби я вистояв, то вчені могли б скласти щось на зразок Гіпократової присяги лікарів, урочисту присягу застосовувати своє знання виключно для блага людства! А так, як тепер, то найбільше, на що можна надіятись, – це на породу винахідливих карликів, яких можна було б наймати на будь-яку роботу. До того ж я переконався, Сарті, що мені ніколи не загрозувала справжня небезпека. Протягом кількох років я був такий же дужий, як і мої властители. Але я віддав можновладцям свої знання, щоб вони їх вживали, або не вживали, чи зловживали ними,— як їм заманеться — в їх власних інтересах".

На наш погляд, Брехт дає поштовх для роздуму над тим, для кого повинні слугувати наукові винаходи. Чи не той є справжнім вченим, хто з народом, хто служить йому на благо.

Галілео Галілей – творча людина, яка силою свого розуму сягає тих горизонтів, що закриті від пересічних людей, які не здатні подивитися на світ свіжим поглядом, побачити нове, незвичне у тому, що тебе оточує. Він невтомний трудівник, може годинами, тижнями, місяцями працювати над своїми науковими дослідженнями, постійно вдосконалюючи їх. Вивчаючи небесні світила, Галілей багато часу проводить біля телескопа, що негативно впливає на його зір, та це не турбує вченого. Він повністю захоплений науковою працею. Це Галілей, який прекрасно

розуміє, що зробив величезну помилку, відрікшись від свого вчення. Це істотно відкинуло науку назад. Не дивлячись на те, що до цього він був дряхлим старим, в останньому монолозі Галілей ставить цілу низку запитань про мету науки та відповідальність вчених, які творять цю науку. Але очевидним є той факт, що вустами Галілея до нас промовляє сам письменник.

Взявши за приклад життєвий шлях Галілея, який услід за геніальними Бруно та Коперніком прагне досягнути таємниці астрономії, Бертольд Брехт, використовуючи результати новітніх відкриттів в астрономії та фізиці своєї епохи, талановито показав нам, що вплив нових винаходів на суспільство безмежний, тому кожен учений повинен відчувати відповідальність за свої теорії та відкриття.

Брехт, всупереч традиції, різко засуджує Галілея, тому що саме цей учений, на відміну від Коперника і Бруно, маючи на руках неспростовні і очевидні для кожної людини докази правоти геліоцентричної системи, злякався тортур і відмовився від єдино правильного вчення. Бруно помер за гіпотезу, а Галілей відрікся від істини.

Задум п'єси відносить нас до тих днів, коли в пресі з'явилися перші повідомлення про експерименти німецьких учених в галузі ядерної фізики. Але не випадково Брехт звернувся не до сучасності, а до переломної епохи в історії людства, коли руйнувалися основи старого світорозуміння. У ті часи - на рубежі XVI -XVII ст. - наукові відкриття вперше стали, як оповідає Брехт, надбанням вулиць, площ і базарів. Але після зречення Галілея наука, на глибоке переконання Брехта, стала надбанням лише самих вчених. Фізика і астрономія могли б звільнити людство від вантажу старих догм, які сковували думку і ініціативу. Але Галілей сам позбавив своє відкриття філософської аргументації і тим самим, за задумом Брехта, позбавив людство не лише наукової астрономічної системи, але й далекоюсяжних теоретичних висновків цієї системи, які зачіпають корінні питання ідеології.

Список використаних джерел:

1. Bertolts Brechts Hauspostille // Bertolt Brecht: Gesammelte Werke in 20 Bänden. Bd. 8. Gedichte 1. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1967. – S. 167 – 263.
2. Чирков А. С. Бертольт Брехт: театральные диалоги. – Житомир: АСА, 1999. – 112 с.
3. Бертольт Брехт. «Життя Галілея». [3] Переклад з німецької: Зінаїда Йоффе (переклад віршованих частин та загальна редакція перекладу - Василь Стус).[4] // Василь Стус. Твори в чотирьох томах (шести книгах). З додатковими 5 і 6 (у двох книгах) томами. Том 4. Львів: ВС «Просвіта», 1994, С. ?-?) (завантажити у е-бібліотеці Ukrcenter).
4. Бертольт Брехт. Три епічні драми (Тригрошова опера; Матінка Кураж та її діти; Життя Галілея). Укладач, науковий редактор, передмова та коментарі: Олександр Чирков; Переклад з німецької: М. Л. Ліпісівський, С. Ф. Соколовська, В. О. Прищепа; керівник проекту: П. Ю. Саух. Житомир: Полісся, 2010. 293 стор. ISBN 978-966-655-545-1.
5. Brecht B. Mahagonny. Songspiel // Bertolt Brecht: Werke. Große Berliner und Frankfurter Ausgabe. Band II. – Berlin und Weimar: Aufbau-Verlag; Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. – S. 323 – 331.

Бойко Олександра Олександрівна, здобувач вищої освіти
факультету іноземної філології
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Запольських Світлана Петрівна, канд. філол. наук,
доцент, завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ ФІЛЬМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМІВ 2022 РОКУ)

Актуальність проблеми якісного та адекватного перекладу назв фільмів в останні десятиріччя зумовлена високим попитом та розповсюдженням фільмів, оригінальною мовою яких є англійська, та необхідністю їх перекладу на українську, в тому числі назв цих фільмів. Перекладачу необхідно дуже уважно перекладати фільмоніми, щоб робити їх еквівалентними до оригіналу. Фільмоніми відіграють дуже велику роль для кіноіндустрії в цілому, тому що вони служать своєрідним орієнтиром при виборі фільму (можуть вплинути на уяву глядача, яка змусить його відреагувати на кінокартину в позитивному або негативному плані, створити перше враження), вони привертають увагу потенційних реципієнтів та відображають подальший сюжет фільму. З цих причин переклад фільмонімів є відповідальним та складним процесом. Варто відзначити, що досить часто неможливо буквально або дослівно перекласти назву фільму, не позбавивши заголовок стислості або смислової ємності, а часто буває й так, що назва фільму – це взагалі фразеологізм або вислів, для яких прямого перекладу просто не існує або він є неадекватним.

Робота перекладача з назвою кінокартини містить багато особливостей, про які треба пам'ятати. Заради уникнення різноманітних конфліктних ситуацій, перекладач має бути професійно обізнаним у тонкощах специфіки перекладу назв фільмів: правильно застосовувати трансформації, звертати увагу на деталі перекладу фільмів різних жанрів; знати сюжет фільму, культуру та менталітет країн, для яких перекладають цей продукт кінематографу.

Процес перекладу назви фільму слід починати з аналізу загального сюжету та порівняння його з назвою, визначення її мети. Тільки за цієї умови можна зрозуміти, за допомогою якої трансформації буде досягнута мета використання певної назви фільму [1].

Зазвичай, перекладач, працюючи з назвами кінофільмів, може притримуватись наступних стратегій перекладу:

- 1) переклад дослівний (прямий, калькування);
- 2) трансформація (непрямий переклад).

Першим буде розглянутий саме переклад дослівний. Калькування (дослівний або буквальный переклад) – це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику [2].

Це найпростіша стратегія перекладу, яку застосовують тоді, коли мають справу з назвою, компонентами якої є слова, які можуть будуть перекладені прямо, при цьому без зміни оригінального змісту, та утворений таким чином відповідник не порушує усталених норм вживання і сполучуваності слів в українській мові, наприклад: “Heatwave” – «Спека», “Black Adam” – «Чорний Адам», “Don't Worry, Darling” – «Не Хвилюйся, Серденько», “Thor: Love And Thunder” – «Тор: Любов І Грім», “The Menu” – «Меню», “Paradise city” – «Райське місто», “The Lost City” – «Загублене місто», “Scream” – «Крик».

Також до дослівного перекладу можна віднести такі прийоми як транслітерація та транскрипція, що традиційно використовуються під час перекладу безеквівалентних одиниць. При транслітерації засобами мови перекладу передається графічна форма слова іноземної мови, а при транскрипції – його звукова форма. [3]

Ці два прийоми зустрічається при передачі власних назв, географічних найменувань та назв різного роду видань, готелів, магазинів, газет, журналів, тощо. Наприклад: “The king's man” – «Кінгс мен», “Top Gun: Maverick” – «Топ Ган: Меверік», “Morbius” – «Морбіус», “Panama” – «Панама». Проблемою при використанні транслітерації і транскрипції є те, що при графічній або звуковій передачі назви значення для реципієнтів може залишатись незрозумілим, а переклад такий буде неадекватним. Назву фільма “Vendetta” українською переклали за допомогою транскрипції, як «Вендета». На мою думку, цей переклад є не повністю адекватним, тому що слово “Vendetta” перекладається з італійської як «звичай кривавої помсти за вбитого родича» [4], тому для цього фільмоніма була би доречною інша трансформація. Також, я вважаю що переклад фільмоніму “Eraser: Reborn” як «Стирач: Відродження» не є адекватним, через відсутність слова «стирач» в українській мові, тому добір іншого еквівалента був би більш доречним.

Трансформація назви є ще однією стратегією перекладу фільмонімів. Трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту [2].

Дуже часто фільмоніми не можна перекласти дослівно. Це відбувається через відмінності в культурі та менталітеті, використання в назві гри слів або фразеологізмів, що не мають еквівалентів у мові перекладу, саме тоді й застосовують різні трансформації, деякі з яких будуть наведені нижче.

- *Додавання.* Трансформація додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі сенсу речення (оригіналу), що перекладається, та/або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують в культурі мови перекладу [2].

Фільм “Room 203” було перекладено як «Привиди Квартири 203». Перекладач додає слово «Привиди», щоб розкрити сюжет і наштотувати глядача на розуміння жанру цього кінофільму (жахи). До назви кінофільму “Abyzou” в перекладі зробили

додавання – «Заляття Абізу», з метою пояснення контексту слова «Абізу». Також серед прикладів застосування цієї трансформації можна виділити: “Ted K” – «Тед К. Унабомбер», “Ray Donovan” – «Рей Донован: Фільм».

- *Опущення (вилучення)* – виправдане з точки зору адекватності перекладу, в першу чергу норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту [2].

Переклад наступних фільмонімів демонструє застосування цього виду трансформацій: “See how they run” – «Як вони біжать», “Code Name Banshee” – «Банші»

- *Перестановки*. При застосуванні цієї трансформації лексичні елементи міняються місцями (тобто, змінюють позицію на протилежну) [2].

Наприклад: “Downton Abbey: A New Era” – «Абатство Даунтон: Нова епоха», “Lease on love” – «Кохання напрокат».

- *Заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови*. Наприклад: “Monstrous” – «Чудовисько» (зміна прикметника на іменник).

До трансформацій як ще одну стратегію перекладу фільмонімів також можна відносити повну заміну. Контекстуальна заміна - це така лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу [2].

Цей вид трансформацій використовують у разі відсутності можливості збереження прагматики, яку необхідно донести до реципієнтів, через реалії, фразеологізми, крилаті вислови тощо, значення яких розуміють лише ті, кому була адресована оригінальна кінострічка, ті, хто є частиною певного менталітету або носієм традицій та культури. Застосовуючи повну заміну, автор підлаштовує фільмонім під певну аудиторію, враховуючи їх потреби, інтереси та сферу знань. Ця трансформація є досить розповсюдженою та велика кількість перекладачів вдаються саме до неї. Фільмонім “Fall” має переклад «Над Безоднею», що вказує на сюжет, де жінки роблять сходження на височенну радіощоглу. “The Novice” перекладають як «Манія», щоб також зробити акцент саме на сюжеті фільму, в якому головна героїня страждає манією: намагається стати найкращою у всьому, що робить. Яскраво демонструють цю трансформацію також наступні зразки: “Shattered” – «Флірт з Дияволом», “They Live in the Grey” – «Екстрасенс. Справа Софі», “Initiation” – «Крик. Кривава помста», “Last seen alive” – «Погоня».

Таким чином, у цій роботі були проаналізовані найбільш поширені стратегії перекладу назв фільмів з англійської на українську мову та їх доречність й адекватність. Аналіз реалізації цих стратегій був наведений на конкретних прикладах кінофільмів 2022 року. Серед стратегій виділили переклад дослівний (калькування) та трансформації (непрямий переклад). Серед трансформацій найбільш часто вживаними є додавання, опущення, перестановки, вилучення та інші. Було зазначено, що переклад фільмонімів є дуже відповідальним процесом, який потребує значної компетенції. Також визначили, що іншою складністю, що виникає під час перекладу назв фільмів, є переклад реалій, фразеологізмів

англійської мови та лексики, що не має еквівалентів.

Список використаних джерел:

1. Бабенко О.В. Специфіка перекладу назв фільмів. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Наука. Теорія і практика. Познань, 2012. 89 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанровостилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
3. Лук'янова Т. Стратегії адаптації при перекладі назв англомовних фільмів українською мовою. Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон, 2011. 313с.
4. Словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 16.12.22).

СЕКЦІЯ 16.

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

Козловська Христина Романівна, студентка 4 курсу,
відділення “Початкова освіта”
*КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича», Україна*

Науковий керівник: Кривошина Богдан Михайлович, кандидат історичних
наук, викладач-методист
*КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича», Україна*

ФІЛОСОФСЬКА СПАДЩИНА ІММАНУЇЛА КАНТА В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ НАУЦІ (ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ)

Філософська спадщина Іммануїла Канта є ваговою складовою інтелектуальної історії людства. Сучасна українська філософія потребує фундаментального перегляду філософської спадщини Канта через численні тоталітарні упередження, які все ще існували у культурних практиках сучасного суспільства.

Метою цієї роботи є зробити короткий огляд історії кантознавства в Україні, зосередивши увагу на особливостях історичної ролі та філософії Канта. “Система критичного ідеалізму” [6], створена Іммануїлом Кантом, вплинула на велику різноманітність філософських пошуків у всьому світі. Дослідження філософської спадщини Канта в Україні починається з ХІХ ст., умовно їх поділяють на три основні періоди:

1. Ранні рецепції та тлумачення (ХІХ ст.);
2. Радянське тлумачення;
3. Сучасні інтерпретації (1991 р.) [3].

На думку авторів, необхідно окреслити особливості кожного періоду. Філософія Іммануїла Канта не була такою популярною в Україні ХІХ ст., як, наприклад, філософська спадщина Фрідріха Йозефа Шеллінга. Проте дослідження філософських надбань І. Канта в українському науково-філософському дискусі того часу, стало вагомим кроком у розвитку філософсько-наукової культури [2].

Українські філософи та вчені ХІХ ст., які цікавилися філософією Канта, здебільшого стали носіями специфічного, раціонального, трансцендентального типу світогляду, який вплинув на їхні наукові дослідження. Більшість із них були професорами різних українських університетів (Львівського, Харківського, Київського та ін.). Відомими українськими філософами того часу, хто вивчав філософію Канта були:

Петро Лодій (1764 -1829) - український філософ, педагог, правознавець. Наукову діяльність розпочав у Львівському університеті (тепер це Львівський національний університет імені Івана Франка). З 1787 по 1802 рік він обіймав посаду

професора теоретичної та практичної філософії. Після того, як австрійський уряд заборонив викладання українською мовою, він змінив посаду де почав працювати професором математики та філософії (1802-1803) [1].

Георгій Челпанов (1862-1936) - український філософ, який займався і досліджував філософію Канта, працюючи на посаді професора Київського університету. Викладаючи філософію, психологію та логіку, професор Челпанов був впевнений, що теорія пізнання Іммануїла Канта є досконалою основою психології. Його лекції широко торкалися ключових моментів гносеології Канта та можливих шляхів її практичної реалізації. Як логік, він проголосив, що основа логіки лежить в апіорних формах міркуваннях. Проте він ніколи не дотримувався теорії повної залежності існування Всесвіту від розумових і пізнавальних здібностей людини. Інтелектуально - філософське середовище України XIX ст. та рецепція німецької класичної філософії в його межах добре описані та досліджені в монографії сучасного українського дослідника історії філософії Сергія Руденка [5].

Традиція дослідження та інтерпретації спадщини Канта в українській філософії припала на 1960-ті після того, як основні філософські тексти Канта були перекладені. Перший опублікований збірник творів Канта не був вичерпним [4]. Деякі важливі тексти, присвячені релігійним проблемам, не згадувалися, незважаючи на неминучість значення цієї теми у філософській системі Канта. Одне з головних запитань Канта про людину “На що я можу сподіватися?” не згадувалося. Хоча повноцінний філософський аспект розуміння людини не може бути вичерпним без відображення цієї складової її сутності [1].

Нові українські переклади в цей період не надавалися, так само як і багато існуючих перекладів ігнорувалося та заборонялося використовувати в науковому дискусі.

Особливістю досліджень філософської спадщини Канта, було те, що твори, написані англійською, німецькою, французькою та іншими мовами дуже рідко цитувалися. На особисту думку авторів, такою особливістю було практичне втілення загального наміру радянського тоталітаризму контролювати всі можливі думки, вводячи всі висновки в “правильне русло”. Деякі “ідеологічно правильні”, тлумачення використовувалося спеціально для формування “правильної думки” у пересічного читача.

Після отримання Україною політичної незалежності від СРСР у 1991 році ідеологічний тиск зник. Українські філософи отримали можливість без обмежень досліджувати німецький ідеалізм. За роки незалежності виникло багато різноманітних спільнот. Серед них також спільноти дослідників філософії Канта. Такі спільноти функціонують у різних навчальних та наукових закладах України. У Києві є три наукові центри, які займаються дослідженням філософії Канта:

- Київський національний університет імені Тараса Шевченка. (кафедра філософії, кафедра теоретичної та практичної філософії);
- Національний університет “Києво-Могилянська академія” (кафедра філософії);
- Національний інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України [2].

Одним із найважливіших векторів розвитку цієї спільноти є переклад українською мовою найвідоміших текстів оригінальних творів Іммануїла Канта та його послідовників. Тим не менш, ця перекладацька робота лише розпочалася, і є

багато текстів, які чекають на переклад. Нині методологічний підхід до наукового дослідження філософії Іммануїла Канта принципово модернізовано відповідно до нових стратегій розвитку історії української філософії. Згадані стратегії широко описані в монографії “Сучасні методологічні концепції дослідження історії української філософії” Сергія Руденка [5].

Потужний імпульс ґрунтовному дослідженню філософії Канта в незалежній Україні надало створення в лютому 1998 р. “Кантівського товариства в Україні” - громадської організації з “відкритим членством для дослідників у сфері філософії”. Саме Кантівське товариство в Україні оприлюднило досі фрагментарні й принагідні розвідки філософії одного з класиків німецької філософії. Завдяки щорічним міжнародним Кантівським конференціям, в яких брали участь дослідники спадщини вченого з Німеччини, Австрії, України, Польщі, США, Італії, Швейцарії, Нідерландів вдалося досягти однієї з ключових цілей, що ставило перед собою Товариство - подолати ізоляцію вітчизняної філософської та суспільно-гуманітарної думки взагалі.

Діяльність Кантівського товариства в Україні позначилася і на істотному підвищенні рівня дисертаційних досліджень. Знайомство з доробком зарубіжних колег, безпосереднє спілкування з ними, відкриття “нерадянського” Канта, участь у закордонних конференціях членів Товариства усе це не могло не відобразитися на суттєвій зміні в академічній атмосфері, в якій плекання етносу академічної добросовісності тепер стало нормативним і навіть чимось самозрозумілим.

Висновок. Більшість філософських досліджень Канта, зроблених радянськими істориками філософії, були подані в загальні ідеологічні рамки, сформовані комуністичним урядом. Це стало причиною величезної кількості ідеологічних упереджень, які можна знайти в багатьох дослідженнях. Але після проголошення Незалежності і філософська думка стала незалежною. Звернення до вчення видатного німецького мислителя не було просто даниною моді, а свідчило про появу нових засадних принципів в українській естетико - теоретичній свідомості, особливо в уявленні про природу художньої творчості, специфіку прекрасного і роль митця у суспільстві. Свідченням активного творчого освоєння ідеї Канта було те, що українські дослідники не просто його цитували та використовували основні положення його естетики, а й вступали з ним у полеміку, прокладаючи тим самим нові шляхи у розвитку сучасної естетико-художньої думки України.

Список використаних джерел:

1. Кант І. Критика практичного розуму. І. Кант; пер. з нім., прим. та післямова І. Бурковського; наук. ред. А. Єрмоленко. Київ. 2004. 240.
2. Кант І. Критика чистого розуму, І. Кант; пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ. 2000. 504.
3. Малахов В. А. Етика: курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ. 2000. 383.
4. Кант І. Основа до метафізики, пер. з нім. Рубана Я. Миколаїв. 1804. 489.
5. Руденко С. В. Сучасні методологічні напрямки дослідження історії української філософії, Київ. 2013. 217.
6. Кушаков Ю.В. Система критичного ідеалізму Еммануїла Канта, част. I. Sententiae. 2002. 245.

СЕКЦІЯ 17.**ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА**

Луценко Софія Віталіївна, студентка групи АУ-21-2, Факультет української та іноземної філології та мистецтвознавства

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

АУДІО ТА ВІДЕО МАТЕРІАЛИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні та соціальні зміни, що його супроводжують, змушують здійснювати реформування системи освіти. В цьому зв'язку, першочерговою метою професійної освіти є навчити студентів самостійно знаходити та засвоювати інформацію за допомогою інформаційних технологій.

Найбільш ефективному розв'язанню зазначеної проблеми сприяє дистанційне навчання, яке здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних і телекомунікаційних технологій.

З точки зору організації навчального процесу, дистанційна освіта має багато позитивних сторін. Вона передбачає гнучкий графік навчання, необмежений інформаційний ресурс, оперативність оновлення та поповнення сайтів, можливість автоматичної перевірки знань, індивідуалізація навчання, та інші.

Особливістю дистанційного навчання є створення можливостей організації сучасного навчального процесу на рівні денного. Мається на увазі можливість отримати пояснення, роз'яснення викладачем навчального матеріалу, спілкування з викладачем і студентів між собою протягом усього періоду навчання; проведення обговорень. Це також надає можливість проведення поточного і підсумкового контролю знань, виконання спільних завдань, у тому числі дослідницького і творчого характеру, тощо. Дистанційне навчання забезпечує інтерактивність пізнавального процесу, індивідуалізацію і диференціацію процесу навчання; формування стійкої мотивації навчальнопізнавальної діяльності.

Метою навчання іноземної мови в першу чергу є можливість здійснювати безпосереднє спілкування з носіями мови, що вивчається. Спілкування включає в себе не тільки говоріння іноземною мовою (монолог), але й сприйняття мови співрозмовника на слух, зорове сприйняття співрозмовника і розуміння його невербальної мови. Навички такого комплексного сприйняття інформації є невід'ємною умовою ефективної комунікації в мовному середовищі.

Важливу роль в процесі навчання займає робота не тільки з текстом, але й робота з аудіо і відео матеріалами. Аудіювання в процесі навчання іноземної мови має конкретні завдання: лексичні, граматичні, фонетичні. Але одним з головних завдань є створення мотивації до вивчення іноземної мови. Мотивація є головною умовою при формуванні навичок аудіювання. Якщо співрозмовник відчуває потребу слухати, то це веде до максимальної мобілізації його психічного

потенціалу, загострюється мовний слух і чутливість органів відчуття, більш цілеспрямованою стає увага, підвищується інтенсивність розумових процесів.

Сприйняття людиною навколишнього світу - це комплексний процес. Він включає в себе сприйняття інформації про навколишній світ за допомогою зору, слуху, і нюху. З усієї інформації, що впливає на людину, на слух сприймається не більше 10%, візуально близько 30%, а якщо людина залучена в процес сприйняття інформації - близько 60%. Чим більша кількість каналів сприйняття задіяна, тим більший обсяг інформації ми отримуємо, і тим більше ми залучені до процесу сприйняття цієї інформації.

Модернізація освіти передбачає перехід від використання традиційних засобів передачі та отримання інформації, таких як друкований текст, дошка і крейда до сучасних електронних форм передачі та збереження інформації за допомогою мережі Інтернет. Інтернет технології стають невід'ємною частиною загальної інформаційної культури викладачів і студентів закладів вищої освіти.

Технічний прогрес останніх десятиліть дозволив вивести роботу з аудіо та відео матеріалами, як інструмент навчання іноземним мовам, на абсолютно новий рівень.

Поява персональних комп'ютерів, виникнення мережі Інтернет та специфічного інформаційно-комунікативного простору цієї мережі, відкриває нові можливості для роботи з аудіо і відео матеріалами в освітньому процесі.

У першу чергу це пов'язано зі специфікою цього нового електронного простору.

Сучасний рівень розвитку мережі характеризується такими особливостями як:

- мультимедійність,
- інтерактивність,
- відкритість та доступність інформації,
- зручність роботи і мобільність,
- поява нових інструментів роботи з інформацією,
- нові способи організації інформації.

Нові можливості мережі відкривають перспективи для використання аудіо та відео матеріалів в освітньому процесі, надають нові інструменти для роботи.

Мультимедіа – одночасне використання різних форм представлення інформації та її обробки в єдиному об'єкті. Наприклад, в одному об'єкті може міститися текстова, аудіо, графічна та відео інформація, а також, можливо, і спосіб інтерактивної взаємодії з нею.

До мультимедійних форм подання інформації можна віднести:

- відео (відеоряд у поєднанні з аудіо рядом),
- з'єднання відео і тексту,
- з'єднання статичного зображення і тексту,
- з'єднання статичного зображення і музики,
- з'єднання зображення, музики і тексту і т.д.

Нові інструменти роботи з інформацією дозволяють пов'язувати воедино аудіо, відео матеріали, тексти і текстові завдання, ілюстрації, анімації і т.д. в єдиний інтерактивний комплекс: відео супроводжуване «інтерактивними» субтитрами, навчальні програми, що дозволяють бачити результати своєї роботи в режимі

реального часу, тощо.

Студент може вибирати матеріал і спосіб роботи в межах обраної теми, і може вирішувати сам, скільки разів прослухати або переглянути обраний аудіо або відео фрагмент.

Сучасні інформаційні технології дають нові інструменти роботи з матеріалами (наприклад, студент може управляти сюжетом відеоролика в режимі реального часу).

Таким чином, нові електронні технології суттєво вплинули на процес навчання сьогодні. Розробка, впровадження та вивчення нових можливостей інформаційних технологій в освітньому процесі є пріоритетним напрямком активного дослідження вчених різних країн світу.

Використання дистанційного навчання в освітніх програмах було досить проблематичним питанням, оскільки живе особисте спілкування між викладачем і студентом було відсутнє. Сьогодні ця проблема вирішена за допомогою найсучасніших інструментів для синхронного та асинхронного зв'язку, які удосконалюються з кожним днем задля підвищення інтерактивності. Слід зазначити, що тільки завдяки поєднанню педагогічних знань і сучасних технологій можна реалізувати успішний курс дистанційного навчання іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. Андреев А. А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях: дис. доктора пед. наук: 13.00.02 – теория и методика обучения (создание и использование средств обучения) / Андреев Александр Александрович. [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://www.dissercat.com/content/didakticheskie-osnovydistantsionnogoobucheniya-v-vysshikh-uchebnykh-zavedeniyakh>.
2. Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: навч. пос. / В.М.Кухаренко, О.В.Рибалко, Н.Г.Сиротенко. – Х: НТУ «ХП», «Торсінг», 2002. – 320 с.
3. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів: навч. посібн. / В.В.Вишнівський, М.П. Гніденко, Г.І. Гайдур, О.О. Ільїн. – К. : ДУТ, 2014. – 140 с.

Галицький Данило Сергійович, здобувач вищої освіти
дошкільного та технологічного факультету

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

Науковий керівник: Сіденко Юлія Олександрівна, доктор філософських наук
зі спеціальної освіти, старший викладач кафедри дошкільної освіти КДПУ

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

На сучасному етапі розвитку спеціальної освіти постає питання діагностики розладів аутистичного спектру та виявлення особливостей формування психічних функцій, розвитку емоційно-вольової сфери, соціальних відносин, комунікативної поведінки, що має велике науково-практичне значення.

Дослідженням дітей з розладами аутистичного спектру займалися: О. Аршатська, Н. Базима, М. Ліблінг, К. Лебединська, І. Мамайчук, К. Островська, Л. Рибченко, Ю. Сіденко, В. Синьов, Т. Скрипник, В. Тарасун, М. Шеремет, Д. Шульженко, А. Хворова та ін. На думку вчених, наявність розладів аутистичного спектру призводить до появи особливих труднощів у побудові корекційного підходу, розробці педагогічних умов, формуванні когнітивного компоненту, соціалізації, навчальної поведінки.

Спектр аутистичних розладів – це «багатоманітний різновид відмінностей, відхилень і порушень, центральним і спільним для яких є порушення соціальної інтеграції та небажання (навіть острах) дітей з розладами аутистичного спектру вступати в будь-який контакт із суспільством, зокрема зі своїм оточенням», – стверджує Д. Шульженко [188].

Для дітей з розладами аутистичного спектру необхідне створення спеціальних педагогічних умов, що зможуть забезпечити формування пізнавальної готовності до навчальної діяльності. У наукових працях вчений В. Синьов виокремив психолого-педагогічні умови для дітей з розладами аутистичного спектру:

- врахування індивідуальних особливостей дитини;
- характер сімейного виховання, етнопсихологічного стилю родини та її орієнтації на позитивний розвиток дитини з розладами спектру аутизму;
- розуміння всіма учасниками соціальної комунікації (батьками, родичами, друзями сім'ї, педагогами, тренерами та іншими людьми, що оточують дитину) про можливості дії негативних факторів їхнього особистого впливу на світосприймання, виникнення страхів, фобій, агресії та самоагресії дитини;
- унеможливлення процесу усамітнення дитини, як такого, що всіх влаштовує і, до речі, який пояснює використання дитиною з розладами аутистичного спектру особливих прийомів впливу: провокації і маніпуляції в якості основних і свідомих інструментів досягнення бажаної мети;
- визначення структури індивідуальної діяльності дитини за основними її компонентами: мотиви, установки, планування, виконання, результат, перевірка (превентивний, поточний та підсумковий самоконтроль), виправлення помилок.

- врахування ступеня значущості особистої діяльності дитини для задовільного психофізичного стану (настрою, тону, спілкування, мовлення, поведінки, включення у гру тощо) [1].

На думку В. Тарасун, першочерговими умовами для здійснення розвитку, навчання і соціалізації дітей розладами аутистичного спектру постають такі завдання:

- вивчення природи дитинства дитини з розладами аутистичного спектру як соціокультурного феномену (а не просто явища);
- аналіз закономірностей, механізмів і умов засвоєння дітьми з розладами аутистичного спектру здобутків освіти і культури як процесу, здійснення якого можливе на основі поняття про детермінацію і самодетермінацію психічного розвитку;
- визначення культурно-утворюючих засад проектування корекційно-розвивального і превентивного навчання даної категорії дітей;
- виявлення джерел особистісного зростання дітей з розладами аутистичного спектру і значущих для неї дорослих в умовах сімейного виховання;
- організація навчального процесу і особливого педагогічного середовища;
- координація співпраці спеціалістів і родини дітей розладами спектру аутизму;
- уточнення системи психолого-медико-педагогічного супроводу;
- визначення організаційно-економічних аспектів розвитку, навчання і соціалізації дітей з розладами аутистичного спектру [3].

Для успішного здійснення корекційної роботи з дитиною з розладами аутистичного спектру дошкільного віку Д. Шульженко виділяє такі педагогічні умови:

- позитивний емоційний контакт дорослого і дитини;
- застосування способів передачі інформації, а також вибір завдань, які відповідають інтелектуальним та віковим можливостям дитини;
- вибір відповідного доступного для сприйняття дитиною способу подання інформації [4].

У наукових дослідженнях Ю. Сіденко визначає педагогічні умови формування пізнавальної готовності до навчальної діяльності дітей з розладами аутистичного спектру, а саме:

- використання корекційних технологій (програма ТЕАССН, АВА-терапія, метод альтернативної комунікації PECS, сенсорна інтеграція, розвиток міжособистісних стосунків (Relationship Development Intervention, RDI));
- створення емоційного контакту та виявлення мотиваційних стимулів на всіх етапах взаємодії дітей з розладами аутистичного спектру старшого дошкільного віку;
- виокремлення завдань згідно індивідуальним особливостям та можливостям дітей з розладами аутистичного спектру старшого дошкільного віку;
- системність та послідовність формування компонентів пізнавальної готовності до навчальної діяльності у дітей з розладами аутистичного спектру старшого дошкільного віку [2].

Таким чином можемо зробити висновок, що «педагогічні умови» – це зовнішні та внутрішні обставини, які забезпечують функціонування та розвиток навчально-виховного процесу з дітьми з розладами аутистичного спектру старшого

дошкільного віку, що вимагає певного упорядкування – організації. У практичному досвіді спеціальної освіти триває постійний пошук відповідних моделей навчання дітей з розладами спектру аутизму. Для цієї категорії дітей повинні бути розроблені та впроваджені ефективні педагогічні умови корекційної роботи, які б враховували нейропсихологічні та психолого-педагогічні характеристики дітей з розладами аутистичного спектру.

Список використаних джерел:

1. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. Київ: «Леся», 2010. 779 с.
2. Sidenko Y. Pedagogical conditions for the formation of cognitive readiness for learning in senior preschoolers with autism spectrum disorders. Scientific horizon in the context of social crises: proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference. Tokyo. Japan. 2020. №2 (29). P. 54-57.
3. Тарасун В. В. Морфофункціональна готовність до школи дітей з особливостями в розвитку. Київ, 2008. 302 с.
4. Шульженко Д. І. Аутизм – не вирок. Львів: Кальварія, 2010. 224 с.

Дубініна Марина Вікторівна, здобувач вищої освіти факультету філології
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна

Науковий керівник: Гришкова Раїса Олександрівна, доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри іноземних мов
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

У вересні 2021 року на базі Волинського національного університету імені Лесі Українки відбувся Круглий стіл у рамках розширеного засідання підкомісії з обліку і оподаткування Науково-методичної комісії з бізнесу, управління та права, де було обговорено широкий круг проблем, пов'язаних з підготовкою бухгалтерів у сучасних умовах, зокрема підходи до подальшого розвитку рівня володіння випускниками іноземною мовою. Вивчення іноземної мови професійного спрямування є просто необхідним компонентом професійної діяльності фахівця з обліку і оподаткування, адже ще з 1973 року та до сьогодні Фонд Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS Foundation) розробляє інтернаціональні стандарти ведення бухгалтерського обліку, застосування яких бухгалтерами в практичній діяльності вимагає високого рівня володіння англійською мовою.

Саме через це суттєво підвищуються вимоги до викладання іноземної мови для студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у закладах вищої освіти. Зміна соціокультурного контексту іноземної мови, нові запити стейкхолдерів щодо рівня володіння нею зумовлюють необхідність якісної зміни професійної підготовки майбутніх бухгалтерів [1]. Одним із способів інтенсифікації навчальної діяльності студентів, підвищення рівня їхньої мотивації до вивчення іноземної мови, що розвивають активність та творчість, вміння командної роботи є компетентнісний підхід до вивчення іноземних мов. Формування ключових компетенцій студентів є одним із найважливіших завдань, які стоять перед закладом вищої освіти, що здійснює підготовку за спеціальністю «Облік і оподаткування» у зв'язку з модернізацією вітчизняної освіти. Саме тому актуальним стає питання компетентнісного підходу освіти.

Під компетентнісним підходом в освіті розуміється метод навчання, який спрямований на розвиток у студента здібностей вирішувати певного класу професійні завдання відповідно до вимог особистісних професійних якостей: здатність шукати, аналізувати, відбирати та обробляти отримані відомості, передавати необхідну інформацію; володіння навичками взаємодії з оточуючими людьми, вміння працювати у групі; володіння механізмами планування, аналізу, критичної рефлексії, самооцінки своєї діяльності у нестандартних ситуаціях чи умовах невизначеності; володіння евристичними методами та прийомами вирішення проблем [2].

Компетентнісний підхід у вивченні іноземної мови розвивається як альтернатива традиційному навчанню, у процесі якого йде оволодіння знаннями, вміннями, навичками, що обмежують практичне їх застосування у майбутній

професійній діяльності студентів та недостатньо враховують сутність компетентності сучасної людини в умовах розвитку євроінтеграції.

Для грамотного використання компетентнісного підходу потрібна значна підготовка, створення міцної мовної бази у студентів, що здійснюється у системі навчання у ЗВО. Вивчення іноземних мов при підготовці фахівців з обліку і оподаткування має бути спрямовано на розвиток комунікативної компетенції, що включає мовну компетенцію, тобто, здатність ефективно використовувати мову, що вивчається як засіб спілкування і пізнавальної діяльності.

Компетентнісний підхід у вивченні іноземних мов дозволяє перетворити сучасного студента з пасивного елемента освітньої системи на активного учасника освітнього процесу, де він навчається формувати свій світогляд, досягаючи накопичений людством досвід за допомогою традиційних джерел інформації та нових технологій, а викладач виступає в ролі радника, опонента та консультанта. Саме компетентнісний підхід дозволяє не лише отримати певний обсяг знань, а й навчає студента найголовнішому – вмінню самостійно мислити та самостійно набувати знання [3]. Отже, компетентнісний підхід висуває перше місце не поінформованість студента, а вміння вирішувати професійні проблеми.

Для студентів нелінгвістичних закладів вищої освіти основними цілями навчання є формування іншомовної компетенції, яка є однією з основних складових іншомовної комунікативної компетенції, а також уміння працювати з інформацією.

У рамках компетентнісного підходу є технології, які, як ми вважаємо, сприяють формуванню іншомовної компетенції, а також дозволяють розвивати вміння працювати з інформацією, критично мислити та вирішувати проблеми, працюючи при цьому в команді. Серед цих технологій виділяється технологія розвитку критичного мислення через читання та письмо, тому що, її метою є використання тих засобів читання та письма, які необхідні для розвитку іншомовної компетенції [4, 5]. Метою даної технології є формування навичок критичного мислення за допомогою інтерактивного включення студентів у освітній процес. Одним із дієвих шляхів вирішення цього завдання є впровадження у навчальний процес технології розвитку критичного мислення. У зв'язку з цим актуалізується проблема методики викладання іноземної мови у немовних закладах вищої освіти з урахуванням застосування активних методів навчання, і зокрема, педагогічної технології розвитку критичного мислення через читання та письма.

Ця технологія базується на комунікативно-діяльному принципі навчання, що передбачає діалоговий, інтерактивний режим занять. Деякі прийоми та стратегії даної технології успішно застосовуються під час вивчення іноземної мови студентами спеціальності «Облік і оподаткування» у Миколаївському національному аграрному університеті. Для ефективного застосування цієї технології використовуються групові форми роботи. Активно застосовуються такі прийоми як «Кошик» ідей, понять, імен..., «Складання кластера», «Написання есе», «Шість капелюхів мислення» та інші. На наш погляд, така робота дуже близька і зрозуміла студентам спеціальності «Облік і оподаткування», які добре сприймають схематичне структурування інформації (прийом «кластер»). Як завершальний етап студенти пишуть есе, узагальнюючи свої думки з цієї теми, що сприяє усвідомленню виконаної роботи.

Приєм «Кластер» активізує студентів та урізноманітнює навчальну

діяльність, що сприяє підвищенню мотивації до вивчення іноземних мов. У ході експериментальної роботи нами було зазначено, що студенти спеціальності «Облік і оподаткування» Миколаївського національного аграрного університету охоче беруть участь у таких формах роботи, що, безперечно, впливає на ступінь успішності оволодіння іншомовною комунікацією.

Таким чином, розглянута технологія вивчення іноземної мови студентами спеціальності «Облік і оподаткування» в рамках компетентнісного підходу, дозволяє перетворити сучасного студента на активного учасника освітнього процесу, здатного вирішувати професійні завдання певного класу, і як ми припускаємо, сприяє формуванню іншомовної компетенції.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України МОН створило концепцію розвитку англійської в університетах Міністерство освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipuskuvikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi>.
2. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – 220 с.
3. Дудікова Л.В. Сучасні підходи викладання іноземних мов на нефілологічних спеціальностях вищих навчальних закладів. URL: znpkhist_2012_6_16.pdf.
4. Гринюк Г.А. Відбір навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів. *Іноземні мови*. – 2007. – № 2. – С. 30–34.
5. Faten Al Nadzhar, Liaska O., Prokopova O., Hutsol T. Developing Media Competency through Media Education among University Students. *Official Proceedings of ICMC 2018 -1st International Conference on Media and Communication*, 19-21 March 2018 - Abu Dhabi, UAE. Pp. 225-231.

Омел'яненко Євгеній Костянтинович, здобувач вищої освіти
факультету машинобудування
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ, Україна

Науковий керівник: Дмитришин Ірина Сергіївна, асистент кафедри
Математики та моделювання
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ, Україна

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ДИСЦИПЛІНИ МАТЕМАТИКА В ОСНОВНІЙ І СТАРШІЙ ШКОЛІ ЗАДАЧ ПАТРІОТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Україна - наша Батьківщина і, нажаль, зараз вона переживає не найлегший свій час. Всю свою історію наш народ боровся за свою самостійність та незалежність. Наразі кожен повинен виховати в собі незалежність свого духу. Найважче у наш час саме дітям. Їх треба підтримувати та формувати їх патріотичний дух, бо в їхніх жилах тече кров незламного народу, саме цю непереможність треба зрощувати та зміцнювати.

Хоч зараз батьки є основними постачальниками мотивації та повчання, не варто забувати про роль вчителя у патріотично-виховній роботі з учнями. Формування патріотичних поглядів має впроваджуватись на заняттях з всіх предметів впродовж програми навчання. Ми ж зосередимося на розгляді дисциплін математичного циклу.

Провівши аналіз сучасних підручників з математичних дисциплін в основній та старшій школі, було виявлено, що кількість задач, спрямованих на патріотичне виховання молоді, є недостатнім. Тож актуальність нашого дослідження є великою та гостро необхідною в українській сучасності.

Розглянемо можливість впровадження патріотичних задач в програму дисципліни "Математика" для учнів основної та старшої школи. Ми радимо вчителям формулювання постановок навчальних завдань фокусувати на волонтерській діяльності або на спроможності підприємств надавати послуги військового характеру. В якості ілюстрації нашої ідеї пропонуємо декілька формулювань навчальних задач з різних тем та різних класів навчання для учнів, які легко можуть використати вчителі під час уроків.

Задача 1 (Тема: Скалярний добуток векторів). Волонтерський штаб закуповує військовий тактичний одяг та взуття для бригади ЗСУ. Протягом означеного періоду часу було придбано 124 бронезилети, 302 тактичних шолома та 522 пари чоловічого зимового тактичного взуття. Згідно з видатковою квитанцією вартість одного бронезилета складає 15000 гривень, тактичний шолом вартує 13500 грн, а зимові тактичні берці 3900 грн. Обчисліть бюджет, який витратив волонтерський штаб на оплату квитанції.

Задача 2 (Тема: Проценти). Начальник військової частини, що налічує 385 військовослужбовців, отримав наказ відправити 18% особового складу військовослужбовців у відпустку. Скільки чоловік зможе піти у відпустку?

Задача 3 (Тема: Теорема множення ймовірностей). Ймовірність потрапляння в

ціль при одному пострілі дорівнює 0.7. Яка ймовірність потрапляння в ціль підряд двох снарядів, що розірвалися, якщо випадки не розірвання снаряду трапляються у 6% випущених снарядів.

Прикладом впровадження в дисципліну Алгебра задач патріотичного спрямування, є задачі, які мають фізичний зміст. До таких задач можна віднести задачі на рух та обчислення механічних параметрів матеріальних точок за допомогою похідних.

Задача 4 (Тема: Застосування похідної). Проводиться спостереження за штурмовою бригадою ворога та з'ясовано закон її руху $S(t)=2t^2+2t+1$. Визначити з якою швидкістю та прискоренням рухається ворог, з'ясувати через який проміжок часу швидкість його руху складе бкм/год.

Ми вважаємо, що кожен повинен вносити свій внесок у нашу Перемогу, не обов'язково зі зброєю на фронті, а будуючи нову, вільну розумом державу, що поважає та буде готова захищати свої землі та здобутки усіма своїми можливостями.

Розновська Юлія Миколаївна, здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Україна

Науковий керівник: Грижак Л.М., кандидат філологічних наук, доцент
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Україна

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

В англійській мові, як і в будь-якій іншій мові, особливо розмовній, існує багато ідіом, кліше та сталих виразів, які використовують мовці. Всім відомо, що ідіоми пов'язані з культурою. Даний факт забезпечує уявлення про історію та світогляд мови країни, яка вивчається. До того ж, в учнів старшої школи виникають певні труднощі засвоєння даних мовних одиниць через їх складність перекладу і часту відсутність еквівалентів в українській мові. Беззаперечно, вивчення ідіом є чудовою можливістю засвоєння не лише мови як інструменту для спілкування, але й культури людей, які нею розмовляють, що є надважливим елементом у розвитку однієї із здібностей 21-го століття – культурної свідомості.

Слово «ідіома» походить від давньогрецького слова «*idiōma*», що означає «особливість, унікальність». «Ідіома – це стійкий, властивий тільки цій мові вираз, що незалежно від значення слів у ньому передає єдине поняття і здебільшого дослівно іншими мовами не перекладається» [1].

Ідіоматичні вирази входять до розділу *formulatic language*. Дослівний переклад цього поняття «формула спілкування» або «мовленнєвий шаблон». Таким чином, можна сказати, що *formulatic language* містить в собі незмінні і неподільні вирази, які є єдиною мовленнєвою одиницею, а не сполученням декількох різних слів.

Щоб правильно перекласти ідіоматичний вислів, необхідно повністю відійти від структури речення, його лексичної побудови, повністю зрозуміти думку, яка прихована в цьому реченні, і максимально грамотно висловити її в літературній формі, наближеній до оригінальної.

Багато англійських ідіом засновані на аналогіях і метафорах. Щоб зрозуміти справжнє значення ідіом, їх потрібно вивчати в контексті. Наприклад: коли проект починають, його «*get the ball rolling*» (дослівно: змушують шар котитися), або «*get off the ground*» (дослівно: «відривають від землі»). Якщо проект відкладають, то його «*put on hold*» (дослівно: «ставлять на очікування»). Якщо ж проект повністю розпочався і успішно розвивається, то він *in full swing* (дослівно: на всіх парах). А якщо проект виявився неуспішним, то його не закривають, а *pull the plug* (дослівно: висмикують штепсель). Ідіоми часто асоціюються з конкретними образами, характерними тільки для англійської мови. Хоча, неможливо не погодитись, що завжди можливо зберегти це зображення, тому пов'язаний із ним вміст має бути подано з абсолютною точністю.

«В більшості випадків, ідіоми використовуються носіями мови, але для тих, чия рідна мова не англійська, може бути проблематичним знайти правильне слово у потрібний час, можна розгубитися, тому важливо знати коли і як вживати ідіоми» [2].

Вивчення фразеології охоплює такі провідні загально-дидактичні принципи: науковості, систематичності й по-слідовності, наступності й перспективності, зв'язку теорії з практикою, наочності, свідомості, доступності. Разом з тим, у зв'язку зі специфікою лексико-фразеологічних явищ, рекомендується використовувати методичні принципи відбору фразеологізмів. До критеріїв підходу відносимо: етап засвоєння фразеологізмів учнями; доступність фразеологізмів для розуміння; наявність мовних одиниць в завданнях, текстах; виховне значення фразеологізмів.

Підсумовуючи, зробимо висновок, що вивчаючи фразеологічні одиниці учні старшої школи формують глибоке розуміння походження різноманітних сполук слів, їхньої семантики та функцій. Даний процес має вплив на збагачення мовлення учнів чудовим запасом влучних виразів, які сприяють розвитку емоційності та образності висловлення.

Процес ознайомлення з фразеологічними одиницями повинен містити наступні особливості: фразеологізм – це цілісний елемент, який не ділиться на частини; слова, що утворюють фразеологізм не пояснюють значення виразу; фразеологізм має спільні ознаки зі словом за значенням та використанням; фразеологізм має чітке стилістичне забарвлення.

Список використаних джерел:

1. Melnychuk, O. S. (1974). Dictionary of foreign words. Kyiv: URE, 776 p.
2. Goddard, C. (1995). Business Idioms International, Prentice Hall International. 141 p.
3. Черниш В.В. Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу. Київський національний лінгвістичний університет. 2012. №4. С. 11.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін.; за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ.: Ленвіт, 2013. С.316-317.

Мартинишин Аліна, студентка 2 курсу факультету педагогічна освіта
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Науковий керівник: Кірсанова Олена, викладач
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

РОЛЬ І МІСЦЕ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ ЛЮБОВІ ДО УКРАЇНИ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У світлі гострої військово політичної та соціальної кризи, що склалися в нашій країні, є багато проблем, це є проблеми виховання любові та поваги до свого рідного краю, людина не відчуває приналежність до свого рідного краю, в неї немає бажання відстоювати, захищати свою країну, вона хоче бути осторонь від цього, зараз набувають великої актуальності. Завдання як правильно виховувати національні і загальнолюдські цінності, усвідомлення того, що ти є громадянином своєї держави, утвердження якостей громадянина-патріота України знайшли у Законі України «Про освіту», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді [4].

В даний момент в нашій державі відбуваються військові події, які спричинила російська федерація, саме тому багато учнів навчальних закладів були вимушені виїхати зі своїх міст, рідних домівок на інші території, і навіть за кордон. Для подальшого розвитку української держави, необхідно повернення кожного учня, молодої людини, для відбудови своєї країни.

Патріотичні почуття дітей зароджуються на основі прикладу їхнього оточення (сім'ї, друзів, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, спілкуються з рідними, проводять час з друзями, це для них рідне, нерозривне. Вивчаючи це ми бачимо, що в педагогічній роботі поєднано ознайомлення дітей з явищами суспільно життя, народознавства, засобами мистецтва, практичною діяльністю дітей (працею, спостереженнями, іграми, творчою діяльністю та ін.), національними, державними святами.

Якщо ми будемо дбати про розвиток національної культури, то і більше подбаємо і про розвиток загально-людських цінностей, що так необхідні нам в сучасному житті і в нашому суспільстві. У «Концепції національного виховання» зазначено, що нашою головною метою є передавати молодому поколінню соціальний досвід, збагачувати знання про духовну культуру народу. Дуже важливим є те, що наш народ з давніх-давен виховував своїх дітей рідною українською мовою, залучав різні засоби мистецтва, не забували і про національні традиції, звичаї [5]. А також залучали дітей до джерел народно декоративно прикладного мистецтва через образотворчу діяльність. Система освіти сьогодні дуже потребує проектів і програм, які впливають не лише на формування, а й на виховання національно свідомої особистості.

Аналізуючи шкільну практику ми бачимо, що велика частина педагогів переконані, що вічні поняття такі як: “Батьківщина”, “Патріотизм” повинні домінувати у житті дітей та у виховному процесі школи, для того щоб бути могутнім фактором для розбудови й утвердження Української держави.

Любов до Вітчизни починається з любові до рідного краю – місця, де людина народилася і провела свої дитячі роки життя. Ще з давніх часів українці навчали

дітей любити і берегти свою землю. Тому зараз ми повинні виховувати в учнях почуття любові до рідного міста, показуючи і оспівуючи всю його красу: багатство і родючість землі, красу природи, людей-трудівників. Щоб закладати основи патріотизму вчителі повинні розкривати учням історію рідного краю, його народу.

Видатні педагоги І.Бех, К.Чорна, А.Богуш, Н.Гавриш, К.Крутий та інші наголошували на тому, що дуже важливим в світі є об'єднувати національну історію і традиції для того, щоб зберігалась і збагачувалась культура українського народу. Дуже важливим завданням кожного педагога – це навчити учня берегти і цінувати свою історію, звичаї, дати змогу пізнати елементи загальнолюдської культури, побуту.

Якщо ми не будемо любити Батьківщину, хотіти примножувати її багатства, оберігати честь і славу своєї країни, а якщо буде потрібно – віддати життя за її свободу і незалежність, людина тоді не може бути громадянином своєї країни. Я вважаю, що кожна людина має любити свою Батьківщину, свою рідну землю, де вона вросла і провела своє життя.

Одним із дієвих засобів для всебічного розвитку учнів визнано народно-прикладне мистецтво, що є частиною народної культури. Народне мистецтво – це унікальний світ духовної цінності, де втілена духовна енергія народу.

Учитель на уроках може легко пов'язати свідомість учня зі своїм народом, його історією. Це можна зробити завдяки народному фольклору, поезії, народні традиції завдяки чому і формується патріотизм, особливо на уроках, де вивчається технологія виготовлення вишитих виробів, писаного розпису, традиційних українських страв, різних аплікацій з природного матеріалу.

Наголошуючи на значення мистецтва для різнобічного розвитку людини (а народне мистецтво є його невід'ємною частиною), відомий психолог Б.М.Теплов писав: «Мистецтво дуже широко і глибоко захоплює різні сторони психіки людини, не тільки уяву і почуття, що є само собою зрозумілим, але думки і волю» [1, с.100].

Українське народно-прикладне мистецтво набуло великого визнання у нашій країні та за кордоном. У його давніх образах, зручних утилітарних формах і динамічних образах орнаменту вміщені різні символи таємничої чарівної природи, складні перипетії нашої історії, ну і звісно краса побуту українського народу. Українські художні промисли – це одна з історично зумовлених організаційних форм народно-прикладного мистецтва. Сьогодні народно-прикладне мистецтво розглядають як важливу художню цінність, що виконує численні функції – виховну, пізнавальну, комунікаційну. Саме тому важливим є формування національно-патріотичної свідомості виховання молоді засобами народно-прикладного мистецтва.

У процесі національного виховання особистості у молодих поколінь формуються ідеали, що втілюють кращі духовні досягнення рідного народу.

Список використаних джерел:

1. Газіна І.О. Актуальність та особливості формування елементів національної самосвідомості // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. Вип.Х.-Кам'янець-Подільський: ПП.Мошак М.І., 2017.С.100.
2. Закони України «Про освіту», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>.
3. «Концепції національного виховання» <https://naurok.com.ua/vipuskna-robot-a-sutnist-i-osoblivosti-nacionalnogo-vihovannya-uchniv-ptnz-86699.html>.

Кисиличак Дарина Романівна, здобувачка фахової передвищої освіти
*Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А.Ю. Кримського
Волинської обласної ради, Україна*

Науковий керівник: Слюсарук-Літвін Світлана Сергіївна, методистка,
викладачка циклової комісії викладачів дошкільної педагогіки та фахових методик
*Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А.Ю. Кримського
Волинської обласної ради, Україна*

СПІВПРАЦЯ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ ТА ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Реформування освіти в Україні, що досить активно відбувається в останні роки, передбачає розвиток інклюзивної освіти, метою якої є створення можливості для отримання освіти дітей з особливими освітніми потребами, розвитку їх умінь, соціалізації, виключення дискримінації за будь-якою ознакою [1]. Діти, які мають особливі освітні потреби отримали можливість навчатися у закладах дошкільної, загальної середньої та професійної освіти. Для того, щоб освіта була якісною, для виявлення особливостей в розвитку дитини та їх корекції, створенні інклюзивно-ресурсні центри.

Мета дослідження. Вивчити діяльність інклюзивно-ресурсних центрів та обґрунтувати їхню важливість у системі освіти України, особливості співпраці з закладами дошкільної освіти.

Результати дослідження. Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) - це установа, яка створена для допомоги дітям з особливими освітніми потребами віком від 2-18 років щодо реалізації їх прав у сфері здобуття дошкільної, загальної середньої, професійної освіти.

Інклюзивно-ресурсні центри надають такі послуги:

• *Проводять комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини.*

Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини - збір інформації про особливості розвитку дитини з метою визначення її особливих освітніх потреб, розроблення рекомендацій щодо освітньої програми, особливостей організації психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, відповідно до потенційних можливостей дитини. До комплексної оцінки розвитку дитини входить:

1. Оцінка фізичного розвитку дитини - визначення функціональних ознак організму відповідно віковим нормам, що характеризує її фізичний стан, спосіб пересування, запас фізичних сил тощо.

2. Оцінка мовленнєвого розвитку дитини - визначення рівня спілкування, висловлювання, передавання інформації та наявності мовленнєвого порушення.

3. Оцінка когнітивної сфери дитини - визначення рівня сформованості усіх психічних процесів, що виконують функцію пізнання.

4. Оцінка емоційно-вольової сфери дитини - визначення наявності в дитини сила волі, мотивації, прагнення втілити свою ідею в життя; дослідження поведінки дитини, наявності відхилення від прийнятих у суспільстві норм та правил.

5. Оцінка освітньої діяльності дитини - визначення особливостей формування

знань, умінь, навичок дитини.

• *Надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги.* Психолого-педагогічні послуги - це групові та індивідуальні заняття, що спрямовані на становлення особистості, розвиток самостійності, формування навичок саморегуляції. Фахівці інклюзивно-ресурсного центру розробляють індивідуальну програму розвитку дитини. Корекційно-розвиткові послуги - це послуги, які надаються під час навчання особам з особливими освітніми потребами шляхом корекції наявних в особі порушень (наприклад, порушення мовлення, емоційно-вольової сфери, пізнавальної діяльності тощо).

• *Забезпечують системний та кваліфікований супровід дитини з особливими освітніми потребами.* Психолого-педагогічний супровід - це послуга, з організації навчання та розвитку дитини шляхом створення індивідуальної програми розвитку [2].

Хто ж все-таки може звернутися до інклюзивно-ресурсних центрів? До ІРЦ можуть звернутися за допомогою батьки, які мають занепокоєння щодо психофізичного розвитку дитини віком від 2 до 18 років, незалежно від наявності в дитини інвалідності чи встановленого діагнозу.

Станом на травень 2020 року в Україні створено та працювало 667 інклюзивно-ресурсних центрів. Інклюзивно-ресурсні центри були створені у всіх областях України, тож діти з особливими освітніми потребами та їхні батьки могли отримати відповідні послуги за місцем проживання. Слід зазначити, що послуги фахівцями ІРЦ можуть надаватись тільки за заявою батьків; послуги не можуть бути надані за зверненням третьої особи (вчитель, вихователь тощо). З початком повномасштабного вторгнення кількість ІРЦ зменшилася. Станом на 30 травня їх лишилося 568. Разом з тим, розширено перелік завдань центрів, їм дозволено використовувати для роботи електронні документи з мобільного застосунку «Дія», зменшено термін проведення комплексної оцінки для дітей, які були вимушені тимчасово змінити місце проживання тощо [4].

В інклюзивно-ресурсному центрі працюють практичні психологи, логопеди, вчителі-дефектологи (фахівці, з навчання, виховання, розвитку, адаптації дітей, що мають фізичні або психічні особливості), зокрема сурдопедагог (фахівець з навчання та виховання глухих і слабочуючих дітей), олігофренопедагог (фахівець з навчання і виховання розумово відсталих дітей), і тифлопедагог (фахівець з навчання і виховання сліпих чи слабозорих дітей).

Інклюзивно-ресурсні центри тісно співпрацюють з закладами дошкільної освіти щодо створення інклюзивних груп (груп, де перебувають діти з особливими освітніми потребами). Слід зауважити, що усі діти, незалежно від їх особливостей повинні здобути дошкільну освіту відповідно до Базового компонента дошкільної освіти - державного стандарту дошкільної освіти. Єдиною відмінністю в роботі з дітьми з ООП є використання найбільш прийнятних методів та прийомів, що враховують їхні можливості та потреби.

Організація освітнього процесу в групах, де перебувають діти з особливими освітніми потребами має певну специфіку: кількість таких дітей визначається рівнями підтримки та становить не більше трьох осіб. Рівень підтримки залежить від прояву труднощів у дошкільника. Підтримки першого рівня потребують діти, які проявляють труднощі I ступеня (незначні чи поодинокі). Якщо дошкільники

мають прояви труднощів II-V ступенів, їм надається підтримка другого-п'ятого рівнів. Дитина, що потребує четвертого чи п'ятого рівнів підтримки може бути лише одна в колективі групи ЗДО. Якщо дошкільникам необхідний третій рівень підтримки, їх кількість не має перебільшувати двох осіб, другий рівень підтримки - не більше трьох дітей. Дітям дошкільного віку, незначні труднощі у яких було виявлено під час перебування в ЗДО може надаватись підтримка першого рівня (за наявності письмової згоди батьків на створення команди психолого-педагогічного супроводу та відповідного рішення закладу освіти). Якщо ж зусиль закладу дошкільної освіти виявилось недостатньо і дошкільник потребує спеціальної допомоги, батькам рекомендують звернутись до інклюзивно-ресурсного центру для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини [3].

Команда психолого-педагогічного супроводу ІРЦ визначає рівень підтримки, якої потребує дошкільник з особливими освітніми потребами та складає індивідуальну програму розвитку або індивідуальний навчальний план (залежно від потреб дитини). Фахівці інклюзивно-ресурсних центрів залучаються в команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти, надають консультації та методичну допомогу педагогічним працівникам ЗДО з питань організації інклюзивного навчання.

Таким чином, інклюзивно-ресурсні центри - необхідна складова системи освіти України, оскільки фахівці, що там працюють проводять комплексну оцінку з метою визначення особливих освітніх потреб дитини, розробляють рекомендації щодо освітньої програми для неї, надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України. URL: інклюзивне навчання | Міністерство освіти і науки України (mon.gov.ua) (дата звернення: 25.11.2022).
2. Інклюзивно-ресурсні центри. Міністерство освіти і науки України URL: Інклюзивно-ресурсні центри | Міністерство освіти і науки України (mon.gov.ua) (дата звернення: 06.12.2022).
3. Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 № 530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.11.2022).
4. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.12.2022).

Зайка Дар'я Сергіївна, учениця 9 класу
 Глухівська загальноосвітня школа I-III ступенів №2
 Глухівської міської ради, Україна

Науковий керівник: Ховренко Г.М., учитель фізики
 Глухівська загальноосвітня школа I-III ступенів №2
 Глухівської міської ради, Україна

ФІЗИКА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні здобувачі освіти переважно засвоюють велику кількість навчальних матеріалів самостійно через часті загрози життю і відсутність світла. Учителі організують освітній процес так, щоб за обмежений час учні мали можливість отримати щонайбільше інформації, яка допоможе розв'язати навчальні завдання. Для цього учителями підбираються чи створюються самостійно відеоуроки та презентації.

Але такі навчальні предмети, як фізика, хімія не можливо опанувати без ретельного виконання завдань лабораторних робіт чи без експериментального дослідження явища. Адже теорія вартує зовсім мало, якщо не має практичного або візуального підтвердження.

На сьогодні розроблено різні віртуальні навчальні лабораторії. Для вивчення таких тем, як: «Рух», «Звук і хвилі», «Робота, енергія, сила», «Теплота», «Квантові явища», «Світло, випромінювання», «Електрика та магнетизм» корисно застосовувати платформу Phet Interactive Simulations [1].

Якщо виконувати окремі досліди самостійно, результати викликають подив і захоплення, а тому краще запам'ятовуються. Такі завдання учні можуть отримати в ході виконання певної лабораторної роботи, наприклад, на вказаній вище платформі, а можуть виконувати в рамках виконання проєктів з фізики. Педагоги надають учням посилання на сайти, де показані досліди з різними фізичними явищами. Матеріали для таких дослідів можна легко знайти вдома [2].

Під час вивчення тем, що пов'язані зі світловими явищами, ми проводили надзвичайні досліди, що викликали бажання осмислити фізичний зміст явища.

Так, наприклад, дуже простий, але цікавий дослід щодо зникнення монети. Беруть дві однакові посудини і дві монети. Одну кладуть під посудину, а іншу в посудину. Наливають воду і монета в першій посудині зникає. Наступна частина досліду: на монету капають воду. Дослід повторюють, але монета залишається на місці! Як пояснити це явище? Коли ми дивимося на занурений у воду предмет, то здається, що він розташований вище, ніж є насправді. Причиною є заломлення у воді світлових променів, що сприймаються оком. Тобто усе залежить від кута, під яким дивиться спостерігач. Але варто додати лише краплю води на монету, щоб рівень води над монетою став більший і дав змогу бачити монету (рис.1).

а)

б)

в)

Рис.1. Зникнення монети:

а) початок досліду; б) зникнення монети; в) наявні обидві монети

Ще один досить незвичний дослід зі зникнення склянки. Для досліду беремо дві зроблені з однакового скла склянки, щоб можна розміститися одну в іншій. Якщо налити в обидві склянки воду, то бачимо склянку у склянці. Але якщо у склянки налити олію, то меншу не можна побачити. Чому? Пояснення насправді є простим: показник заломлення скла та олії є однаковими, тому менша склянка «зникає» (рис.2).

Рис.2. Зникнення склянки в олії

Запам'ятовується дослід із відбиття світла лазера від мильної води. Відбиваючись від багатьох мильних бульбашок, промінь починає переливатися й наближатися, а розчин набуває червоного кольору (рис.3).

Рис.3. Відбиття світла лазера від мильної води

Отже, використання платформи Phet Interactive Simulations для проведення дослідів із фізики та самостійне виконання дослідів під час дистанційного навчання викликає в учнів більш стійкий інтерес до предмета та бажання детально досліджувати фізичні явища.

Список використаних джерел:

1. <https://phet.colorado.edu/uk/simulations/geometric-optics>.
2. Toys from Trash (arvindguptatoys.com).

Алексєєнко Вікторія Вадимівна, здобувач вищої освіти
дошкільного та технологічного факультету

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

Науковий керівник: Сіденко Юлія Олександрівна, доктор філософських наук
зі спеціальної освіти, старший викладач кафедри дошкільної освіти КДПУ
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогодні спостерігається велика тенденція масового збільшення кількості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. За наявності різних мовленнєвих порушень у дітей виділяється недостатня сформованість мовних функцій, психічних та когнітивних процесів, що впливають на труднощі у формуванні ігрової діяльності.

На нашу думку, використання ігрової діяльності у напрямку розвитку комунікації осіб з мовленнєвими порушеннями є актуальними тому, що під час гри у дітей з мовленнєвими порушеннями, навіть тих, яким не властиво виявляти ініціативу, відбувається активізація таких особистісних якостей, як: самостійність, ініціативність, рішучість, підвищується мотивація застосування власних знань, умінь та навичок у практичній діяльності, прагнення до самореалізації та відсутність при цьому почуття побоювання за неправильну дію або неправильно ухвалене рішення. Ігрова діяльність активізує пізнавальні процеси дітей – увагу, мислення, уяву, сприйняття протікає з урахуванням потреб не лише дітей, а й суспільства; має постійний зв'язок з практикою, знання які отримують діти – практично значимі [1].

Логопеду слід розуміти, що гра для дітей з мовленнєвими порушеннями повинна приносити радість та задоволення, а не смуток. Тому слід організувати ігрову діяльність таким чином, щоб вона якісно впливала на розвиток комунікативних навичок. Допомогти в цьому можуть наступні аспекти:

- пожвавити ігри з розвитку мовлення дозволяючи дітям фантазувати, знаходити нові способи вже відомої гри;
- створювати невимушену атмосферу в грі (не пригнічувати мовленнєву діяльність дітей);
- хвалити дитину навіть за найменші досягнення, особливо коли вона щось робить уперше;
- спостерігати, аналізувати діяльність дітей з оволодіння мовою, щоб допомогти їм оволодіти новими формами мовлення;
- будувати стосунки з дітьми на взаємній довірі, щиро розділяти їхню радість і успіхи, показувати приклади організованого мовлення [3].

У процесі ігрової діяльності у дітей з мовленнєвими порушеннями розвиваються:

- комунікативні здібності;
- уява як основа творчої діяльності;

- образна пам'ять, увага, мовлення;
- формується нестандартне мислення;
- удосконалюється координація рухів та дрібна моторика рук [2].

Ігрова діяльність базується на вірі в те, що кожна дитина має право бути такою, якою вона є, що кожна дитина має достатньо потенціалу, щоб розвиватися та бути щасливою. Розвиток мовленнєвої комунікації відбувається в міру творчого пристосування дитини до змін навколишнього світу. Розкриття творчих можливостей особливо важливо для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, оскільки їх адаптаційні та комунікативні здібності обмежені [1].

Отже, у ході правильно організованої ігрової діяльності у дітей з мовленнєвими порушеннями формуються та розвиваються комунікативні навички, зокрема, діти засвоюють нові правила та засоби спілкування, вчаться взаємодії, партнерському діалогу, співробітництву, вмінню домовлятися та працювати в парах, адекватними способами вирішувати конфліктні ситуації.

Список використаних джерел:

1. Лепеха Л. П., Городиська М. Б. Логопедичні ігри в корекційній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. Львів-Дрогобич : Посвіт. 2014. 76 с.
2. Федорак Ю., Бистранівська О. Розвиток ігрової діяльності дітей з порушеннями мовлення. Вісник Науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки. Вип. 7 : Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика : матеріали 7-ої Всеукр. наук.-практ. конф. Умань : Візаві, 2021. С. 182–184.
3. Харченко Т. Г., Демченко О. Л. Особливості ігрової діяльності у дітей з загальним недорозвиненням мовлення: погляди науковців. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. С. 175–178.

СЕКЦІЯ 18.**ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ**

Черкашина Катерина Миколаївна, здобувач вищої освіти психологічного факультету, освітнього ступеню «Магістр»
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Біла Оксана Григорівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, Україна

ВПЛИВ ДОЗОВАНИХ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДИНИ

Із запровадженням дистанційних форм роботи у різні сфери життєдіяльності люди стали менше приділяти уваги фізичним вправам та своїй активності протягом дня. Сидячий спосіб життя подвоює ризик захворюваності та смертності від ішемічної хвороби серця та інсульту. Крім того, вважається, що низький рівень активності є основною причиною ожиріння та призводить до збільшення рівня захворюваності на діабет та деякими видами раку. Користь фізичних вправ та фізичного здоров'я нині широко визнаються медичними авторитетами в усьому світі. Останнім часом зростає інтерес до ролі фізичної активності у профілактиці та лікуванні проблем психічного здоров'я [4].

Проблема психологічного благополуччя особистості мало вивчена. Психологічне благополуччя людини слід розглядати опираючись на вивчення проблеми позитивного психологічного функціонування особистості (теорії А. Маслоу, До. Роджерса, Р. Олпорта, К.-Г. Юнга, Е. Еріксона, Ш. Бюлер, Б. Ньюгартена, М. Ягоди, Д. Біррена). Під «психологічним благополуччям», на відміну від психічного здоров'я, мається на увазі суб'єктивне самовідчуття цілісності та свідомості індивідом свого буття. Дане поняття відноситься до категорії понять екзистенційно-гуманістичної психології. Основоположником цього підходу стала К. Ріфф. [5]. Вона узагальнила та виділила шість основних компонентів психологічного благополуччя особистості : самоприйняття, позитивні стосунки з оточуючими, автономія, управління середовищем, ціль у житті, особистісний ріст.

Психічне здоров'я дуже важливе для благополуччя будь-якої людини, підтримки нормальних відносин, як в сім'ї, так і в соціумі. Психічне здоров'я неможливе без фізичного здоров'я. Здоров'я, життєвий успіх і відчуття щастя в значній мірі залежить від набуття життєвої гармонійної цілісності психічного і тілесного компонентів.

Для підтримки психологічного благополуччя в умовах гіподинамії і психологічного стресу необхідна підтримка нормального стану як фізичного, так і психічного здоров'я:

– фізична активність – ранкова зарядка, загартовування, фізичні вправи

протягом робочого дня, групові ігри, прогулянки на свіжому повітрі і т.д. Такі види діяльності додають бадьорості, відновлюють працездатність;

– оптимальний режим розумової та трудової діяльності, повноцінний і своєчасний відпочинок ;

– раціональне збалансоване харчування;

– свіже повітря;

– відмова від шкідливих звичок – тютюнопаління та вживання алкогольних напоїв;

– вміння контролювати свої емоції, справлятися зі складними ситуаціями і протистояти стресовим навантаженням;

– кожна година роботи повинна супроводжуватися 5-хвилинною перервою.

Фізична активність розглядається як один з ключових факторів, який впливає на емоційний стан особистості, що допомагає зняти напругу, поліпшити настрій і розумову працездатність.

Метою нашого дослідження було з'ясувати чи мають дозовані фізичні навантаження позитивний вплив на психологічний стан людини (покращення настрою, самопочуття, підвищення активності і ін.).

Дослідження проводилося у 2022 році.

Емпірична вибірка складала 32 особи, віком 20-63 років. Серед них

15 осіб – чоловіки, жінки – 17 осіб.

Вибірку досліджуваних склали пацієнти реабілітаційного відділення, КНП «Черкаська обласна лікарня»,

Для дослідження динаміки змін показників психологічного благополуччя нами, спільно з лікарем фізичної та реабілітаційної медицини (ФРМ), реабілітаційного відділення КНП «Черкаська обласна лікарня», було розроблено програму дозованих фізичних навантажень та обрано такі методики визначення рівня психологічного благополуччя як: Шкала психологічного благополуччя К.Ріфф та Тест Самопочуття, активність, настроїв (САН).

Дослідження проходило у п'ять етапів.

1) На початку дослідження усі респонденти мали можливість оцінити свій початковий рівень таких досліджуваних показників як:

1. Шкала психологічного благополуччя людини:

• Позитивні стосунки з оточуючими;

• Автономія;

• Самоприйняття;

• Особистісний ріст;

2. Тест САН:

• самопочуття;

• активність;

• настроїв.

2) На другому етапі ми отримали та зафіксували початкові данні по кожному параметру всіх учасників дослідження.

3) На третьому етапі, отримавши результат респонденти мали змогу пройти програму дозованих фізичних навантажень протягом 15-30 хв. До комплексу вправ були включені ходьба на біговій доріжці, вправи на велотренажері, аеробіка та елементи зумби (переклад з англійської, Zumba — це фітнес-програма, яка включає

кардіо та латиноамериканські танці).

4) На четвертому етапі, по завершенню тренування, респондентам було запропоновано пройти тестування повторно, щоб зафіксувати рівень показників після виконання програми дозованого фізичного навантаження та оцінити динаміку змін у емоційній, психологічній сфері досліджуваних.

5) На п'ятому етапі ми визначали центральні тенденції зміни показників самопочуття у кожної емпіричної групи показників та порівнювали їх між собою. (Табл.1)

Таблиця 1

Центральні тенденції показників психологічного благополуччя

Показники	До фізичного навантаження	Після фізичного навантаження
Позитивні стосунки з оточуючими	71	74
Автономія	61	78
Особистісний ріст	58	71
Самоприйняття	69	74
Самопочуття	3,4	4,1
Активність	3,9	4,5
Настрій	3,7	4,2

Данні отримані було опрацьовано шляхом порівняння та визначення центральних тенденцій показників психологічного благополуччя людини. В ході проведеного дослідження було отримано такі результати зміни показників:

- Позитивні стосунки з оточуючими - підвищились у 29 осіб, без змін – 2 особи, погіршився- 1;
- Автономія – покращення результату у всіх учасників;
- Особистісний ріст – покращення відчули всі із 32 учасників;
- Самоприйняття – 27 осіб відчули покращення результату, 2 – без змін, у 2 респодентів результат знизився.

Також у рамках експерименту досліджувались такі параметри як: самопочуття, активність, настрої, за допомогою методики «Тест самопочуття, активність, настрої (САН)». Були отримані наступні результати:

- Самопочуття – покращення показника у 29 осіб, без змін – 3 особи.
- Активність – підвищення рівня показника зафіксували 32 особи.
- Настрій – підвищення відчули 28 осіб, без змін – 1, погіршення – 3.

Аналізуючи данні, що ми отримали в ході проведення дослідження, можемо вважати, що дозовані фізичні навантаження позитивно впливають на психологічне благополуччя людини. Наявні деякі відповіді щодо погіршення самопочуття, можна припустити, пов'язані з невірною технікою виконання фізичних вправ, що, як наслідок, привело до дискомфорту відчуття, а це в свою чергу мало вплив на емоційний фон людини. Як заключення, можна відмітити що прагнення до психологічного благополуччя – це важливий фактор нормального та активного життя людини. Фізична культура являє собою потужний регулятор наших психічних станів [2]. Таким чином, вивчення данної теми допоможе виявити вплив дозованих фізичних навантажень на психологічне благополуччя людей, а також їх роль в процесі формування здорової та гармонійної особистості.

Список використаних джерел:

1. Аулова В.А. «Вплив спорту на психологічне здоров'я». URL:<https://scienceforum.ru/2017/article/2017029646>.
2. Ильина, Н. Л. Влияние физической культуры на психологическое благополучие человека, Н. Л. Ильина «Ученые записки». – 2010. – №12 (70). – С. 69–74.
3. Смірнова М. «Психологічне благополуччя». URL: <https://www.psychologos.ru/articles/view/psihologicheskoe-blagopoluchie>.
4. Fox, K. The influence of physical activity on mental well-being / K. Fox // Public Health Nutrition. – 1999. – № 2 (3a). – P. 411–418.
5. Шкала психологічного благополуччя (К. Ріфф) URL: https://www.eztests.xyz/tests/personality_ryff/.

Погудіна Поліна Михайлівна, здобувач вищої освіти факультету реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Україна

Науковий керівник: Кетлер-Митницька Тетяна Сергіївна, канд. психол. наук, доцент кафедри спеціальної освіти та психології
Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Україна

ЗАХИСНІ МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

У процесі навчання в закладі вищої освіти відбувається не тільки формування загальних і спеціальних компетенцій майбутніх фахівців, але й професіоналізація їх особистості, яка передбачає, перш за все, цілеспрямований саморозвиток професійно важливих якостей та ціннісних орієнтацій. Студентам важливо навчитися самостійно і наполегливо працювати, осмислювати засвоєну інформацію, долати особисті недоліки, виховати в собі стресостійкість, відповідальність, вимогливість до результатів власної навчально-професійної діяльності. Водночас, у разі невдач у навчанні, конфліктів з викладачами та однолітками, невпевненості у власній професійній відповідності здобувачі вищої освіти нерідко несвідомо використовують такі засоби зменшення внутрішньої напруги, як механізми захисту особистості. У цьому випадку замість конструктивної поведінки, спрямованої на покращення навчальної успішності та розв'язання міжособистісних суперечностей, студенти можуть звинувачувати викладачів або інших осіб у власних невдачах, схильні до виправдовування своїх помилок. Зазвичай це провокує поглиблення конфліктів, у студентів згасає вмотивованість навчально-професійного самоствердження та самореалізації, може зникнути інтерес до навчання і обраної спеціальності.

Термін «захисні механізми» запровадив З. Фрейд в 1894 році у своїй статті «Захисні нейропсихози» (The neuro-psychoses of defence, 1894) [7, с. 49]. Л. Х'елл та Д. Зиглер наголошують, що З. Фрейд визначає захисні механізми Ego (Я) як свідому стратегію, яку використовує індивід захисту від відкритого виразу імпульсів Id (Воно) та зустрічного тиску з боку Super-Ego (Над-Я). Фрейд вважає, що Ego реагує на загрозу прориву імпульсів Id двома шляхами: блокуванням вирази імпульсів у свідомій поведінці; спотворенням їх до такого ступеня, щоб початкова їх інтенсивність помітно знизилася чи відхилилася вбік [6, с.129].

У подальшому в якості синонімів цього поняття вчені почали використовувати такі терміни: «психологічний захист»; «захисні механізми»; «психологічні бар'єри» тощо.

На думку О. Сергеєнкової, психологічний захист – це зазвичай неусвідомлюваний процес усунення або послаблення психікою людини негативних, травмуючих або неприйнятних емоційних переживань. Психологічний захист поєднує в собі протилежні наслідки для психіки людини: як позитивні, так як усуває або послаблює напруження від негативних емоційних переживань, так і негативні, бо не вирішує самої проблеми, а часто ще й ускладнює її [3].

На думку Н. Старовойтенко, психологічний бар'єр – це наслідок

невідповідності зовнішніх впливів (подразників) внутрішньому «Я» (інтересам, потребам, спрямованості особистості тощо), через що формується негативне ставлення до «подразників», прагнення захиститися від них [4, с. 283].

Існує декілька поглядів на кількість різновидів механізмів психологічного захисту. В. Зливков з колегами погоджуються з класифікацією захисних механізмів З. Фрейда, який виділяє: витіснення, регресія, реактивне утворення, ізоляція, анулювання, проекція, інтроекція, самоушкодження, альтруїстична капітуляція, сублімація [1, с. 49–52].

Через велику кількість стресових чинників студентське життя активує значну кількість механізмів захисту особистості здобувачів вищої освіти.

Г. Шульдик вважає, що студенти мають потребу в захисних механізмах, адже вони пом'якшують почуття невдачі, усувають тривожність, захищають від психічних травм, підтримують почуття адекватності та власної гідності. Але це різновид самообману, перекручування дійсності з метою захисту позитивного образу-Я. Вчена також зазначає, що механізми психологічних захистів у студентів можуть приводити до негативних наслідків: розриву стосунків з оточуючими, підвищеної чутливості до критики і стресів, невміння будувати міцні стосунки, систематичного повторення однієї й тієї ж життєвої ситуації як неусвідомленого сценарію свого життя тощо. Такі студенти потребують підтримки, бо за її відсутності може настати байдужість, ниття, напруженість [8, с. 11].

М. Фоміна стверджує, що узагальнення результатів емпіричних досліджень психологічного захисту сучасних українських студентів виявило, що в опитаних переважають деструктивні (неадаптивні) механізми: раціоналізація, витіснення, проекція, регресія, заперечення. Студентам із сильними проявами таких механізмів властиві більша вразливість, тривожність, пасивність, викривлення соціальної перцепції. Меншою мірою виражено адаптивні захисні механізми, зокрема сублімація та компенсація [5, с. 132].

Н. Семенів підкреслює, що в умовах війни студенти найчастіше застосовують такі механізми психологічного захисту, як: заперечення – часто використовувалось у початковий період воєнного часу в формулі «цього просто не може бути»; регресія, яка виявляється у підкреслено брутальних формах поведінки та спілкування; раціоналізація, яка проявляється в спробах довести, що будь які вчинки особистості є єдино вірними [2, с. 76].

Отже, як встановив аналіз психологічних джерел, захисні механізми особистості – це процеси позбавлення психіки від негативних переживань, які активізуються на несвідомому рівні, коли під загрозою опиняється цілісність «Я» особистості. На основі узагальнення результатів емпіричних досліджень вчених можна дійти висновку, що студенти використовують переважно неадаптивні механізми захисту. Зокрема, під час війни студентами частіше застосовуються саме такі механізми: регресія, заперечення та раціоналізація. Оскільки вище зазначені механізми психіки є деструктивними, виявляється перспективним їх емпіричне дослідження та пошук психологічних засобів, спрямованих на усвідомлення та корекцію захисних механізмів студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с.

2. Семенів Н. М. Визначення емоційної стійкості в студентському середовищі як необхідної риси майбутніх фахівців. *Молодий вчений*. Львів, 2022. № 5(105). С. 73–76.
3. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Загальна психологія. Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
4. Старовойтенко Н. В., Осипенко В. І., Чемерис І. А., Білик Л. І. Психологія і педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Черкаси, 2017. 322 с.
5. Фоміна М. Механізми психологічного захисту студентів. *Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки»*. 2020. Випуск 6. С. 129–133.
6. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности: основные положения, исследования и применение. 3-е изд. / Перевод С. Меленевской, Д. Викторовой. Санкт-Петербург : Питер 2008. 607 с.
7. Шевченко В., Оганян А. Захисні механізми психіки та їх взаємозв'язок з формами агресивної поведінки. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2016. № 1(16). С. 235–239.
8. Шулдик Г. О. Механізми психологічних захистів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 2. С. 1–13.

СЕКЦІЯ 19.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Русіна Анастасія Євгенівна, здобувач вищої освіти
першого медичного факультету
Дніпропетровський державний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Ніколаснко-Камишова Тетяна Петрівна, д-р. мед. наук,
доцент
Дніпропетровський державний медичний університет, Україна

ГЕМАТОЛОГІЧНІ ВІДХИЛЕННЯ, ЯК ПРОЯВИ ПАРАНЕОПЛАСТИЧНОГО СИНДРОМУ

Виявлення онкологічних захворювань на ранніх етапах їх розвитку є актуальною проблемою для лікарів всіх спеціальностей, оскільки у багатьох хворих злоякісні неоплазії виявлялися на III–IV стадіях захворювання. [1]

Злоякісні процеси супроводжуються паранеопластичними синдромами у вигляді неврологічних, ендокринних, шлунково-кишкових і гематологічних відхилень. Наявність, зокрема, гематологічних відхилень, навіть при відсутності скарг, дає підстави для проведення ретельного обстеження на предмет онкобезпеки. [2]

Гематологічні прояви і зміни в загальному аналізі крові у вигляді анемії, тромбоцитозу при онкологічних захворюваннях можуть упереджувати прояви основного процесу, а покращення стану відбувається при ефективному лікуванні. [3]

Паранеопластичні анемія, лейкоцитоз і тромбоцитоз пов'язані з продукцією цитокинів, IL-6. [4, 5]

Останні медичні дослідження сприяли розумінню формування паранеопластичних синдромів - порушення виникають внаслідок пухлинної секреції гормонів, пептидів або цитокинів, також, від імунної перехресної реактивності між злоякісними та нормальними тканинами.

Розглянуті випадки гематологічних проявів, як паранеопластичних синдромів.

Ключові слова: паранеопластичний синдром, онкогематологічні прояви.

Ретроспективно оцінені випадки з практики лікаря загальної практики - 12 пацієнтів з онкологічними захворюваннями, у яких онкологічні діагнози встановлені після обстежень, приводом до яких були зміни у загальному аналізі крові – 8 чоловіків і 4 жінок, у яких при зверненні до сімейного лікаря зі скаргами на слабкість, втрату ваги при зниженні апетиту виявлено зниження рівня гемоглобіну 75-90 г/л, ер. 3,1-2,8, лейкоцитоз – 14-18, тромбоцитоз 430-560 г/л. У 5 хворих після проведення ФКС встановлений діагноз раку сліпої кишки (гістологічно підтверджений), у 3 – рак шлунку, 2 – рак легенів з метастазами у печінку, 2- рак молочної залози з метастазами у хребці.

Пацієнти спостерігались онкологом, призначалась специфічна терапія з застосуванням антианемічних препаратів.

Висновки.

Паранеопластичні синдроми у вигляді гематологічних проявів, а саме – анемія, лейкоцитоз, тромбоцитоз - супроводжують злякисні процеси і обтяжують їх перебіг.

В зв'язку з ростом тривалості життя хворик на даний синдром частота виникнення скарг та проявлень на гематологічні синдроми буде зростати.

При проведенні профілактичних оглядів доречним є спостерігання за аналізом периферичної крові – як скринінгом тестом стану здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Guichard A, Vignon G. La Polyradiculonéurite cancéreuse métastatique. *J Med Lyon*. 1949;30:197-207 [PubMed] [Google Scholar].
2. Stewart AF. Hypercalcemia associated with cancer. *N Engl J Med*. 2005;352:373-379 [PubMed] [Google Scholar].
3. Ralston SH, Gallacher SJ, Patel U, Campbell J, Boyle IT. Cancer-associated hypercalcemia: morbidity and mortality. Clinical experience in 126 treated patients. *Ann Intern Med*. 1990;112:499-504 [PubMed] [Google Scholar].
4. Sierko E, Wojtukiewicz MZ. Platelets and angiogenesis in malignancy. *Semin Thromb Hemost*. 2004;30:95-108 [PubMed] [Google Scholar].
5. Blay JY, Favrot M, Rossi JF, Wijdenes J. Role of interleukin-6 in paraneoplastic thrombocytosis. *Blood*. 1993;82:2261-2262 [PubMed] [Google Scholar].
6. Chen MH, Chang PM, Chen PM, et al. Prognostic significance of a pretreatment hematologic profile in patients with head and neck cancer. *J Cancer Res Clin Oncol*. 2009;135:1783-1790 [PubMed] [Google Scholar].
7. Sonoda Y, Arai N, Ogawa M. Humoral regulation of eosinophilopoiesis in vitro: analysis of the targets of interleukin-3, granulocyte/macrophage colony-stimulating factor (GM-CSF), and interleukin-5. *Leukemia*. 1989;3:14-18 [PubMed] [Google Scholar].
8. Tefferi A, Gotlib J, Pardanani A. Hypereosinophilic syndrome and clonal eosinophilia: point-of-care diagnostic algorithm and treatment update. *Mayo Clin Proc*. 2010;85(2):158-164 [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].
9. Shoenfeld Y, Tal A, Berliner S, Pinkhas J. Leukocytosis in non hematological malignancies—a possible tumor-associated marker. *J Cancer Res Clin Oncol*. 1986;111:54-58 [PubMed] [Google Scholar].
10. Tefferi A, Ho TC, Ahmann GJ, Katzmann JA, Greipp PR. Plasma interleukin-6 and C-reactive protein levels in reactive versus clonal thrombocytosis. *Am J Med*. 1994;97:374-378 [PubMed] [Google Scholar].
11. Buss DH, Cashell AW, O'Connor ML, Richards F, II, Case LD. Occurrence, etiology, and clinical significance of extreme thrombocytosis: a study of 280 cases. *Am J Med*. 1994;96:247-253 [PubMed] [Google Scholar].
12. Tefferi A. Essential thrombocythemia, polycythemia vera, and myelofibrosis: current management and the prospect of targeted therapy. *Am J Hematol*. 2008;83:491-497 [PubMed] [Google Scholar].

Сидоренко Андрій В'ячеславович, здобувач вищої освіти
медичного факультету №1
Полтавський державний медичний університет, Україна

Михайленко В'ячеслав Вікторович, здобувач вищої освіти
медичного факультету №2
Полтавський державний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Борута Н.В., канд. біол. наук, доцент закладу вищої освіти
Полтавський державний медичний університет, Україна

МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДИН ГЕМОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗИ ЩУРІВ У НОРМІ ТА ПРИ ЦЕНТРАЛЬНІЙ ДЕПРИВАЦІЇ СИНТЕЗУ ТЕСТОСТЕРОНУ

Підшлункова залоза – друга за розміром (після печінки) залоза травного тракту має високу уразливість до дії різноманітних чинників, що призводять до дисфункції залози. Структурно змінені судини підшлункової залози призводять до порушення її кровопостачання, розвитку в ній дистрофічних і дегенеративних процесів, що вплине до порушення гомеостазу організму в цілому [1]. Препарат «Диферелін» використовується при лікуванні раку передміхурової залози шляхом хімічної кастрації, має опосередкований вплив на структурні компоненти підшлункової залози [2]. Він здійснює досить швидкий і ефективний вплив на гіпоталамо-гіпофізарно-гонадну вісь на найбільш високому рівні її регуляції. Тому, ми вирішили дослідити опосередковану дію препарату на судини гемомікроциркуляторного русла підшлункової залози.

Метою роботи було виявлення змін у судинах гемомікроциркуляторного русла в межах екзокринного апарату підшлункової залози інтактних щурів за умов експериментального моделювання хімічної кастрації на першому місяці дослідження.

Робота виконана на 20 білих щурах-самцях, розподілених на 2 групи: I групу склали 10 інтактних тварин, II групу, також, склали 10 тварин. Під час експерименту другій групі підшкірно вводили диферелін (трипторелін ембонат) в дозі 0,3 мг/кг активної речовини на одну тварину протягом 30 днів. Дослідження екзокринної частини підшлункової залози здійснювали відповідно до встановлених термінів. Власне матеріал для мікроскопічного дослідження брали відразу після евтаназії тварин. Подальші дії виконувалися за загальноприйнятою методикою. Матеріал ущільнювали в парафін та виготовляли зрізи на санному мікротомі МС–2 товщина зрізів 4-5 мкм. Забарвлення проводилось гематоксиліном і еозином. Морфометричне дослідження та мікрофотографування виконували за допомогою сучасного мікроскопу Віorex-3 ВМ-500Т з використанням цифрової мікрофотонасадки DCM 900 на базі адаптованих для даних досліджень програм. Статистична обробка морфометричних даних та кількісний аналіз результатів морфометричного дослідження проводили із загальноприйнятими статистичними

методами використовуючи програми Excel.

Проаналізувавши морфологічні зміни гемомікроциркуляторного русла виключно екзокринної частини підшлункової залози при введенні дифереліну наявні певні результати направленої дії. На першому місяці експерименту, артеріоли реагували дилатацією, котра проявлялася видимим збільшенням середнього діаметру просвіту судин на 4,12%, в порівнянні з інтактною групою тварин ($p < 0,05$) середні діаметри яких визначалися такими числовими значеннями - $28,01 \pm 0,63$ мкм. Відреагувала також обмінна ланка підшлункової залози, виявлялось розширення середніх діаметрів, але не настільки значно, якщо порівнювати з артеріолами. Що до капілярів, то впродовж всього першого місяця експерименту середні діаметри їх були змінені, а саме розширені, середнє значення сягало $9,31 \pm 0,21$ мкм, в свою чергу збільшуючись на 1,93%, у порівнянні з інтактною групою тварин ($p < 0,05$). Слід зазначити, що велика кількість еритроцитів спостерігалася в просвітах капіляр. Результат морфометричного дослідження встановив зміни в ємнісній ланці підшлункової залози, виявлено розширення судин. Середні діаметри судин ємнісної ланки дорівнювали $38,14 \pm 1,62$ мкм, що на 2,46% більше, в порівнянні з інтактною групою тварин ($p < 0,05$). На тридцять добу дослідження середні показники зовнішнього діаметру становили на 1,80 % було більшим від його значень на чотирнадцять добу, та на 27,76 % достовірно більшим від показників в контрольній групі тварин. Діаметр просвіту венул часточок піднижньощелепних залоз щурів збільшився на 4,70 %, від результатів попереднього терміну дослідження, що також було достовірно більшим за показник контрольної групи тварин на 42,71 %. Товщина судинної стінки була меншою від значень на чотирнадцять добу спостереження на 14,57 %, та на 25,86 % меншою від її значень в контрольній групі, її показники склали 1,29 мкм.

Висновки. Препарат диферелін викликав загальну вазодилатуючу дію на всі судни гемомікроциркуляторного русла підшлункової залози. Виявлена явна підвищена чутливість судин до дії дифереліну, проявами якої є дилатація артеріол, збільшення середніх діаметрів капілярів та розширення судин ємнісної ланки. Впродовж першого місяця експерименту відновлення морфометричних параметрів не спостерігалось.

Список використаних джерел:

1. Забудская ЛР. Нормальная МРТ анатомия поджелудочной железы. Лучевая диагностика. Лучевая терапия. 2017;3: 36-41.
2. Скотаренко ТА. Реакція сітчастої зони кори надниркових залоз білих щурів на введення препарату «Диферелін». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Методична наука в практику охорони здоров'я», м. Полтава, 22 листопада 2019 року.

Ященко Валерія Олександрівна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Явтушенко Аліна Євгенівна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Баусов Євген Олександрович, канд. мед. наук, доцент
кафедри медицини невідкладних станів, анестезіології та інтенсивної терапії
Харківський національний медичний університет, Україна

ПАРАВЕРТЕБРАЛЬНА БЛОКАДА ПРОТИ ТОРАКАЛЬНОЇ ЕПІДУРАЛЬНОЇ АНЕСТЕТИКИ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ, ЯКИМ ПРОВОДИТЬСЯ ТОРАКОТОМІЯ

Вступ. Торакотомія – це операції на органах грудної клітини, які передбачають розрізання між ребрами. Після операції настає сильний та нестерпний біль який варто купіювати за допомогою адекватної терапії. Це є основною задачею торакальних анестезіологів. Зазвичай використовується комбінація регіональної блокади та системної аналгезії. Є докази що паравертебральна блокада, зменшить ризик ускладнень при торакальних операціях. Але в даний час більша кількість хірургів використовує епідуральну блокаду. Щоб внести зміни в практику, анестезіологам потрібні дослідження, яке зможе оцінити сукупність усіх ризиків ускладнень які можуть бути пов'язані з використанням епідуральною та паравертебральною блокадою при торакальних операціях.

Мета. Порівняння двох основних методик епідуральної та паравертебральної блокад у дорослого населення, яким проводились планові торакальні операції.

Матеріали і методи. Нами було проаналізовано дослідження як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Також було проведено пошук у журналах кардіоторакальної та судинної анестезіології. Загалом оцінювалися:

1. Ефективність знеболення; 2. Частота ускладнень та смертності; 3. Кількість незначних ускладнень; 4. Перебіг післяопераційного періоду; 6. Оцінка загальної опіоїдної аналгезії та місцевої.

Результати. Нами розглянуто 14 досліджень в яке увійшли 600 учасників яким була проведена планова торакотомія. Нами було проаналізовано обидва методи, і ми з'ясували що вони мають однаковий рівень аналгезії, але є відмінності в ефективності та кількості післяопераційних ускладнень. Було проаналізовано можливі ускладнення після кожного методу аналгезії, а саме: показники летальності; серцево-судинні ускладнення; явища нудоти та блювання; свербіж шкіри; затримка сечі; переймоподібний біль; відчуття пацієнтів після втручання.

Показники летальності не були виявлені в даному дослідженні, тому оцінювались в 0%. Серцево-судинні ускладнення спостерігались в обох групах, пацієнтам яким проводили паравертебральну блокаду (ПБ) та торакальну епідуральну блокаду (ТЕБ). В групах ПБ зареєстровано у 15% пацієнтів СС ускладнень, в групі ТЕБ у 25% пацієнтів. Явища нудоти та блювання спостерігались в групі ТЕБ у 10%, в групі ПБ не було виявлено. Затримка сечі не була виявлена в обох групах.

Переймоподібний біль був зареєстрований в групі ТЕБ у 20% пацієнтів. Також було зареєстровано в групі ПБ у 10% пацієнтів.

Пацієнти отримали анкети з 10 запитаннями, які були розділені на два блоки по 5 запитань. В першому блоці були питання стосовно загально стану до втручання, в інших 5 після. В групах ПБ пацієнти відзначали незначний біль після втручання, але загальний стан та свідомість не порушені. У групах ТЕБ пацієнти мали скарги на нудоту та інколи блювання, і майже всі пацієнти відзначили значний переймоподібний біль який їх турбував декілька днів.

Висновки. Проведення паравертебральної блокади показало значне зниження розвитку ускладнень на відміну від торакальної епідуральної блокади. Паравертебральна блокада мала вищий рівень ефективності при контролі гострого болю. Не було виявлено високих показників переймоподібного болю та явищ нудоти, блювання, затримки сечі. Пацієнти групи ПБ відзначали гарне самопочуття після проведення втручання, на відміну від групи ТЕБ. Не було виявлено ознак щодо хронічного болю та летальності. Наші висновки показують, що дана тема дослідження є актуальною та потребує більш детального вивчення надалі.

Список використаних джерел:

1. Глумчер Ф., Чепкий Л., Новицька-Усенко Л. Анестезіологія та інтенсивна терапія : Підручник. 4-те вид. Київ : Медицина, 2021. 360 с.
2. Hlumcher F., Kuchyn Y., Dubrov S. Anesthesiology and intensive care : textbook. 3-те вид. Kyiv : Медицина, 2021. 312 с.
3. Yentis S., Ip J. K. Anaesthesia and Intensive Care A-Z. 5-те вид. Churchill Livingstone, 2013. 638 с.
4. V.V. U., Ye.S. K. On the issue of the division of the specialty Anesthesiology-Resuscitation. Public health of the Far East Peer-reviewed scientific and practical journal. 2020.
5. Sinitsyn M. N., Strokan A. N. Паравертебральная аналгезия. EMERGENCY MEDICINE. 2015. № 1.64. С. 169–173

Геляра Анна Валентинівна, здобувач вищої освіти І медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Тихонова Людмила Володимирівна, канд. мед. наук,
доцент кафедри неврології
Харківський національний медичний університет, Україна

УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ, МЕТОЮ ЯКИХ Є ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВИЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ МІОФАСЦІАЛЬНОГО СИНДРОМУ

Актуальність. Міофасціальний синдром – це сукупність больового відчуття та вегетативних розладів, які є відображеними з активних міофасціальних тригерних точок, із проявом дисфункції. Цей вид патології непокоїть людей переважно середнього віку. Статистика зазначає, що жінки страждають від хронічного болю в 2,5 рази частіше за чоловіків. Даний больовий синдром – поширена дисфункція, яка протягом життя тією чи іншою мірою зачіпає до 85% населення, а загальна поширеність у популяції становить 46%, наслідком цього є знижена працездатність та збільшення соціально-економічних витрат на реабілітацію хворих [1, с.13-17].

Мета дослідження: ґрунтуючись на дослідженнях метою яких є доведення важливості правильної та своєчасної діагностики, привернути увагу науковців й лікарів до цієї проблеми.

Обговорення: больові відчуття супроводжуються порушеннями з боку рухової сфери. Основою появи міофасціального синдрому являється так звана тригерна точка, те місце де м'язове волокно піддається або мікротравмам, або перенапруженням. При натисненні на цю зону з'являється як локальний так і віддалений тупий ниючий виснажливий біль, який на перший погляд не пов'язаний з тригерною точкою. При пальпації точка буде відчуватись, як невеличкий тяж або ущільнення в м'язах чи фасції.

Причинами хронічної травматизації і перевтоми мускулатури являються такі важливі фактори, як їх переохолодження, повторювані стереотипні рухи при виконанні певних професійних обов'язків, тривале їх стиснення, патології внутрішніх органів й суглобів, тоді коли м'язи людини намагаються «захистити» ушкоджене місце. Також до появи міофасціальних тригерних зон можуть приводити і затяжні психоемоційні стреси, так як вони завжди супроводжуються напругою м'язів.

Незважаючи на те, що скелетна мускулатура складає близько 40% маси тіла і виділяється близько 700 окремих м'язів - м'язова система досліджується явно недостатньо, а значущість її патології в болю недооцінюється. Ця проблема була детально висвітлена на II Конгресі європейської федерації міжнародної асоціації з вивчення болю, що проходив у Барселоні у вересні 1997 р., де було, зокрема, показано, що серед населення Данії віком від 30 до 60 років м'язовий біль відзначається у 36,9% чоловіків і 64,7% жінок, а серед населення США — 53% [2].

Виявлення даного синдрому є достатньо важкою задачею. Нерідко такі

пацієнти з-за відображеного болю попадають не до профільного спеціаліста. Так інколи тригерні точки можуть бути в жувальній мускулатурі, але при цьому хворому здається, що болить зуб.

Міофасціальний больовий синдром виявлено у 100% випадків при обстеженні хворих з неясним болем у ділянці тазу, які не страждають на будь-яку органічну патологію органів тазу. За даними А.А.Скоромця, у пацієнтів з больовими синдромами в області тулуба та кінцівок майже у 2/3 випадків виявляється міофасціальна патологія [1, с.36-38].

Вся ноцицептивна імпульсація, незалежно від свого джерела, надходить через задні корінці в нейрони задніх рогів спинного мозку, звідти вона ноцицептивними шляхами досягає центральної нервової системи. Одночасно болючі імпульси активують альфа- і гаммамотонейрони передніх рогів спинного мозку. Активація передніх мотонейронів призводить до спазму м'язів, що іннервуються цим сегментом спинного мозку. При м'язовому спазмі відбувається стимуляція ноцицепторів самої мускулатури. У спазмованих м'язах розвивається локальна ішемія, що посилює активацію ноцицепторів м'язового волокна [3].

За приклад неправильного встановлення діагнозу можна взяти гіпердіагностику остеохондрозу, це насамперед пов'язана з недооцінкою клінічної симптоматики та, навпаки, з переоцінкою діагностичного значення рентгенографії. Дійсно, у будь-якого пацієнта віком від 30 років на рентгенограмі хребта можна виявити ті чи інші ознаки остеохондрозу. Однак далеко не завжди виявлені морфологічні зміни у хребті відповідальні за болі у спині, які турбують хворого.

Для лікування міофасціального больового синдрому використовують комплексний підхід оснований на усуненні патологічних біохімічних порушень. Ціллю являється ліквідувати не їх наслідки, а причини, що попереджували самі прояви. Лікувальна тактика об'єднує фармакотерапію і немедикаментозні методики, до яких входять міофасціальна релаксація, голкотерапія, використання ультразвуку та мануальна терапія [4].

Висновок: у сучасній літературі з медицини дуже мало уваги приділяється вивченню м'язів, дана робота може привернути увагу дослідників для відкриття нових можливостей подальшого вдосконалення лікування та діагностики міофасціального больового синдрому.

Список використаних джерел:

1. Міофасціальні болі та дисфункції Том 1. Автор: Симонс Д.Г., Тревелл Ж.Г., Симонс Л.С. 2005.
2. Больові синдроми у неврологічній практиці. Олександр Вейн, Андрій Данилов. 2001.
3. Assessment of Myofascial Trigger Points via Imaging: A Systematic Review. Mazza, Dario F; Boutin, Robert D; Chaudhari, Abhijit J. 13 May 2021.
4. Intrafasciomebranal Fluid Pressure: A Novel Approach to the Etiology of Myalgias. Stig Runar Hopen. Published: August 27, 2022.

Антропов О.О., студент 6-курсу медичного факультету №1
ОНМедУ, Україна

Науковий керівник: Вадатурський М.М., асистент кафедри
травматології та ортопедії
ОНМедУ, Україна

УСКЛАДНЕННЯ ТРАВМ НИЖНЬОЇ КІНЦІВКИ, ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА

Пошкодження нижньої кінцівки є одним із найбільш тяжких пошкоджень опорно-рухової системи, що обумовлено їх анатомічними та функціонально-біомеханічними особливостями. Переломи нижньої кінцівки трапляються у 2 рази частіше, ніж переломи верхніх кінцівок, а їх ускладнення можуть загрожувати життю пацієнта, життєздатності кінцівки, або порушувати її функціонування.

Ускладнення травм нижньої кінцівки поділяються на: гострі (що є супутніми при пошкодженні), та віддалені ускладнення.

Гострі ушкодження включають:

Кровотечу, вона супроводжує всі переломи та травми м'яких тканин. Випадки тяжкої кровотечі можуть призводити до геморагічного шоку (наприклад, при переломах кісток тазу або стегна).

Пошкодження судин може виникати при відкритих, а також деяких закритих переломах, та супроводжуватись пошкодженням кровоносних судин з розвитком порушення кровопостачання.

Легенева емболія, що має високий ризик розвитку при переломах кісток тазу або стегна. Дане ускладнення є найбільш поширеним фатальним ускладненням важких переломів, стегна або тазу.

Жирова емболія, може розвинутих при переломах довгих кісток (наприклад, при переломі стегна) в кров потрапляє жирова тканина, яка призведе до жирової емболії судин легень.

Пошкодження нервів може спричинятись розтягненням, уламками зламаної кістки, гематомою при тупій травмі, або розриватися гострими фрагментами кісток. Нейропраксія - порушення нервової провідності без розриву нерва, що спричиняє рухові або чутливі тимчасові порушення з відновленням функцій приблизно, через 6-8 тижнів. Аксонотмезіс – пошкодження аксона зі збереженням мієлінової оболонки, відновлення функцій буде залежати від, ступеня ушкодження. Нейротмезіс – повний розрив нерва, що виникає при відкритих переломах. Для відновлення необхідне хірургічне лікування.

Синдром здавлювання - тканинне стиснення, що збільшується в закритому фасціальному просторі, порушуючи трофіку судин та зменшуючи тканинну перфузію (часто розвивається при розчавленій травмі та переломах з великою кількістю кісткових уламків, ускладнюється набряком). Підвищений ризик при переломах верхньої суглобової поверхні великогомілкової кістки, переломах діафіза великогомілкової кістки. Синдром здавлення може порушувати життєздатність кінцівки, та іноді призводить до необхідності ампутації кінцівки.

Інфекція – інфікованим може бути будь-який перелом, але найвищий ризик

при відкритих переломах. Гостра інфекція може призвести до розвитку остеомієліту, що суттєво ускладнить лікування.

Віддалені ускладнення включають:

Нестабільність – різні переломи можуть спричиняти нестабільність суглобів. Нестабільність порушуватиме рухи та збільшуватиме ризик розвитку остеоартриту.

Скутість та зниження обсягу рухів у суглобах, при внутрішньосуглобових переломах ушкоджується суглобовий хрящ. Нерівності суглобового хряща можуть трансформуватись в рубці, що викликають розвиток остеоартриту, та порушення рухів у суглобі. Часто скутість розвивається при необхідності тривалої іммобілізації суглоба, особливо у людей похилого віку.

Незрощення або відстрочене зрощення. Іноді переломи не зростаються, або зростаються відстрочено. Основними факторами розвитку ускладнення є: неповна іммобілізація, часткове порушення кровопостачання, та прийом пацієнтом кортикостероїдів, або гормонів щитоподібної залози.

Неправильне зрощення кісток призводить до збереження залишкової деформації. Дане ускладнення розвивається при неправильному поєднанні та стабілізації кісткових уламків.

Остеонекроз – після перелому частина кісткового фрагменту може некротизуватись, при порушенні кровопостачання. Схильність до остеонекрозу частіше, спостерігається при закритих переломах.

Остеоартрит. Переломи з пошкодженням поверхні опорних суглобів, або обумовлені зміщенням та нестабільністю суглобів, призводять до розвитку дегенерації суглобового хряща та остеоартриту.

Нерівність довжини кінцівок. У дітей дане ускладнення розвивається при переломі, що зачіпає зону зростання. У дорослих хірургічна корекція перелому (особливо стегнової кістки), може призвести до різної довжини ніг.

Профілактика включає: досягнення повної стабільності уламків, достатня іммобілізація, з моменту оперативного втручання протягом 10 діб антикоагулянтна та антиагрегантна терапія, антибіотикотерапія, виключення надмірно ранніх навантажень, на пошкодженій сегмент кінцівки, стимуляція репаративного процесу (нормалізація кровопостачання в зоні перелому), застосування в післяопераційному періоді ліпостабілізуючої терапії, застосування хондропротекторів та полівітамінів, запобігання нагноєнню в зоні перелому. На певному етапі для профілактики віддалених ускладнень необхідно проводити реабілітаційні заходи: фізіотерапевтичні процедури, лікувальна фізична культура (з розробленням рухів у суміжних із переломом суглобах), та виконання рухового режиму, бинтування еластичним бинтом для профілактики тромбоемболічних ускладнень 1,5 місяця. Також не менш важливим є контрольні огляди пацієнтів амбулаторно у строки 1,5 міс., 6 міс., 1 рік, 1,5 року. Які супроводжуються рентгенологічною оцінкою репаративних процесів у місці перелому. Надання рекомендацій щодо подальшого рухового режиму.

Висновок: Проаналізувавши інформацію можемо дійти висновку, що ускладнення травм нижньої кінцівки можуть суттєво ускладнювати процес лікування, знижувати якість життя хворого, а в деяких випадках можуть призвести до втрати кінцівки, чи взагалі до летального випадку. Тож необхідно своєчасно

проводити необхідні профілактичні та лікувальні заходи для уникнення розвитку ускладнень.

Список використаних джерел:

1. Березка М. І. Журнал «Травма» Том 12, №2, 2011. Динаміка відновлення функції після оперативного лікування суміжних та контралатеральних переломів кісток нижніх кінцівок. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/21714> (дата звернення: 16.12.2022).
2. MSD довідник. Огляд переломів [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.msmanuals.com/uk/professional/injuries-poisoning/fractures/overview-of-fractures> (дата звернення: 16.12.2022).

СЕКЦІЯ 20.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

Ставнича Наталія Володимирівна, магістрант кафедри фізичної терапії, ерготерапії

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Ящишин Зіновій Миколайович, канд. мед. наук, завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ МІО-ФАСЦІАЛЬНОГО СИНДРОМУ У ПАЦІЄНТІВ З РОЗСІЯНИМ СКЛЕРОЗОМ

Вступ. На сьогоднішній день розсіяний склероз (РС) ускладнений міо-фасціальним больовим синдромом (МФБС) залишається важким захворюванням з хвилеподібним перебігом, періодами загострення і частковими ремісіями [2-5]. Його медико-соціальне значення визначається розвитком ранньої і стійкої інвалідизації. Багаточисленними дослідженнями встановлено, що протягом перших 5 років від початку РС 56% хворих втрачають працездатність, а при збільшенні тривалості захворювання до 10 років їх кількість складає вже 90% [5, 6].

Незважаючи на значну кількість публікацій, в етіо-патогенезі РС з МФБС залишається багато проблем, без вирішення яких неможливий подальший прогрес лікування цього захворювання [4, 6]. Висвітлені «темні плями» щодо причин РС, дозволили показати напрямки подальших досліджень, оптимізувати існуючі діагностичні і терапевтичні алгоритми, особливо щодо розробки сучасних патогенетично обґрунтованих реабілітаційних схем і програм фізичної терапії (ФТ) [3, 5].

З широким впровадженням в неврологічну практику сучасних електронейроміографічних (ЕНМГ) методів дослідження, збільшились можливості, які дозволяють встановити діагноз на ранніх стадіях розвитку [3, 4], що допоможе при розробці ефективних методів лікування в найближчому часі [5, 6]. У цьому відношенні питання ФТ набувають важливого значення тому, що мають мало протипоказань та ускладнень [5].

Серед найпоширеніших методів ФТ слід вказати на застосування фізичних вправ і різноманітних фізичних факторів (аероіонізація, кріотерапія).

Тільки поодинокі роботи [1,4] стосуються оцінки частотно-амплітудної характеристики рефлекторної збудливості спінальних мотонейронів при РС. Однак, це дуже важливо, оскільки через них реалізуються прості рефлекси по

моносинаптичній рефлекторній дузі, які впливають на прояв довільної рухової активності. Тому дані ЕНМГ-дослідження про вплив ФТ сприяють більш глибокому і розумінню механізмів реалізації відповідних реакцій, оскільки це дозволяє оцінити рівень рефлекторної збудливості м'язів, до яких прикладені відповідні методи ФТ у хворих на РС з МФБС.

Мета роботи: провести порівняльний аналіз ЕНМГ-показників у хворих на РС з МФБС при застосуванні різних засобів фізичної терапії.

Матеріал і методи дослідження. Реабілітаційне лікування проходило 30 хворих віком від 21 до 54 років, що поступили у неврологічне відділення з приводу РС з МФБС. У всіх обстежених пацієнтів, при поступленні клінічно діагностовані неврологічні розлади (нижній парапарез змішаного типу) різного ступеня важкості, які були верифіковані за даними ЕНМГ-обстежень з використанням глобальної і стимуляційної методики.

20 пацієнтів були віднесені до експериментальної групи (ЕГ), яким для ФТ застосовували спеціально розроблену програму, що включає гало- і рефлексотерапію з постізометричною релаксацією м'язів (ПІРМ) протягом 30 днів. До складу контрольної групи (КГ) віднесені 10 пацієнтів з РС і МФБС, які проходили курс загальноприйнятої програми ФТ, що базувалася на лікувальному масажі протягом 30 днів.

Обстеження проводили на ЕНМГ «Viking-IV» (Nicolet, США), яке включає пакет прикладних програм, що забезпечують реєстрацію довільної і стимуляційної форм біоелектричної активності м'язів. Комплекс методик, включав реєстрацію та аналіз глобальної (сумарної) ЕНМГ (функціональні проби: «розслаблення м'язів» і «максимальне довільне напруження м'язів») з *m. tibialis anterior* і *m. rectus femoris*, М-відповідей і Н-рефлексів, полісинаптичних відповідей (ПСВ) у відведенні від цих м'язів при короткосерійній стимуляції *n. plantaris* (число імпульсів в серії 10, частота – 20 Гц, тривалість окремого стимуляційного сигналу – 1 мс, інтенсивність – подвійний поріг контрактильної відповіді м'язів підошовної поверхні стопи) та резидуальної латентності як часу проведення моторного імпульсу по термінальним безмієліновим нервовим волокнам. Тестування проводили на контрлатеральних групах м'язів.

Обстеження проводилися безпосередньо при поступленні у неврологічне відділення і після програми ФТ.

Пацієнтам проведено реабілітаційно-неврологічне обстеження і мануально-терапевтична діагностика [4]. Вираженість МФБС визначалася за візуально-аналоговою шкалою (ВАШ) і шкалою порушень життєдіяльності Куртцке (EDSS), а ступінь вираженості хронічного болю та її вплив на соціальну дезадаптацію оцінювався за анкетною Ван-Корф [5].

Статистична обробка даних проводилася за допомогою пакету даних Microsoft EXCEL-2010,

Результати дослідження. Встановлено що у 95,0% пацієнтів при РС з МФБС у патологічний процес залучається периферична нервова система (ПНС). Показано також наявність субклінічних варіантів її ураження, що виявляються тільки при ЕНМГ, що необхідно враховувати при проведенні ФТ [5,10].

При стимуляційній ЕНМГ виявляються вірогідні ($p < 0,05$) зміни

електрофізіологічних показників, які характеризують стан сідничного нерва (табл. 1). Виявлено вірогідне ($p < 0,05$) зменшення амплітуди максимальної М-відповіді, зниження швидкості проведення імпульсу (ШПІ) в проксимальному і дистальному відрізку нерва, збільшення співвідношення проксимально-дистального коефіцієнту і показник резидуальної латентності, що свідчить на користь демієлінізуючого характеру поразення нервових провідників [4].

Таблиця 1

Електронейроміографічні показники пацієнтів з розсіяним склерозом до і після впровадження програми фізичної терапії у порівнянні з даними контрольної групи ($x \pm SE$)

Показник	До	Після	
		ЕГ	КГ
Амплітуда М-відповіді, мВ	6,73±0,31	8,31±1,01*#	7,02±0,76
ШПІ _{прокс.} , м/с	49,11±1,05	65,72±1,88*#	54,07±1,43*
ШПІ _{дист.} , м/с	39,24±0,62	61,02±1,74*#	49,59±1,47*
Прокс/дист. коеф.	0,88±0,04	1,27±0,03*#	1,12±0,02*
Резидуальна латентність, мс	3,07±0,11	1,66±0,04*#	2,08±0,04*

Примітка. *вірогідна різниця у порівнянні з показниками до початку фізичної терапії при $p < 0,05$; #вірогідна різниця у порівнянні з показниками контрольної групи при $p < 0,05$.

Дані обстеження до програми ФТ свідчать про наявність деяких особливостей в нейрофізіологічному статусі сенсо-моторної іннервації нижніх кінцівок, що проявляється зниженням на 43,2,0%, ($P < 0,05$) середньої амплітуди сумарної ЕМГ (тест – «максимальне довільне напруження») в окремих відведеннях. Наприклад, середня амплітуда сумарної ЕМГ m. rectus femoris правої і лівої нижніх кінцівок складала відповідно 0,25 мВ і 0,34 мВ (61,1% і 81,0% від еталонних величин); значення m. tibialis anterior лівої і правої гомілки відповідали 0,29 мВ і 0,36 мВ (43,4% і 53,0% від еталонних величин).

Після впровадження програми ФТ з використанням гало- і рефлексотерапії в поєднанні з ПІРМ відмічено білатеральне підвищення амплітуди сумарної ЕНМГ (в середньому на 21,1%) від величин, які спостерігалися до програми ФТ.

Після ФТ у КГ в якій проводили тільки лікувальний масаж відмічено деяке моно- чи білатеральне зниження амплітуди сумарної ЕНМГ, що супроводжується збільшенням їх латентності, тривалості і числа фаз.

У хворих ЕГ показники Н-рефлексу зліва склали 3,4 мВ (47,1% від контрольних величин) і тривалості викликаних потенціалів зліва 3,1 мВ і справа 3,0 мВ виявилися дещо нижче за величини КГ (відповідно на 61,9% і 59,1%).

Зокрема, амплітуда сумарної ЕНМГ, зменшилася з 6,7 мВ до 0,6 мВ, що склало 90,0% від показника до ФТ, тоді як латентність зросла з 25,6 мс до 40,3 мс (157,4 % від показника до ФТ).

При цьому, у 45,0% пацієнтів, з високою сумою балів за шкалою EDSS (6,5) спостерігалось також максимальна для двох груп м'язів асиметрія амплітуд сумарної ЕНМГ (80,0%).

Порівняно з величинами до ФТ в ЕГ статистично вірогідно ($p < 0,05$) на 14,2% збільшилася амплітуда Н-рефлексу у відведенні від m. tibialis anterior, що

свідчить про демієлінізуючий характер ураження нервових волокон [1, 4].

При цьому у всіх пацієнтів в більшості відведень відмічене зниження амплітуди М-відповідей (до 82,7% від початкових величин). Після ФТ амплітуда М-відповідей в більшості випадків наближається до референтних значень.

Після 20-ти сеансів ФТ 100,0% в ЕГ мали позитивну динаміку. Помірний больовий синдром залишився у 30,0% хворих. При цьому біль з'являвся тільки при різкій зміні положення тіла, але повністю відсутній в положенні лежачи.

Комплексна програма ФТ в ЕГ дозволяє: знизити больовий синдром до мінімальних показників і вже через 5 сеансів, а показники рухливості хребта відновити вже після 10-ти сеансів, і через 20 сеансів набагато ефективніше відновити силу м'язів. При цьому, вже з 5-ого сеансу встановився стабільно низький рівень спастичності клубово-поперекового та великого сідничного м'язів, тоді як в КГ зменшення рівня тонічного напруження м'язів було досягнуто тільки після 30-тиденного курсу.

Одержані результати ЕНМГ об'єктивно характеризують недостатність гальмівних механізмів в ЦНС і функціональну недостатність антиноцицептивної системи при РС з МФБС..

Висновки. 1. Використання комплексної методики фізичної терапії є високоефективною процедурою за кількістю позитивних результатів (67,0% від загального числа хворих), і зменшенням ступеня важкості перебігу РС з МФБС.

2. Результати проведеного дослідження, орієнтованого на оцінку ЕНМГ характеристик важкості і динаміки розвитку неврологічного дефіциту, свідчать про доцільність застосування моніторингу функцій корінцево-сегментарних структур і кортикоспінальних шляхів у хворих вказаної категорії під час фізичної терапії.

3. Запропонована нами версія спеціалізованого пакету електронейроміографічних методик легко реалізується і відрізняється достатньо високою відтворюваністю та інформативністю вибраних показників.

4. Отримані результати обґрунтовують введення в практику фізичної терапії щоденної (протягом 20-30 сеансів) акупунктурної стимуляції з ППРМ антигравітаційної групи м'язів нижньої кінцівки як адекватного методу покращення функціонального стану хворих на РС з МФБС.

Список використаних джерел:

1. Arnold D. Evidence for neuroprotection and remyelination using imaging techniques / D. Arnold // *Neurology*. – 2017. – Vol. 68 (Suppl. 3). – P. S83–140.
2. Dhib-Jalbut S. Pathogenesis of myelin/oligodendrocyte damage in multiple sclerosis / S. Dhib-Jalbut // *J. Neurology*. – 2017. – Vol. 68 (Suppl. 3). – P. S13–21.
3. Lovblad K.O. MR imaging in multiple sclerosis: review and recommendations for current practice / K. Lovblad, N. Anzalone, A. Dorfler [et al.] // *AJNR Am. J. Neuroradiol.* – 2021. – V. 31. – P. 983–989.
4. Pittock S.J. Benign multiple sclerosis: a distinct clinical entity with therapeutic implications / S. J. Pittock, M. Rodriguez // *Curr. Top. Microbiol. Immunol.* – 2018. – Vol. 318. – P. 1–17.
5. Simon J.H. Standardized EMG Imaging Protocol for Multiple Sclerosis: Consortium of MS Centres Consensus Guide-lines / J.H. Simon, D. Li, A. Traboulsee et al. // *AJNR Am J Neuroradiol.* – 2006. V. 27. – P. 455–461.

СЕКЦІЯ 21.**ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА
КУЛЬТУРОЛОГІЯ**

Третяк Валентин Антонович, здобувач освіти

*Боярський фаховий коледж Національного університету біоресурсів
і природокористування України, Україна*

Науковий керівник: Радченко Людмила Сергіївна, кандидат історичних наук,
асистент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

**ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО
УСТРОЮ В УКРАЇНІ**

За дослідженнями групи науковців в праці: «Земельна реформа в Україні: тенденції та наслідки у контексті якості життя і безпеки населення» *земельний устрій* – «це земельний лад, тобто комплекс заходів щодо територіальної організації земель та інших природних ресурсів відповідної країни, земельних відносин, що визначається системою володіння і користування землею, а також принципами організації території» [1]. Таким чином, він є невід’ємною складовою територіального устрою держави і її адміністративно-територіального устрою. Відповідно, земельний устрій за адміністративно-територіальним поділом – це територіальна організація держави з її внутрішнім поділом на складові частини: адміністративно-територіальні одиниці, які є основою для утворення земельних територій діяльності відповідних органів державної влади й органів місцевого самоврядування а також є основою надання публічних послуг населенню і здійснення управління публічними справами на центральному, регіональному та місцевому рівнях.

У зв’язку з вище викладеним в різний період функціонування держави земельний устрій характеризується своїми особливостями. Зокрема,

У складі СРСР адміністративно-територіальний устрій України неодноразово змінювався, аж поки в 1932 році не прийняв сучасного вигляду – поділу на адміністративні області, райони і місцеві ради (міські, селищні, сільські). Кількість адміністративно-територіальних одиниць також не була стабільною у зв’язку з їх реорганізацією і приєднанням до УРСР нових земель. Так, на західноукраїнських землях, що відійшли в 1939 році від Польщі, було створено 6 нових областей, на землях, що відійшли в 1940 році від Румунії, – 2 області, а на Закарпатті, яке в 1945 році відійшло від Чехословаччини – 1 область.

У 1954 році Україні було передано Кримську область, а в 1991 році її було перетворено в автономну республіку.

Після проголошення 24 серпня 1991 році «Акта про державну незалежність України» законодавчі та виконавчі органи влади прийняли ряд важливих рішень, які були спрямовані на удосконалення адміністративно-територіального устрою

України та приведення його у відповідність з новим статутом України як незалежної держави. Система областей та районів України сформована з 1932 року, коли були утворені перші сім областей замість існуючої до того адміністративної системи з 40 округ та 406 районів і 29 938 населених пунктів. Станом на 1990 рік в Україні існували адміністративно-територіальні одиниці, зокрема: 24 області, 490 районів, 460 міст [2]. В результаті земельний устрій України станом на 1990 рік мав вигляд (рис.1)

Рис. 1. Земельний устрій Української РСР станом 1990 рік [1]

В процесі реформування територіального устрою України, відновлення приватної власності на землю, введення колективної власності на землю та формування нових земельних відносин, земельний устрій України набув виду (рис. 2)

Рис. 2. Земельний устрій України в період 1991-2001 рік [1]

У зв'язку з прийняттям в 1996 році конституції України, здійснено реформування територіального устрою України, запровадження комунальної власності на землю та реформування колективної власності на землю у приватну

власність, земельний устрій України набув такого виду (рис. 3)

Таким чином, в історичному аспекті зміни земельного устрою залежать від змін в адміністративно-територіальному устрою, реформування форм власності на землю та форм господарювання на землі.

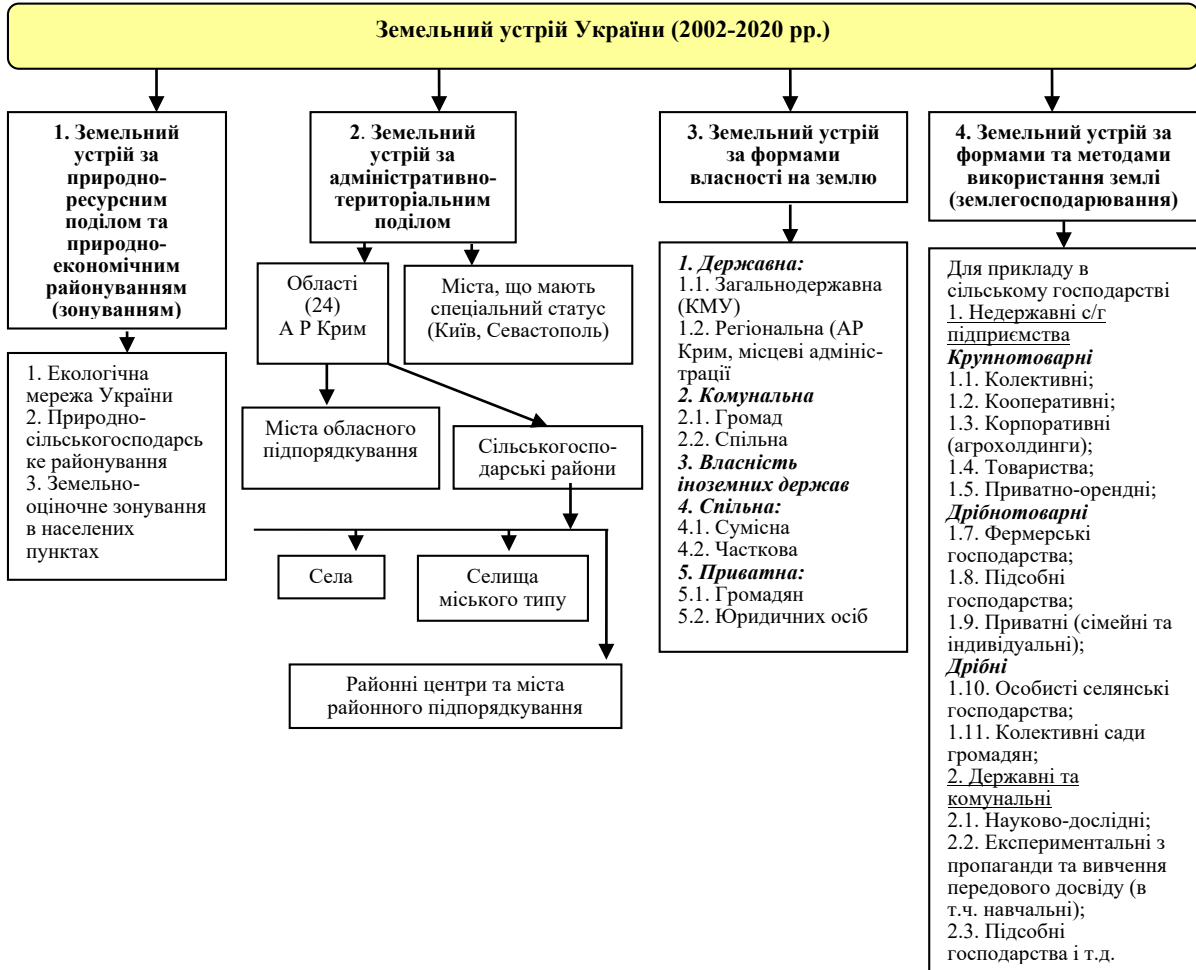

Рис. 3. Земельний устрій України в період 2001–2020 роки [1]

Список використаних джерел:

- Третяк А.М., Третяк В.М., Третяк Н.А. Земельна реформа в Україні: тенденції та наслідки у контексті якості життя і безпеки населення: [монографія] / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Н.А. Третяк; під заг. ред. А.М. Третяка. – Херсон: Гринь Д.С., 2017. – 522 с.
- Адміністративний устрій України. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адміністративний_ustriy_Ukraini.

СЕКЦІЯ 22.**КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО**

Койнаш Марина Іванівна, здобувачка магістерського освітнього ступеня факультету соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності
Харківська державна академія культури, Україна

**МУЗЕЄФІКАЦІЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА
ПЛЕТІННЯ ВІНИКІВ**

Одним із традиційних українських господарських інструментів для прибирання та водночас національним оберегом є віник – той, що неодмінно стоїть за дверима догори мітлою, аби в хаті господарів був добробут і лад. В'язання віників як господарський процес поширене по всій Україні, проте саме на Слобожанщині воно досягло рівня народного мистецтва.

У 2015 р. на базі Харківського обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва створили комісію зі збирання, обробки та складання переліку елементів нематеріальної культурної спадщини регіону, що ініціював Український центр культурних досліджень. Міністерство культури України підтримало цей задум, спрямований на реалізацію Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, до якої Україна приєдналася 2008 р. Першим об'єктом паспортизації стали «Лиманські віники».

У селі Лиман Зміївського району Харківської області цей народний промисел відомий із кінця ХІХ століття. Нині тамтешні віники називають знаменитими на весь світ (особливою популярністю віники користуються в Німеччині та Франції після приїзду до села закордонних груп аматорів народного співу), а село Лиман – столицею віників. За переказами, місцевий мешканець, солдат Кіндрат Тищенко, привіз із турецького полону жменю сорго. «Турецьке просо», або турчина, як його називають лиманці, полюбилося селянам своєю невибагливістю та корисністю: окрім виготовлення віників, рослину використовувати також для годівлі свійських тварин. У часи лихоліть, війн, Голодомору мешканці села самі вживали сорго в їжу. У свій час у Лимані турчиною засівали гектари землі. І ось уже протягом майже 150 літ цей предмет побуту виготовляють саме в Лимані, дбайливо зберігаючи традиції старовинного ремесла. Віники в Лимані в'яжуть майже в кожній родині, зокрема й на продаж. Роблять це переважно взимку, коли немає роботи в полі. В'язання віників – сімейний промисел. Щоправда, сьогодні хранителями цього ремесла є здебільшого люди старшого віку [3].

У ХХІ столітті лиманський віник зі звичного хатнього реманенту перетворився на своєрідний культурний бренд. Це сталося завдяки старанням учасників народного аматорського фольклорного ансамблю «Калинонька» Лиманського будинку культури, у репертуарі якого є оригінальна пісня про віники, складена місцевою поеткою Вірою Колесніковою та музикантом Василем Кандяком:

*Наш Лиман – рідне село,
Має гарне ремесло,*

*Подарунок з давнини –
Славний віник з турчини.
Знамените ремесло,
Що прославило село!*

Лиманський віник – популярний подарунок від ансамблю на ювілеях, святах, фестивалях. Також віники зустрічають гостей Лиману: на в'їзді до села як дороговказ – дерево із віниками на ньому.

На думку О. Біррової, традиції давніх народних промислів мають відроджуватися за допомогою етнофестивалів, етнографічних регіональних заходів та поповнювати перелік нематеріальної культурної спадщини України [1, с. 56]. Під час різноманітних культурних заходів до презентації Зміївського району та села Лиман традиційно включають майстер-клас із віников'язання. Для таких виступів спеціально виготовили особливий верстат, що зберігається в сільській бібліотеці. Наприклад, у 2018 р. фольклорний ансамбль «Калинонька» презентував народне мистецтво плетіння віників у Києві в Національному центрі ділового та культурного співробітництва «Український дім» під час всеукраїнського експо-проєкту «Мистецькі жнива–2018», присвяченого Дню незалежності України [2].

Внесення плетіння віників до обласного списку нематеріальної культурної спадщини, збережені традиції в'язання віників, перетворення процесу у своєрідний ритуал, багатий досвід популяризації віников'язання, трансформація лиманського віника в культурний бренд відкривають перспективи щодо музеєфікації цього народного мистецтва. Одним із ефективних способів музеєфікації вважаємо виставкову діяльність. Задля розширення географії популярності в інших регіонах України плетінню віників може бути присвячена пересувна виставка. Стаціонарну тематичну виставку можна впорядкувати в районному музеї або в місцевій бібліотеці, де центральним експонатом може стати «святковий» верстат, який використовують під час показових виступів сільського фольклорного ансамблю. Також стаціонарну виставку можуть доповнити експлікації про історію села та його мешканців, графічні ілюстрації «Історія віников'язання», матеріали про саморобні електричні чухралки (пристрої для видалення зерен під час виготовлення віників), що з'явилися в кінці ХХ століття, про їхніх місцевих конструкторів Петра Волкова та Степана Решетняка. Цікавим декоративним елементом експозиції можуть стати велосипедні колеса, які також використовують для очищення гілок від зерен проса. Під час екскурсійного обслуговування відвідувачів виставки (як пересувної, так і стаціонарної) варто проводити майстер-класи з елементами віников'язання або виготовлення тематичних сувенірів.

Список використаних джерел:

1. Біррова О. Ревалоризація нематеріальної культурної спадщини Слобідського регіону // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. Міжнар. наук. конф. (18–19 листопада 2021 р.) / Під ред. проф. В. М. Шейка та ін. Харків : ХДАК, 2021.
2. В'язання віників на Слобожанщині. [Електронний ресурс]: сайт. URL: <https://www.cultura.kh.ua/uk/intangible-cultural-heritage/elements/4409-vjazannja-vinikiv-na-slobozhanshini> (дата звернення: 10.12.2022 р.).
3. Голубнича О. Лиманські віники знають по всій Україні. Вісті Зміївщини. 2019. 26 вересня.

Кудряшов Гліб Олексійович, здобувач магістерського освітнього ступеня факультету соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності
Харківська державна академія культури, Україна

СОЦІОКУЛЬТУРНІ МЕХАНІЗМИ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ РАЇСИ КИРИЧЕНКО

У світлі збільшення кількості об'єктів культурної спадщини наприкінці ХХ ст. музеєфікація цих об'єктів як специфічна форма збереження культурного досвіду нині набуває особливого значення. Причому з певністю можна стверджувати, що межі поняття «музеєфікація» з моменту входження цього терміна до міжнародного глосарію чітко не визначені. Відповідно до статті 1 розділу 1 Закону України «Про музеї та музейну справу» [3], музеєфікацією є сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини до стану, придатного до екскурсійного відвідування.

У контексті музеєфікації творчої спадщини Р. П. Кириченко розглядаємо дуальну модель цього процесу. По-перше, музеєфікація – це комунікація з культурою минулого за посередництва артефактів, що збереглися [1, с. 34]. У цьому сенсі музеєфікація – це перехід артефакту у статус експоната (музейного об'єкта), що представляє цінність для людини, певної групи та держави і тому охороняється ними [1, с. 37]. Перетворення артефакту в експонат – це завжди визнання його культурної, історичної, соціальної, освітньої та виховної цінностей. По-друге, це не лише збереження, а й актуалізація творчої спадщини митця. Отже, соціокультурні механізми музеєфікації творчої спадщини Р. П. Кириченко розглядаємо як складники меморіальної культури українців.

У межах малої, або краєзнавчої, музеєфікації на Полтавщині з 2005 р., від часу відходу в засвіти Р. П. Кириченко, було відкрито кілька закладів музейного типу, а також створено низку тематичних експозицій в музеях Полтавської області, у яких було репрезентовано творчу особистість та життєвий простір Р. П. Кириченко.

Музей Раїси Кириченко в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Музей Раїси Кириченко в Полтаві урочисто відкритий 9 лютого 2006 р. у першу річницю по смерті співачки в одній з аудиторій філологічного факультету (нині – факультет філології та журналістики) Полтавського державного (нині – національний) педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Музей Раїси Кириченко є меморіальним музеєм із науково-просвітницьким напрямком роботи, традиційною формою роботи якого є групові та індивідуальні екскурсії. У музеї – три експозиційних відділи, що відображають періоди життя і творчості Р. П. Кириченко. Музейний фонд винятково цінний та різноманітний. Це фотодокументи, особисті речі співачки багаті музичний фонд та відеотека. Унікальним музейним експонатом є концертна сукня співачки авторської роботи полтавської майстрині Іріади Перепелиці [2]. Із 2021 р. Музей Раїси Кириченко працює лише як навчальна аудиторія. Екскурсійне обслуговування відвідувачів, науково-дослідна та культурно-освітня робота не проводиться.

Музей «Світлиця Раїси Кириченко» (с. Землянки, Кременчуцький район, Полтавська область).

14 жовтня 2006 р. в одному з навчальних кабінетів Землянківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. імені народної артистки України Р. П. Кириченко відкрили «Світлицю Раїси Кириченко». На базі музейної кімнати працював пошуковий загін «Чураївна», основним завданням діяльності якого стало заповнення невідомих сторінок у життєписі артистки та проведення відповідної роботи зі збирання фотографічного матеріалу та споминів земляків Р. П. Кириченко про свою землячку [4, с. 68]. Експонататура музейної кімнати – особисті речі співачки, її концертна сукня, концертний баян, у супроводі якого Раїса Корж виступала на сцені Корещинського клубу, численні фотографії. За час існування «Світлиці Раїси Кириченко» у її структурі виокремилася меморіальна бібліотека, що складалася з дарчих надходжень відвідувачів: музичні та поетичні збірки, книги, періодика. Окрім екскурсій, у музеї проходили навчальні заняття з музики, народознавства, історії, різноманітні виховні заходи. Музей «Світлиця Раїси Кириченко» входив до туристичного маршруту «Стежинами Раїсиних пісень». 25 січня 2022 р. здійснено державну реєстрацію припинення юридичної особи – Землянківську школу імені Р. П. Кириченко було ліквідовано. Доля більшості експонатів «Світлиці Раїси Кириченко» невідома.

Музей-садиба «Мамина вишня» (с. Корещина, Кременчуцький район, Полтавська область).

У 2018 р. у батьківській хаті Р. П. Кириченко відкрили музей-садибу «Мамина вишня», у якій змодельовано унікальне експозиційне середовище. У трикімнатній хаті збережено той інтер'єр, який існував за життя Р. П. Кириченко: меблі, оздоблення, особисті речі родини Коржів–Кириченків. Назва музею-садиби запозичена з пісні з репертуару Р. П. Кириченко, створеної 1978 р. А. М. Пашкевичем на слова Д. О. Луценка. Окрасою експозиції є кілька унікальних концертних суконь Р. П. Кириченко. Окрім хати, на якій встановлено меморіальну дошку, до складу садиби входять кілька господарських споруд, впорядкована криниця, затишне обійстя із клумбами та деревами. На подвір'ї проходять традиційні меморіальні акції на пошану Р. П. Кириченко. Це приватний меморіальний музей, що функціонує завдяки фінансовій підтримці голови селянського фермерського господарства «Граніт» М. М. Лопушенка, який одержав цю садибу у спадок після смерті заслуженого артистка України М. М. Кириченка. Нині це єдиний заклад музейного типу на батьківщині Р. П. Кириченко. Однак логістичні проблеми (катастрофічний стан автомобільних шляхів, що сполучають Землянки й Корещину з дорогами міжнародного та державного значення) значно знижують туристичну привабливість музею-садиби «Мамина вишня».

У ***Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського*** (зала № 16) до 2021 р. працювала експозиція «Полтавщина в роки Незалежності (1991–2011 рр.)». В одній з експозиційних вітрин, присвяченій культурно-мистецькому життю полтавського краю, було представлено музейні предмети, присвячені життю і творчості Р. П. Кириченко. Це концертний стрій співачки, грамплатівка «Ой гарна я, гарна» (1990), збірка пісень О. І. Чухрая з репертуару Р. П. Кириченко «Сонечко любові» (1996), автобіографічна книга «Я козачка твоя, Україно» (2003), муляжі державних нагород Р. П. Кириченко, фотографії. Портрет Р. П. Кириченко увінчував вітрину, присвячену мистецькому життю Полтавської області. У зв'язку з підготовкою до відзначення 30-ліття Незалежності України та оновленням

музейного простору в 2021 р. експозицію було демонтовано. В концепції оновленої зали творчість Р. П. Кириченко не представлена.

В експозиції *народного музею «Музична Полтавщина»* при Полтавському фаховому коледжі мистецтв імені М. В. Лисенка репрезентовано постать Р. П. Кириченко і як видатної української співачки, славної полтавки, і як викладачки сольного співу колишнього Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка протягом 1993–1997 рр. Унікальним музейним експонатом є концертна сукня артистки, а також афіші та численні фотодокументи.

Окремі особисті речі Р. П. Кириченко нині також зберігаються в Кобеляцькому музеї літератури і мистецтва імені О. Кулика, Березоворудському народному історико-краєзнавчому музеї, а також у приватних колекціях.

Отже, висновуємо, що з 2005 р. своєрідним центром музеєфікації творчої спадщини Р. П. Кириченко стала Полтавська область, де всі музеєфікаційні заходи здійснювалися комплексно і планомірно (у тому числі відповідно до обласної програми увічнення пам'яті видатних земляків). Однак констатуємо, що протягом останніх років склалася негативна тенденція до згортання діяльності кириченкознавчих музейних центрів, припинення діяльності деяких з них та консервації нагальних проблем тих музейних закладів, які продовжують функціонувати. Не може не викликати занепокоєння доля мистецької спадщини Р. П. Кириченко після смерті М. М. Кириченка, який був єдиним хранителем всіх артефактів, пов'язаних із життям і творчістю його видатної дружини. Наприклад, немає відомостей про місце зберігання особистого архіву родини Кириченків, до складу якого входили унікальні фото-, фоно- та відеодокументи; також невідома доля усіх нагородних атрибутів Р. П. Кириченко. Вважаємо, що підготовка та реалізація масштабного музейно-виставкового проєкту до 80-ліття від дня народження Р. П. Кириченко, що відзначатиметься в жовтні 2023 р., стане запорукою актуалізації творчої спадщини великої української співачки, активізації минулих ініціатив щодо її меморіалізації та пошуку нових форм збереження та популяризації мистецького доробку Р. П. Кириченко, які в перспективі розглядатимуться як еталонні щодо музеєфікації життєвого і творчого шляху інших видатних представників музичного мистецтва України.

Список використаних джерел:

1. Дружинина Е. С. Музеєфікация как форма культурной трансляции // Культура народов Причерноморья. 2014. № 276. – С. 34–37 URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/93289/09-Druzhinina.pdf?sequence=1> (дата звернення: 14.10.2022 р.).
2. Кімната-музей Раїси Кириченко. URL: <http://philonew.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/музей-Кириченко.pdf> (дата звернення: 14.10.2022 р.).
3. Про музеї та музейну справу : Закон України Закон від 29.06.1995 № 249/95-ВР. URL: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.10.2022 р.).
4. Срібна В. В. Історія створення, структура та специфіка туристично-краєзнавчого маршруту «Стежинами Раїсиних пісень» (із досвіду роботи пошукового загону «Чураївна» Землянківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. імені народної артистки України Р. П. Кириченко // Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні ХХ–ХХІ століть [Текст] : зб. наук. пр.; [упоряд., відп. ред. Г. О. Кудряшов]. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. С. 67–73.

Чеботару Катерина Сергіївна, студент I року навчання ОС “Магістр” MMM-21
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Науковий керівник: Скопцова Олена Михайлівна, кандидат
мистецтвознавства, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОЛЯДОК І ЩЕДРІВОК У ХОРОВІЙ ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

Актуальність дослідження. Невід’ємною частиною сучасного навчального і концертного хорового репертуару є жанри календарно-обрядових пісень. Якщо раніше пісні календарно-обрядового циклу були частиною обрядового дійства, то тепер вони все більше звучать зі сцен концертних залів, зокрема у хоровому виконанні.

Сучасне хорове мистецтво вирізняється своїм жанрово-стилістичним різноманіттям. На сьогоднішній день, в хоровій практиці спостерігається тенденція до експериментів та пошуку все нових засобів музичної виразності. Це зумовлено тим, що все більше збільшується попит на естрадний, комерційний напрям музичного мистецтва, на розвиток технічного забезпечення та на соціокультурний контекст.

Отже, питання трансформація колядок і щедрівок у хоровій творчості сучасних українських композиторів та реалізації їх з народним хоровим колективом є актуальним та цікавим для виконавської практики сьогодення, чим і зумовлено вибір теми магістерського творчого проекту.

Об’єкт дослідження: хорова творчість сучасних українських композиторів

Предмет: твори сучасних українських композиторів у виконанні українського народного хору

Мета дослідження: проаналізувати календарно-обрядові пісні у репертуарі сучасних українських композиторів.

Основні результати дослідження

Особливості музичного стилю на початку XXI ст. зумовлюють необхідність науково-теоретичного вивчення суб’єктивно-особистісних та індивідуально-стильових ознак творчості сучасних композиторів, які в складних умовах сучасного буття залишаються носіями гуманістичного світогляду й інтерпретаторами духовно-етичних, культурних цінностей, загально актуальних тем, ідеологічних процесів та образів. Форма музичного твору диктується ідеєю або звуковим матеріалом. Саме тому синтез стилів і жанрів музичного мистецтва у наш час став невід’ємною частиною композиторського мислення, полем для свідомих експериментів, способом глибшого розуміння суті творчості. Музика представлена широким спектром стилів, напрямків, жанрів, які пов’язані між собою. Деякі з’явилися в результаті синтезу двох і більше з них, це рок-, джаз- та поп-музика.

Музична культура XXI ст. є різноманітною за стильовими напрямками та жанрами. На зламі XX–XXI ст. відбувся своєрідний синтез і взаємозбагачення культур – від обробок народних пісень до створення абсолютно нових композицій.

В основному до сучасних стилів віднесено: джаз, рок-музику, авторську пісню, традиційну естрадну пісню, поп-музику та синкретичні жанри. Кожний жанр передбачає історично обумовлену класифікацію і трансформацію його стильових різновидів.

Сучасна українська хорова музика останніх років є однією з найважливіших галузей художньої творчості. В ній спостерігається тенденція до експериментів та пошуку все нових засобів музичної виразності. У хорознавстві вивчення композиторської творчості сучасних композиторів є найважливішим завданням не тільки з боку наукових досліджень, а й в перспективі виконавської практики. Для сучасних вокально-хорових творів характерним є синтез інтелекту та мистецтва.

Сучасним хоровим циклом притаманне стильове розмаїття та поєднання різних естетичних концепцій (необароко і сонористика, авангард та неоромантизм) та сполучення їх у одного твору. У цьому виявляється естетика постмодернізму з характерним для нього поєднанням абсолютно протилежних стильових тенденцій. Сучасна українська хорова музика в процесі свого оновлення знаменує відродження.

При виконанні хорових творів сучасних композиторів одним з найголовніших завдань виступає вірне та точне прочитання їх. Фактично композиторське мислення ХХ-ХХІ століття продемонструвало нам присутність рис постмодернізму, якому характерні колажність, цитатність, відсилання до музичних текстів попередніх століть та поєднання елементів різних стилів. Згідно з цим, перед хормейстром постає проблема не тільки в розумінні сутності хорового твору, а й в здатності донести глибини його сенсу до хористів.

Історіографія предмету нашого дослідження накопичує значну кількість наукових розвідок, котрі були створені у період з 19 століття до наших днів. Щодо класифікації фольклорної спадщини різдвяного циклу, думки дослідників є дещо різними, проте в більшості збігаються у таких векторах як :сюжетна специфіка, період створення та витокові особливості (духовний чи народний твір), аспект адресності (для кого виконується), та інш.

Звертаючись до поняття абстрагування, дослідники систематизують умовно всі колядки на два види: церковні, тобто пісні на біблійні сюжети, та народні твори, а саме: світського, величального та віншувального змісту.

Колядки "переносили своїх слухачів з реальних досить складних обставин життя в світ бажаного і вимріяного, ідеалізуючи його щедрими кольорами поетичного домислу". У колядках відбитий ідеальний для українців образ людини (краса, здоров'я, заможність, моральні чесноти). та родини. (її єдність підкреслюється у багатьох колядках: "бувай же здоров... Не сам із собов, ай з господинойков, з дітоньками, ай зі всіми людоньками" або "Не сам із собов, із своїм татком, з своєв матінков".).

Розглянемо образний зміст колядок. Парубок у колядках – богатир, дівчина – царівна, селянський двір оточений білокам'яними стінами, а помешкання встелене дорогими килимами тощо. Ідеалізація господаря часто здійснюється шляхом звеличення його самого, показу його як ідеалу чоловіка, робітника, воїна і шляхом ідеалізації його оточення – челяді, поля, худоби, знарядь праці. Часто колядники вихваляють господаря як найкращого в селі.

В наш час колядки до господині та малих дітей (хлопчика, дівчинки) майже

забуті, та ще збереглися колядки до господаря. Найкраще збереженими серед давніх народних колядок на Бойківщині є колядки до дівчат. Тепер ще побутують "Ой у садочку, виноградочку", "На подвір'ячку красно метено", "Прала дівчина шовкові хустки", "Калина-малина, вода луженьки забрала", "Пасла дівчина чотири воли" та ін. Аналогічна колядка – "Пасла Анцейка волики у ялині", виконувалася в с. Буковець на Воловеччині на початку ХХ століття виключно "дівці, котра ходить з маргфв (худобфв)", тобто пастушці.

З огляду на вищесказане вважаємо потрібним привернення уваги до християнських колядок, які не зважаючи на їх пізніше походження становлять в умовах сьогодення значну частину пісенного репертуару, котрий виконується на різдвяні свята в Україні.

Отже, колядки котрі не презентують сюжет у вигляді точного переказу євангеліє, а подаються у трансформованому вигляді в спектрі традицій народнопісенного виконавства, або зазнають впливу апокрифів, в науковій практиці прийнято іменувати апокрифічними. Термінологія запропонована О. Кошицем трактує такі твори як "християнізовані, поганські"

Колядки (щедрівки) про господню оранку притаманні й іншим регіонам України, зокрема Волині, Уманщині. Найархаїчніший пласт колядок, в яких розповідається про творення світу пташками шляхом пірнання в море (так виникають земля (це головний і обов'язковий елемент для землеробівукраїнців), річкова вода, іноді трави і злаки, небо, сонце, місяць, зорі).

Висновки

Отже, проаналізована нами історіографія дослідження дозволяє виявити ряд класифікаційних особливостей щодо пісень різдвяного циклу. Основною думкою до котрої спонукає стан наукової розробки проблеми, є потреба належної уваги до українських духовних піснеспівів, як до явища не лише суто культурного, але і як до одного з показників автономності української церкви та її межі із традиціями московського патріархату.

Список використаних джерел:

1. Борисенко В.К. Різдвяні колядки. // Наука і суспільство. – 1989. – №12. – С.33; Головацький Я.Ф. Виклади давньослов'янських легенд або міфологія. – К., 1991. – С.90.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. – К., 1993. – С.127; Зеленин Д.К. Восточнославянская этнография. – М., 1991. – С.402.
3. Дей О.І. Величальні пісні українського народу. // Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року. – К., 1965. – С.12.
4. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. В 3-х кн. – К., 1994. – Кн.І. – С.12.
5. Кирчів Р. Українські народні колядки і щедрівки. // Колядки і щедрівки. / Упоряд., вступ. стаття, примітки М.С.Глушка. – К., 1991. – С.5.
6. Лозинська І. Зерно у зимовій обрядовості українців // Етнічна історія народів Європи (далі – ЕІНС). – 2001. – Вип.10. – С.71.
7. Розов А.Н. Святочное колядование и рождественское христославление // Мифология и повседневность. / Под ред. Панченка А.А., Богданова К.А. – Вып. 2. – СПб., 1999. – С.222.
8. Сумцов Н.Ф. Хлеб в обрядах и песнях. // Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов. – М., 1996. – С.201 – 202.

Ульянов Андрій Романович, здобувач магістерського освітнього ступеня факультету соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності
Харківська державна академія культури, Україна

Науковий керівник: Тортіка Марія Валеріївна, доктор історичних наук, доцент кафедри історії, музеєзнавства та пам'ятокознавства
Харківська державна академія культури, Україна

ХРУЩОВКА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ПЕРСПЕКТИВИ МУЗЕЄФІКАЦІЇ

У сучасних умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну існує реальна загроза фізичної втрати видатних пам'яток архітектури – будівель та споруд, що несуть у собі змістове історичне навантаження, актуальне для кожної окремо взятої людини та країни загалом.

Дослідження присвячене такому архітектурному об'єкту, як хрущовка. Немає людини, яка б не була пов'язана в той чи той спосіб із цим соціокультурним феноменом. Це яскравий приклад сучасної архітектури, який, проте, поступово зникає в зв'язку з фізичним зносом та наслідками військової агресії.

Ще у XVIII ст. американці почали зводити для переселенців невеликі каркасні будинки. Збирався такий будинок досить швидко із полегшених конструкцій, виготовлених на конвеєрі. Наприкінці XIX ст. у Європі також з'явилися «збірні» будинки, а у 1920-их рр. практичні німці розробили систему будівництва житлових будинків зі збірних елементів – «платтенбау». Після Другої світової війни житлова криза у Європі набрала космічних масштабів, тому у Старому світі почали зводити цілі житлові комплекси з однотипних будинків. Франція як одна з багатьох країн, по яких пройшовся каток війни, мусила швидко вирішувати проблему розселення тих, хто лишився без житла. За проєктом Огюста Перре було створено гаврські будинки, які стали одним з найбільш вдалих прикладів такого будівництва [6].

У середині 1950-их рр. М. С. Хрущов, на той час лідер СРСР, відвідав Францію, де вперше побачив нові блочні будинки, у які були розселені мігранти часів Другої світової війни. У СРСР окрім проблеми зруйнованих війною міст, де люди виживали у бараках та комунальних квартирах, була проблема потоку селян, що отримали паспорти та прагнули переселитися до міст у пошуках кращої долі. А радянська влада, яка раніше не видавала селянам навіть паспорти, на той час уже не виступала проти цього. Владі були потрібні робочі руки для масштабних індустріальних проєктів та для відновлення міської інфраструктури. У перспективі була урбанізація північної та східної території СРСР. М. С. Хрущов відчував брак політичного авторитету порівняно зі своїм попередником, а вирішення квартирного питання давало можливість розгорнути широку піар-кампанію для власної персони.

Лише після завершення сталінської епохи стали можливими кардинальні зміни житлової політики. Передвісником змін стала промова М. С. Хрущова на Всесоюзній нараді будівельників 1954 р., яку потім назвуть одним із найвпливовіших маніфестів сучасної архітектури. М. С. Хрущов різко розкритикував сталінську архітектуру, а його відповідь на соціальне замовлення полягала у впровадженні принципів типового будівництва, яке треба було розвивати

на основі збірних елементів, великих бетонних панелей [1, 3].

У СРСР об'єднали ідею «платтенбау» з американським конвеєрним будівництвом, і почалася нова будівельна ера соціального будівництва. Будувалося таке житло за два тижні, якщо будівельники працювали в три зміни. З облицювальними та внутрішніми роботами будинок зводився за два місяці. Вартість такого житла зменшувалась мінімум на 10 відсотків.

Та М. С. Хрущов не був першим у СРСР, хто будував панельні будинки. Вони з'явилися ще за Й. В. Сталіна. А в Європі, як уже згадувалося, ще раніше. Утім, житло «від Корбюзьє» (автор ідеї доступного житла) довоєнним радянським архітекторам не сподобалось. Дуже важко було прийняти таку просту форму тим, хто виріс на сталінському ампірі. Наприклад, згідно з власною таблицею розрахунків, яку склав Ле Корбюзьє, відштовхуючись від пропорцій і зростання, було вирішено, що стелі 2,5 м це зручно.

Автором аналогічного проєкту в СРСР виступив інженер-будівельник В. П. Лагутенко (його онук – музикант Ілля Лагутенко). Для довідки варто додати, що перша «хрущовка», автором якої став В. П. Лагутенко, з'явилася у 1958 р. і збереглася до сьогодні [6].

За роки правління М. С. Хрущова нові квартири отримали близько 55 мільйонів людей. Усього в СРСР було побудовано понад 13 тисяч житлових будинків. Люди отримували цивілізоване житло, де був забезпечений мінімальний комфорт. На початку 1960-их рр. більшість будинків зводилася з цегли, але згодом перейшли виключно на будівництво панельних «хрущовок». У справі будівництва хрущовок СРСР нарешті перегнав і Америку, і увесь світ, бо таку масштабну кампанію будівництва соціального житла ніхто досі не перевершив.

Масове будівництво соціального житла вкладалося в ідеологічну колію СРСР. Це було створення нового середовища для радянської людини. Простота форми, широкі засклені поверхні, багато світла, бетон і сучасні будівельні матеріали створювали новий урбаністичний пейзаж, в якому людина мала все необхідне для життя (хоча б у мінімальному обсязі). Можна було будувати цілі міста «під ключ» для «цілинних» регіонів, на околицях БАМу, для містечок, що виростили навколо промислових заводів чи атомних електростанцій. Новостворене житло оспівували на шпальтах газет та оперній сцені. (Д. Шостакович присвятив йому свою оперетту «Москва, Черьомушки».)

Станом на 1 січня 2020 р. за інформацією Державної служби статистики в Україні у так званих «хрущовках» мешкає понад 10 млн українців. На жаль, темпи старіння та виводу з експлуатації житла прискорюються у зв'язку з його зношенням та аварійністю, оскільки відсутні кошти для належного утримання, ремонту та реконструкції. Потрібно негайно вживати дієвих заходів, бо за 5–7 років фізичний знос буде становити близько 80 % та буде неможливо врятувати житло, як і неможливо буде збудувати нове за короткий час. Підходів до вирішення проблеми застарілого типового житла є декілька: від цілковитого знесення до повномасштабної реконструкції. [2, 5]

У Франції та Німеччині близько 30 років тому розпочалася реновація післявоєнного житлового фонду. Акцент на утеплення панельних будинків старого фонду зробили Польща та Латвія. У Польщі будинки соціалістичної доби покрили шаром утеплювача і пофарбували у пастельні кольори. Нове покриття покращує

теплоізоляцію будівлі та захищає стіни будинків від погоди. У Німеччині програма реновації мала кілька етапів. Оновлювали і перебудовували не лише житло, а й територію навколо нього. У будинках Берліна капітально ремонтували комунікації та коректували незручне планування квартир.

Відповідно до Закону України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», Україна взяла курс на знесення застарілого житлового фонду. Хоча чіткого механізму, які будинки зносити, а які ні, у держави поки що немає. Як сказано у законопроекті, органи місцевого самоврядування будуть затверджувати проекти комплексної реконструкції кварталів, після чого буде проводитися конкурс на обрання інвестора-забудовника. Таким чином, через деякий час програма реновації зітре з лиця землі хрущовки, як морально застарілі, змусивши поступитися місцем сучасному зручному житлу [4].

Варто зауважити, що відновлений після Другої світової війни центр Гавра (Франція) став об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Розташоване на Ла-Манші в Нормандії, місто Гавр зазнало сильних бомбардувань під час Другої світової війни. Зруйнований район було відновлено між 1945 та 1964 рр. за планом групи архітекторів та містобудівників на чолі з Огюстом Перре.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. багато будівель типової хрущовської забудови вже зруйновано, що додатково актуалізує проблему музеєфікації (ревіталізації) цього соціокультурного феномену. Хрущовки України гідні відновлення, реновації та, можливо, подальшого включення до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Класична «п'ятиповерхівка» – це складник історії Харкова, його урбаністичного обличчя, що потребує ретельного вивчення та збереження.

Список використаних джерел:

1. Громова У. «Хрущовки», як спроба вирішення квартирної проблеми в СРСР. [Електронний ресурс]: сайт. URL: <https://pobudovano.com.ua/news/khrushchovki-sproba-virishennya-kvartirno-go-pitannya-v-srsr>.
2. Колесніченко О. Знести "хрущовки" з обличчя міст: як це буде і хто від цього виграє. [Електронний ресурс]: сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/12/676820/>.
3. Мельничук В. Хрущовки. Минуле: як французька мрія стала радянською реальністю. [Електронний ресурс]: сайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2017/09/27/226648/>.
4. Мельничук В. Хрущовки. Презавантаження: західний досвід та українські реалії. [Електронний ресурс]: сайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2017/09/28/226681/>.
5. Плешкановська А.М., Бірюк С.П. Застарілий житловий фонд як об'єкт програм і проектів комплексної реконструкції (на прикладі міста Києва). Містобудування та територіальне планування, 79. 323-341. [Електронний ресурс]: сайт. URL: <http://mtp.knuba.edu.ua/article/view/256319>.
6. Смоліна М. Хрущовки: історія, яка і досі живе – 10 фактів про житло. [Електронний ресурс]: сайт. URL: <https://bigkyiv.com.ua/hrushhovsky-istoriya-yaka-i-dosi-zhyve/>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ ІІ МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«РЕЗУЛЬТАТИ РОЗВИТКУ
НАУКОВОЇ ДУМКИ: 2022»**

23 грудня 2022 рік • м. Суми, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли перевірку на плагіат та експертизу за формальними ознаками
(форматування, стиль мови, оформлення цитувань та списку використаних джерел).
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів.*

Підписано до друку 23.12.2022.

Папір офсетний. Цифровий друк. Формат 60×84/16.

Гарнітура Times New Roman, Poiret One та Arial.

Умовно-друк. арк. 12,32. Замовлення № 370.

Тираж: 100 екземплярів. Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Громадська організація «Молодіжна наукова ліга»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@liga.science

Видавець: ГО «Європейська наукова платформа».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7172 від 21.10.2020.

Мельник Владислав Євгенович, здобувач вищої освіти економічного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

Науковий керівник: Волкова В.В., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

У нинішній час, наявна в Україні система пенсійного забезпечення є неспроможною забезпечити гідне існування особам, що претендують на пенсію. Не дивлячись на це, розвиток недержавного пенсійного забезпечення є проблематичним, оскільки в суспільстві наявне її несприйняття державній пенсійній системі. За таких умов варто приділити час дослідженню вирішення проблеми пенсійного забезпечення громадян через систему страхування.

Дослідженню ринку недержавного пенсійного забезпечення приділено значну увагу у працях Н. М. Зеленко, В. А. Зеленко, Є. О. Кулікової та інших. Проте недостатньо розкритими є проблеми державного пенсійного забезпечення а також страхування як механізму вирішення цієї проблеми.

Метою роботи є здійснення аналізу даних щодо державного пенсійного забезпечення, окреслення проблем пенсійного забезпечення та шляхів їх розв'язання за участі страхових компаній.

На сьогоднішній день, пенсійна система України знаходиться лише на першому рівні пенсійного забезпечення яка передбачає солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. У 2015 році розпочався новий етап реформування системи пенсійного забезпечення, основними результатами якого є впровадження заходів стосовно обмеження більшості категорій населення дострокового виходу на пенсію. У 2021 році уряд акцентував увагу на проблемі пенсійного забезпечення і почав розробляти заходи щодо переходу на другий рівень пенсійного забезпечення а саме накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування без зростання розміру ставки єдиного соціального внеску. Проте воєнні дії на території України відтермінували впровадження в дію накопичувальної системи. Також у період незалежності України багато разів змінювалися підходи до вирішення проблеми пенсійного забезпечення. Майже кожен новий уряд вказував на помилковість політики попередників щодо вирішення проблем пенсійного забезпечення і кардинально змінював пенсійну систему, що призводило до поглиблення кризи пенсійного забезпечення.

Проведемо аналіз статистичних даних загального обсягу надходжень до Пенсійного фонду України (див. рис. 1).

Результати аналізу свідчать, що динаміка загального обсягу надходжень до бюджету Пенсійного фонду є зростаючою на всьому часовому проміжку. Також динаміка обсягів надходження до ПФУ з державного бюджету є зростаючою. Питома вага надходжень до фонду з державного бюджету України за аналізований період становить близько 40%, що є досить високим показником. Оскільки в

українського населення наявні ознаки старіння нації, адже на даний час кількість пенсіонерів та працюючих осіб є майже рівнозначними, то, за даних умов криза пенсійного забезпечення лише посилюватиметься.

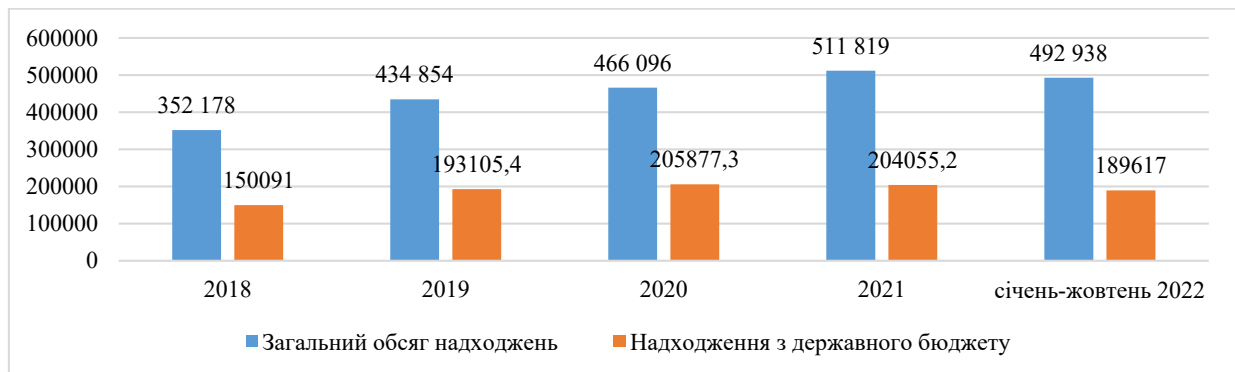

Рис. 1. Динаміка обсягів надходжень до ПФУ, млн грн [3]

Станом на 1 жовтня 2022 року 62% пенсіонерів отримують пенсію від 2 до 4 тис грн [3]. Такий розмір пенсії не є задовільним для гідного життя пенсіонера. Тому для додаткового пенсійного забезпечення варто шукати шляхи накопичення коштів для власного забезпечення з настанням пенсійного віку. Дієвим механізмом такого накопичення є комерційне страхування пенсій.

Страхова компанія TAS life пропонує послуги з пенсійного страхування. Якщо особа хоче отримувати пенсію 20 тис грн на місяць впродовж 15 років, то потрібно щомісячно вносити 320 грн до страхової компанії протягом 40 років [4]. Страхова компанія PZU пропонує послуги пенсійного страхування «Рантьє 10» [5]. Дана послуга передбачає сплату страхових внесків у розмірі: 600 грн, при щоквартальній оплаті; 1000 грн при оплаті раз на пів року; 2000 грн при річній оплаті. Страхові тарифи визначаються в індивідуальному порядку та залежать від статі, віку, професії, стану здоров'я застрахованої особи. При досягненні певного віку, компанія буде здійснювати довічні виплати ануїтету.

В процесі дослідження було описано основні проблеми пенсійного забезпечення в Україні, здійснено аналіз статистичних даних який підтвердив наявну проблематику, а також наведено приклади провідних страхових компаній в Україні з пенсійного страхування. В загальному розвиток недержавного пенсійного забезпечення матиме позитивний вплив на соціально-економічний розвиток держави, дасть змогу знизити навантаження на роботодавців та самозайняте населення а також на достаток і фінансове благополуччя пенсіонерів.

Список використаних джерел:

1. Н. М. Зеленко, В. А. Зеленко. Аналіз ринку недержавного пенсійного страхування в Україні: соціально-економічний вимір. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Вип. 2, 2019. С.126-134.
2. Є. О. Кулікова. Розвиток недержавного пенсійного страхування. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. Вип. 1, 2018. С. 79-85.
3. Статистика Пенсійного фонду України. URL:<https://www.pfu.gov.ua/statystyka/> (дата звернення – 10.12.2022).
4. Власна пенсія. TAS life. URL:<https://taslife.com.ua/lifemarket/pensiya-dlya-tebe> (дата звернення – 10.12.2022).
5. Рантьє 10. PZU. URL:<https://www.pzu.com.ua/individual/life/pension/rantje10.html> (дата звернення – 10.12.2022).